

ГРАД БАЊА ЛУКА
ГРАДОНАЧЕЛНИК

**СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ГРАДА БАЊА ЛУКА
У ПЕРИОДУ 2018 – 2027. ГОДИНЕ**

- НАЦРТ -

Октобар, 2018. године

I САДРЖАЈ

I	САДРЖАЈ.....	i
II	УВОД.....	1
III	МЕТОДОЛОГИЈА КРЕИРАЊА СТРАТЕГИЈЕ ЛОКАЛНОГ РАЗВОЈА.....	2
IV	СТРАТЕШКА ПЛАТФОРМА.....	4
IV.1.	Социо-економска анализа.....	4
IV.1.1.	Геостратешки положај и карактеристике	4
IV.1.1.1	Географске карактеристике и историјски развој	4
IV.1.2	Стратешки положај и административне карактеристике Града.....	6
IV.1.2.	Демографске карактеристике и кретања.....	7
IV.1.2.1.	Број становника и природни прираштај	7
	Миграције становништва.....	9
IV.1.3.	Преглед стања и кретања у локалној економији	11
IV.1.3.1.	Основни економски показатељи	11
IV. 1.3.2.	Активности и мјере Града за подстицање привредног развоја и побољшање услова привређивања.....	24
IV.1.3.3.	Локације за инвестирање	25
IV.1.3.4.	Спољнотрговинска размјена	28
IV.1.3.5.	Просјечне плате и пензије	31
IV.1.3.6.	Туризам	32
IV 1.3.7.	Пољопривреда, шумарство и лов.....	36
IV.1.4.	Преглед стања и кретања на тржишту рада	37
IV.1.5.	Преглед стања и кретања у области друштвеног развоја	40
IV.1.5.1.	Образовање	40
IV.1.5.2.	Култура	50
IV.1.5.3.	Спорт.....	55
IV.1.5.4.	Здравство	60
IV.1.5.5.	Социјална заштита	65
IV.1.5.6.	Цивилна заштита, имовинска и лична сигурност грађана	71
IV.1.5.7.	Рањиве групе	73
IV.1.5.8.	Цивилно друштво	74
IV.1.6.	Стање јавне инфраструктуре и јавних услуга.....	78
IV.1.6.1.	Саобраћајна инфраструктура	78
IV.1.6.2.	Енергетска инфраструктура	80
IV.1.6.3.	Топлификација.....	80
IV.1.6.4.	Комунална инфраструктура	81

IV.1.7. Стање животне средине	87
IV.1.7.1. Ваздух	87
IV.1.7.2. Водни ресурси	88
IV.1.7.3. Земљиште	89
IV.1.7.4. Стање шумских екосистема	90
IV.1.7.5. Биолошка разноликост.....	91
IV.1.7.6. Управљање отпадом	92
IV.1.7.7. Зелене површине	93
IV.1.7.8. Енергетска ефикасност	94
IV.1.7.9. Утицај загађења животне средине на јавно здравље	95
IV.1.8. Локална самоуправа	96
IV.1.8.1 Унутрашња организација	96
IV.1.8.2 Стање просторно-планске документације	97
IV.1.8.3 Анализа буџета.....	99
IV.2. Стратешко фокусирање	104
V. СЕКТОРСКИ РАЗВОЈНИ ПЛАНОВИ	123
V.1. Усклађеност, комплементарност и међусобни утицај секторских планова	123
V.2. План локалног економског развоја	126
V.2.1. Преглед секторских циљева економског развоја са очекиваним исходима и индикаторима.....	129
V.2.2. Усклађеност са стратешким документима виших нивоа.....	131
V.2.3. Иницијативе међуопштинске сарадње.....	131
V.2.4. Програми, пројекти и мјере	132
V.3. План друштвеног развоја	136
V.3.1. Преглед секторских циљева са очекиваним исходима и индикаторима	140
V.3.2. Усклађеност са стратешким документима виших нивоа	145
V.3.3. Иницијативе међуопштинске сарадње.....	146
V.3.4. Програми, пројекти и мјере	147
V.4. План заштите животне средине и развоја комуналне инфраструктуре.....	151
V.4.1. Преглед секторских циљева са очекиваним исходима и индикаторима	154
V.4.2. Усклађеност са стратешким документима виших нивоа	157
V.4.3. Иницијативе међуопштинске сарадње	158
V.4.4. Програми, пројекти и мјере	158
VI. Оперативни дио	163
VI.1. План имплементације стратешких пројеката и мјера за 3 године (1+2).....	163

VI.2. План организационих и људских капацитета за имплементацију, праћење и вредновање стратегије	165
Прилози.....	171

II УВОД

Стратегија интегрисаног развоја 2018–2027. године (Стратегија) је кључни стратешко-плански документ града Бања Лука, који треба да усмјерава и подстиче будући раст и развој заједнице. Стратегија развоја обухвата друштвену и економску сферу, али и аспекте заштите и побољшања животне средине и просторног уређења. Израђена је као оквир за дефинисање заједничких циљева, подстицање локалних снага, али и као одговор на изазове будућег развоја Града и свеукупног живота у њему. Као таква, Стратегија интегрисаног развоја је у складу са развојним стратегијама и политикама на вишим нивоима власти, али и са другим секторским стратегијама и законским оквиром.

Стратегија развоја града Бања Лука у периоду 2018-2027. године, израђена је од стране радних тијела која је именовао Градоначелник, уз пуно учешће јавног, приватног и невладиног сектора. Сврха документа је да информише свеукупну јавност и приватни сектор о развојном путу Града, те представља основу за израду детаљних планова и програма у појединим секторима, креира основу за праћење напретка и охрабрује сарадњу и договор у планирању између различитих нивоа власти и друштвено-економских партнера.

Визија развоја и стратешки циљеви развоја града Бања Лука дефинисани су за период од 10 година. Прихватајући чињеницу да постављање циљева подразумијева, не само одговор на питање „шта“, већ и „како“, те да је одговор на ово питање од кључног значаја за квалитетну имплементацију Стратегије, Развојни тим града Бања Лука је израдио секторске планове и оперативни дио Стратегије. Секторски планови, оперативни циљеви, програми, пројекти и мјере, усмјерени ка побољшању квалитета живота у Граду, дефинисани су за период од 5 година. Оквирни оперативни планови су израђени за три године и обухватају листу приоритетних програма и пројеката/мјера, чиме се ствара основа за реализацију секторских и стратешких циљева. Приоритетни програми и пројекти, нису само основа за коришћење градских и других домаћих извора средстава, него и добра основа за приступ екстерним изворима средстава, попут Инструмента за претприступну помоћ (IPA) програма Европске уније, али и других програма подршке у Босни и Херцеговини.

Код израде Стратегије развоја посебно се водило рачуна о остваривању хоризонталне интерсекторске усклађености, те вертикалне усклађености са стратегијама и плановима на другим нивоима. Додатан значај је дат подстицању партнерстава свих битних актера на локалном нивоу, укључивању свих осјетљивих група, могућим иницијативама међуопштинске сарадње, привлачењу инвестиција из дијаспоре, те аспекту енергетске ефикасности.

Предуслов за квалитетну и правовремену имплементацију Стратегије јесте препознавање њеног значаја од стране свеукупне локалне заједнице и виших нивоа власти, али и успостава Стратегијом предвиђених механизма за њену реализацију, извјештавање, допуњавање и свеукупну операционализацију, а што је задатак који граду Бања Лука, али и свим другим актерима у локалној заједници, предстоји у наредном периоду.

Израду Стратегије развоја града Бања Лука, координирао је Развојни тим Града којим је руководио Градоначелник. Стручну консултантску помоћ Развојном тиму пружио је Конзорцијум иза којег стоје консултантска компанија Development Consulting Group (DCG) из Београда и Институт за хидротехнику Сарајево (HEIS), а у оквиру Пројекта локалног интегрисаног развоја (ЛИР), који представља заједничку иницијативу Европске уније (EU) и Развојног програма Уједињених нација (UNDP).

III МЕТОДОЛОГИЈА КРЕИРАЊА СТРАТЕГИЈЕ ЛОКАЛНОГ РАЗВОЈА

У изради стратешког плана развоја града Бања Лука коришћена је стандардизована Методологија за интегрисано планирање локалног развоја (МиПРО), прихваћена и препоручена од стране ентитетских влада, те Савеза општина и градова из оба ентитета. МиПРО методологија је у потпуности усклађена са постојећим законским оквиром, којим је дефинисано планирање развоја на локалном нивоу, гдје је локална управа носилац процеса израде и имплементације стратегије, уз максимално укључивање и свих других актера живота у локалној заједници. Ова методологија је у потпуности усаглашена са водећим принципима и приступима стратешком планирању које промовише Европска унија. Водећи принципи на којима се заснива Стратегија развоја града Бања Лука су одрживост и социјална укљученост. Одрживост као принцип интегрисае економски и аспект животне средине, док принцип социјалне укључености подразумева једнаке шансе за све и правичност у смислу идентификовања потреба и интереса маргинализованих и социјално искључених група становништва. Такође, Стратегију развоја карактеришу *интеграција* (што значи да су економски, друштвени и аспект заштите животне средине посматрани као неодвојиви дијелови једне цјелине) и *партиципација* (сви заинтересовани актери су ангажовани и доприносе изради, спровођењу, праћењу и вредновању Стратегије).

Цјелокупна заједница града Бања Лука, кроз изабране представнике је партиципирала у процесу израде Стратегије, вођена увјерењем да стратешко планирање представља кључни инструмент за проактивно и одговорно управљање локалним развојем. Процес израде Стратегије развоја, инициран од стране Градоначелника и подржан од стране Скупштине града, почео је усвајањем Одлуке о приступању процесу израде Стратегије развоја града Бања Лука у периоду 2018-2027. године, те формирањем радних тијела – Развојног тима града Бања Лука, секторских тимова, као и Партнерске групе.

Процес је координирао и оперативно водио Развојни тим Града, а у самом процесу створени су механизми и претпоставке за снажно грађанско учешће, доминантно кроз рад Партнерске групе – консултативног тијела којег чине представници јавног, приватног и невладиног сектора. Посебан нагласак је стављен на укључивање и адекватно препознавање потреба потенцијално рањивих категорија становништва.

Полазна тачка за израду Стратегије развоја града Бања Лука је била анализа постојећих стратешких докумената, како на локалном, тако и на нивоу Републике Српске, степен њихове реализације, затим анализа конкурентних предности, недостатака, као и пријетњи и могућности из непосредног окружења. Приступило се и утврђивању капацитета и степена развијености људских ресурса неопходних за израду и имплементацију Стратегије. Комплетна ситуациона анализа је инкорпорирала налазе релевантних квантитативних и квалитативних података из примарних и секундарних извора.

Најважнији сегмент Стратегије представља њен стратешки дио, односно, стратешка платформа, која обухвата социо-економску анализу, стратешке фокусе, визију развоја и стратешке циљеве развоја. Стратешка платформа Стратегије је доминантно дјело Развојног тима Града. Секторске планове развоја економије, друштва и заштите и унапређења животне средине, израдиле су, за ту сврху формиране секторске радне групе, а које су чинили представници јавног, приватног и невладиног сектора. У завршном дијелу процеса, на бази принципа интеграције, обједињени су и усклађени секторски планови, те израђен оквирни трогодишњи план имплементације и индикативни финансијски оквир (1+2), укључујући и план развоја организационих капацитета и људских потенцијала неопходних за процес имплементације Стратегије.

Како би се омогућила дјелотворна имплементација Стратегије, подразумијева се усклађеност финансијског оквира Стратегије и буџета Града, као и очекиваних екстерних извора финансирања, почев од 2018. године.

Анекси:

- 1) Одлука о приступању процесу израде Стратегије развоја Града Бања Лука у периоду 2018-2027. године, од 07.09. 2017. године;
- 2) Рјешење о именовању Развојног тима града Бања Лука за израду Стратегије развоја Града Бања Лука у периоду 2018-2027. године, од 06.10.2017. године;
- 3) Списак чланова секторских радних група (мапирани битни актери по секторима);
- 4) Потписана Изјава о партнерству (Партнерска група).

IV СТРАТЕШКА ПЛАТФОРМА

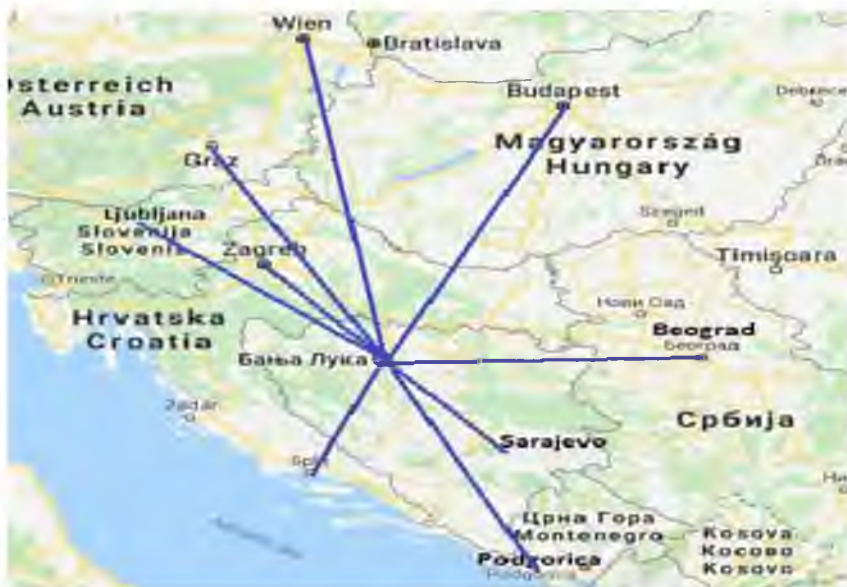
IV.1. Социо-економска анализа

IV.1.1. Геостратешки положај и карактеристике

IV.1.1.1 Географске карактеристике и историјски развој

Град Бања Лука налази се у сјеверозападном дијелу Босне и Херцеговине, и у центру западног дијела Републике Српске на $44^{\circ}46'27''$ сјеверне географске ширине и $17^{\circ}11'44''$, источне географске дужине. Подручје града Бање Луке, у геоморфолошком смислу, припада Панонском ободу и Унутрашњим Динаридима. Већи дио подручја града припада сливу Врбаса, који обухвата источни дио са површином од 891 km^2 а мањи дио сливу Сане, којем припада западни дио површине од 342 km^2 . Надморска висина се креће од 140 м.н.в./обала Врбаса-Залужани до 1339 м.н.в./Голи вис – Чемерница, док средишњи дио града лежи на надморској висини од 163 м. Град Бања Лука простире се на 1.239 km^2 што представља 4,9 % укупне територије Републике Српске.

Бања Лука је важна раскрсница друмског саобраћаја и пролазна тачка многих жељезничких праваца. Са аеродромом, као и пристаништем на Сави, које се налази на око 50 км удаљености, Бања Лука је чвориште које омогућава везу Јадранског мора са централном Европом и западних крајева Републике Српске са источном Европом и Србијом. Жељезничка пруга Бања Лука – Добој – Тузла повезана је са пругом Београд – Бар и пругом Сарајево – Плоче, што омогућава везу са сусједним државама, а преко Загреба и Марибора и са централном Европом. Међународни аеродром Бања Лука налази се 23 км од Бање Луке у општини Лакташи и има летове за Београд.

Загреб – 187 км
Сарајево – 190 км
Љубљана – 325 км
Београд – 330 км
Подгорица – 415 км
Будимпешта – 504 км
Беч – 560 км
Тирана – 574 км
Софија – 720 км
Скопље – 762 км
Праг – 871 км
Букурешт – 919 км
Цирих – 1041 км
Рим -1075 км
Берлин -1219 км
Атина -1434 км
Брисел – 1470 км
Париз – 1576 км

Мапа: Удаљеност града Бања Луке од већих градова, извор: <https://maps.google.com>

Град Бања Лука је смјештена у пограничној зони са Републиком Хрватском, на централном мјесту западнокрајишких општина Републике Српске, тако да граничи са општинама Градишка, Лакташи, Челинац, Кнежево, Мркоњић Град, Рибник, Оштра Лука и Приједор, са којима је повезана квалитетном мрежом локалних, регионалних и магистралних путева.

Подручје града Бање Луке се налази у појасу умјерено-континенталног поднебља, с преовлађујућим утицајем панонског простора, који карактеришу топла лjeta и оштре зиме, али и одређена диференцијација климатских обиљежја појединих дијелова града. Просјечно 143 дана је са падавинама, док је сунчаних сати 1.825 годишње. Средња годишња температура је око 11°C. Најнижа забиљежена температура у Бања Луци је -27.4°C, а највиша 41.1°C.

Рурално подручје Града има површину од 1.055,68 km² што чини 85,18 % од територије града (општине) Бања Лука. На подручју Града Бања Лука налази се 57 мјесних заједница.

Поријекло и значење имена града Бања Лука, иако је оно познато више од пет вијекова, још увијек изазива полемике и недоумице. Филозофи држе да је Бања Лука добила име од придјева „бањ“, тј., банов, који потиче од аварске ријечи „бајан“, што значи богат, и именице „лука“, која значи зараван, ливада уз ријеку. Славни турски путописац Евлија Челебија (1611-1682) посјетио је Бања Луку у два наврата: 1660. и 1664. године. У свом чувеном дјелу, о имену града он каже: „Илиџа на латинском језику каже се бања. Како изван овог шехера на рубу башча има једно топло врело, оно је добило име Бања. Како је, опет, у оно доба на њеној ивици постојао један шехер, он је добио име Лука. То се касније у народном говору једно с другим спојило и он је назван Бања Лука.“¹

Поуздано се зна да је у предримском и римском периоду ово подручје насељавало илирско племе Мезеја, који су заједно са овим просторима укључени у римску покрајину Илирик. Послије пропасти Римског царства словенска племена насељавају ово подручје током VI и VII вијека нове ере. У средњовјековном периоду дуж обале Врбаса niche већи број утврђења. Прво насеље оријенталног типа, послије доласка Османлија 1582. године, развија се око Цареве махале у Горњем Шехеру. Бања Лука постаје сједиште пространог Босанског пашалука, што доводи до убрзаног развоја града. Ферхад-паша гради млинове и мостове преко Врбаса.

У Бањој Луци су крајем XIX вијека основане прве српске школе, први телеграф је добила 1866. године, а пруга Бања Лука–Добрљин је свечано пуштена у саобраћај 1873. године, двије године пред босанскохерцеговачки устанак, због којег је морала да буде затворена. Одлуком Берлинског конгреса, у Бању Луку 1878. године улазе аустроугарске трупе. Током година развијао се отпор према туђину и радничка свијест.

Бања Лука у Краљевини Југославији доживљава свој прави процват. Постаје сједиште Врбаског округа (Врбаске бановине), а у новоформираној држави припада јој значајан геостратешки положај. Нагли напредак дугује свом првом бану, енергичном визионару Светиславу Милосављевићу.

Доласком првог бана, Светислава Тисе Милосављевића (бановао 1929-1934), отпочело је златно доба Бања Луке јер је град за свега десетак година постао богатији за многа монументала здања, као што су: Банска палата (Општина), Бански двор, Соколски дом, Дом Краља Петра I Ослободиоца (Позориште), хотел „Палас“, Хигијенски заводј а касније и Хипотекарна банка. Осим тога, асфалтиране су прве улице, завршени радови на Саборној цркви, сазидана Учитељска школа, Јеврејски дом и синагога, уређен Градски парк у коме је откривен и Споменик Петру Кочићу, покренуте су прве дневне новине и часописи, те изграђене десетине других привредних,

¹ Извор: Бања Лука Алејама прошлости и садашњости – водич-, четврто допуњено издање, Бања Лука, 2016. године.

управних, културних, просвјетних, стамбених, здравствених, социјалних, саобраћајних, вјерских и других објеката и институција које добрим дијелом и данас красе Бања Луку.²

Најтежи ударац у периоду послје II Свјетског рата, Бањој Луци задаје катастрофалан земљотрес у октобру 1969. године, након којег град добија данашњи изглед. Пред распад бивше Југославије, Бања Лука је била други по величини град у СР Босни и Херцеговини, а десети у Југославији. Према Попису становништва из 1991. године, имала је 195.692³ становника. Током грађанског рата, на подручју бивше Југославије (1991-1995), Бања Лука није била под ударом директних ратних дејстава, али је у рату знатно измијењена њена демографска структура.

IV.1.1.2 Стратешки положај и административне карактеристике Града

Бања Лука, као највећи град Републике Српске и други по величини у Босни и Херцеговини представља политички, административни, финансијски, универзитетски и културни центар Републике Српске.

Узимајући у обзир географски положај Града, Бања Луку је потребно посматрати као регионални центар, и то са три аспекта:

- 1) **Природна регија (Крајина)** – Бања Лука представља центар и највећи град Крајине као историјско-географске цјелине у западном дијелу Босне и Херцеговине. Ова природна регија је одређена ријекама Уна, Сава и Врбас, те обухвата подручје од Мркоњић Града до Посавине. Бања Луци, у овом смислу, гравитирају и градови: Приједор, Мркоњић Град, Лакташи, Градишка, Котор Барош, Кнежево, Шипово, Челинац, Нови Град, Козарска Дубица.
- 2) **Међуентитетски центар** – подручје утицаја града Бања Лука и становништва које конвергира овом граду прелази ентитетске границе у Босни и Херцеговини, па поред претходно градова, може се рећи да је Бања Лука регионални центар и за становништво сљедећих локалних заједница: Бихаћ, Цазин, Бужим, Сански Мост, Кључ, Босански Петровац, Дрвар, Босанско Грахово и др.
- 3) **Регионални центар у прекограничном смислу** – због повољног географског положаја, Бања Лука је регионални за државе у региону, а посебно за Србију, Хрватску и Словенију.

Град Бања Лука има статусне и административне карактеристике главног града Републике Српске у контексту својих значајних функција. У оквиру административне функције, у њему је сједиште Владе Републике Српске и њених министарстава, Предсједника Републике, Народне скупштине Републике Српске, правосудних институција Републике Српске, као и многих републичких агенција, фондова и установа. У том смислу, у Граду Бања Лука управља се процесима који се одвијају на територији читаве Републике Српске. На подручју града налазе се и сједишта и неких институција Босне и Херцеговине као што су: Управа за индиректно опорезивање БиХ, Агенција за идентификациона документа, евиденцију и размјену података БиХ, Агенција за лијекове и медицинска средства БиХ, Агенција за осигурање депозита БиХ и др.

Економска функција главног града огледа се у постојању институција финансијског тржишта (Бањалучка берза, Комисија за хартије од вриједности РС, агенција за банкарство РС, Централна

² Извор: Бања Лука Алејама прошлости и садашњости – водич-, четврто допуњено издање, Бања Лука, 2016. године.

³ Подаци Завода за статистику Републике Српске и Федералног завода за статистику, новембар 2017. године

банка БиХ – филијала Бања Лука, Инвестиционо-развојна банка РС, Пореска управа РС и сл.), развој банкарског тржишта (филијале банака и других финансијских субјеката укључених у међународне финансијске активности). У граду се налазе и сједишта значајних компанија које поред локалног, послују и на регионалном и међународном тржишту, као што су: Mtel а.д. Бања Лука, LANACD информационе технологије, Molson Coors д.о.о. Бања Лука, Нестро петрол д.о.о. Бања Лука, БЕМА д.о.о. Бања Лука, ELAS Metalexpert д.о.о. Бања Лука, SHP Celex а.д. Бања Лука, Oгvoprodex д.о.о. Бања Лука и др.

IV.1.2. Демографске карактеристике и кретања

IV.1.2.1. Број становника и природни прираштај

Становништво. У пријератном периоду, посљедњи званичан попис становништва у свим републикама бивше Југославије извршен је у периоду од 01. до 15. априла 1991. године. Резултати наведеног пописа становништва у БиХ кориштени су наредне 22 године, с одређеним процјенама демографских кретања овлаштене институције-Републичког завода за статистику, које проистичу из процјена броја становника на основу званичних података о броју рођених, броју умрлих и миграционим кретањима.

У периоду од 01. до 15. октобра 2013. године, извршен је попис становништва на територији Босне и Херцеговине, с пописаним демографским стањем на дан 30.09.2013. године до 24 часа. Према коначним резултатима пописа становништва извршеног октобра 2013. године, на територији Републике Српске пописано је 1.170.342 становника, а на територији града Бањалуке 180.056 становника. У демографским приказима кретања укупног броја становника за 2013. годину, нису представљени подаци о броју становника добијени пописом из октобра 2013. године, него процјена броја становника Републичког завода за статистику за цијелу 2013. годину, а то су: за РС 1.171.179 становника, а за град Бањалуку 180.056 становника.

Ипак, и ови подаци могу се сматрати само оријентационим и непотпуним јер се са њима суочавају други, такође службени подаци. Према подацима Агенције за идентификациона документа, евиденцију и размјену података БиХ, на примјер, број гласача у Бања Луци на дан 01.01.2017. године (дакле, пунољетни грађани) био је нешто више од 191.000, тако да је планирање веома отежано због контраверзи базних података о становништву.

Кретање укупног становништва у периоду између два званична пописа становништва било је под утицајем спољних миграција, интензивног досељавања и исељавања, као и природног кретања становништва, природног прираштаја становништва, наталитета, морталитета и евидентног демографског старења. С обзиром да се деведесетих година 20. вијека Бања Лука нашла у центру снажних миграционих кретања, изаваних ратним дејствима у Хрватској и Босни и Херцеговини, знатан број расељених лица проузроковао је промјене у социјалној, економској, етничкој, образовној, старосној и другим структурним компонентама демографије Бањалуке.

Према попису становништва из 2013. године, Бања Лука има 180.056 становника, што је 15.636 становника мање, односно 7,9% мање, у односу на резултате пописа становништва из 1991. године, када је на територији Бања Луке пописано 195.692 становника. Будући да је укупан број становника између наведена два пописа смањен 7,9%, забиљежено је смањење броја становника урбаног подручја од 5,6%, а смањење становника руралног подручја од 14,5%, у односу на 1991.

годину. У етничкој структури становништва забиљежене су највеће промјене. У старосној структури, број становника старијих од 65 година повећан је у 2013. години (52,3%), у односу на 1991. годину, број становника млађих од 14 година је смањен (35,8%), а популација животне доби између 15 и 65 година (радни контингент) у 2013. години смањена је за 7,4%, у односу на 1991. годину.

У периоду од 2012. до 2016. године укупан број становника Републике Српске забиљежио је просјечно смањење од 2,7%, док је на подручју града Бања Луке укупан број становника у посматраном петогодишњем периоду просјечно повећан 4,1%, како је то представљено у сљедећој табели. При том је исказано уједначено учешће броја становника града Бања Луке у укупном броју становника Републике Српске и креће се од 15,3% у 2012. години до 15,8% у 2016. години, што је приказано у сљедећој табели:

Година	Број становника				Учешће у РС у %
	Република Српска	Ланчани индекс	Бања Лука	Ланчани индекс	
2012	1.173.131	82,1	179.174	100,6	15,3
2013	1.171.179	81,9	180.056	101,1	15,4
2014	1.167.082	81,6	180.961	101,6	15,5
2015	1.162.164	81,3	181.956	102,1	15,7
2016	1.157.516	81,0	182.848	102,6	15,8
Геометријска стопа раста (2012-2016)	-	-2,7%	-	4,1%	-

Извор: Републички завод за статистику

Легенда: Геометријска стопа раста/пада становништва $\Gamma = \left(\sqrt[n]{\frac{P_n}{P_0}} - 1 \right) * 1000$

У сљедећим табеларним прегледима представљено је кретање демографских структура на подручју града Бања Луке у периоду од 2012. до 2016. године, из којих је евидентно у посматраном периоду уједначено кретање унутар категорија полне (око 52% женске популације и 48% мушке популације) и старосне структуре становништва Бања Луке (око 70% радно активно становништво, а по 15% популација животне доби до 14 година и становништва старијег од 65 година). Старосна структура становништва је битно демографско обиљежје јер представља популациону категорију из које се регрутује радни контингент, а величина предрадног контингента детерминише потребе за предшколским и образовним капацитетим.

Година	Полна структура					
	Мушки пол		Женски пол		Укупно Бањалука	
	Број	%	Број	%	Број	%
2012	86.232	48,1	92.942	51,9	179.174	100,0
2013	86.497	48,0	93.559	52,0	180.056	100,0
2014	86.843	48,0	94.118	52,0	180.961	100,0
2015	87.269	47,9	94.687	52,0	181.956	100,0
2016	87.634	47,9	95.214	52,1	182.848	100,0

Извор: Републички завод за статистику

Старосна структура								
Година	0-14		15-64		65+		Укупно Бањалука	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
2012	26.177	14,61	126.766	70,75	26.231	14,64	179.174	100,0
2013	26.473	14,7	126.559	70,3	27.024	15,0	180.056	100,0
2014	26.778	14,8	126.234	69,8	27.949	15,4	180.961	100,0
2015	27.192	14,9	125.819	69,2	28.945	15,9	181.956	100,0
2016	27.603	15,1	125.438	68,6	29.807	16,3	182.848	100,0

Извор: Републички завод за статистику

Природни прираштај. Уколико природни прираштај посматрамо као разлику између број рођених и умрлих, евидентно је да је у периоду од 2012. до 2016. године природни прираштај у граду Бања Луца позитиван. Највећи природни прираштај забиљежен је 2012. године (194 лица), а најнижи 2016. године, када је у апсолутном броју износио 131.

У сложенијим демографским анализама природног прираштаја, поред значајног утицаја броја рођених и броја умрлих на одређеном подручју, примјењује се и фактор миграционих кретања, односно миграциони салдо, као разлика између броја досељених и исељених становника. Према тој методологији, стопа природног прираштаја исказана 2012. године (5,79‰-на 1.000 становника око 6 нових становника, а најнижи 2013. године 4,71‰).

Миграције становништва. Према Одлуци о образовању, организовању, пословима и начину финансирања мјесних заједница на подручју Града Бања Лука – Пречишћени текст („Службени гласник града Бања Лука“ број 3/10, 17/11 и 25/14) у члану 3. мјесне заједнице су образоване за насељена мјеста и за дио територије града, тако да мјесних заједница за насељено мјесто има 35 (МЗ Агино село, МЗ Бистрица, МЗ Борковићи, МЗ Бочац, МЗ Бронзан Мајдан, МЗ Верићи, МЗ Голеша, МЗ Горња Пискавица, МЗ Дебељаци, МЗ Доња Кола, МЗ Драгочај, МЗ Дракулић, МЗ Залужани, МЗ Карановац, МЗ Кмећани, МЗ Кола, МЗ Крмине, МЗ Крупа на Врбасу, МЗ Љубачево, МЗ Мишин Хан, МЗ Мотике, МЗ Павићи, МЗ Пискавица, МЗ Поткозарје, МЗ Пријаковци, МЗ Рекавице I, МЗ Рекавице II, МЗ Сарачица, МЗ Стратинска, МЗ Стричићи, МЗ Шарговац, МЗ Шимићи, МЗ Куљани, МЗ Пријечани), које представљају руралне мјесне заједнице и 22 мјесне заједнице образоване за дио територије града (МЗ Ада, МЗ Борик I, МЗ Борик II, МЗ Булевар, МЗ Врбања, МЗ Кочићев Вијенац, МЗ Лазарево I, МЗ Лазарево II, МЗ Лауш I, МЗ Лауш II, МЗ Нова Варош, МЗ Обилићево I, МЗ Обилићево II, МЗ Паприковац, МЗ Петрићевац, МЗ Побрђе, МЗ Росуље, МЗ Српске Топлице, МЗ Старчевица, МЗ Центар I, МЗ Центар II и МЗ Чесма).

Према Попису становништва из 2013. године, у урбаном дијелу града живјело је 135.059 становника, односно 75,0% укупног броја становника. Према Попису становништва из 1991. године, у урбаној средини живјело је 73,1 % укупног становништва, што значи да миграције из руралних у урбану средину између два пописа нису значајне. Међутим, у појединим руралним срединама забиљежене су знатне промене броја становника, у смислу повећања или смањења и до три пута.

Према попису становништва из 2013. године, у руралном подручју живјело је 44.994 становника, од којих највише становника у мјесним заједницама: Драгочај (4.697), Куљани (4.126), Шарговац (3.014), Поткозарје (2.965), Пискавица (2.885) и Мотике (2.475), док мјесне заједнице Шимићи (43), Стратинска (196) и Кмећани (205) имају најмањи број становника.

У периоду између два пописа становништва, односно у периоду од 22 године, забиљежено је знатно смањење броја становника у мјесним заједницама Бронзани Мајдан, са 3.325 на 1.798 становника, Шимићи са 1.516 на 43, Пискавица 4.312 на 2.885, Поткозарје 4.577 на 2.965, Стратинска са 730 на 196, Кола са 2.364 на 1.266 становника, док је у сљедећим мјесним заједницама евидентан пораст броја становника: Куљани са 1.207 на 4.126, Дракулић са 319 на 1.262 становника, Пријечани са 840 на 1.992, Шарговац 1.313 на 3.014 становника.

Знатан пораст броја становника, у односу на 1991. годину, забиљежен је у мјесним заједницама Куљани, Драгочај, Пријечани и Шарговац, који је настао усљед ратних и послератних миграционих кретања становништва, с обзиром да су се расељена лица у наведеним руралним подручјима насељавала и под повољним условима градила стамбене објекте. Међутим, до смањења броја становника у већем броју удаљених мјесних заједница дошло је усљед одласка младих са села, старачких домаћинстава и немогућности подизања запуштене пољопривредне производње (Бронзани Мајдан, Пискавица, Кола), док у Шимићима и Поткозарју, с предратним претежним хрватским становништвом, и након обнове кућа, није дошло до повратка становништва у предратна пребивалишта.

У периоду од 2012. до 2016. године, уочен је позитиван салдо миграције становништва, који је био највиши 2014. године (925), а најнижи 2016. године (624), када је забиљежена најнижа разлика између досељених и исељених становника.

Код података о броју становника (према попису становништва из 2013. године, Бања Лука има 180.056 становника), постоји проблем поузданости/неусаглашености ставова за даље планирање.

Град Бања Лука је локална самоуправа у Републици Српској која има позитиван природни прираштај и једна од ријетких локалних самоуправа који имају позитиван миграциони салдо. Ратна дјешавања узроковала се промијену броја и структуре становништва, па су миграције у Бања Луку ишле у правцу миграција прије свега, српског становништва из других општина РС и Федерације БИХ, у Бања Луку.

До смањења броја становника у већем броју удаљених мјесних заједница дошло је усљед одласка младих са села, старачких домаћинстава и немогућности подизања запуштене пољопривредне производње (Бронзани Мајдан, Пискавица, Кола), док у Шимићима и Поткозарју, с предратним претежним хрватским становништвом, и након обнове кућа, није дошло до повратка становништва у предратна пребивалишта.

IV.1.3. Преглед стања и кретања у локалној економији

IV.1.3.1. Основни економски показатељи

Макроекономски показатељи и пословни амбијент града Бања Лука. Привредна слика Бања Луке данас има опште карактеристике транзиционих промјена. Изразито је смањено учешће индустрије у укупној привредној структури. Истовремено је очигледан пораст учешћа и значаја терцијарног сектора, посебно трговине, угоститељства, саобраћаја и финансијских услуга, чији је динамичан раст резултат релативно брзе и успјешне интеграције у међународне системе и стандарде. Међутим, стагнирање производних дјелатности представља неповољну карактеристику структурних промјена, будући да раст производње треба да подстакне спољнотрговинску размјену. Структура запослених одражава карактеристике структуре привредних активности, тако да је евидентан пад броја запослених у прерађивачкој индустрији.

До деведесетих година прошлог вијека у индустрији Бања Луке доминирали су велики привредни системи („Чајавец“, „Инцел“, „Јелшинград“, АИПК „Босанска Крајина“ и др.), који су запошљавали и по неколико хиљада радника. Данас ниједно бањалучко индустријско предузеће не запошљава више од 500 радника. У процесу приватизације државног капитала у предузећима, купцима државног капитала била су привлачнија улагања у трговину, грађевинарство, угоститељство и финансијске институције, него у индустријске капацитете.

Поред развоја пољопривредне производње и прехранбене индустрије, прераде дрвета, развоја информационих технологија и туризма, прерађивачка индустрија на нивоу града окарактерисана је као генератор укупног привредног развоја и највећи извозни потенцијал.

И након двоентитетског устројства Босне и Херцеговине, Бања Лука је у великој мјери задржала свој регионални значај. Међутим, у поређењу с показатељима на нивоу Републике Српске, град Бања Лука у посматраном петогодишњем периоду не биљежи уједначене вриједности и учешћа појединих показатеља, демографских, економских и инфраструктурних. У сљедећем прегледу представљено је учешће Града у основним макроекономским показатељима Републике Српске на годишњем нивоу у периоду 2012-2016. године:

Показатељ	Учешће града Бања Луке у Републици Српској у %					РС
	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	
Површина у km ²	5,03	5,03	5,03	5,03	5,03	100,00
Становништво	15,27	15,37	15,51	15,66	15,80	100,00
Број живорођених	20,70	21,19	21,53	22,44	22,22	100,00
Број умрлих	13,56	13,84	13,61	13,26	14,09	100,00
Број запослених	25,33	25,38	25,59	25,89	26,18	100,00
Број незапослених	11,93	12,19	12,33	12,00	11,27	100,00

Просјечна нето плата	116,63	116,21	115,88	116,00	115,07	100,00
Просјечна бруто плата	117,20	116,73	116,79	117,09	116,15	100,00
Обим спољнотрговинске размјене	39,86	38,12	34,75	31,87	31,59	100,00
Вриједност извоза	24,08	22,60	21,36	18,57	19,04	100,00
Вриједност увоза	48,20	46,99	42,03	39,82	39,72	100,00
Број дјете у предшколск. установама	31,03	31,43	33,16	33,55	32,95	100,00
Број ученика у основним школама	15,59	15,81	16,11	16,51	16,79	100,00
Број ученика у средњим школама	21,93	22,18	22,40	22,83	23,44	100,00
Број студената	56,57	57,51	56,30	56,70	56,81	100,00
Број пословних субјеката	25,33	25,68	25,94	26,17	26,42	100,00
Вриједност реализованих инвестиција	30,60	41,80	17,90	24,40	32,70	100,00
Доласци туриста	26,04	25,53	26,77	26,74	25,37	100,00
Ноћења туриста	16,03	16,65	18,76	18,33	17,66	100,00
Дужина путева	3,20	3,78	3,71	3,67	3,64	100,00
Број регистрованих путничких аутомобила	19,11	19,06	19,17	19,05	18,90	100,00

Извор: Републички завод за статистику

Са становишта запослености и тржишта рада, кретања на нивоу Града повољнија су, у односу на ниво Републике Српске, с обзиром да Бања Лука партиципира са 25-26% запослених у укупном броју запослених у Републици Српској, док активна понуда радне снаге на територији града Бања Лука чини око 12% укупног броја незапослених у Републици Српској. У односу на просјечне мјесечне бруто и нето плате на нивоу Републике Српске, исти показатељи су 16-17% виши за подручје Града. Међутим, одређени показатељи спољнотрговинске размјене (покривеност увоза извозом) за Бања Луку, знатно су неповољнији у односу на ниво Републике Српске, односно вриједност извоза бањалучких предузећа учествује у укупном извозу Републике Српске у посматраном периоду од 19 до 24%, док вриједност увоза бањалучких предузећа чини 39 до 48% вриједности увоза Републике Српске. Учешће реализованих инвестиција бањалучких предузећа у укупним инвестицијама Републике Српске, у периоду од 2012. до 2016. године, веома је неједначено и креће се од 17,9% у 2014. години до 41,8% у 2013. години. Да Бања Лука има

посебно значајну улогу на нивоу Републике Српске у области високог образовања говори податак да бањалучки студенти учествују у укупном броју студената у Републици Српској од 56-57%.

Такође, показатељи из области бањалучког туризма нису задовољавајући, с обзиром да доласци туриста у Бања Луку чине око 26% укупних долазака туриста у Републику Српску, док учешће броја ноћења туриста на подручју града Бања Лука, у укупном броју на нивоу Републике Српске, износи у посматраном петогодишњем периоду од 16 до 18%. Одређени показатељи у посматраном периоду су сасвим неповољни, нпр. дужина путева на подручју Бања Луке чини више од 3% укупне дужине путева Републике Српске, док број регистрованих путничких аутомобила на подручју града Бања Лука представља око 19% укупно регистрованих возила на нивоу Републике Српске.

Један од највећих проблема економије Бања Луке, али и Републике Српске, у цјелини, јесте висок спољнотрговински дефицит, који је посљедица слабе конкурентности домаће привреде на страним тржиштима, недовољне заштите и стимулације домаће производње, високе увозне зависности, те неусклађености царинских тарифа Босне и Херцеговине с потребама привреде за сировинама и репроматеријалима, који се не производе у оквиру Босне и Херцеговине.

Карактеристике макроекономског оквира и укупног пословног амбијента треба имати у виду и при конципирању стратегије будућег развоја, посебно с аспекта значајних промјена у окружењу, као и могућих микроекономских и макроекономских ризика у пословању. За очекивати је да ће привредни субјекти и надаље бити оптерећени успореним темпом оживљавања производње и реструктурисања, с обзиром да ће се финансијски капитал прибављати отежано и све скупље. Уз скупљи капитал долази и до великог опреза код инвестирања, нарочито страних инвеститора, иако привредни амбијент нуди квалификовану и релативно повољну цијену радне снаге, одређене природне ресурсе и неискориштене капацитете, те погодности и стимулативне мјере за покретање пословних активности у расположивим просторима с развијеном инфраструктуром.

Број и структура правних лица

Број регистрованих правних лица према дјелатностима							
	Подручје дјелатности	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2016 (%)
A	Пољопривреда, шумарство, ловство и рибарство	67	70	75	75	84	1,05
B	Вађење руда и камена	13	16	18	21	19	0,24
C	Прерађивачка индустрија	508	532	559	594	598	7,48
D	Производња и снабдијевање ел. енергијом, гасом, паром и климат.	39	53	54	53	60	0,75
E	Снабдијевање водом, канализација, управљање отпадом и дјелатност санације животне средине	22	26	28	29	36	0,45
F	Грађевинарство	343	362	378	347	422	5,28
G	Трговина на велико и трговина на мало, оправка моторних возила	2.267	2.330	2.411	2284	2.526	31,58
H	Саобраћај и складиштење	178	190	199	214	212	2,65
I	Дјелатност пружања смјештаја и исхране, хотелиј. и угоститељство	78	79	84	85	100	1,25

J	Информације и комуникације	211	229	243	262	299	3,74
K	Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања	110	110	117	175	122	1,53
L	Пословање некретнинама	67	72	74	92	81	1,01
M	Стручне, научне и техничке дјелатности	541	577	634	684	724	9,05
N	Административне и помоћне услужне дјелатности	110	121	131	177	158	1,98
O	Јавна управа и одбрана, обавезно социјално осигурање	92	87	88	107	88	1,10
P	Образовање	125	130	138	135	158	1,98
Q	Дјелатности здравствене заштите и социјалног рада	136	144	153	267	176	2,20
R	Умјетност, забава и рекреација	480	507	529	545	564	7,05
S	Остале услужне дјелатности	1.258	1.351	1.440	1970	1.569	19,62
T	Дјеланост домаћинстава као пословдаваца, који производе робу и обављају услуге за соп. Потребе	1	1		0	1	0,01
U	Дјелатност екстериторијалних организација и органа	-	-	1	9	1	0,01
	Укупно	6.646	6.987	7.354	7.863	7.998	100

Извор: Републички завод за статистику

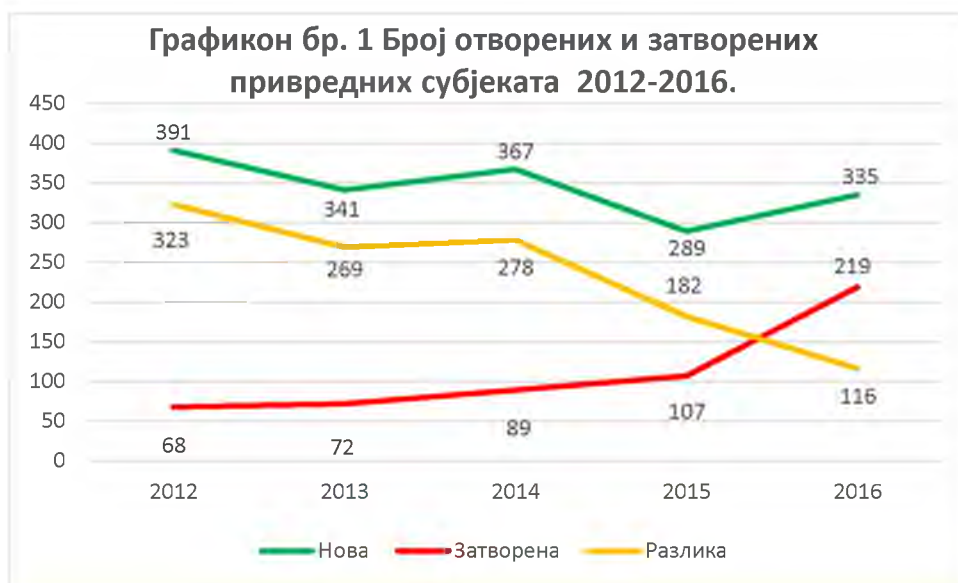
Са становишта величине правних лица с подручја града Бања Лука, мјерене бројем запослених радника, број класификованих предузећа је уједначен у периоду од 2012. до 2016. године. У посматраном периоду, са 79-80% учествују микро предузећа, која запошљавају до 9 радника. У укупном броју правних лица, 14-15% је малих предузећа, која запошљавају од 10 до 49 радника. Мање од 5% је средњих предузећа, која имају од 50 до 250 запослених радника, док је великих предузећа, с више од 250 запослених радника у посматраном петогодишњем периоду између 57 и 66, односно само 0,8%. Структура и класификација предузећа према броју запослених упућује на велику уситњеност пословних субјеката, уз веома скромно учешће великих привредних субјеката (мање од 1%), који имају радне и техничке капацитете за организовање значајније производње.

Број регистрованих предузећа – класификованих по величини-броју запослених					
Предузећа по величини (броју запослених)	2012	2013	2014	2015	2016
Микро (до 9 запослених)	5.309	5.497	5.892	6.339	6.437
Мала (10-49 запослених)	967	1.090	1.080	1.114	1.139
Средња (50-249 запослених)	313	347	319	345	356
Велика (преко 250 запослених)	57	53	63	65	66
Укупно	6.646	6.987	7.354	7.863	7.998

Извор: Републички завод за статистику

До 2013. године, издавање рјешења о испуњености услова за рад предузећа, као и измјене рјешења, до престанка рада, вршило је Одјељење за привреду Градске управе Бања Лука, након чега је регистрацију предузећа преузео АПИФ. С почетка 2014. године, захваљујући реформисаној улози АПИФ-а, уведен је једношалтерски систем регистрације, уз смањење трошкова регистрације пословних субјеката, процедура и времена регистрације и смањење оснивачког капитала. У

сљедећем графикању презентована је динамика регистрања и затварања правних лица на подручју града:

Извор: Одјељење за привреду (до 2013. године) и АПИФ (од 2013. године)

Привреду Бања Луке карактерише континуирани раст броја привредних друштава и предузетника, али и континуирано затварање привредних субјеката, што је приказано у табели кретања новорегистрованих и затворених привредних субјеката.

Број и структура самосталних предузетника. Након доношења Закона о класификацији дјелатности Републике Српске из 2013. године и Уредбе о класификацији дјелатности из 2014. године, укинута су ознаке облика обављања предузетничке дјелатности, тако да Одјељење за привреду води регистар издатих одобрења за обављање предузетничке дјелатности, која има јединствену ознаку с.п. (самостални предузетник). Према регистру активних предузетника Одјељења за привреду и Одјељења за саобраћај и путеве, на подручју града Бања Лука број активних самосталних предузетника на подручју града износио је у периоду од 2012. до 2016. године око 4.500. У оквиру наведеног периода, у 2014. години забиљежен је најмањи број активних самосталних предузетника (3.865), усљед пропуштеног законског рока да власници самосталних радњи изврше пререгистрацију у „самостални предузетник“, тако да је током 2014. године 670 самосталних радњи одјављено по сили закона.

Према шифрама дјелатности, у периоду од 2012. до 2016. године највећи број самосталних предузетника радио је у трговинској дјелатности (између 30 и 35%). У истом периоду, од 21 до 24% укупног самосталног предузетништва извршавало је угоститељску дјелатност, а затим слиједи занатство с учешћем од 16 до 20%, што је представљено у сљедећим прегледима:

Број регистрованих самосталних предузетника					
Дјелатност	2012	2013	2014	2015	2016
Трговачке радње	1.740	1.792	1.112	1.303	1.418
Угоститељске радње	1.006	1.211	872	938	933
Занатске радње	907	899	632	842	906
Пољопривредна	79	62	55	43	34

дјелатност					
Превозници	44	39	37	38	35
Ауто школе	38	37	29	25	30
Такси превозници	211	218	223	231	232
Тезге на пијаци	376	386	372	368	363
Остали	554	349	533	614	511
Укупно	4.955	4.993	3.865*	4.402	4.462

*Извор: Одјељење за привреду, Одјељење за саобраћај и путеве и „Тржница“ а.д. Бања Лука
3.865* - 670 одјава по сили закона, због пропуштеног законског рока да се пререгиструје у с.п.*

Уколико се анализирају подаци Пореске управе РС о броју регистрованих самосталних предузетника (7.433) и броју запослених у самосталном привређивању (8.176 радника), на дан 31.12.2016. године, као и претходних пет година, на подручју града Бања Лука у самосталном привређивању просјечно је био запослен 1,1 радник, укључујући и послодавца.

Основни развојни проблеми занатско-предузетничке дјелатности. Дуги низ година предузетништво града Бања Лука карактеришу: недовољна предузетничка активност, слаба профитабилност, доминантан удио трговине и угоститељства, као и проблеми недовољне подршке унапређењу и развоју предузетништва. При том су, као највећи проблеми бањалучког предузетништва истакнути сљедећи ограничавајући фактори:

- Недостатак финансијских средстава, недовољни подстицаји, нарочито финансијски и проблеми с наплатом потраживања;
- Законска регулатива (нарочито порески прописи и административне процедуре),
- Неусклађеност пословања с међународним стандардима и
- Недостатак информација о тржишту и слаба конкурентност на тржишту,
- Док се недостатак квалификоване радне снаге појављује као ограничавајући фактор само у одређеним дјелатностима (инжењери електротехнике, електроенергетике и аутоматике, техничари CNC машина, механичари расхладних уређаја, текстилни техничари, обућари, моделари и армирачи).

Сходно наведеном, наглашена су три приоритетна задатка у сектору предузетништва:

- Израда јединственог регистара предузетника, који би био упоредив с другим базама података о предузетништву (градским-општинским, Фонда ПИО, Пореске управе РС, Републичког завода за статистику, Занатско-предузетничке коморе и др.);
- Законска обавеза израде финансијских извјештаја и достављања надлежним институцијама;
- Квалитетан и континуиран систем финансијске подршке предузетништву, субвенције за унапређење пословања и за отварање нових радних мјеста, укључујући и државни програм подршке.

Наведени подаци указују да у привреди Бања Луке доминирају микро, мала предузећа и предузетници, који се превасходно баве трговином и услужном дјелатношћу. Евидентно је да се велики број привредних субјеката тешко сналази на тржишту и услјед финансијске кризе и негативних трендова одлучују се да напусте тржишну утакмицу.

Овај приказ стања привреде у Бања Луци је само индикативан, а осим оvdје наведених

развојних проблема и изазова, путем јавно-приватног дијалога и редовним анкетирањем МСП и предузетника (на годишњем нивоу) треба сагледати додатне смјернице, те усвојити сет мјера којима би се олакшало и поспешило функционисање МСП и предузетника.

Финансијско пословање привредних субјеката. Према АПИФ-овој обради годишњих обрачуна 2.676 бањалучких предузећа, нето добит у 2016. години износила је 532,12 милиона КМ, што је 14,9% више, него у 2015. години. Остварена нето-добит у периоду 2008 - 2016. године осцилирала је од 417.466.347 КМ, колико је износила 2010. године, до 532.119.470 КМ, колико је износила 2016. године. Иако је, почев од 2011. године, евидентан континуиран раст нето добити, истовремено је забиљежен и раст губитка бањалучких привредних друштава, која су обухваћена обрадом годишњих обрачуна. Поред тога, уочљива је и мања осцилација у кретању укупних прихода која се креће око 6,6 милијарди КМ и варира око +400 милиона КМ на годишњем нивоу од 2011. до 2016. године, што је резултат уједначеног обухвата привредних субјеката, који предају годишње обрачуна АПИФ-у (од 2.352 субјекта за 2008. годину, до 2.676 предузећа за 2016. годину).

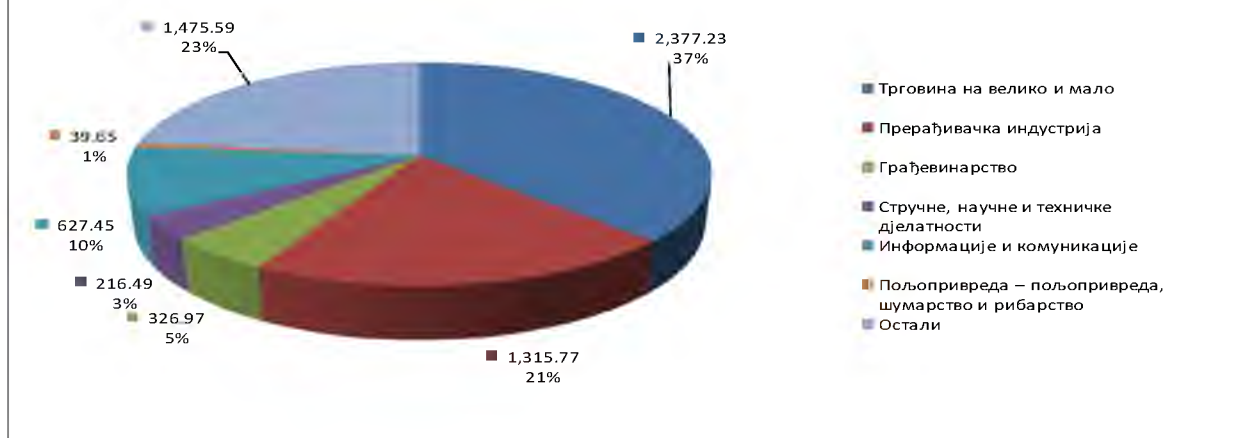
Основни финансијски показатељи пословања привреде града Бања Луке по годишњем обрачуна за период 2008 – 2016. године						
Година	Укупни приходи у КМ	Укупни расходи у КМ	Добит у КМ	Губитак у КМ	Радници	Број прив. друштава
2012.	6.987.924.930	6.929.892.947	388.788.532	356.041.247	43.743	2.394
2013.	6.727.548.085	6.718.474.237	362.378.910	396.138.560	43.627	2.366
2014.	6.499.089.479	6.882.528.836	432.815.570	847.133.203	44.183	2.462
2015.	6.175.097.792	5.979.357.205	442.655.349	303.193.362	44.238	2.581
2016.	6.379.114.475	6.232.890.232	532.116.460	437.633.766	46.648	2.673

Извор: Збрини финансијски извјештаји АПИФ-а

Приказани показатељи показују уједначене вриједности основних финансијских параметара у свим годинама посматраног периода (укупни приходи од 6,1 до 6,9 милијарди КМ, укупни расходи од 5,9 до 6,9 милијарди КМ, добит од 362 до 532 милиона КМ, а губици од 303 до 847 милиона КМ). Међутим, у истом периоду уједначен је по годинама и број пословних субјеката, који су предали АПИФ-у годишње обрачуна (од 2.366 предузећа у 2013. години до 2.673 предузећа у 2016. години), као и број запослених у наведеном броју предузећа, чији су годишњи обрачуни обарђени (од 43,6 хиљада радника до 46,6 хиљада радника у наведеном броју обрађених предузећа).

Представљене вриједности укупног прихода, укупних расхода, укупне добити и укупних губитка на нивоу града не одражавају стварно стање, будући да је у посматраном периоду, од укупног броја правних лица с подручја Бања Луке, и поред обавезности, која проистиче из Закона о рачуноводству РС, само 32,8 до 36,0% укупног броја бањалучких правних лица предало АПИФ-у годишње обрачуна.

Преглед главних грана привреде према оствареним приходима (у милионима КМ)

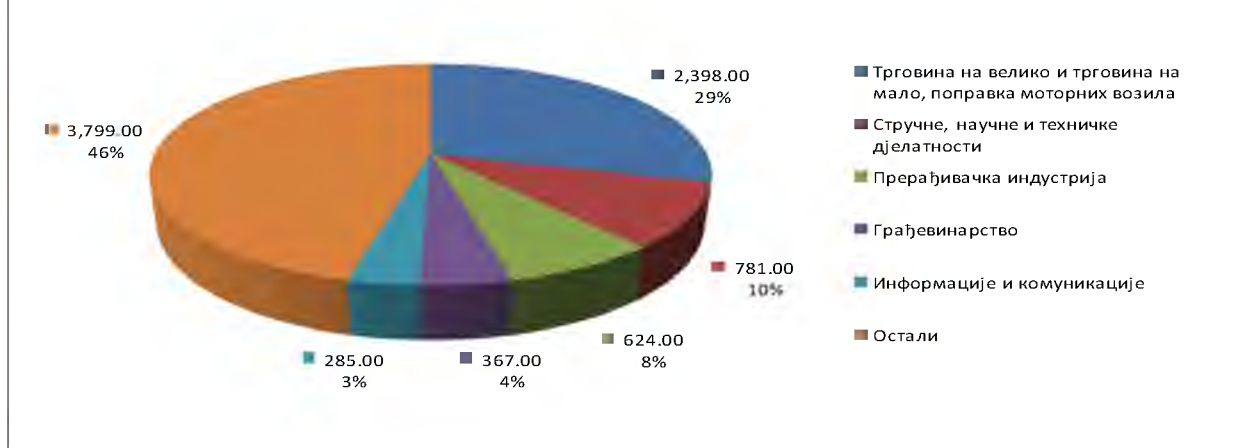

Извор: АПИФ

Иако је уочљив раст прихода привредних предузећа, губици су такође велики. Друга карактеристика је да се највећи приходи остварују из трговине (37%), а тек 1/5 укупних прихода из прерађивачке индустрије. Током година, примјетни су све већи приходи у области информационо-комуникационих технологија, па је неопходан стратешки приступ и систематска улагања у ову индустрију. Најмањи приходи остварују се у области пољопривреде, шумарства и риболова.

Заступљеност привредних сектора. Према броју привредних субјеката, у 2016. години доминантне су различите услужне дјелатности, које чине чак 46% од свих привредних грана у граду Бања Лука. Највећи број привредних субјеката регистрован је за трговинске дјелатности, док је само 10% регистровано за прерађивачку дјелатност.

Доминатне привредне гране према броју привредних субјеката у 2016. години

Извор: АПИФ

У предстојећем периоду је кључно да град Бања Лука пружи како стратешку, тако и оперативну подршку јачању прерађивачке дјелатности кроз сет јасно дефинисаних мјера и ревидираних подстицаја намењених привредним субјектима који се баве производном дјелатношћу, у циљу унапређења пословног окружења и јачање конкурентности МСП и предузетника. Кључно је да се предложене мјере и подстицаји предлажу и разматрају путем јавно-приватног дијалога.

Профил приоритетних сектора

Прерађивачка индустрија. У прерађивачкој индустрији доминира дрвопрерада, а у мањој мјери металопрерада, прехранбена индустрија, производња папирне конфекције и производња пластике. Удио извоза прерађивачке индустрије у укупном извозу града Бања Луке износи преко 53%, али су у овој индустрији готово сви приказани приходи од извоза остварени кроз „лон“ послове, који у ствари представљају само извоз услуга. Удио овог сектора у укупној добити је такође недовољна (12,5%), а ова индустрија запошљава тек једну петину свих запослених у граду Бања Лука.

Пољопривреда, шумарство и риболов. Регистрована пољопривредна дјелатност, укључујући и шумарство и риболов је веома ниско заступљена. Један од приоритета би требало да буде и подршка развоју пољопривредне дјелатности, која у овом тренутку није адекватна.

Грађевинарство. Сектор грађевинарства релативно је развијен у граду Бања Лука и учествује са 8,4% у укупној добити оствареној на територији града Бања Лука. У овом сектору, просечна нето плата је, такође, нешто већа него у другим секторима. Овај сектор остварује и солидну добит у односу на остварене приходе (око 11%). С обзиром да се, углавном ради о грађевинској дјелатности на територији града, извоз у овом сектору је занемарљив.

Трговина. Као што је већ раније напоменуто, најзаступљенији, по свим параметрима је сектор трговине. Удио овог сектора у укупним приходима града Бања Лука износи чак 37,3% и износи више од 2,3 милијарде КМ. Овај сектор запошљава 19,4% свих запослених, више од укупне прерађивачке индустрије, а просечна плата је, такође, нешто већа у односу на друге секторе.

Информационо-комуникационе технологије. Сектор информационо-комуникационих технологија је у експанзији и остварује нешто више од 17% укупне добити од привредне дјелатности у граду Бања Лука. Приказ сектора садржи и највећу ИКТ компанију, *Телеком Српске а.д.*, која у великој мјери доприноси укупној позитивној слици у овом сектору. С обзиром да је град Бања Лука универзитетски град, са значајним капацитетима у смислу људских ресурса, очекује се да ће у наредним годинама у фокусу развоја града бити ИКТ сектор.

Компаративни приказ кључних параметара у приоритетним секторима

2016	Прерађивачка индустрија	Пољопривред а, шумарство и риболов	Грађевинарств о	Трговина	Информације и комуникације
Број прив. субјеката	325	36	217	858	166
Број запослених	9.092	323	2.966	9.330	4.077
% запослених у сектору у односу на укупан број запослених	18,92%	0,67%	6,17%	19,42%	8,48%
Укупан приход (у милионима КМ)	1.315	39,65	327	2.377	627,45
Добит у 2016. (у милионима КМ)	4,57	6,29	44,66	142,09	90,9
Приход по запосленом (КМ)	144.712	122.754	110.230	254.796	153.883
Удио прихода у сектору у укупним приходима МСП	20,63%	0,62%	5,13%	37,27%	9,84%
Удио добити у сектору у укупној добити МСП	12,24%	1,18%	8,39%	26,70%	17,08%
Извоз (у милионима КМ)	274	18,6	7	85,9	40
Удио извоза сектора у укупном извозу	53,25%	3,61%	1,36%	16,69%	7,79%
Просјечна бруто плата	805	775	819	876	1.171
Просјечна нето плата	537	517	546	584	781

Број привредних субјеката по секторима. Највећи број привредних субјеката регистрован је за трговину (858), а за прерађивачку индустрију тек (353). Следи грађевинарство и ИКТ, док је број регистрованих привредних субјеката у области пољопривреде, шумарства и риболова веома ниско заступљен.

Запошљавање. Највише је запослених у трговини (2.966 или 18,9% од свих запослених), а затим у прерађивачкој индустрији (9.092 или 19,4% свих запослених). Трећи највећи послодавац је ИКТ сектор, где 166 компанија запошљава чак 4.077 радника (8,5%).

Остварени приходи и добит. Убједљиво највеће приходе остварује, поново, трговинска дјелатност, укључујући и највеће приходе по запосленом, као и удио овог сектора у укупним приходима од 37,7%. и његов удио у укупној добити од 26,7%. У прерађивачкој индустрији, добит је несразмерно мала у односу на укупне приходе, јер су у овом сектору и губици највећи.

Извозна дјелатност. Статистика указује да се највећи извоз остварује у прерађивачкој индустрији, али више од 90% укупног извоза у овом сектору односи се на „лон“ послове, који се односе на извоз услуга и не доносе значајне приходе привредним субјектима. Укупна извозна дјелатност у граду Бања Лука је недовољна, па је неопходно да се кроз разне подстицајне и друге мјере, укључујући и измјене законодавног оквира, побољшају услови за пословање привредних субјектима на иностраном тржишту.

Просјечна плата по секторима. Најбоља зарада остварује се у ИКТ сектору, која је за око 1/3 већа у односу на зараду у осталим секторима.

Инвестиције. Посматрајући вриједност инвестиција реализованих на подручју града Бања Лука у периоду од 2012. до 2016. године, уочава се да је највећа вриједност реализованих инвестиција остварена 2013. године (645,5 милиона КМ) и 2016. године (544,8 милиона КМ), а тиме и највеће учешће вриједности инвестиција града Бања Лука у инвестицијама Републике Српске (41,8% у 2013. години и 32,7% у 2016. години).

С аспекта карактера изградње, на изградњу нових капацитета односи се више од 50% вриједности инвестиција, на реконструкцију, модернизацију и проширење око 40%, а на одржавање постојећих капацитета до 10%. Са становишта техничке структуре, највеће учешће имају инвестиције у машине, опрему и транспортна средства (око 50%) и инвестиције у грађевинске објекте (до 40%).

Преглед реализованих инвестиција у периоду 2012-2016. године				
Година	Вриједност у КМ			Учешће града Бања Лука у РС у %
	Република Српска	Бања Лука		
		Износ у КМ	Ланчани индекс	
2012	1.630.244.000	499.593.000	105,2	30,6
2013	1.546.014.000	645.503.000	129,2	41,8
2014	1.995.499.000	357.246.000	55,3	17,9
2015	1.650.506.000	402.464.000	112,7	24,4
2016	1.668.689.000	544.868.000	135,4	32,7

Извор: Републички завод за статистику

Најзначајније реализоване инвестиције на подручју града Бања Лука у периоду од 2012. године су:

- Реализација пројеката водоснабдијевања и отпадних вода: окончана II фаза Фабрике воде Новоселија 2 (вриједност пројекта 7,6 милиона КМ) и пројекта „Градски систем водоснабдијевања и одвођења отпадних вода у граду Бања Лука“, уз учешће кредитних средстава КФВ банке и донација ЕУ и Владе Њемачке, вриједност пројекта 40 милиона КМ (планирана изградња постројења за пречишћавање отпадних вода и наставак изградње преосталих 5 km главног колектора-процијењена вриједност пројекта 50 милиона €),
- Етапна изградња Централног градског гробља у Врбањи (завршена прва фаза, вриједност инвестиције 17,1 милион КМ),
- Санација и проширење регионалне депоније у Рамићима (у прве двије фазе уложено 16 милиона КМ),
- Адаптација комплекса бившег пословног система „Унис-Ваљаоница ХВТ“ у Пословну зону „Бања Лука-Рамићи“ (у куповину имовине и инфраструктурно уређење уложено око 8 милиона КМ, а у изградњу производно-складишних објеката 12 милиона КМ),
- Изградња Технолошког центра за производњу софтвера и хардвера на површини од 10 хиљада m² у кругу Пословне зоне „Инцел“ (инвеститор „Lapaso“, вриједност инвестиције 17 милиона КМ),
- Изградња двије рејонске топлане (9 милиона КМ) и „Еко-Топлане“ на дрвну сјечку (31 милион КМ),
- Изградња пословног објекта Инвестиционо-развојне банке РС (вриједност инвестиције 5,2 милиона КМ),

- Изградња пословне зграде Централне банке БиХ у Бања Луци (вриједност пројекта 13,72 милиона КМ),
- Изградња и опремање амбулантно-поликлиничког блока Јужно крило УКЦ Бања Лука (вриједност инвестиције 25 милиона \$, у оквиру пројекта: Кореја 3 и „Модернизација болница у РС“),
- Изградња нове зграде Основног суда и реконструкција и модернизација зграде Окружног суда у Бања Луци (вриједност инвестиција 5,2 милиона КМ, уз учешће средстава Европске комисије),
- Изградња продајног објекта „Centrum“, површине 13.500 m², инвеститор компанија „Centrum trade“;
- Изградња тржног центра „Emporium“, површине 12.000 m², с хотелом „Јелена“, инвеститор компанија „Слобопром“,
- Изградња пословне зграде „Euroherc“, површине 20.900 m², инвеститор концерн „Аграт“,
- Етапна изградња трговачког центра Delta City (површина 62,5 хиљада m², вриједност инвестиције 70 милиона €),
- Изградња стамбено-пословних објеката намијењених продаји на тржишту (инвеститори Интеграл Инжињеринг, Арагоста, Хидрокоп, Малбашић, Екватор, ГП „Крајина“ и др.).

Имајући у виду да су најзначајније инвестиције у периоду од 2012. године остварене у области изградње јавних, правосудних и здравствених установа, инфраструктурних и комуналних објеката, великих тржних центара, финансијских установа, објеката за развој ИТ технологија, констатује се да град добија садржаје и обиљежја административног, здравственог, образовног, трговинског и финансијског центра, са скромним учешћем инвестиција у области прерађивачке индустрије.

Резултати анкете пословног сектора

У септембру 2017. године, Градска развојна агенција, урадила је анкету привредног сектора у сврху прикупљања општих информација о послодавцима, њиховима плановима за ново улагање, проширење, нова запошљавања, потребама за радном снагом и пословном окружењу. Такође, циљ је био да се провјери задовољство приватног сектора услугама Градске управе са приједлозима за унапријеђење.

Анкета је обухватила 325 пословних субјеката који послују у прерађивачкој индустрији, грађевинарству, области информационо-комуникационих технологија, електро индустрији, трговини, туризма и угоститељства, услуга и др. 73% анкетираних били су представници малих и средњих предузећа. Највећи број анкетираних привредних субјеката (60%) послује у сектору производње и прераде. 41% анкетираних привредних субјеката је извозно оријентисан. Највећи извозници су из дрвопрерађивачке индустрије (25%), слиједе га сектор металопрераде (17%), пољопривредне и прехранбене индустрије (16%), као и сектор индустрије текстила, коже и обуће (11%).

Већина испитаника потврдила је да планира нове инвестиције у циљу повећања производних капацитета, куповине нових машина и опреме, изградње нових објеката или проширења постојећих, куповине земљишта и сл. Највећи број радника запошљава прерађивачка индустрија (19%), а затим грађевинска (16%) и дрвопрерађивачка (15%).

41% испитаника је имало или сматра да ће се суочити са недостатком стручног кадра, као разлоге за то наводе неодговарајуће образовне профиле, незаинтересованост незапослених за рад у привреди, неадекватан план и програм рада у стручним школама, као и недостатак механизма за преквалификацију и доквалификацију радника. Занимљиво је да само 16% анкетираних привредних субјеката тренутно има ученике на пракси.

Локални привредници су релативно задовољни квалитетом пружања комуналних услуга, а нарочито услугама водоснабдијевања. Најниже је оцијењена понуда пословних локација и објеката за пословање (просјечна оцјена износи 2 на скали од 1 до 5). Привредници такође нису задовољни начинима на који их Градска управа информира о питањима који су од значаја за њихово пословање (2,25), нити улогом Градске управе у рјешавању питања незапослености. Анкетирани привредници сматрају и да немају једнак третман од стране локалне самоуправе. Чак 76% испитаника сматра да локална самоуправа нема дефинисану политику, нити било каквог утицаја на развој привреде.

Привредници сматрају да локална самоуправа може помоћи да се повећа конкурентност локалних привредника на тржишту путем:

- Информисања привредника о конкурсима за учешће у развојним пројектима који нуде бесповратна средства
- Посредовање у добијању повољних кредита, нпр. из развојних пројеката или подршком гарантних фондова
- Дефинисања пакета подстицаја за унапријеђење пословања у приоритетним секторима
- Подстицајних средстава за запошљавање
- Финансијске подршке за старт-ап и микро предузећа
- Промовисања локалних привредника на интернет презентацији Града, локалним, регионалним и међународним сајмовима
- Других видова подршке, који обухватају субвенције или ослобођење од плаћања накнада и локалних такси, уклањање административних баријера и изградњу пословне и комуналне инфраструктуре.

Као највеће пријетње привредници виде јаку конкуренцију и слаб капацитет за излазак на тржиште земаља Европске уније, неприлагођеност школског система потребама привреде, као и застарјелост опреме са великим трошковима одржавања.

Неопходно је да се анкета привредног сектора редовно спроводи, на годишњем нивоу, као и да се резултати анкете детаљно анализирају и упоређују са доступним статистичким анализама. Такође, кључно је да се осим редовних састанака Привредног савјета, јавно-приватни дијалог успостави и води на секторском нивоу, кроз посјете привредним субјектима са потенцијалима за развој, као и привредним субјектима који се суочавају са потешкоћама у пословању. Предузете мјере и планирани подстицаји треба да буду засновани на стварним потребама привреде. Град Бања Лука имао је Стратегију развоја МСП и предузетништва за период 2010-2015., па треба размотрити и могућност за припрему нове стратегије, која би била допуна Стратегији интегрисаног развоја, у смислу секторског фокуса на кључне проблеме и потребе привредних субјеката који послују на територији града Бања Лука.

IV. 1.3.2. Активности и мјере Града за подстицање привредног развоја и побољшање услова привређивања

С циљем побољшања укупног пословног амбијента, подстицања привредног развоја, привлачења домаћих и страних инвеститора, повећања запослености и извозних активности, на подручју Града потенцијалним инвеститорима бројне услуге пружају:

- Одјељење за локални економски развој и стратешко планирање (Центар за инвеститоре),
- Одјељење за просторно уређење (Центар за дозволе),
- Одјељење за привреду (Канцеларија за предузетнике),
- Градска развојна агенција.

За приведне субјекте и предузетнике с подручја града Бања Лука од посебног су значаја мјере за подстицање привредног развоја и запошљавања међу којима су:

1. Подстицаји за повећање продуктивности и конкурентности у функцији запошљавања (набавка основног средства, сертификација и преквалификација), те запошљавање нових радника и samozapošljavanje незапослених лица у производним, занатским и услужним дјелатностима на подручју града,
2. Давање гаранција из Гарантног фонда града Бања Лука и субвенционисање камата на кредите, за које се издају гаранције Гарантног фонда,
3. Програм мјера подршке развоју предузетничке инфраструктуре,
4. Подршка развоју пољопривреде (субвенције за привођење земљишта култури на основу прикупљених средстава од накнада за претварање пољопривредног земљишта у непољопривредно и подстицајна средства за развој пољопривреде и реализацију пројеката у области пољопривреде),
5. Измјене и допуне градске Одлуке о комуналним таксама,
6. Измјене и допуне Одлуке о одређивању радног времена правним лицима и предузетницима,
7. Олакшице при плаћању накнаде за уређење градског грађевинског земљишта и ренте,
8. Олакшице при изградњи производних погона,
9. Олакшице код плаћања административних такси, и др.

Детаљније информације о овим мјерама и активностима налазе се у cjеловитој верзији ситуационе анализе у прилогу Стратегије.

Град Бања Лука има разноврстан систем активности и мјера за подстицање привредног развоја и побољшање услова привређивања, али се не постиже синергијски ефекат њихове реализације. Не постоји успостављен јединствен систем праћења ефеката датих подстицаја. Потребно је сагледати ефекте додјељених подстицаја кроз број новотворених радних мјеста, број очуваних радних мјеста након подстицаја, број запослених у привредним субјектима у пословним зонама, те исказан интерес инвеститора за нова улагања.

Потребно је диференцирати зоне по дјелатностима које се у њима обављају, на производне

и комерцијалне. На овај начин ће се омогућити да производна и прерађивачка дјелатност добију већи подстицај и тако значајније допринесу укупном економском развоју. Осим тога, груписање предузећа чија дјелатност може имати негативан утицај на животну средину омогућава једноставнију контролу и управљање ризицима, као и економски исплативије комунално опремање.

IV.1.3.3. Локације за инвестирање

На подручју града Бања Лука постоји Пословна зона *Рамићи*, те друге доступне локације за инвеститоре који представљају добре прилике за инвестирање и развој пословања.

Пословна зона Рамићи

Пројекат Пословна зона „Рамићи-Бања Лука“ је модел за развој предузетничких активности града Бање Луке, а у смислу промовисања има за циљ представљати примјер способности у привлачењу и прихватању директног домаћег и страног улагања. Циљ је да се на наведеном простору развије предузетничка инфраструктура, која би својим капацитетима омогућила отварање нових радних мјеста.

Овај пројекат је само једна од мјера унутар ширег регионалног напора да се представи бањалучка регија као витална локација, у којој се може оснивати и развијати пословна активност, а пројекат Пословна зона „Рамићи-Бања Лука“ треба да постане главна полуга и покретач тих активности.

Пројектом Пословна зона „Рамићи-Бања Лука“ треба да се створи повољан амбијент за пружање одговарајућих погодности за производне и пословне активности за нове и већ присутне фирме, које су усмјерене ка развоју привреде и извозу. Стварање нових привредних субјеката, који у свом окружењу имају сву неопходну пословну логистику од финансијских и кадровских капацитета главна је предност и сврха пословних зона. Услуге и простори Пословне зоне подстицаће развој привреде заснован на знању, пораст животног стандарда, повећање конкурентности малог и средњег предузетништва (МСП), а уједно ће побољшати квалитет образовања и привлачност шире регије као нове инвестиционе дестинације.

Финансијска одрживост овог пројекта изискује тражење рјешења за утврђивање капиталних прихода, како би се обезбиједило стабилно дугорочно финансирање. Очекује се да пројекат Пословна зона „Рамићи-Бања Лука“ допринесе локалном и националном привредном развоју кроз пружање квалитетних услуга.

У Пословној зони Рамићи укупно је 15 инвеститора, од којих 13 има парцеле у власништву, а 2 су узела парцеле у закуп. Листа инвеститора, са бројем парцеле, дата је у детаљној ситуационој анализи, у прилогу Стратегије.

Доступне локације

Доступне локације за инвестирање у Пословној зони <i>Рамићи</i>	Укупна површина	Доступно за улагање	Инфраструктура
Greenfield локације			
Парцела 1	13.550 м ²	6.500 м ²	Опремање у току
Парцела 2	4.366 м ²	4.366 м ²	Опремање у току
Парцела 3	11.011 м ²	11.011 м ²	Опремање у току
Парцела 4	10.109 м ²	10.109 м ²	Опремање у току

Brownfield локације			
	Површина објекта	Површина парцеле	Инфраструктура
Велика хала „ХВТ“	30.314 м ²	50.810 м ²	Опремање у току
Управна зграда	2.153 м ²	5.847 м ²	Опремање у току
Ресторан са комерцијалом	822+984= 1806 м ²	4.745 м ²	Опремање у току
Котловница	983 м ²	8.843 м ²	Опремање у току

Извор: Одјељење за локални економски развој и стратешко планирање, јануар 2018. године

Посебну погодност представља подршка за инвеститоре који улазе у Пословну зону „Рамићи – Бања Лука“, али и други веома атрактивни подстицаји Градске управе, које могу остварити инвеститори у Бања Луци. Преглед подстицаја за инвеститоре налази се на интернет страници Града⁴ и доступан је свим заинтересованима.

У сврху стимулација привредника да пословање организују на подручју града, Град је донио **Правилник о условима, начину отуђења непокретности у својини Града Бања Лука, у циљу реализације инвестиционог пројекта од посебног значаја за локални економски развој (Службени гласник Града Бања Лука бр. 14/17).**

У току 2017. године, расписан је *Јавни позив* свим физичким и правним лицима која имају у власништву земљиште и/или објекте, да доставе:

- 1) Информацију о слободном земљишту (локацији) која је проведбеним планским документом предвиђена за изградњу пословних, производних или индустријских објеката (Greenfield);
- 2) Информацију о слободним (нису у функцији), легално изграђеним, пословним, производним или индустријским објектима (Brownfield).

Стратешко одређење развоја града Бање Луке је креирање добре пословне климе, те унапређење квалитета услуга и информација које су неопходне за континуирани развој и раст привреде. Домаћи и страни инвеститори су заинтересовани за куповину, односно, изнајмљивање изграђеног и неизграђеног грађевинског земљишта, као и легално изграђених објеката пословне, производне и индустријске намјене.

BFC SEE (BusinessFriendly Certificate South East Europe) је међународно признати сертификат о повољном пословном окружењу, који град Бања Лука посједује од 2015. године. Програм ресертификације подразумијева процес унапређења односа са постојећим и потенцијалним инвеститорима, на још виши ниво, те у смислу партнерства и обостраног интереса, градоначелник је позивао на сарадњу, тако што би приватно земљиште и објекте, уз сагласност власника, уврстили у понуду, тј. базу локација за инвестирање у граду Бањој Луци и на тај начин повезали власнике некретнина са потенцијалним инвеститорима.

Њихов интерес је видљив у шанси да, кроз могућност нових пословних контаката, имају бољи пласман и већи степен искориштености објеката и земљишта, а Града Бање Луке да, кроз виши степен информисаности инвеститора, формирањем база Greenfield и Brownfield локација, створи претпоставку за реализацију већег броја инвестиција, те посредно, већи степен запошљавања локалног становништва и подизање животног стандарда. Нажалост,

⁴ <http://www.banialuka.rs.ba/front/article/16341/>

до краја 2017. године, у Одсјек за сарадњу са инвеститорима, пристигло је 10-ак углавном непотпуних понуда, тако да је очекивани резултат изостао.

Доступне greenfield и brownfield локације

Одјељење за просторно уређење је у претходном периоду израдило елаборат „Анализа просторне могућности за пословне зоне на урбаном подручју Града Бања Лука“, те је исти био основа за почетак активности на изради анализе о предузимању даљих активности на развоју Пословне зоне Рамићи Бања Лука и пројекције развоја других пословних зона.

На основу наведеног елабората (11 обрађених локација), направљен је избор локација које имају потенцијал за наставак истраживања, те је извршен теренски обилазак одабраних локација, као и Пословне зоне „Рамићи-Бања Лука“. У коначници, кроз даљу анализу је обухваћено шест локација, и то:

- Локација 1 - проширење Пословне зоне „Рамићи-Бања Лука“,
- Локација 2 - „Вујиновићи-Запад“,
- Локација 3 - „Антиена“,
- Локација 4 - „Лазарево 4“,
- Локација 5 - „Ада 4“ и
- Локација 6 - „Јелшинград“.

Све наведене локације су анализирание кроз сагледавање постојећег стања на терену, имовинску структуру земљишта, кроз важећа просторно-планска рјешења, као и кроз “cost – benefit” анализу, те је утврђен приједлог реализације пословних зона.

Приједлог реализације пословних зона. Разматрајући приказане валоризације предложених локација спроведене по основу просторно-планских аспреката и „cost-benefit“ анализе, предлаже се да редосљед реализације пословних зона буде сљедећи:

	Локација	Оцјена према просторно-планским аспектима	Оцјена према „cost-benefit“ анализи	СУМА
1	Локација 6. - „Јелшинград“	5	5	10
2	Локација 1. - проширење Пословне зоне „Рамићи - Бања Лука“	4	3	7
3	Локација 2. - „Вујиновићи – Запад“	3	4	7
4	Локација 4. - „Лазарево 4“	3	1	4
5	Локација 5. - „Ада 4“	2	2	4
6	Локација 3. - „Антиена“	2	1	3

Детаљније информације о овим локацијама, садржане су у цјеловитој ситуационој анализи.

Општи је закључак да град Бања Лука, сразмерно чињеници да је највећи град, сертификован као повољно пословно окружење, не посједује адекватне локације за инвестирање, нити адекватну базу података о доступним локацијама, која би обухватила и друге локације (осим оних у власништву града), са комплетним подацима о правно-имовинском статусу,

комуналној и другој инфраструктури, као и очекиваним условима за пословање. Уређење база података и систематско управљање подацима је један од најважнији задатака Града у наредном периоду.

IV.1.3.4. Спољнотрговинска размјена

У односу на исказане показатеље спољнотрговинске размјене на нивоу Републике Српске, у периоду од 2012. до 2016. године, показатељи за град Бањалуку су неповољнији, нарочито уколико се посматра синтетички показатељ - стопа покривености увоза извозом, која је двоструко нижа, у односу на Републику Српску. Иако је спољнотрговински салдо у посматраном петогодишњем периоду негативан и на нивоу Републике Српске, град Бања Лука представља више од 75% негативног спољнотрговинског салда Републике Српске.

У сљедећем прегледу представљени су основни параметри спољнотрговинске размјене на подручју града Бањалуке у периоду од 2012. до 2016. године:

Година	Извоз у 000 КМ	Увоз у 000 КМ	Обим у 000 КМ	Салдо у 000 КМ	Покривеност увоза извозом
2012	571.882	2.163.151	2.735.034	-1.591.269	26,4%
2013	588.555	2.141.483	2.730.038	-1.552.928	27,5%
2014	575.051	2.078.876	2.653.926	-1.503.825	27,7%
2015	485.414	1.739.876	2.225.291	-1.254.462	27,9%
2016	546.363	1.758.304	2.304.667	-1.211.941	31,1%

Извор: Републички завод за статистику РС

Из упоредног прегледа остварених вриједности укупног обима робне размјене у Републици Српској и граду Бањалуци у посматраном петогодишњем периоду, евидентно је да вриједност укупне робне размјене с иностранством града Бањалуке учествује у вриједности укупног обима робне размјене у Републици Српској, од 39,19% у 2012. години до 31,70% у 2016. години, уз постепен, али сталан тренд смањења учешће по годинама посматраног периода.

Обим робне размјене по годинама у КМ

Година	Република Српска	Бањалука	Учешће БЛ у РС у %
2012	6.978.154.000	2.735.034.000	39,19
2013	7.270.274.000	2.730.038.000	37,55
2014	7.778.813.000	2.653.926.000	34,12
2015	6.983.103.000	2.225.291.000	31,87
2016	7.270.942.000	2.304.667.000	31,70

Извор: Републички завод за статистику РС

Остварена вриједност извоза Републике Српске у периоду од 2012. до 2016. године исказала је просјечну годишњу стопу раста од 3,73%, док вриједност извоза привреде града Бањалуке биљежи у посматраном периоду просјечну годишњу стопу смањења од 1,13%. Вриједност увоза Републике Српске у периоду од 2012. до 2016. године биљежи просјечну годишњу стопу смањења од 0,55%, док вриједност увоза бањалучке привреде биљежи у посматраном периоду просјечну годишњу стопу смањења од 5,05%.

Спољнотрговински салдо и Републике Српске и града Бањалуке у периоду од 2012. до 2016. године био је негативан, с тим да је знатно учешће спољнотрговинског дефицита града Бањалуке у спољнотрговинском дефициту Републике Српске, од најмањег учешћа од 69,22% у 2014. години, до највећег учешћа у спољнотрговинском дефициту Републике од 78,68% у 2016. години.

Спољнотрговински салдо по годинама у КМ

Година	Република Српска	Бањалука	Учешће БЛ у РС у %
2012	-2.028.778.000	-1.591.269.000	78,43
2013	-1.894.597.000	-1.552.928.000	81,97
2014	-2.172.684.000	-1.503.825.000	69,22
2015	-1.755.255.000	-1.254.462.000	71,47
2016	-1.540.278.000	-1.211.941.000	78,68

Извор: Републички завод за статистику РС

Док се стопа покривености увоза извозом у периоду од 2012. до 2016. године за подручје града Бањалуке кретала од најниже у 2012. додини, од 26,4%, с благом тенденцијом повећања стопе покривености, која је 2016. године износила 31,1%, стопе покривености увоза извозом на нивоу Републике Српске двоструко су веће од исказаних стопа за град Бањалуку, и крећу се, од најниже у 2012. години (55,0%), до највише у 2016. години (65,0%), што је представљено у сљедећој табели:

Покривеност увоза извозом по годинама у %

Година	Република Српска	Бањалука
2012	55,0	26,4%
2013	58,7	27,5%
2014	56,3	27,7%
2015	59,8	27,9%
2016	65,0	31,1%

Извор: Републички завод за статистику РС

Детаљан преглед највећих извозника на подручју града Бања Лука, према подацима АПИФ-а, дат је у цјеловитој верзији ситуационе анализе, у прилогу Стратегије, као и подаци о вриједности увоза на нивоу Републике Српске по врстама увозних производа.

На основу приказаних показатеља може се констатовати да будући правци привредног развоја у приоритетним задацима треба да садрже мјере и активности за оживљавање и стимулисање спољнотрговинске размјене бањалучке привреде, чији су показатељи за град Бањалуку знатно неповољнији, у односу на просјек Републике Српске. При том треба, посредством Привредне коморе РС, Спољнотрговинске коморе БиХ и Савјета министара БиХ, утврдити могућности и остварити повећање билатералне спољнотрговинске размјене у оквиру Споразума о слободној трговини „СЕФТА“ и Споразума о слободној трговини ас Турском, те користити погодности преференцијалног режима са: USA, Јапаном, Канадом, Швајцарском, Аустралијом Норвешком, Новим Зеландом, Русијом и Ираном, као и могућност извоза производа, који испуњавају стандарде, у земље ЕУ, након потписивања споразума о трговини из 2008. године, у оквиру Споразума о стабилизацији и придруживању.

Сертификација Бања Лука као града са повољним пословним окружењем

Град Бања Лука је током 2014. године реализовао низ активности у оквиру регионалног пројекта *Сертификације градова и општина као повољног пословног окружења (Business Friendly Certification – South East Europe - BFC SEE)*. Овај програм намјењен је градовима и општинама који имају одговарајуће капацитете, стратешки су одређени да унаприједи привредни амбијент, привуку инвестиције и подстакну развој локалне економије.

У протеклом периоду, Град Бања Лука је успјешно окончао Програм сертификације повољног пословног окружења у Југоисточној Европи (BFC SEE), те је у мају 2015. године добио сертификат. У наредном периоду, граду Бања Лука предстоји поступак ресертификације, који ће се реализовати по новој скраћеној Едицији III BFC стандарда, при чему Град треба испунити услове 10 критеријума.

Доласком нове градске администрације уведене су одређене промјене у смислу обезбјеђивања повољнијег пословног амбијента, усљед чега се очекују побољшања у односу на процес сертификације. Такође, израђен је нови модернији сајт града Бања Лука у складу са препорукама BFC SEE, те се очекују побољшања оцјене и у том смислу.

Критеријуми којима се утврђује капацитет града за креирање повољног амбијента за пословање МСП и предузетника и привлачење директних страних и домаћих инвестиција представљају својеврсни водич за град Бања Лука у циљу унапређења свеукупног локалног економског развоја. С обзиром да се ресертификација градова и општина са повољним пословним окружењем спроводи се сваке двије године, посједовање овог сертификата у великој мјери одређује и дугорочно стратешко одређење града да унапређује и увећава број услуга за приватни сектор и потенцијалне инвеститоре, побољшава административне процедуре и стратешки изграђује комуналну, путну и пословну инфраструктуру, која ће омогућити економски раст и развој.

Постинвестициона подршка

У оквиру имплементације Пројекта побољшања локалног окружења за инвестирање (*LIFE*) Град Бања Лука је, уз помоћ Међународне финансијске корпорације (*IFC*), чланице групације Свјетске банке, у јануару 2017. године покренуо *Програм постинвестиционе подршке инвеститорима на подручју Града Бањалука*.

Подстицање директних страних и домаћих улагања у граду Бања Лука, те потпуније координисање и сарадња са институцијама републичког нивоа и нивоа БиХ у области директних страних и домаћих улагања, те подстицања локалног економског развоја, основне су одреднице поменог Пројекта. Програм, дефинисан кроз Пројекат *LIFE*, остварује се кроз *Сарадничку мрежу за постинвестициону подршку инвеститорима*, која укључује општине и градове у Републици Српској и институције на свим нивоима власти (локални, ниво Републике Српске и ниво БиХ), а у сарадњи са Министарством за економске односе и регионалну сарадњу РС (МЕОРС).

Резултати Програма постинвестиционе подршке и рада с инвеститорима у Граду Бања Лука у 2017. години:

Реализоване посјете компанијама. У 2017. години, посјећено је 9 компанија које спадају у средња и мала предузећа, а у новембру 2016. године, посјећене су 2 компаније. 7 компанија, посјећених у 2017. години, у току 2015. и 2016. године, инвестирале су укупно 5.786.014 КМ, а свих 9 посјећених компанија запошљава укупно 1.082 радника. 2 компаније, посјећене крајем

2016-е године, у току 2015. и 2016. године, инвестирале су 17.000.000,00 КМ, а исте запошљавају 500 радника. Од посјећених компанија у 2017. години, њих 7 или 78%, одговорило је да у наредне 3 године планирају реинвестиције у износу преко 12 милиона КМ и запошљавање нових радника.

Отворена питања инвеститора. У посјећеним компанијама идентификовано је укупно 33 отворених питања, од којих су 9 питања логистике, 8 питања заштите инвеститора (недостатак транспарентности), 11 питања примјене постојећих закона и 6 остала питања. Од тога, до сада су ријешена 3 питања (надлежности Града Бање Луке), 6 је у поступку рјешавања, а 25 питања су питања са дугорочним рјешењем (надлежност РС и БиХ).

Учешће на састанцима Сарадничке мреже. У 2017. години, представници Града редовно су учествовали у Сарадничке мреже. Поред осталих идентификованих заједничких препрека, представници Града Бање Луке су истакли компликовану и отежану процедуру рјешавања имовинско-правних односу у процесу прибављања земљишта за проширење постојећих или успостављање нових Пословних зона. У свијетлу ове проблематике, предложено је разматрање идеје о покретању иницијативе за измјену Закона о експропријацији, на начин да се успостави законска могућност експропријације земљишта за потребе успостављања пословних зона за подршку привреди, а у складу са стратешким, развојним, просторно-планским и урбанистичким документима.

Израда Инвестиционог профила Града Бање Луке. У новембру 2017. године, завршен је Инвестициони профил Града Бање Луке, са детаљним прегледом свих информација о Граду Бањој Луци, а које могу бити од интереса за постојеће и потенцијалне инвеститоре. Инвестициони профил је расположив на српском и енглеском језику, у електронској и аналогној форми. Инвестициони профил је постављен на WEB страници Града Бање Лука⁵

Листа инвестиционих подстицаја. Листа подстицаја је постављена на службену интернет страницу Града Бањалука са on-line приступом информацијама о актуелним подстицајима⁶.

Сервисирање инвеститора, евиденција о потенцијалним инвеститорима и инвестиционој активности у Граду Бањој Луци (инвестициони индикатори). Центар за инвеститоре је, у току 2017. године, пружао континуирану помоћ и подршку потенцијалним инвеститорима у свим фазама инвестиционог процеса, кроз помоћ у идентификацији инвестиционих локација, добијања дозвола и сагласности и пружању свих неопходних информација.

IV.1.3.5. Просјечне плате и пензије

Просјечне плате. На основу података о просјечним мјесечним бруто и нето платама радника на нивоу Републике Српске и града Бања Лука у периоду од 2012. до 2016. године, уочава се да су просјечне мјесечне и бруто и нето плате радника на подручју Бања Луке у посматраном петогодишњем периоду за 16 до 17% више, у односу на просјек Републике Српске. Међутим, ланчани индекси указују да је по годинама посматраног периода забиљежен незнатан пораст или пак опадање просјечних и нето и бруто плата радника.

⁵ http://www2.banjaluka.rs.ba/statlc/uploads/clanci/11/17/Banja_Luka_Investicioni_Profil_WEB

⁶ <http://www.banjaluka.rs.ba/front/article/16341/>

Према подацима Републичког завода за статистику, просјечна нето плата за град Бања Луку у 2016. години износила је 962 КМ (у 2015. години 964 КМ), док је просјечна мјесечна нето плата на нивоу Републике Српске у 2016. години износила 836 КМ. На нивоу Републике Српске у 2016. години остварена је просјечна мјесечна бруто плата у износу од 1.344 КМ, док је просјечна мјесечна бруто плата за град Бања Луку у 2016. години износила је 1.561 КМ.

Посматрано по подручјима, у 2016. години на нивоу Републике Српске највиша просјечна нето плата исплаћена је у финансијским дјелатностима и дјелатности осигурања (1.269 КМ), док је најнижа просјечна нето плата у 2016. години исплаћена у подручју административних и помоћних услужних дјелатности (518 КМ) и грађевинарству (537 КМ).

Просјечне пензије. У односу на укупан број пензионера Републике Српске, учешће броја бањалучких пензионера у петогодишњем периоду је константно и представља 15,2-15,3% укупног броја пензионера, док се на годишњем нивоу број бањалучких пензионера повећава за око 2%.

Према подацима Јавног фонда ПИО о просјечним исплаћеним пензијама на нивоу Републике Српске и града Бањалуке у периоду од 2012. до 2016. године, просјечна исплаћена пензија за Град Бања Луку у 2016. години, износила је 365 КМ (у 2015. години 366,11 КМ), док је просјечна мјесечна исплаћена пензија на нивоу Републике Српске у 2016. години, износила 341,41 КМ.

На основу података Јавног фонда ПИО о просјечним исплаћеним пензијама на нивоу Републике Српске и града Бањалуке у периоду од 2012. до 2016. године, уочава се да је висина просјечно исплаћене пензије на подручју Бањалуке у посматраном петогодишњем периоду за 6,6 до 6,9% виша, у односу на просјек Републике Српске. Међутим, поредећи висину просјечно исплаћене пензије на подручју града Бањалуке у годинама посматраног периода, уочава се да је до 2014. године просјечан износ пензије растао по стопи од 4,1 и 4,2%, у 2015. години биљежи раст од 1,5%, у односу на претходну годину, да би у 2016. години просјечна бањалучка пензија опала за 0,3%, у односу на 2015. годину⁷.

IV.1.3.6. Туризам

У оквиру Градске управе, Одјељење за културу, туризам и социјалну политику, задужено за развој туризма, у претходном периоду израдило је *Анализу туристичког брэнда града*, на основу које су брэнд града Бања Лука ријека Врбас, адреналински спортови и манифестације. Завршена је и *Анализа потенцијала за развој туристичког брэнда града*, која ће заједно са анализом туристичког брэнда града служити као основ за развој туризма.

Израђен је логотип, слоган, као и комплетан визуал љетне туристичке промотивне кампање, у којој су у складу са анализом брэнда промовисани авантуристички и манифестациони туризам. Кампања је реализована у Републици Српској и у државама региона: Србији, Хрватској и Словенији. Одјељење је било носилац организације манифестације поводом зимских празника под назив Зимска чаролија 2017/18, у оквиру које је организован културно-забавни и едукативни

⁷ Детаљан преглед просјечне бруто и нето плате и пензија дат је у дужој верзији ситуационе анализе, у прилогу Стратегије.

програм за дјецу за вријеме зимских празника. За ту манифестацију извршена промотивна кампања у РС, државама региона - Србији, Хрватској и Словенији.

У плану је континуирано организовање конференције из области туризма, с циљем инвестирања у туристичку инфраструктуру, те развоја града као туристичке дестинације. Конференција ће бити прилика за умрежавање хотелијера, туристичких агенција, представника удружења која се баве адреналинским спортовима, удружења за развој туризма, ради стварања заједничке туристичке понуде, представљање добрих праксе, како из града тако и из региона. Планирана је израда секторских развојних планова, те развој дигиталног система промоције туристичке понуде Бања Луке и израда туристичких апликација, те развој постојећих и нових туристичких понуда.

Туристичка организација Града Бања Лука, као градска институција, има за циљ промоцију туристичког производа, подстицање и унапрјеђење развоја постојећег и новог туристичког производа, унапрјеђивање и развијање свијести о развоју туризма на цјелокупни привредни систем и унапрјеђивање општих услова боравка туриста и пружања информација туристима.

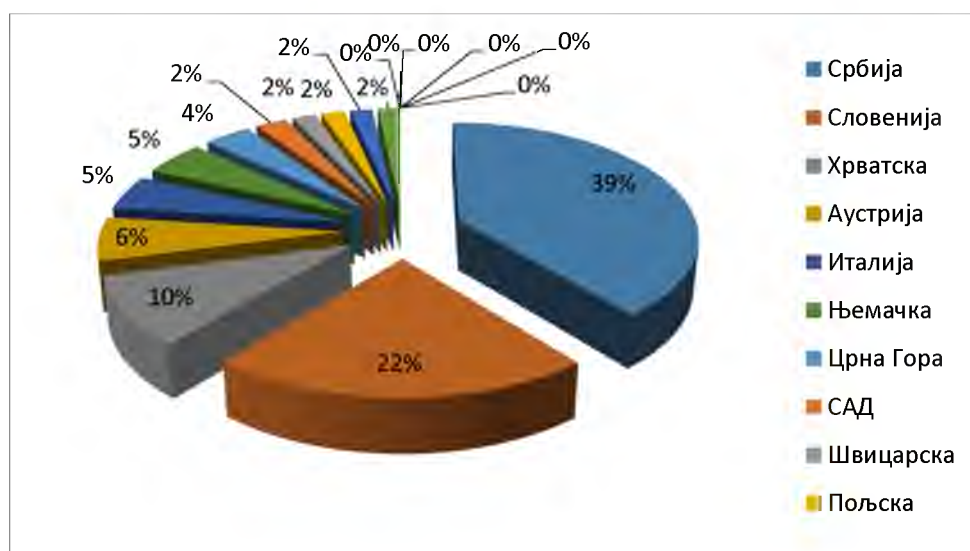
На основу статистичких података у области туризма за Град Бања Луку, дати су сљедећи прегледи података:

Број долазака и ноћења у граду Бања Лука

Туристи		2015.	2016.	Индекс
Домаћи туристи	доласци	35.340	37.912	107
	ноћења	52.015	54.825	105
Страни туристи	доласци	43.499	44.259	102
	ноћења	73.918	75.965	103
Укупно	доласци	78.839	82.171	104
	ноћења	125.933	130.790	104

Извор: Републички завод за статистику РС

Доласци страних туриста по емитивним земљама за 2016. годину

Из претходног графика се види да је највећи број долазака страних туриста за 2016. годину из следећих земаља: Србије (39%), Словеније (22%) и Хрватске (10%), што уједно чини 71% долазака страних туриста у Бања Луку. Највише туриста долази из Србије чак 39%, у односу на све друге емитивне земље. У туристичкој понуди града, број лежаја је повећан са 1.696 у 2015. на 1.906 у 2016. години. Смјештајни капацитети Бања Луке тренутно чине око 19,25% (9.900) од укупног броја лежајева евидентираних у Републици Српској.

Промет у угоститељству и приходи смјештајних капацитета на нивоу Републике Српске и Града Бања Лука нису доступни од 2013. године⁸ када је Бања Лука остварила укупан промет у угоститељству од 32.095.385 КМ, што је чинило 27,26% промета у РС и 8.771.182 КМ промета у смјештајним капацитетима, што је чинило 29,23% промета у РС.

Искориштеност смјештајних капацитета, у 2016. години, у Бањој Луци је износила 18,8%, у РС 20,5%, а у БиХ 17,38%. Просјечно задржавање туриста у Бањој Луци, у 2016. години, је било 1,6 дана (домаћих туриста 1,4 и страних туриста 1,7 дана).

Према подацима преузетим из Регистра туризма који води Министарство трговине и туризма, у Граду послују 22 туристичке агенције. Туристичке агенције, углавном, немају припремљене програме за туристе који би посјетили Бањалуку. Постоји потреба за минимално једним великим туроператором који би дјеловао на подручју града Бања Лука и који би креирао и нудио туристичке производе Бања Луке и њене околине домаћем и међународном тржишту. Туристичка организација града је креирала неколико програма једнодневнoг, дводневнoг и тродневнoг боравка у Бањој Луци, као пакет аранжмане, са утврђеним цијенама, а на бази културног, авантуристичког и религијског туризма. Туристичка организација града Бања Лука има на евиденцији двадесетак лица, која, по потреби, обављају послове туристичког водича, и то на енглеском, руском, шпанском, француском и италијанском језику.

У процесу је ревитализација тврђаве Кастел која је, уз финансијску помоћ Европске уније, почела 2013. године и која је подјељена у 9 фаза (цјелина). Из средстава Европске уније обезбјеђена су средства за обнову дијела пројектне цјелине IX тврђаве Кастел. Новопројектованим рјешењем у Каменој згради је тренутно изложбени простор којим управља Културни центар Бански двор, а предвиђа се културни садржај - градски музеј. У 2016. години, извршена је реконструкција кула 3 и 4, подземног арсенала, те дијела бастиона и бедема који су саставни дио цјелине 2. На тај начин су омогућени квалитетнији услови за одржавање културних догађаја у оквиру љетне позорнице.

ТОБЛ је израдила пројекат „Храм љубави - Сафикада“ који има за циљ туристичку валоризацију и уређење спомен комплекса посвећеног бањалучкој легенди. Реализација пројекта ће обогатити туристичку понуду Бања Луке и кроз јединствен садржај утицати на позитивни имиџ дестинације.

На подручју града Бања Лука још увијек не постоји нити један туристички валоризован археолошки локалитет, иако је чињеница да Бања Лука располаже значајним археолошким потенцијалима који још увијек нису у довољној мјери истражени. На значајнијим археолошким локалитетима би се могли изградити археолошки паркови прилагођени образовним и туристичким потребама.

⁸ Републички завод за статистику РС, од 2013. године, не прати податке везане за промет у угоститељству.

Бања Лука се издваја као дестинација у којој, на веома малом простору, постоје услови за упражњавање различитих облика авантуристичких активности. Туристима се нуде дневни и ноћни рафтинг и кануинг Врбасом, кањонинг на ријеци Швракави, слободно пењање, брдски бициклизам, јахање на планинама Козара и Мањача, тандем скок падобраном и панорамски лет и планинарење на рути Мањача, Козара и Чемерница.

Подручје Бања Луке и њене околине обилује термо-минералним изворима који су кориштени још у античком периоду. Термални извори у Српским Топлицама, заједно са свим осталим потенцијалима на овом локалитету (архитектура, сакрални објекти, природни мотиви, излетишта Сутурлија и Бањ брдо и др.), представљају огроман туристички потенцијал града који и даље није адекватно искориштен. Туристичка валоризација овог локалитета подразумева рјешавање имовинско-правних односа и знатна улагања у инфраструктуру. Тренутно се нуде бањске услуге али на веома ниском нивоу и углавном локалном становиштву.

Примјетан је све већи број долазака из иностранства у Бања Луку, посебно држављана Словеније и Хрватске, са мотивом кориштења стоматолошких услуга и услуга естетске хирургије. Све већи број стоматолошких ординација увиђа потребу за организацијом неког облика денталног туризма. С тим у вези, многе ординације поред редовних стоматолошких услуга као основе понуде, нуде и посредовање у неким туристичким услугама. Тако је примјетно да се на интернет страницама поменутих ординација могу пронаћи информације о могућностима организовања/посредовања у трансферу од/до аеродрома, од смјештаја до ординације и назад, организовања/посредовања у услугама смјештаја, разгледања града, организовању излета и сл.

У посљедних двадесетак година, ратна дешавања, као и неприлагођеност понуде савременим туристичким трендовима, утицали су да Босна и Херцеговина, а самим тим и Бања Лука, буду ван међународне конкуренције и значајнијих туристичких токова. Развој туризма је карактерисало стање опште успаваности и стагнације, док се у исто вријеме на свјетском туристичком тржишту дешавају бројне промјене, које захтјевају брзу и адекватну реакцију. Због тога су данас у сектору туризма присутни бројни недостаци, који се огледају, прије свега, у неуређености туристичког тржишта, лошој координацији између кључних субјеката на страни туристичке понуде, несавјесном пословању хотелијера који избегавају плаћање боравишне таксе, а посебан проблем је непостојање ефикасног статистичког система, који би кроз праћење релевантних туристичких параметара, на валидан и вјеродостојан начин приказао реалне ефекте развоја туризма. И поред овог, Бања Лука је у 2016. години била, водећа туристичка дестинација по броју долазака туриста, како домаћих тако и страних.

Значајније учествовање Бања Луке у туристичким токовима, нужно подразумева побољшање конкурентности понуде у складу са позиционирањем на туристичком тржишту. Неки од савремених трендова иду на руку потенцијалима којима Бања Лука располаже, али је неопходно искористити компаративне и конкурентне предности и на прави начин их презентовати туристичкој јавности. Такође, јавља се неопходност инвестирања у туристичку инфраструктуру као предуслова стварања и озбиљне туристичке понуде града. Бања Лука је, као и Босна и Херцеговина уопште, мало позната дестинација и као таква представља изазов за савременог туристу који тежи да искуси и упозна нешто ново. Због своје величине и значаја, са

карактеристикама главног града Републике Српске, Бања Лука ће за једног страног туристу бити готово незаобилазна дестинација на његовом пропутовању кроз Босну и Херцеговину, па је стога неопходно осмислити садржаје који ће продужити задржавање туристе у граду.

IV.1.3.7. Пољопривреда, шумарство и лов

Простор и ресурси. Бања Лука се налази на другом мјесту у Републици Српској по површини ораница и башта са 42.811 хектара од чега је 25.368,37 засијаних површина, док је по површини угара и необрађених ораница са 17.348 хектара на првом мјесту. Поређења ради, Бијељина која је на првом мјесту по површини ораница и башта којих има 49.472 хектара, али свега 6.110 хектара необрађених ораница и угара.

Рурално подручје града Бања Луке чини 105.568 хектара, односно преко 85% територије града, од чега пољопривредно земљиште чини 45 – 50% (на основу векторизације сателитских снимка - 55.249 хектара, а на основу просторног плана – 47.345 хектара). Надаље, од укупног пољопривредног земљишта, 88% чине обрадиве површине, 48,5% чине површине повољне за пољопривреду, а 32% чине ливаде, што омогућава и интензивнији развој сточарства, а прије свега овчарства. Од укупне површине пољопривредног земљишта 90% је у приватном власништву, а свега 10% је у државном.

Пољопривредна газдинства. Носиоци развоја пољопривреде су индивидуални пољопривредни произвођачи производе за углавном за сопствене потребе, а значајно мало за тржиште. На подручју града Бања Лука има укупно 1.511 регистрованих пољопривредних газдинстава, од чега 381 комерцијалних, 1.079 некомерцијалних и 51 правни субјект. Од укупно 65.652 домаћинстава у Бањој Луци, 8.868 обавља пољопривредну активност, док 594 домаћинстава која обављају пољопривредну активност и продају производе на тржишту.

Пољопривреда и прехранбена индустрија – привредна друштва. Годишњи обрачун за 2016. годину АПИФ-у је предало 79 бањалучких предузећа из области пољопривреде, шумарства и рибарства (36) и из области прехранбене индустрије (43). У наведених 79 предузећа било је запослено 1.869 радника, а остварили су у 2016. години укупан приход у износу од 221.439.800 КМ.

Град Бања Лука је за период 2010-2015. имао Стратегију руралног развоја, те је потребно да се размотри израда новог документа. Постоје и двије студије: "Рурални интегрални развој на подручју кањона Врбаса и платоа Мањаче" и "Интегрални рурални развој на подручју сјеверозападног дијела града Бање Луке, које садрже значајне аспекте за пољопривреду.

У складу са одређењем Града да снажније подржи рурални развој и пољопривреду, неопходно је да фокус буде на повећању броја регистрованих пољопривредних газдинстава, дефинисању адекватних подстицајних мјера за индивидуалне пољопривредне произвођаче и промоцији партнерстава у области пољопривредне производње, као и лакшем пласману производа на тржиште.

IV.1.4. Преглед стања и кретања на тржишту рада

Број и структура запослених. Према посљедњим подацима Републичког завода за статистику, са становишта власништва над капиталом пословних субјеката, на нивоу Републике Српске у приватном сектору је запослено 55,4% укупног броја запослених у Републици Српској, у јавном сектору 29,7% запослених, а у осталим пословним субјектима с мјешовитим и задружним власништвом запослено је 15,0% укупног броја запослених у Републици Српској. На подручју града Бањалуке, од укупног броја запослених, 43,2% је запослено у пословним субјектима у приватном власништву, 39,3% је запослено у јавном сектору, док је у осталим пословним субјектима с мјешовитим и задружним власништвом запослено 17,5% укупног броја запослених с подручја града Бањалуке. Иако је и на нивоу Републике Српске и града Бањалуке највеће учешће запослених у приватном сектору, на подручју града Бањалуке веће је учешће броја запослених у јавном сектору (39,3%), него што је то на нивоу Републике Српске (29,75), док запослени у приватном сектору на нивоу Републике Српске имају значајније учешће (55,4%), него на подручју Бањалуке (43,2%).

Сагледавајући укупан број запослених у периоду од 2012. до 2016. године, на нивоу Републике Српске и града Бањалуке, уочава се да је у посматраном периоду потпуно уједначено учешће запослених града Бањалуке у укупном броју запослених на нивоу Републике Српске (25%), што илуструју подаци из сљедеће табеле:

Година	Број запослених		Учешће у РС у %
	Република Српска	Бања Лука	
2012	238.178	60.320	25,33
2013	238.640	61.470	25,76
2014	241.544	61.820	25,59
2015	245.975	63.677	25,89
2016	253.305	65.330	25,79

Извор: Републички завод за статистику

Према подацима о проценту учешћа броја запослених у појединим дјелатностима у укупном броју запослених на подручју Града Бања Лука (2012-2016), највећи број радника запослен је у области трговине, у јавној управи, одбрани и осигурању и у прерађивачкој индустрији. У укупној структури запослених, учешће прерађивачке индустрије је веома неповољно у цјелокупном анализираном периоду (од 13,32% у 2012. до 11,87% у 2016.). Поред наведених водећих дјелатности с аспекта запошљавања, у посматраном периоду повећавају своје учешће грађевинарство (са 4,1 на 5,16%) и саобраћај (са 3,57% у 2015. на 7,97% у 2016. години). Детаљан преглед броја запослених на подручју града Бањалуке према дјелатностима, у периоду од 2012. до 2016. године, те индекс кретања броја запослених према дјелатностима у посљедњој години анализираног петогодишњег периода, дат је у дужој верзији ситуационе анализе, у прилогу Стратегије.

Из података за 2016. годину је евидентно да само 11,87% запослених привређује у области прерађивачке индустрије, док остатак запослених претежно обавља услужне послове или ради у јавном сектору. Једно од стратешких опредељења града Бања Лука, стога, свакако треба да буде повећање броја запослених у прерађивачкој индустрији.

Тржиште рада. Према подацима Бироа за запошљавање Бања Луке, на дан 31.12.2016. године активну понуду радне снаге на подручју града чинило је 14.192 незапослена лица. Према евиденцији Бироа, у периоду јануар-децембар 2016. године по основу запослења брисано је с евиденције 6.360 незапослених лица, а у истом периоду евидентирано је новопријављених 6.427 лица, која траже запослење. У структури укупног броја активне понуде радне снаге, незапослених женског пола је 52,8%, а мушкараца је 47,2%. У старосној структури незапослених лица, 60,5% чине незапослени животне доби од 30 до 55 година. Посматрајући квалификациону структуру активне понуде радне снаге, највеће учешће од 32,4% имају незапослена лица техничари средње стручне спреме, а затим слиједе незапослени квалификовани радници с учешћем од 29,4%.

У периоду од 2012. до 2016. године, на подручју Бањалуке путем Бироа за запошљавање евидентирано је од 18.315 незапослених лица (активна понуда радне снаге) у 2012. години, до 16.273 незапослена лица у 2016. години, с тенденцијом константног опадања броја незапослених у годинама посматраног периода. Учешће броја незапослених лица на подручју Бањалуке, у укупном броју незапослених на нивоу Републике Српске кретало се од 11,27% у 2016. години до 12,33% у 2014. години, што представља позитиван показатељ, уколико се у истом периоду посматра учешће броја становника и броја запослених Бањалуке у истим показатељима за ниво Републике Српске.

Просјечне негативне стопе раста броја незапослених за посматрани петогодишњи период износе од -3,89% за ниво Републике Српске и -5,17% за кретање незапослених лица на подручју града Бањалуке. У периоду 2012-2016. године уочава се да учешће неквалификованих, полуквалификованих, квалификованих и висококвалификованих радника опада, учешће средње и више стручне спреме је сасвим уједначено у посматраном петогодишњем периоду, док из године у годину расте учешће високе стручне спреме, магистара и доктора наука. Наведена констатација је од посебног значаја за конципирање уписне политике и планова запошљавања, нарочито стога што је на бањалучком тржишту рада у дужем временском периоду изражен недостатак одређених профила занимања и заната.

С аспекта полне структуре незапослених лица на подручју Бања Луке, у периоду од 2012. до 2016. године, уочен је тренд опадања броја незапослених лица мушког пола, почев од 2012. године, уз истовремено повећање учешћа незапослених лица женског пола, тако да су у 2016. години незапослена лица мушког пола учествовала са 47,17%, а женског пола са 52,83%.

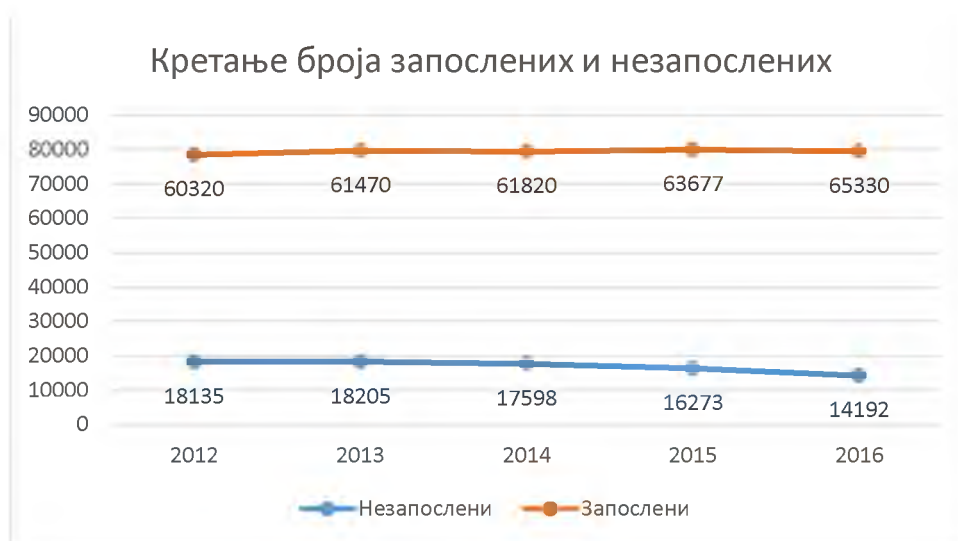
Старосна структура незапослених лица с подручја Бањалуке у периоду од 2012. до 2016. године показује изненађујуће податке о највећем учешћу, с тенденцијом повећања из године у годину, незапослених лица животне доби од 50 до 60 година (од 21,24 до 22,91%). Учешће незапослених животне доби од 24 до 30 година креће се од 15,83% до 18,22%. Учешће незапослених животне доби од 30 до 35 година креће се од 12,37% до 13,16%. Старосне категорије незапослених лица од 35-40 година, од 40-45 година и од 45-50 година партиципирају уједначено, с учешћем у петогодишњем периоду између 11 и 12% у укупном броју незапослених лица.

Стање незапослених лица према образовној, полној и старосној структури активне понуде радне снаге Бањалука у периоду од 2012. до 2016. године, као и учешће појединих структура у укупном броју незапослених лица на подручју града Бањалуке дато је у табели у дужој верзији ситуационе анализе.

Рачунајући административну стопу незапослености као однос броја незапослених лица (активна понуда радне снаге) и збира запослених и незапослених лица, у сљедећем прегледу представљене су стопе незапослености у периоду 2012-2016. година на нивоу Републике Српске и града Бањалуке. Почев од 2012. године, стопе незапослености опадају и на нивоу Републике Српске (од 39,18 до 33,20%) и града Бањалуке (од 23,29 до 17,85%), с тим да су исказане стопе за град Бањалуку знатно ниже, а тиме и повољније, у односу на стање незапослености на нивоу Републике Српске.

Година	Број запослених		Број незапослених		Стопе незапослености	
	Република Српска	Бањалука	Република Српска	Бањалука	Република Српска	Бањалука
2012	238.178	60.320	153.458	18.315	39,18	23,29
2013	238.640	61.470	149.284	18.205	38,48	22,85
2014	241.544	61.820	142.675	17.598	37,13	22,16
2015	245.975	63.677	135.585	16.273	35,53	20,35
2016	253.305	65.330	125.906	14.192	33,20	17,85

Извор: Републички завод за статистику, Биро за запошљавање

Извор: Републички завод за статистику, Биро за запошљавање

Пензионери. У сљедећем табеларном прегледу представљени су подаци о броју пензионера на нивоу Републике Српске и града Бањалуке, те учешће броја бањалучких пензионера у укупном броју пензионера Републике Српске у периоду од 2012. до 2016. године:

Година	Број пензионера		Ланчани индекс Бањалука	Учешће у РС у %
	Република Српска	Бања Лука		
2012	238.576	36.476	-	15,3
2013	244.684	37.189	102,0	15,2
2014	249.279	37.903	101,9	15,2
2015	252.213	38.712	102,1	15,3
2016	257.609	39.134	101,1	15,2

У периоду од 2012. до 2016. године број пензионера на подручју града Бањалуке растао је по стопи од 1,1 до 2,1%, а учешће броја бањалучких пензионера у укупном броју пензионера Републике Српске потпуно је уједначено и креће се од 15,2 до 15,3% у посматраном петогодишњем периоду.

IV.1.5. Преглед стања и кретања у области друштвеног развоја

IV.1.5.1. Образовање

Предшколско образовање

Предшколско образовање је, у складу са Законом о предшколском васпитању и образовању Републици Српској, у надлежности локалне самоуправе, која има прописану обавезу да обезбеђује услове за боравак дјеце у предшколским установама. Стратегијом развоја образовања Републике Српске за период 2016-2021. године, дефинисани су циљеви који теже повећању обухвата дјеце узраста од 3 до 6 година предшколским образовањем. Град Бања Лука нема усвојену Стратегију развоја предшколског образовања, али је важећом Стратегијом развоја Града 2007-2019. године кроз неколико стратешких циљева дат значај унапређењу предшколског образовања. Одјељење за образовање, здравство, омладину и спорт, надлежно је за послове предшколског образовања.

На територији града налази се 57 мјесних заједница, а у 18 мјесних заједница смјештено је укупно 49 вртића/објеката јавног и приватног сектора. Проблем смјештаја дјеце на подручју појединих мјесних заједница, као што су Старчевица, Обилићево, Центар, Борик, Лазарево, Лауш, Кочићев вијенац, Росуље итд. је посебно изражен.

Јавна установа Центар за предшколско васпитање и образовање Бања Лука у свом саставу има 22 вртића у којима је смјештено око 2.200 дјеце, узраста од једне до шест година. У Бања Луци функционишу и 32 приватне установе (вртићи и клубови за децу) за предшколско васпитање и образовање, које имају дозволу Министарства просвете и културе. Од 32 приватне установе, 24 су вртићи, 8 клубови за децу. Око 1000 дјеце похађа приватне вртиће.

Укупан број запослених у сектору предшколског образовања износи 514. Због великог броја дјеце која чекају на упис у бањалучке вртиће, већина група у Центру ради са повећаним капацитетом у односу на норму прописану законом за 20% што је у складу са Одлуком оснивача о повећаном броју дјеце у групама, донесеном на основу члана 31. става 9 Закона о предшколском васпитању и образовању⁹ и члана 69. Статута Града Бања Лука¹⁰ и Одлука оснивача о повећаном броју дјеце из 2008.

Акционим планом за децу града Бања Лука за период 2016-2020. године¹¹ је предвиђено успостављање модела јавно – приватног партнерства са приватним вртићима и адаптација школског простора у простор за предшколске групе (нпр. простор у ОШ „Свети Сава“ је

⁹(Службени гласник РС бр. 119/08)

¹⁰(Сл. гласник Града Бања Лука бр. 25/05 и 30/07)

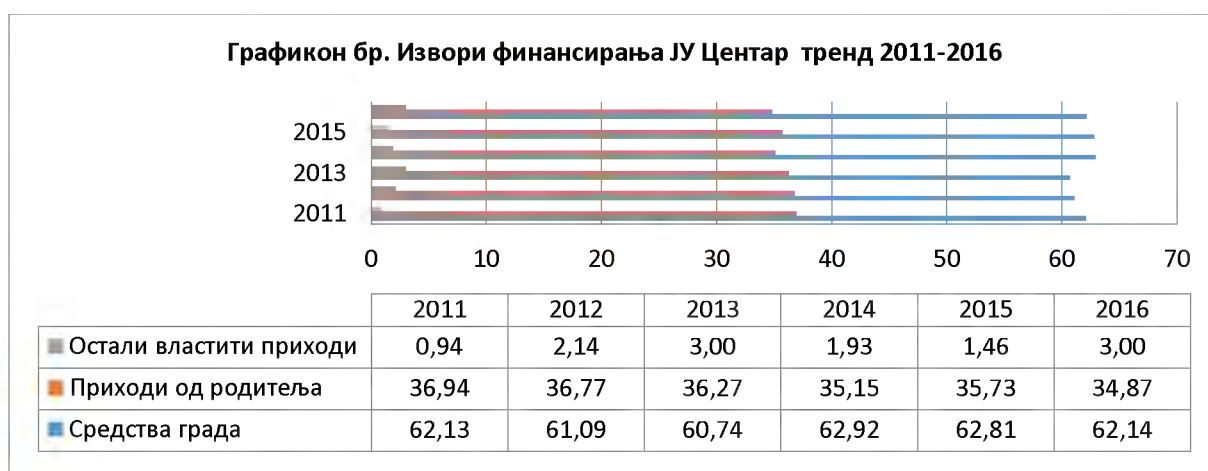
¹¹ http://www2.banjaluka.rs.ba/static/uploads/clanci/2016/08/akcloni_plan_djeca.pdf

пренамјењен за простор вртића), те адаптација пословних простора у просторе вртића (три пословна простора су адаптирана у простор вртића и још су три простора у припреми). У току је разматрање могућих модела јавно – приватног партнерства у овој области.

Снимљено стање објеката дјечијих вртића, који се налазе у саставу јавне установе, указује на потребу за опсежним инфраструктурним интервенцијама у једном броју објеката. У цјеловитој верзији ситуационе анализе приказано је стање објеката дјечијих вртића који се налазе у саставу ЈУ са генералним приказом стања инфраструктуре и потребама за унапређење капацитета.

Инклузивно образовање. У предшколским установама, инклузивно образовање не функционише на ефикасан начин услед нејасано дефинисаног законског оквира (нпр. није прецизирано ко финансира и на који начин се ангажују асистенти за инклузију), немогућности поштовања одредби Закона о предшколском образовању и васпитању (члан 32, тачка 4.), због великог броја деце у васпитним групама, као и због недостатка процедуре за писање индивидуалних образовних планова која није законски дефинисана.

Финансирање предшколског образовања. Законом о предшколском васпитању и образовању¹² је дефинисано да средства за обављање дјелатности предшколске установе обезбјеђује оснивач.

Извор: Извјештај ЈУ Центар за предшколско васпитање и образовање Бања Лука

У структури извора финансирања ЈУ Центар, доминантно је учешће средстава града које у посматраном периоду износи просечно 61,97%, без значајније промене тренда. Економска цијена боравка дјетета у вртићу у 2016. години износила је 364,61 КМ и релативно је стабилна у односу на претходне године. 53% од укупног броја корисника плаћа субвенционисану цијену. У 2016. години у вртићима је боравило у просјеку 2.134 дјеце. У идеалном случају да је свих 2.134 родитеља плаћало пуну цијену боравка дјетета у вртићу од 165,00 КМ Центар би имао властити приход од 4.227.300, КМ. Међутим, због диференциране цијене коштања боравка дјеце у вртићу и умањења прихода услед кориштења попушта, годишњег одмора за дјецу, Центар је остварио у 2016. години властите приходе у износу од 3.323.427,00 КМ (или 78,6% од идеалних прихода). Наведену разлику је финансирао град Бања Лука.

Од 2015. године, Програм за дјецу, годину пред полазак у школу реализују основне школе и ЈУ „Центар за предшколско васпитање и образовање“ у сарадњи са Министарством просвјете и

¹² („Службени гласник РС“, број 79/15),

културе РС, у 29 основних школа на територији града Бања Лука, у тромјесечном трајању, почев од марта мјесеца.

Предшколске установе у граду Бања Лука воде компетентни људски ресурси и постоји развијена образовна инфраструктура. Сви вртићи раде у складу са програмом рада који доноси Министарство просвјете и културе РС. Међутим, предшколски систем се суочава и са изазовима: недовољни инфраструктурни капацитети и старост постојећих објеката; стање и опремљеност објеката које дјелимично одступа од Правилника о стандардима и нормативу за област предшколског васпитања и образовања¹³, а све ово захтјева знатна улагања која превазилазе буџет локалне самоуправе. Такође, постоји потреба за већом доступности предшколског образовања и васпитања у руралним подручјима, која је ниска. Иако постојећа законска рјешења теже успостављању високих стандарда у образовном систему, посљедица ових изазова је недовољан обухват дјеце предшколског узраста програмима образовања и васпитања.

У наредном периоду неопходан је већи фокус на реализацију инклузивног образовања и васпитања што је у овом тренутку отежано због нејасно дефинисаног законског оквира. Иако Стратегија образовања Републике Српске сагледава проблеме предшколског васпитања и образовања, неопходан је јасно дефинисан стратешки оквир на локалном нивоу као добра полазна основа за даљи развој ове области.

Основно образовање

Основно образовање је у надлежности је Министарства просвјете и културе Републике Српске, и реализује се у складу са плановима и програмима прописаним Законом о основном васпитању и образовању.¹⁴ Чланом 168 овог Закона, дефинисано је обезбјеђење средстава за основно образовање: средства за рад школе коју оснива Република обезбјеђују се из: 1) буџета републике, 2) буџета јединице локалне самоуправе на чијем подручју се школа налази 3) других извора. Влада обезбјеђује: „средства школама за плате и накнаде запослених у складу са важећим прописима, изградњу, опремање и инвестиционо одржавање, трошкове материјалног пословања, стручно усавршавање запослених, примања запослених по основу превоза на посао, уколико је удаљеност до школе више од четири километра, финасирање трошкова превоза ученика који до школе путују са удаљености веће од четири километра и друга лична примања, Републичко такмичење и такмичење ученика вишег ранга на основу сагласности Министарства“.

Јединице локалне самоуправе на чијем се подручју налази сједиште школе објектјеђује средства за такмичење ученика на општинском нивоу и трошкове учешћа ученика са подручја општине на регионалном нивоу. Јединица локалне самоуправе на чијем се подручју налази сједиште школе може обезбједити дио средстава за: изградњу, опремање и инвестиционо одржавање и трошкове материјалног пословања. Такође, предвиђено је да средства за финасирање асистента из члана 84. став 5. овог закона могу да се обезбједе из: 1) буџета Републике, 2) буџета јединице локалне самоуправе, 3) средства родитеља и 4) из других извора.

¹³<http://aggfbl.org/wp-content/uploads/2015/03/Pravilnik-o-pedagoskim-standardima-i-normativima-ya-oblast-predskolskog-....pdf?pismo=lat>

¹⁴ „Службени гласник РС“, број 44/17 од 16.5.2017.

Приоритетни циљеви локалне самоуправе у односу на дјецу основношколског узраста, дефинисани су Акционом плану за дјецу града Бања Луке за период 2016-2020. године. Акциони план заснива се на глобалној иницијативи за постизање стандарда за *Градове – пријатеље дјеце*.

Институционални, инфраструктурни и капацитети људских ресурса. На територији града Бања Лука ради 29 основних школа и 26 подручних школа чији је оснивач Влада РС и једна приватна основна школа „Прва балетска школа“. Због мањег броја ученика, а у складу са Законом, затворено је неколико подручних школа. Највећи број школа је изграђен или реновиран у првој половини седамдесетих година двадесетог вијека, после земљотреса 1969. године. Само двије школе имају архитектонска прилагођавања за ученике са сметњама у развоју или инвалидитетом. У основним школама гдје је било интереса организован је продужени боравак. У 2015. години, у 14 основних школа, организован је продужени боравак, а 2016. године у 12 основних школа. Реализација наставе физичког васпитања у централним и појединим подручним школама одвија се у фискултурним салама. Фискултурне сале посједује 28 централних основних школа, као и неке подручне школе.

Тренд кретања броја ученика у основним школама је стабилан. Број ученика завршног разреда је у лаганом порасту током последњих пет година. Демографски показатељи говоре о стабилном приливу деце у основне школе и у наредних пет година. У складу са тим, Одјељење за образовање, здравство, омладину и спорт је носилац активности заговарања изградње школа у насељима Ада или Старчевица до 2020. године. Велика је разлика у броју ученика у основним школама на територији Града. Најбројнија је ОШ „Бранко Радичевић“ са 1746 ученика. Евидентан је проблем смањења броја ученика у руралном подручју. Ако се настави тенденција смањења броја ученика у руралном подручју, за очекивати је затварање појединих подручних школа, а неке централне школе ће изгубити тај статус и постати подручне школе најближим централним школама.

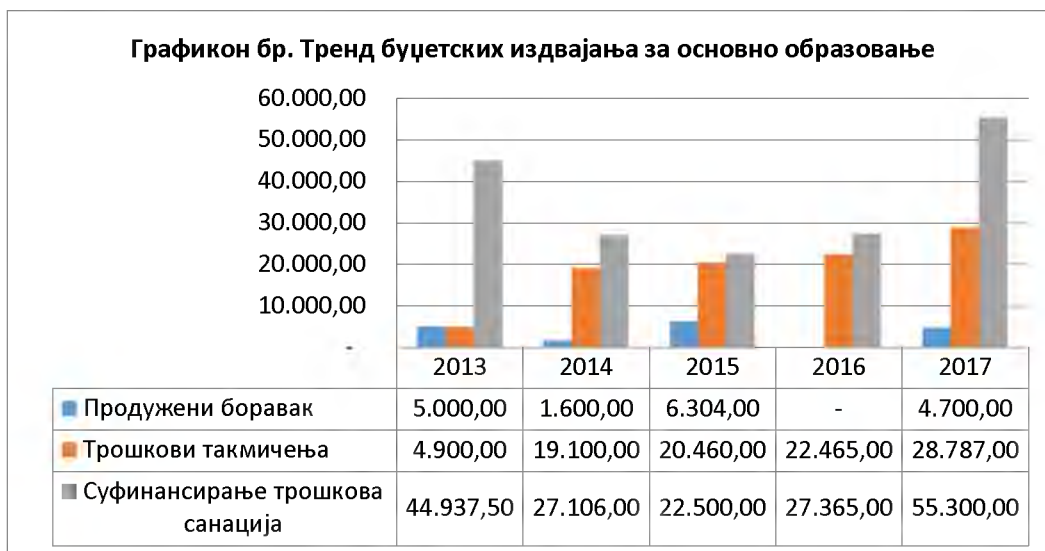

Извор: Годишњи извјештаји основних школа

Инклузивно образовање. За дјецу са сметњама у развоју, основно образовање се спроводи и у центру „Заштити ме“ и Центру за образовање, васпитање и рехабилитацију слуха и говора, који образује децу са оштећењем слуха. За дјецу са потешкоћама у развоју, уз рјешења Центра за социјални рад о категоризацији, а уз одобрење Министарства просвјете и културе, обезбјеђен је

асистент у настави. У школској 2016/2017. години, у основном образовању, према оцјени стручне Комисије учествује 299 (196М/103Ж) ученика са сметњама у развоју.

Финансијски ресурси. Тренд издвајања финансијских средстава за основно образовање из буџета Града у последњих 5 година, указује да је у 2017. години издвојено 100% више средстава за санацију објеката основног образовања него у претходној години. Ова средства у посматраном периоду, била су на симболичном нивоу.

Извор: Годишњи буџет града Бања Лука

Сарадња. Различите програме неформалног образовања и пружања додатне подршке дјечи основношколског узраста и њиховим родитељима на територији Бања Луке реализују организације цивилног друштва.

Град Бања Лука има развијену инфраструктуру за основно образовање и квалитетне људске ресурсе. Ипак, с обзиром на стање инфраструктуре основних школа, посебну пажњу потребно је посветити унапређењу инфраструктурних капацитета, те издвајању значајних средстава за санацију школских објеката у наредним годинама.

Уочљиво је смањење броја ученика у руралним срединама које се посебно суочавају са проблемима неадекватних услова за рад. Овом проблему се приступа са аспекта рационализације, а не оптимизације броја школа.

Кључни приоритети Града Бања Луке у овој области препознају се у унапређењу инфраструктурних капацитета - изградњом нових и реконструкцијом постојећих школских објеката, развоју комуналне инфраструктуре, успостављању услуга које доприносе квалитетом образовању, и посебно, у стварању услова за инклузивно образовање дјеце из осјетљивих и маргинализованих група.

Средњошколско образовање

Средње образовање је у надлежности Министарства просвјете и културе Републике Српске, и реализује се у складу са плановима и програмима прописаним у складу са Законом о средњем образовању и васпитању.¹⁵ У циљу унапређења квалитета знања и способности у средњим стручним школама, Министарство је урадило евалуацију наставних планова и програма за сва занимања, и прилагодило номенклатуру потребама тржишта рада. У периоду од 2010. до 2014. године, урађена је модернизација наставних планова и програма у гимназијама, али још није готова евалуација ефеката промјена.

Институционални, инфраструктурни и капацитети људских ресурса. На подручју града, средње образовање, како опште тако и стручно, се одвија у 17 средњих школа, и то у 13 јавних и четири приватне школе¹⁶:

- Гимназија¹⁷
- Грађевинска школа¹⁸
- Економска школа
- Електротехничка школа "Никола Тесла"¹⁹
- Медицинска школа²⁰
- Музичка школа "Владо Милошевић"²¹
- Пољопривредна школа²²
- Техничка школа Бања Лука²³
- Технолошка школа
- Угоститељско-трговинско-туристичка школа²⁴
- Школа ученика у привреди²⁵
- Центар за образовање и васпитање и рехабилитацију слушања и говора
- ЈУ Центар "Заштити ме"²⁶
- Средњошколски центар "Љубиша Младеновић
- Опћа гимназија Католичког школског центра.²⁷
- Средњошколски центар "Гемит Апеирон"²⁸ обједињује три средње школе у једну васпитно-образовну цјелину и то: Гимназију (општи, рачунарско-информатички смјер и спортски

¹⁵ („Службени гласник РС“, број: 74/08, 106/09, 104/11 и 33/14).

¹⁶ Детаљан опис свих установа средњошколског образовања дат је у дужој верзији ситуационе анализе која је у прилогу Стратегије.

¹⁷ <http://www.glmnazljabanjaluka.org/IB.aspx>

¹⁸ <http://gradjevinskaskola.com/index.php>

¹⁹ <http://www.ets.rs.ba/vljesti/Index>

²⁰ <http://medicnska-skola-bl.net/>

²¹ <http://muzicka-skola.org/>

²² <https://www.poljskolabl.rs.ba>

²³ <http://www.tehnickaskolabl.com/SrednjaSkola2/>

²⁴ <http://ugostiteljska.com/>

²⁵ <http://www.srsksupbl.org>

²⁶ <http://www.zastitime.info>

²⁷ <http://www.ksobl.com/>

смјер); Економску школу (економски техничар и пословно-правни техничар); Медицинску школу (медицински, зубно-стоматолошки, физиотерапеутски и фармацеутски техничар).

- Средњошколски центар „Гаудеамус“,²⁹ у оквиру кога постоји Гимназија (општи смјер и рачунарско-информатички смјер), Економска школа (економски техничар и пословно-правни техничар), Медицинска школа (медицински техничар, физиотерапеутски техничар, фармацеутски техничар и зубно-стоматолошки техничар) и еколошки техничар
- ЈУ "Средњошколски дом"³⁰

Стање објеката за средњошколско образовање. Поједине средње школе немају властити простор тако да је ЈУ Медицинска школа смјештена у изнајмљени простор „Космос“ а.д. Бања Лука (очекује се изградња нове Медицинске школе у склопу КБЦ-а). Школа ученика у привреди је подстанар у Економској школи, а Грађевинска школа, је такође у изнајмљеном простору, гдје је Влада РС већински власник. Објекти средњих школа се књиже као имовина Града. Средње школе су у солидном стању, сем новог дијела Техничке школе и комплетног објекта Угоститељско-трговинско-туристичке школе. Објект школе је монтажни и дотрајао, те није могућа реконструкција истог.

Корисници. У школској 2016/2017. години школује се укупно 10.013 средњошколаца. Међу њима је 2.500 ученика, који су са других општина, а школују се у средњим школама града Бања Лука.

Извор: Годишњи извјештаји средњих школа

Уочљиво је да се стопа уписа ученика у средње школе смањује из године у годину у свим средњим школама. У односу на школску 2011/2012., уписано је 13% мање ученика у 2017/2018. Овакав тренд је потребно детаљније анализирати, усклађивати понуду занимања са тражњом у привреди и промовисати, нарочито, дефицитарна и перспективна занимања на широј територији Републике Српске. Као регионални образовни центар, град Бања Лука треба да сагледа и потребе за проширењем смештајних капацитета за ученике ван територије града.

Инклузивно образовање. Од укупно 9.927 средњошколаца у 2016/2017. години, 135 (81М/54Ж) ученика (1,35%) је са сметњама у развоју, оцењених од стране стручне Комисије.

²⁸ <http://www.apeiron-gemit.org/>

²⁹ www.scgaudeamus.com

³⁰ <http://www.srednjoskolski.com/Index.php>

Финансирање. У области средњег образовања, град Бања Лука има надлежности у домену материјалних трошкова, стипендирања средњошколаца, те финансирања општинских и регионалних такмичења. Град Бања Лука, у складу са Одлуком о додјели стипендија Града Бања Лука³¹, стипендира ученике средњих школа, по три основа: према социјалном статусу, за успјех у школи и за дефицитарна занимања. У школској 2016/2017 години, Град је стипендирао 1255 ученика (по успјеху: 639 ученика, по социјалном статусу: 587 и за дефицитарна занимања: 59 ученика) и за то је издвоио укупно 1.051.200,00 КМ.

У сарадњи Завода за запошљавање (број незапослених по занимањима), Привредне коморе (правци развоја локалне заједнице) и Министарства просвјете и културе (план уписа ученика) дошло се до дефицитарних занимања. За школску 2017/2018 годину, дефицитарна занимања за средње школе су: геодезија и грађевинарство – зидар и зидар-молер, пољопривреда и прерада хране: пекар и текстилство и кожарство: обућар.

Сарадња. Од 2018. године, Босна и Херцеговина ће бити обухваћена PISA програмом (Програм за међународну процјену ученичких знања и вјештина), када ће стандардизираним тестовима у области читалачких, математичких и природно-научних компетенција средњошколци моћи да провјере своје знање и упореде постигнућа са вршњацима широм света.

Средњошколско образовање се спроводи у складу са законским оквиром Републике Српске и Стратегијом образовања РС (2016-2021.). Бања Лука има развијену инфраструктуру и образује ученике за велики број занимања IV и III степена стручне спреме. Бања Лука је регионални образовни центар и у том правцу потребно је даље развијати инфраструктуру и опремати школе, те прилагођавати наставни план и програм потребама привреде, не само на територији Града, већ и на широј територији Републике Српске.

Примјетно је преклапање истих образовних профила у више школа (нпр.медицински техничар), па је у том смислу неопходна сарадња између средњих стручних школа и локалне самоуправе у циљу оптимизације у овој области, у складу са потребама за запошљавањем. Проблеми који се уочавају у постојећем систему средњошколског образовања огледају се нарочито у препознатој потреби за унапређењем методолошког приступа, као и у потреби за опремањем кабинета и стварањем услова за унапређење инклузивног образовања. Стипендирање ученика из социјално угрожених група које доприноси повећању њихове социјалне инклузије, али и усклађивање образовања са потребама тржишта рада, су свакако приоритети које Град Бања Лука препознаје у наредном периоду.

Високошколско образовање

Бања Лука је универзитетски град. У граду на Врбасу, студенти из свих крајева РС, БиХ и шире имају могућност да високошколско образовање стичу на Јавном универзитету Бања Лука³², који је водећа високошколска образовна институција у Републици Српској и други по величини универзитет у Босни и Херцеговини. Универзитет је основан 7. новембра 1975. године. Приликом оснивања у саставу Универзитета било је пет факултета: Електротехнички, Технолошки, Машински, Правни и Економски и три више школе. Медицински факултет основан је 1978. године. Остали

³¹ („Службени гласник града Бања Лука“, бр.18/10, 14/12 и 11/13)

³² <http://unibl.org>

факултети основани су касније: Пољопривредни и Шумарски 1992, Филозофски 1994, Архитектонско-грађевински 1995. године, Природно-математички 1996, Академија умјетности 1999, Факултет физичког васпитања и спорта 2001, Филолошки, Факултет политичких наука и Рударски факултет 2009. године, те Факултет безбједносних наука 2017. године. Универзитет у Бања Луци данас има 17 факултета са 58 студијских програма I циклуса студија, 65 програма II циклуса и девет студијских програма III циклуса студија. Тренутно на Универзитету студира око 20.000 студената из свих крајева Републике Српске, али и из иностранства. До сада је дипломе основних студија стекло је 31.500 студената, 350 студената мастер студија, 1.150 магистара и 645 доктора наука.

Већина факултета Универзитета у Бањој Луци налази се у два кампуса. У кампусима се налазе студентски домови са ресторанима, спортским теренима, студентским клубовима и Универзитетским рачунарским центром. Универзитет у Бањалуци располаже са свим неопходним просторним капацитетима почевши од учионица и амфитеатара, преко читаоница и библиотека, до лабораторија и рачунарских сала. Укупна површина учионица износи око 16.000 m², а лабораторијског простора око 10.000 m² и са 20 рачунарских сала са 24-часовним приступом интернету.

Универзитет у Бања Луци члан је Европске асоцијације универзитета (European University Association - EUA) и потписник Велике повеље универзитета (Magna Charta Universitatum). Члан је и Међународне универзитетске мреже академске и истраживачке сарадње, у окриљу Научног парка Универзитета La Sapienza из Рима (Италија), Генералне скупштине Интеруниверзитетског центра за научни рад и сарадњу са Источном и Југоисточном Европом (CIRCEOS), са сједиштем на Универзитету у Барију (Италија), Мреже универзитета UniAdriom, са сједиштем у Анкони (Италија), Евро-медитеранске фондације (EMUNI), са сједиштем у Словенији и Универзитетске агенције за франкофонију (AUF).

Приватне високошколске установе. У Бања Луци има и неколико приватних универзитета, са више факултета и струковних школа, укључујући: Паневопски Аперион универзитет³³, Универзитет за пословни инжењеринг и менаџмент³⁴, Независни универзитет³⁵ и Универзитет за пословне студије³⁶.

ЈУ Студентски центар „Никола Тесла“ пружа услуге смјештаја и исхране студентима Универзитета у Бања Луци. У објектима, које чине 4 павиљона поред студената смјештене су и разне студентске организације као што су: Унија студената, СОБЛ и сл. Студентски Центар је у својим објектима од оснивања до данас пружио услуге смјештаја за преко 30.000 студената и услуге исхране за преко 60.000 абонената.

Град Бања Лука традиционално додјељује стипендије студентима по три основа: социјални статус, дефицитарно занимање, успјех. У академској 2017/2018. години Град укупно стипендира 369 студента, и то 233 по основу социјалног статуса (породице погинулих бораца, РВИ, дјеце у стању социјалне потребе, са одређеним степеном инвалидности и сл.), 98 по основу успјеха и 38 по основу дефицитарног занимања (физика и биологија, наставни смјерови, дипломирани инжењери електро-технике, рачунарства и информатике).

³³ <http://www.apeiron-uni.eu/>

³⁴ <http://univerzitetpim.com/>

³⁵ <http://nubl.org/>

³⁶ <http://www.univerzitetps.com/>

Град Бања Лука има дугу традицију у високом образовању и један је од кључних универзитетских центара у региону, са развијеним програмима академских студија у великом броју области, квалитетним и веома стручним кадром. Град Бања Лука обезбјеђује студентске стипендије и препознаје да је улагање у високостручне кадрове један од приоритета. Велика је заинтересованост младих за стицање диплома и даље школовање, јер то повећава шансе за запошљавање. Прилив студената из бивших југословенских република је велики, због повољних услова студирања и непостојања језичке баријере. Велику шансу за даљи развој представља и укљученост Универзитета Бања Лука у међународне програме студентске мобилности. На стратешком нивоу, град Бања Лука би требало да развија сарадњу са факултетима у дијелу планирања образовних профила и броја студената у складу са потребама тржишта рада, нарочито, у приватном сектору, јер статистика показује да велики број младих остаје незапослен. Потребан је стратешки приступ и афирмисање појединих перспективних и дефицитарних занимања, а град Бања Лука у овоме може имати значајну улогу, кроз додјелу циљаних стипендија.

Образовање одраслих

У Републици Српској, образовање одраслих је регулисано Законом о образовању одраслих³⁷ („Службени гласник РС“, број: 59/09 и 1/12).

ЈУ „Раднички универзитет“ Бања Лука³⁸, основан 1962. године, спроводи програме формалног, неформалног и информалног образовања одраслих. Оснивач је град Бања Лука. На Радничком универзитету се одвијају програми средњег стручног образовања и стичу доквалификације и преквалификације за следећа звања: економски техничар, пословно правни техничар, пословни секретар, техничар друмског саобраћаја, возач моторних возила, техничар електроенергетике, техничар рачунарства, електричар, фризер. У овој установи се релизује и програм основног образовања за одрасле. Реализација свих програма је одобрена од стране ресорног министарства.

Поред Радничког универзитета, у Бања Луци се програми образовања одраслих реализују и у Социјално – едукационом центру (СЕЦ)³⁹ од 2011. године. Оснивачи Центра су Каритас БиХ, Каритас Аустрија, уз финансијску подршку Аустријске развојне сарадње и владе Горње Аустрије. Полазници суфинансирају оспособљавање за обављање послова из области социјалних занимања - неговатељ за старе и немоћне особе, пружатељ подршке особама с интелектуалним потешкоћама, персонални асистент са особе са моторичким и сензорним сметњама и радни инструктор са рад са особама са инвалидитетом.

У Бања Луци су издата одобрења за извођење програма образовања одраслих за следеће средње школе: ЈУ Економска школа, Средњошколски центар „Гемит-Апеирон“, ЈУ Угоститељско-трговинско-туристичка школа, ЈУ Електротехничка школа „Никола Тесла“, ЈУ Пољопривредна школа, ЈУ Техничка школа, ЈУ Медицинска школа, ЈУ Центар за васпитање и образовање и рехабилитацију слушања и говора, Средњошколски центар „Гаудеамус“, Средњошколски центар „Љубиша Младеновић“, Установа за образовање одраслих „COMSENTIO“, Школа за образовање

³⁷(Службени гласник РС 59-9)

³⁸ <http://radnickiuniverzitet.com/srednje-srucno-obrazovanje/>

³⁹ <http://sec.ba/sr/>

одраслих „Оптимус-Нуб“. Детаљан преглед образовних профила и програма образовања одраслих дат је у дужој верзији ситуационе анализе која је у прилогу овог документа.

Законом о образовању одраслих дефинисано је да су полазници ослобођени плаћања за основно образовање, а трошкове сноси ресорно министарство или локална самоуправа. Када је у питању средње образовање, тачније преквалификације или доквалификације за одређена занимања, трошкове школовања носе полазници, а у неким случајевима те трошкове носе фирме или послодавци. Према подацима Завода за образовање одраслих, око 60% полазника искористи своју преквалификацију или доквалификацију прелазећи са једног радног мјеста на друго радно мјесто у истој фирми или новим запошљавањем.

Град Бања Лука има велику понуду образовних профила за одрасле и нуди шансе за повећање социјалне укључености одраслих грађана кроз активности цијеложивотног учења. Неопходно је даље промовисање могућности стицања образовања на овај начин, као и побољшање квалитета образовних програма. На тај начин, грађани Бања Луке и региона повећавају могућности за запошљавање и самозапошљавање и усклађивање понуде и потражње на тржишту рада, а нарочито у привредним дјелатностима.

IV.1.5.2. Култура

На простору Бања Луке су се од давних времена, преплитале различите културе, које су оставиле велики број културно-историјских споменика, као свједока различитих епоха и људског стваралаштва.

Установе културе

ЈУ „Бански двор-Културни центар“ је установа од посебног друштвеног интереса у области културе, чији је оснивач Град Бања Лука. Бански двор је саграђен 1932. године. Актом Завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа БиХ 1976. године проглашен је спомеником културе, а Одлуком Комисије за очување националних споменика БиХ 2014. године, Палата банског двора проглашена је националним спомеником што је значајан параметар за аплицирање пројеката различитим субјектима.

За културне потребе, у функцији су:

- 1) Концертна дворана (броји око 400 мјеста),
- 2) Вијећница (броји око 100 мјеста),
- 3) Мали салон (одржавање изложби),
- 4) Велики салон (одржавање изложби),
- 5) Црвени салон (одржавање предавања, промоција, концерата, изложби),
- 6) Свечани салон (одржавање свечаних промоција, концерата, округлих столова).

Бански двор данас има амбицију да постане центар збивања, од масовне до елитне културе, од културе намијењене одраслима до оне намијењене дјеци. Нагласак је на организовању културних садржаја у властитој продукцији, стратешком планирању маркетинга, оживљавању и стварању

нових простора за културне намјене, покретању и реализацији креативних радионица за дјецу и младе током љетњег распуста. „Арт двориште“ је први видљив помак у организацији установе у креирању нових програмских садржаја. Кроз прославу и обиљежавање 85. годишњице постојања Банског двора у Бања Луци, у новембру и децембру 2017. године, установа је започела организацију низа културних догађаја у сопственом капацитету. Поред културолошког, евидентан је значај објекта у погледу градитељског наслеђа, историје и амбијенталне вриједности, због чега је битан у националној самосвијести. ЈУ Бански двор задужена је и за управљање тврђавом Кастел.

Тврђава Кастел се налази у Бања Луци и представља најстарији историјски споменик у овом граду. Комплекс тврђаве представља просторну, амбијенталну, културну, друштвену и функционалну вриједност највишег реда. Тврђава Кастел је 2004. године проглашена Националним спомеником БиХ. Простор здања чини комплексну цјелину саме тврђаве и њеног непосредног окружења, а унутар јединственог комплекса дефинисано је девет цјелина и то: Артиљеријска касарна - гарни хотел, Културни центар са пратећим садржајима, Услужни центар, Туристичко - информативни центар, Градски трг и јавна гаража, Спортски центар, Градски врт, Приобаље и Музеј и источно двориште.

Пројекат реконструкције и ремоделације комплекса тврђаве Кастел, заснован је на пажљивом и свеобухватном истраживању историје и садашњег стања тврђаве, као и града у цјелини. Основни циљеви пројекта усмјерени су ка обнови некадашњих и успостављању нових садржаја, за које је потребно створити одговарајуће просторне, технолошке и амбијенталне претпоставке.

У оквиру пројекта „Реконструкција и ремоделација цјелине 9 – „Историјски музеј и источно двориште“ на програм IPA 2011, реализовао прву фазу реконструкције дијела тврђаве. Улагања у тврђаву Кастел од стране Европске уније износе око 7 милиона КМ, док је Град Бања Лука до сада уложио око 2,2 милиона КМ. Намјера да се наставе активности на ревитализацији и реконструкцији тврђаве Кастел, огледа се у стратешком одређењу да Кастел чини окосницу развоја туристичке понуде и инфраструктуре за културна дешавања. У наредном периоду настављају се активности на обезбјеђивању нових финансијских средстава, како из властитих извора, тако и од стране донатора.

Поред установа културе, чији је оснивач Град Бања Лука, на подручју града налазе се и дјелују многе републичке установе културе.

Музеј Републике Српске⁴⁰ основан је 26. септембра 1930. године и представља централну музејску установу за обављање музејске дјелатости у Републици и централну установу заштите покретних културних добара Републике Српске. Стална изложбена поставка заузима простор површине цца 1.500 м², (археолошка, историјска, етнолошка, историја умјетности и природњачка). Музеј има квалитетне кадрове, који спроводе своју основну функцију, предвиђену

⁴⁰ <http://muzejrs.com>

Законом о музејској дјелатности. У својим Збиркама Музеј чува око 100.000 експоната, а специјализована музејска библиотека располаже са 14.000 књига.

Музеј савремене умјетности⁴¹ основан је 13. јануара 1971. године одлуком Скупштине Општине Бања Лука. У оквиру Музеја дјелују четири одјељења: Одјељење збирки, Информационо-документациони центар и библиотека, Одјељење за едукативне програме и Одјељење за изложбене и програмске дјелатности. Музеј савремене умјетности Републике Српске једина је музејска институција у Босни и Херцеговини са овим називом и уско је профилисана за област савремене умјетности. Отварањем Галерије ПЛУС која задовољава савремене критеријуме и професионалне стандарде излагачког простора, Музеј савремене умјетности Републике Српске у прилици је да обезбиједи адекватно мјесто за представљање и промоцију умјетника.

Народно позориште Републике Српске⁴² основано је 1930. године као Народно позориште Врбаске бановине, и друго позориште у БиХ. До данас је реализовало преко шездесет премијерних представа од којих су неке прошле најстрожије селекције и биле уврштене у програме значајних фестивала, уз награде на такмичењима попут Сусрети позоришта/ казалишта БиХ у Брчком, Позоришне/казалишне игре БиХ у Јајцу, МЕСС у Сарајеву, ЈПФ „Без превода“ у Ужицу, Дани Зорана Радмиловића у Зајечару, и Стеријино позорје у Новом Саду; Народно позориште Републике Српске је већ традиционално организатор позоришног фестивала "Театар фест Петар Кочић" који је основан 1998. године. Фестивал је увео град Бању Луку у ред позоришних центара на који се са све већим уважавањем, гледа у региону.

Народна и универзитетска библиотека Републике Српске⁴³ је основана 1936. године, а 1981. постаје чланица Универзитета у Бања Луци те прераста у Народну и универзитетску библиотеку „Петар Кочић“. Одлуком Владе Републике Српске од 7. децембра 1999. године постаје и национална библиотека Републике Српске која под једнаким условима обавља три основне функције: матичну/националну, универзитетску и градску и добија назив Народна и универзитетска библиотека Републике Српске. Градска јединица НУБ РС је средишња јавна библиотека Града Бања Луке која своју дјелатност остварује кроз: Информативно-позајмно одјељење, Дјечију библиотеку „Борик“, Одјељење „Старчевица“, Одјељење „Обилићево“ и Завичајно одјељење.

Специјална библиотека за слијепа и слабовида лица Републике Српске⁴⁴, основана је 2006. године и намијењена је општем образовању, информисању и задовољавању културних потреба слијепих и слабовидих лица, као и развоју и унапређењу библиотечке дјелатности у Републици Српској. Специјална библиотека посједује књижни фонд од 4012 наслова, тј. 10 080 књижне јединице у звучној техници (mp3 и Daisy формат), на брајевом писму, те увећаној и стандардној штампи.

⁴¹ www.msurs.org

⁴² <http://www.np.rs.ba/>

⁴³ www.nub.rs

⁴⁴ <http://www.bsrs.rs/>

Дјечије позориште Републике Српске⁴⁵ је јавна установа основана оснивачким актом Владе Републике Српске 1998. године. Располаже простором за рад у објекту бившег Дома солидарности. Ово позориште је достигло високе стандарде и остварује значајне резултате на међународној сцени позоришта за дјецу. Значајно је напоменути да је у оквиру позоришта постављена, јединствена у региону, стална изложба лутака, која својом умјетничком вриједношћу све више добија на значају у културној и туристичкој понуди града.

Архив Републике Српске⁴⁶ са сједиштем у Бања Луци основан је 1992. године. У његов састав ушли су бивши Архив Босанске Крајине Бања Лука, Регионални архив Добој и Историјски архив Фоча. Поред канцеларија у Добоју и Фочи, дјелују и оне у Зворнику и Требињу од 2001, а у Сокоцу од 2008. године. Архив има статус централне установе заштите културних добара која прикупља, штити, чува, сређује, обрађује и даје на коришћење архивску грађу на цјелокупној територији Републике Српске. Архивски фондови и збирке Архива Републике Српске су проглашени националним спомеником Босне и Херцеговине по одлуци донесеној на сједници Комисије за очување националних споменика, одржаној од 16. до 22. јануара 2007. године. Национални споменик чине 24 архивска фонда и збирке. У току је дигитализација архивских фондова. Архивски депои у Бања Луци су потпуно попуњени архивским фондовима и збиркама и немају могућност да приме нову архивску и документарну грађу, те је неопходно изградити нову намјенску зграду Архива Републике Српске у Бања Луци, која би задовољила потребе Архива у наредних 30 година, а исто тако неопходно је да се формира Архив града Бања Луке, односно Историјски архив у Бања Луци.

Академија наука и умјетности Републике Српске⁴⁷ је највиша научна и умјетничка установа у РС. Основана је 1993 и има 76 чланова – 24 редовна, 16 дописних и 36 иностраних. Као самостална научна установа од посебног интереса за РС, Академија подстиче развој свијести о томе да су културно наслеђе, научно и умјетничко стваралаштво стални извор нових сазнања. Она подстиче, организује и координише складан развој фундаменталних и примјењених, интердисциплинарних и мултидисциплинарних истраживања у свим областима науке и умјетности. Академија наука и умјетности Републике Српске смјештена је у властитој, савремено опремљеној згради, површине око 2.500 м², у центру Бање Луке. Зграда је саграђена 1940. за потребе Трговинско-индустријске коморе, а касније је више пута дограђивана. Дио унутрашњости зграде (стубови – колоне) заштићен је као културно-историјски споменик.

Културно-умјетнички аматеризам. Културно-умјетнички аматеризам представља слободно и организовано окупљање грађана око одређених заједничких интереса, програма и програмских циљева. Удружења из области културно – умјетничког аматеризма учествују у очувању културе и традиције народа на овим просторима. Град Бања Лука подржава културно-умјетнички аматеризам кроз суфинансирање програмских дјелатности сљедећих удружења - девет културно-

⁴⁵ www.djecijepozoriste.rs

⁴⁶ www.arhiv.org

⁴⁷ <http://www.anurs.org/>

умјетничких друштава, четири пјевачка друштва-хора, два тамбурашка оркестра, три позоришта, и једно завичајно друштво. Градско позориште Јазавац⁴⁸ је непрофитна умјетничка организација коју чине млади позоришни умјетници са циљем стварања и организовања позоришних и умјетничких догађаја. Јазавац је, захваљујући писцу и народном трибуну Петру Кочићу, метафора побуне, истине и борбе. Из имена позоришта провирује жеља да се буде критичан (сатиричан) на двосмислен, афористичан начин. Основни проблеми који прате област културно – умјетничког аматеризма су недостатак простора за рад једног броја друштава, те нефункционалност објеката у којима поједина друштва обављају своје активности.

Кандидатура Бања Луке за европску пријестоницу културе 2024. године

Потенцијална кандидатура отвара простор за бројна партнерства и сарадњу на европском нивоу, укључујући и лакши приступ ЕУ фондовима, са акцентом на програм *Креативна Европа*. С обзиром да је Бања Лука град из земље кандидата/потенцијалног кандидата за ЕУ, то значи да овим пројектом не аплицира за средства, него прави план развоја и трансформације Бања Луке. Циљ програма је довести до системских рјешења путем којих би градови, али и институције, јавне установе културе, организације, компаније и појединци који дјелују на пољу културе, направили такве промјене које би довеле до одрживих културних активности и културе као центра и катализатора тих промјена. Бања Лука, за разлику од осталих градова у окружењу, је у знатној предности, јер је тим који ради на апликацији задужен и за рад на Стратегији развоја културе Града Бања Лука 2018-2028.

Имајући у виду да први критеријум приликом оцјене апликације гласи: “Допринос дугорочној Стратегији развоја културе”, у оквиру њега, задатак тима који ради на апликацији је, комисији која ће оцјењивати апликацију у Бриселу, предочити планове за јачање капацитета културног и креативног сектора, као и развој дугорочних веза између културног, привредног и друштвеног сектора. Такође, оно што се мора урадити јесте изабрати кључне проблеме и изазове, те циљеве који ће се рјешавати Стратегијом и њих затим уврстити у саму апликацију. Проблема је много и не могу се сви адресирати, али могу они најважнији, те ће исти бити дио пројекта. Додатни услов, можда и најважнији, јесте пораст буџета за културу на нивоу Града, и то од оног тренутка када се објави намјера о кандидатури.

С обзиром на спроведена истарживања, тим који ради на кандидатури и изради Стратегије је издвојио неколико циљева који ће бити дио документа Стратегије развоја културе Бања Луке 2018-2028., попут:

- ***Успостављен система транспарентне културне политике*** - подразумијева стварање једног система при Граду Бања Лука који ће бити отворен, јаван и транспарентан у смислу да би се буџетска средства требала дијелити искључиво путем јавних конкурса, а на основу јасно дефинисаних критеријума; оvdје такође говоримо и о редефинисању постојећих конкурса, висине износа средстава која се по конкурсима додјељују и слично.

⁴⁸ www.gpj.ba

- **Развој публике** - успостављањем чврстог односа између културе и образовања (формалног, неформалног, цјеложивотног и слично); увођењем разних едукативних програма који би у будућности били интегрални дио пројеката са којима се аплицира за средства из јавног (градског) буџета; покретање разних облика медијацијских и анимацијских пројеката као новог стандарда у култури и слично.

Као регионални културни центар, град Бања Лука има значајне могућности за развој културе, а нарочито у дијелу културне дипломатије – промовисања сопствене културне баштине и размјене на међународном нивоу, у великом броју области. Унапређење културе је један од кључних стратешких фокуса Града, што се огледа кроз бројне активности, нарочито у посљедњих неколико година: ревитализацију тврђаве Кастел, кандидатуру за Европску престоницу културе 2024. године, обогаћивање културних садржаја, промоцију и даљи развој Банског двора, те подршку великом броју културно-умјетничких друштава и организација које су активне на територији града Бања Лука.

IV.1.5.3. Спорт

Град Бања Лука одувijek је био препознатљив као град спорта и младих који има дугу спортску традицију. Завидне успјехе на спортским такмичењима постизали су и бањалучки спортисти који су свом граду подарили 13 медаља са Олимпијских игара (8 златних, 1 сребрна и 4 бронзане медаље) и 15 медаља са Свјетских првенстава, и низ медаља са других првенстава и међународних такмичења. Град Бања Лука се својим олимпијским побједницима одужио - једна од најљепших улица у граду названа је улицом Олимпијских побједника, а у СД „Борик“ подигнут је олимпијски славолук.

Законом о спорту је дефинисано да је спорт у Републици Српској дјелатност од општег интереса, а остварује се доношењем и реализацијом програма развоја спорта. Град Бања Лука је усвојио *Програм развоја спорта града Бања Лука за период 2018-2022. године*. Један од најважнијих дијелова програма јесте нови начин суфинансирања програмских активности спортских организација кроз основни, посебни и допунски програм финансирања. Вредновање спортских резултата у складу са наведеним програмом прате нови критеријуми и бодовање ради класификације спортских организација унутар категорисаних спортова, који су разрађени на начин да у великој мјери буду једнаки за све спортске организације које се баве организованим такмичарским спортом. Такође, вредновање спортских резултата кроз наведене програме вршиће се и у спортским организацијама лица са инвалидитетом.

Новина предвиђена Програмом развоја спорта је да се, по први пут у Бања Луци, прописује категоризација спортиста која има за циљ вредновање спортских резултата ради додјеле стипендија категорисаним спортистима, јер се кроз системска рјешења жели дати пуна подршка спортистима и њиховом даљем усавршавању. Битно је напоменути и остале дијелове организације спорта који су обухваћени Програмом, а допринијеће уређењу система спорта у граду, то су: спортска такмичења и манифестације од посебног значаја за град; увођење информационог система ради умрежавања спортских организација које се баве организованим

такмичарским спортом; жене у спорту; континуирана обука и образовање у спорту; медији и спорт; проблеми организације и финансирања спорта.

Важан дио Програма, којим ће се реализовати други стратешки приоритет, јесте пројекат "Спорт доступан дјеци" у оквиру којег ће Градска управа суфинансирати, одређени број чланарина спортиста у нижим узрасним категоријама у спортовима прве и друге категорије, а све са циљем укључивања што већег броја дјеце у спортске активности.

Град Бања Лука – Европски град спорта. Град је добио статус европског града спорта децембра 2017. године у Бриселу, као један од 23 европска града који су се окитили овим престижним признањем, намијењеним популаризацији бављења спортом. Бања Лука је једини град из БиХ који се окитио овом титулом и уједно једини ван Европске уније који ће носити овај назив у 2018. години. Захваљујући овом признању, Град Бања Лука ће дати додатни вјетар у леђа недавно усвојеном Програму развоја спорта на подручју града, којим се у први план ставља развој спорта међу дјецом школског узраста.

Кроз реализацију пројекта (признање) "Европски град спорта", Град Бања Лука ће унаприједити систем школског спорта и школских спортских секција, а као коначни циљ и излазни резултат је повећања бављења спортом и повећање физичке активности дјеце која се не баве организованим спортским активностима.

Развоја спорта кроз школске спортске секције је потпуно бесплатан за дјецу и као такав ће се реализовати у друштву њихових вршњака. Наравно, неопходан је стручни приступ, у складу са важећим законским нормама.

Спорт у школи. У изабраним школама Града Бања Лука обезбјеђују се термини за одржавање Плана и програма Пројекта радним даном у времену од 18,40 до 20,00 часова. Акцент пројекта је на популаризацији физичке активности код што већег броја дјеце. Из тога разлога нису приоритет ученици који већ учествују у школским секцијама, те су активни чланови спортских клубова, већ управо ученици који се са спортом сусрећу само на основним часовима физичког васпитања.

Мале олимпијске игре. Градска управа даје пун допринос организацији Малих олимпијских игара Републике Српске и једина је јединица локалне самоуправе која организује лига такмичења на градском нивоу за све основне и средње школе у одбојци, кошарци, рукомету, малом фудбалу, атлетици и гимнастици.

Финансирање спорта. На нивоу Града Бања Лука, финансирање спорт, спроводи се из буџета Града, под условима дефинисаних Законом о спорту и Законом о локалној самоуправи. Одјељење за образовање, здравство, омладину и спорт је организациона јединица Градске управе који је задужена за област спорта. Стратешко опредељење за финансирање спорта у Граду Бања Лука је суфинансирање програмских активности и дјелатности спортских организација и других организација у области спорт кроз основни, посебни и допунски програм финансирања спорта. Преглед финансирања спорта у граду Бања Лука у периоду 2012-2016. године, дат је у сљедећој табели:

Период	Средства буџета	Непосредно планирано		Непосредно планирано средстава за спорт		УКУПНО	% у односу на буџет
		средстава за спорт		ЈУС Борик	Градски олимпијски базен		
		ИЗНОС	%				
2012	177.476.000,00	2.407.100,00	1.35	1.955.600,00	985.000,00	5.347.700,00	3.01
2013	180.932.000,00	1.742.970,00	0.96	1.926.700,00	700.000,00	4.369.670,00	2.41
2014	121.669.200,00	1.323.310,00	1.09	1.940.950,00	800.000,00	4.064.260,00	3.43
2015	118.049.000,00	1.307.000,00	1.11	1.827.000,00	800.000,00	3.934.000,00	3.33
2016	128.270.000,00	1.283.200,00	1.00	2.262.800,00	840.000,00	4.366.000,00	3.41
УКУПНО	726.396.200,00	8.063.580,00		9.913.050,00	4.125.000,00	22.101.630,00	3.04

Извор: Програм развоја спорта 2018-2022.

Према досадашњим пројекцијама буџета за суфинансирање програмских активности спортских организација и других организација у области спорта дефинисане су следеће ставке које се суфинансирају из буџета Града: средства за текуће одржавање спортско-рекреативних садржаја, средства за финансирање здравствене заштите спортиста у спортским клубовима, средства за рад организација и удружења из области спорта, средства за Олимпијски базен, средства за школски, студентски и рекреативни спорт, средства за развој пливачког спорта – школа пливања за дјецу и омладину, средства за спортске организације лица са инвалидитетом, средства за појединце у области спорта.

Институционални капацитети

ЈУ Спортски центар Борик - Јавна спортска установа СД „Борик“ основана је 1974. године. Град Бања Лука је оснивач и власник Установе, из које остварује властите приходе. Спортској дворани „Борик“, 1995. је припојен Друштвени дом „Мејдан“ (Дворана „Обилићево“). Одлуком Града Бања Лука од 29.11.2007. године извршено је усклађивање и организовање пословања ЈСУ СД „Борик“ Бања Лука са Законом о систему јавних служби и извршена промјена назива тако да од 01.01.2008. год ЈСУ СД „Борик“ послује као буџетски корисник по називом ЈУ Спортски центар „Борик“ Бања Лука. У оквиру Спортског центра „Борик“ Бања Лука послују регистроване организационе јединице и то: СД „Борик“, ресторан „Борик“, СД „Обилићево“ и Куглана „Лауш“ смјештена у згради „Елмонт“.

Данас у Бања Луци активно ради 246 спортских организација у 40 грана спорта, од чега је 13 спортских организација инвалидних лица. Спортски клубови организовани су у 25 градских гранских савеза. Најмасовнија грана спорта је фудбал који има 30 спортских организација, затим кошарка 16, карате 13, рукомет 12, шах 11, итд.

Постојећи спортски објекти и стање објеката

ОТВОРЕНИ СПОРТСКИ ОБЈЕКТИ	ЗАТВОРЕНИ СПОРТСКИ ОБЈЕКТИ
➤ Фудбалски стадиони (18)➤ Тениски центри (2)➤ Базени (1)➤ Остали спортски и спортско рекреативни објекти (5)	➤ Спортске дворане (2)➤ Базени (1)➤ Фискултурне сале основних школа (27)➤ Фискултурне сале средњих школа (12)

Детаљан преглед постојећих спортских објеката (отворених – фудбалска игралишта и стадиони, тениски терени, парк „Аквана“ и затворених – спортске дворане, Градски олимпијски базен, фискултурне сале основних и средњих школа) и њиховог стања дат је цјеловитој верзији ситуационе анализе у прилогу овог документа.

Као најважнија питања која се намећу приликом рјешавања проблема спортских објеката су:

- Планирање изградње и реконструкције спортских објеката мора да буде у складу са захтјевима развоја спорта и са плановима развоја и изградње шире друштвене заједнице. Спортске организације би требало да подстичу и предлажу изградњу и реконструкцију спортских објеката, те да сугеришу приоритете Градској управи, која ће заједно са надлежним министарствима доносити планове изградње и реконструкције спортских објеката.
- У финансирању изградње и реконструкције спортских објеката морају учествовати све надлежне институције – од града Бања Лука као покретача, односно иницијатора пројекта до надлежних министарстава, па преко донатора и приватног сектора, а у складу са законским и подзаконским прописима.
- Новоизграђени спортски објекти или објекти на којима се изводи реконструкција током читаве године морају бити лако доступни корисницима свих животних доби, без обзира на њихово тјелесно и здравствено стање (лица с инвалидитетом и старије особе). Осим уклањања архитектонских баријера на улазу у спортски објекат, неопходно је примијенити европске грађевинске стандарде који предвиђају да се спортистима са инвалидитетом омогући несметан прилаз спортском терену и свим пратећим просторијама (свлачионицама, туш кабинине, тоалету и сл.).
- Јединственом евиденцијом спортских објеката неопходно је доћи до података о задовољавању потреба спорта за објектима, као и о неопходности и сврсисходности изградње нових просторних садржаја. Један од важнијих задатака, када је ријеч о евиденцији спортских објеката, јесте да се направи јединствени регистар, односно електронска база за евиденцију спортских објеката, не само у односу на њихов број, већ и на актуелно стање, намјену, експлоатацију/коришћење и исплативост.
- Одржавање, управљање и коришћење спортских објеката је веома важно питање у спорту и неопходно га је ријешити у што краћем року. Поред изградње и реконструкције, највећа материјална издвајања захтијева одржавање спортских објеката. Од великог значаја за ово питање је власништво над објектима и непосредни интерес корисника објекта. Да би дошли до оптималних услова и начина одржавања и управљања спортским објектима неопходно је примијенити модел да сви спортски објекти у власништву Града Бања Лука буду у оквиру истог система одржавања и управљања.

Спортско-рекреативна игралишта у граду Бања Лука представљају посебну област физичке културе чијим садржајима требају бити обухваћене све старосне групе и категорије, како у градским, тако и у приградским подручјима. Град је санирао и реконструисао одређен број игралишта у градским и приградским мјесним заједницама који су лако доступни великом броју грађана, али проблем се јавља у кориштењу истих, из разлога што нема организованог система спровођења рекреације на нивоу града, те се наведена игралишта девестирају од стране појединих корисника, док с друге стране велики број потенцијалних корисника из наведених разлога није у могућности да користи исте.

Градска управа града Бања Лука пратећи тренд по угледу на европске градове, приступила је изградњи тзв. теретана у природи, чиме је омогућено свим грађанима, без обзира на пол и узраст, да задовоље своје потребе за физичким вјежбањем на отвореном. У протеклом периоду, на пет локалитета која су препозната као мјеста велике фреквенције гдје се грађани баве рекреативним активностима, постављене су справе за вјежбање на отвореном: између мостова Венеција и Ребровац; на отвореном на Бањ Брду; у насељу Симе Матавуља; у парку Младена Стојановића; у кругу воденог парка „Аквана“.

Такође, на подручју града Бања Лука постављене су шаховске гарнитуре за шах на отвореном и то на подручју МЗ Центар, МЗ Обилићево, МЗ Росуље, МЗ Борик, МЗ Старчевица, те су постављени и бетонски столови за стони тенис у парку Младена Стојановића, насељу Симе Матавуља и насељу Ђуре Ђаковића.

Спортски садржаји

Имајући у виду традицију спорта и спортских манифестација у Бања Луци, међународни значај и афирмацију спорта града, као и финансијске могућности градског буџета, на основу приједлога градских гранских спортских савеза и спортских организација, које своје програмске активности реализују на подручју Бања Луке, сваке године врши се израда годишњег календара спортских манифестација, тако да је и у 2017. години заступљено 46 спортских манифестација. Осим традиционалних спортских манифестација које се одржавају дужи временски период, годишњим календаром спортских манифестација обухваћена је организација званичних свјетских и европских такмичења, односно међународних спортских такмичења.

Водећи рачуна о интересу Града у области спорта, Бања Лука је у протеклом периоду била домаћин значајних међународних спортских манифестација и такмичења, чијом се организацијом допринијело укупном развоју и популаризацији спорта, те међународној афирмацији града, као привредног, културног и спортског центра Републике Српске и ширег региона.

Актуелно стање спорта у граду Бања Лука се може сматрати задовољавајућим, али нема развојну компоненту и адекватан систем организације. Спорт у Републици Српској, па тако и у граду Бања Лука се у великој мјери своди на одржавање постојећег стања, које не даје адекватне резултате.

И поред значајних улагања, тренутно стање спортских објеката у погледу квалитета и квантитета не може задовољити нарасле потребе спортских организација и рекреативаца.

Узимајући у обзир и достигнути ниво развоја спорта на подручју Града, постојање великог броја спортских организација, недовољне и неадекватне изворе финансирања, као и стање спортских објеката, за развој и унапређење спорта у граду Бања Луци неопходно је

*систематски, континуирано и у складу са важећим стандардима улагати у изградњу спортске и рекреативне инфраструктуре, те спортских садржаја, с циљем стварања услова за укључивање што већег броја становника у спортске активности, прије свега, дјеце и омладине.*⁴⁹

IV.1.5.4. Здравство

Здравствена заштита обавља се на примарном, секундарном и терцијарном нивоу, а ингеренције локалне самоуправе су на примарном нивоу здравствене заштите. Здравствена дјелатност обавља се у јавним и приватним здравственим установама које се оснивају под једнаким условима. Обим, садржај и начин остваривања здравствене заштите утврђује Фонд здравственог осигурања, уз сагласност Министарства здравља и социјалне заштите Републике Српске, а сходно Закону о здравственом осигурању РС.

Надлежности јединице локалне самоуправе. Град у области здравствене заштите прати здравствено стање становништва и епидемиолошку ситуацију на територији града и предузима мјере за њихово унапређивање; прати рад здравствених установа на примарном нивоу здравствене заштите, чији је оснивач; финансира и суфинансира изградњу и опремање здравствених установа, те обезбјеђује средства за континуирано одржавање објеката и опреме, обнављање и набавку нове опреме за здравствену установу чији је оснивач; у буџету обезбјеђује додатна средства за остваривање здравствене заштите која су преко утврђених вриједности стандарда и норматива из обавезног здравственог осигурања; Спроводи превентивне мјере дезинсекције и дератизације у складу са Законом о заштити становништва од заразних болести („Службени гласник Републике Српске”, број 90/17), Скупштина града именује докторе медицине - мртвозорнике за утврђивање времена и узрока смрти лица умрлих ван здравствене установе на територији града Бања Лука, а у буџету Града обезбјеђују се средства за услуге мртвозорства; плаћа трошкове психијатријског вјештачења ради задржавања душевно болесног лица у здравственој установи, на основу рјешења суда ; обезбјеђује средства за суфинансирање програма и пројеката здравствене заштите од интереса за локалну самоуправу; у циљу подршке пронаталитетној политици Града, суфинансира трошкове једне процедуре медицински потпомогнуте оплодње-вантјелесне оплодње; Град предлаже Министарству план мреже здравствених установа за своје подручје (Законом о здравственој заштити РС је дефинисано да локална самоуправа оснива дом здравља, а може да оснује и: амбуланту за лијечење, здравствену његу и рехабилитацију, специјалистичку амбуланту породичне медицине, специјалистичку амбуланту, стоматолошку амбуланту, апотеку и дом за здравствену његу).

Одјељење за образовање, здравство, омладину и спорт надлежно је за послове здравства. При Скупштини Града формирано је стално радно тијело Одбор за здравство, школство и социјалну политику, који, између осталог, има за задатак учешће у остваривању циљева здравствених стратегија на нивоу примарне здравствене заштите, подршку и помоћ здравственим установама и здравственим радницима, као и предлагање Скупштини предузимање мјера у оквиру њене

⁴⁹ Више детаља о стању спорта и плановима за развој у овој области дато је у дужој верзији ситуационе анализе, доступној у прилогу Стратегије.

надлежности, а у циљу побољшања здравствене заштите на територији града. Одбор чине одборници Скупштине града и представници научних и стручних радника из ових области.

Инфраструктурни капацитети

У граду Бања Лука дјелује осам (8) јавних здравствених установа чији оснивач је Република, Дом здравља чији је оснивач Скупштина Града Бања Лука, те већи број приватних здравствених установа. На територији града Бања Луке послове примарне здравствене заштите обавља Јавна здравствена установа „Дом здравља“ у Бања Луци која пружа услуге за 173.787 регистрованих/верификованих осигураних лица. Поред Дома здравља, услуге примарног нивоа здравствене заштите пружају четири приватне ЗУ/амбуланте породичне медицине које имају закључене уговоре са Фондом здравственог осигурања РС:

1. ЗУ "ДЕАМЕДИКА" Бања Лука, ПЈ Медицинска електроника - за 4.525 осигураних лица,
2. ЗУ специјалистички центар "ФИРЕНА" Бања Лука, за 127 осигураних лица,
3. ЗУ специјалистички центар "МЕДИКЕР" Бања Лука, за 2.324 осигурана лица,
4. ЗУ амбуланта породичне медицине "КУЋА ЗДРАВЉА" Бања Лука, за 2.294 осигурана лица

Секундарни и терцијарни ниво здравствене заштите су у надлежности Министарства здравља и социјалне заштите Републике Српске, као и вођење Регистра здравствених установа.

Јавне здравствене установе на територији града Бања Лука

Универзитетски клинички центар Републике Српске (УКЦ РС) је највећа и најзначајнија јавна здравствена установа у Републици Српској. Ова здравствена установа пружа здравствену заштиту секундарног и терцијарног нивоа становништву Републике Српске и ширег региона.

Завод за физикалну медицину и рехабилитацију „Др Мирослав Зотовић“ је специјализована здравствена установа која обавља дјелатност у области физикалне медицине, хабилитације, рехабилитације и ортопедије у Републици Српској, у којој се у оквиру болничке и ванболничке здравствене заштите пружају услуге секундарног и терцијарног нивоа.

На територији града Бања Луке дјелује већи број приватних здравствених установа и то: 4 болнице из хируршких области; три специјалистичка центра; 87 апотека; преко 90 стоматолошких амбуланти, те већи број специјалистичких амбуланти разних грана медицине (педијатријске амбуланте, интернистичке, кардиолошке, дерматовенеролошке, офталмолошке, оториноларинголошке и др.), а у поступку је и регистрација нових ЗУ (у прилогу подаци из Регистра здравствених установа за Бањалуку и број запослених лица у приватним ЗУ).

Фонд здравственог осигурања Републике Српске има потписане уговоре са већим бројем приватних здравствених установа које дјелују на територији града Бања Лука. Осигурана лица Фонда здравственог осигурања РС дијагностичке процедуре као што су магнетна резонанса (МР) и компјутеризована томографија (ЦТ), могу обавити у Универзитетском клиничком центру Републике Српске, Бања Лука, као и у приватним здравственим установама: ЗУ "Еуромедик", ЗУ "Др Арар" и ЗУ "Др Костић", са којима ФЗО РС има потписане уговоре.

ЈЗУ Дом здравља Бања Лука

Инфраструктурни капацитети, људских ресурси и услуге ЈЗУ "Дом здравља" у Бањој Луци.

ЈЗУ Дом здравља Бања Лука је здравствена установа у државној својини, основана за подручје града Бања Лука, од посебног друштвеног интереса, основана 1994. године. Са својим капацитетима је највећи дом здравља у Републици Српској и референтна је здравствена установа за дјелатност коју обавља. Такође је и наставна и научна база за Медицински факултет Универзитета у Бања Луци и Медицинску школу.

ЈЗУ ДЗ организује примарну здравствену заштиту по моделу породичне медицине и обезбјеђује: дјечију, превентивну и општу стоматологију, хигијенско–епидемиолошку дјелатност, хитну медицинску помоћ, заштиту и унапређење менталног здравља у заједници, амбулантни облик физикалне рехабилитације, лабораторијску и радиолошку дијагностику, обавља послове имунизације, снабдијевање лијековима и медицинским средствима, а организује и рад амбуланти за специјалистичке консултације из педијатрије и гинекологије.

Укупан број запослених у ЈЗУ "Дом здравља" у Бања Луци на дан 31. 03. 2017. године износио је 864 (203М/661Ж). Од укупног броја запослених радника, 645 радника је распоређено у медицински сегмент, а 219 радника у немедицински (административно-техничко особље). У ЈЗУ ДЗ ради 247 љекара.

Услуге и статистика о прегледима. Обухват превентивним прегледима у Дому здравља није задовољавајући, а разлози су како од стране корисника услуга тако и даваоца услуга. Од укупно дијагностикованих обољења, стања и повреда у Служби породичне медицине Дома здравља у Бања Луци, у 2016. години, највећи број заузимају болести система крвотока (12,47%), болести система за дисање (12,04%) и болести мокраћно-полног система (7,12%). Водећи здравствени проблем савременог свијета, свакако су масовне незаразне болести, а Установа проводи Програм превенције и контроле масовних незаразних болести у граду Бања Луци.

У нашој земљи, као и у развијеним дијеловима свијета, малигне болести су један од водећих јавноздравствених проблема и налазе се иза болести срца и крвних судова као други водећи узрок смртности, одговоран за сваки пети смртни случај у Републици Српској.

Најчешћи узрок умирања у 2016. години у Републици Српској су била обољења из групе болести система крвотока са удјелом 49,5%, затим тумори са удјелом 21,10%, док су болести система за дисање били пети узрок умирања са удјелом 3,6%.⁵⁰

Проблеми у пружању здравствених услуга. Приликом пружања здравствених услуга Дом здравља се сусреће са проблемима застарјеле и дотрајале медицинске опреме. У Служби за стоматолошку здравствену заштиту је већина стоматолошких машина стара 30 и више година, а Одјељење радиолошке и ултразвучне дијагностике посједује рендген апарат стар 40 година. Наведена опрема се често квари, што утиче на процес пружања услуга пацијентима.

Неопходна је дигитализација у рендген дијагностици која би омогућила директно достављање очитаних рендгенских снимака и других налаза из Одјељења радиолошке и ултразвучне дијагностике тимовима породичне медицине. Због повећаних потреба пацијената за ултразвучним прегледима, неопходна је набавка бар још једног ултразвучног апарата како би се

⁵⁰ Публикација Здравствено стање становништва Републике Српске, 2016., ЈЗУ Институт за јавно здравство, РС.

смањиле листе чекања. Такође, потребна је набавка одређеног броја нових санитарских возила као и већег број путничких возила за обављање кућних посјета.

Инфраструктура - Простор Дома здравља. Интензивним грађевинским активностима, уз активно укључивање града Бања Лука и Министарства здравља и социјалне заштите Републике Српске, проблем просторних капацитета Установе значајно је умањен.

Објекат Војно-медицинског центра Бања Лука, који је 2006. године, закључком Владе Републике Српске, додијељен на кориштење „Дому здравља“, потпуно је адаптиран и опремљен. У њега су усељени Управа, Центар за ментално здравље и Служба хитне медицинске помоћи са едукативним центром. Завршена је санација и адаптација сутерена и приземља у објекту Поликлинике у који су смјештени: Центар базичне рехабилитације, Хигијенско-епидемиолошка служба, амбуланте породичне медицине и Едукативни центар за специјализанте породичне медицине Републике Српске.

Што се тиче највеће службе – Службе породичне медицине у протеклих десетак година, изграђено је 11 нових објеката са 28 амбуланти породичне медицине. Због побољшања доступности примарне здравствене заштите пет амбуланти породичне медицине радило је у закупљеним просторима (Шарговац, Куљани, Ада, Чесма, Паприковац). Мјере и услуге примарне здравствене заштите становницима града Бања Лука у 2017. години, су пружане у укупно 37 објеката у градским, приградским и сеоским мјесним заједницама. Служба за стоматолошку здравствену заштиту Дома здравља путем амбуланти дјечије и превентивне стоматологије, пружа услуге дјечјој популацији у објекту Поликлинике и у просторима 7 основних школа и то: "Иво Андрић", "Георги Стојков Раковски", "Борисав Станковић", "Змај Јова Јовановић", "Бранко Радичевић", "Доситеј Обрадовић" и "Свети Сава".

На подручју Града Бања Лука налази се 57 мјесних заједница, а План којим су предвиђени објекти амбуланти породичне медицине у 38 мјесних заједница, до сада је реализован са 85%, укључујући изграђени објекат амбуланте породичне медицине у МЗ Доња Кола и успостављене амбуланте у закупљеном пословном простору. Амбуланте породичне медицине данас се налазе у 32 мјесне заједнице са укупно 33 објекта (само на два локалитета од укупно 35, не пружају се услуге породичне медицине и то у објекту бившег ВМЦ-а и МЗ Центар I - Долац), тако да је велики дио града покривен са модерним амбулантама породичне медицине.

План мреже амбуланти породичне медицине који је утврдила Скупштина Града Бања Лука није у потпуности реализован. У складу са Планом мреже амбуланти породичне медицине за град Бања Лука, Граду недостаје девет (9) објеката амбуланти породичне медицине у градским мјесним заједницама недостаје један објекат (МЗ Паприковац), у приградским мјесним заједницама недостаје 7 објеката (МЗ: Ада, Сарачица, Дракулић, Куљани, Шарговац, Чесма и Пријечани), а у сеоским мјесним заједницама недостаје 1 објекат, и то у МЗ Бистрица.

Удружења грађана су партнери локалне самоуправе у пружању услуга здравствене заштите: на подручју града Бања Луке регистровано је око 100 удружења која делују на пољу здравствене и социјалне заштите (детаљније у одјељку Цивилно друштво), тако да су подаци о програмским циљевима, корисницима, изворима финансирања, члановима, па чак и за она која се издвајају као активна преобимни. На подручју града Бање Луке цивилни сектор је остварио значајан ниво развоја у оквиру којег се издвојио дио удружења која су својим радом и активностима значајно

утицала на задовољавање потреба и квалитет живота грађана, те се могу посматрати као партнери Града и градских јавних установа у сервисирању потреба грађана на локалном нивоу. Нека удружења пружају услуге дневног збрињавања, друга се баве савјетодавним радом, заступањем, хуманитарним радом и др. Удружење „Викторија“ Бања Лука, Удружење „ЗАЈЕДНО“ – Удружење за помоћ породицама и заједници у менталном здраљу, и др.

Град Бања Лука и Министарство здравља и социјалне заштите РС су, у оквиру пројекта "Јачање здравственог сектора-додатно финансирање" (HSEP-AF) који се односи на финансирање изградње објеката амбуланти породичне медицине ЈЗУ "Дом здравља" у Бања Луци, изградрили осам објеката амбуланти породичне медицине, санирали три амбуланте на територији града Бање Луке и дјеломично санирали објекат Поликлинике.

Финансирање

Приходи од Фонда здравственог осигурања Републике Српске, у укупно оствареним приходима Дома здравља, заједно са приходима од Фонда здравственог осигурања Брчко Дистрикта БиХ, учествују са 82,05 %. Приходи од партиципације осигураних лица у укупним приходима Установе учествују са 4,83%, а партиципирање прихода по другим основама је приказано у достављеном Извјештају о раду Дома здравља у Бања Луци за 2016. годину. Приходи Дома здравља из буџета Града Бања Лука у укупно оствареним приходима Установе, у 2016. години су били 1,03% и углавном се крећу у том износу, осим када се издвајају средства за изградњу објеката за потребе Дома здравља.

Извор: Годишњи извјештаји ЈЗУ ДЗ

У посљедњих десетак година град Бања Лука је у партнерству са Министарством здравља и социјалне заштите РС и „Домом здравља“, интензивно радио на санацији, изградњи, реконструкцији и опремању објеката Дома здравља у којима се обављају услуге примарне

здравствене заштите, првенствено амбуланти породичне медицине, са циљем да здравствена заштита буде доступна што већем броју грађана.

Реализацијом предложеног Плана мреже амбуланти породичне медицине, здравствене установе би биле равномјерно распоређене и здравствена заштита доступна грађанима на цијелој територији града Бање Луке, а План мреже амбуланти породичне медицине који је утврдила Скупштина града Бања Лука, којим су предвиђене амбуланте породичне медицине у 38 мјесних заједница, био би реализован у потпуности. Интензивним грађевинским активностима, уз активно укључивање града Бања Лука и Министарства здравља и социјалне заштите Републике Српске, проблем просторних капацитета Установе значајно је умањен.

IV.1.5.5. Социјална заштита

Сходно одредбама Закона о социјалној заштити, носиоци социјалне заштите су Република и јединица локалне самоуправе.

Законодавни оквир Републике Српске: На ентитетском нивоу усвојени су следећи закони од значаја за остваривање права на социјалну заштиту: Закон о социјалној заштити од 19.априла 2017.године⁵¹; Закон о заштити лица са менталним поремећајима од 14. маја 2004. године⁵²; Закон о заштити од насиља у породици⁵³; Породични закон⁵⁴; Закон о изменама и допунама породичног закона из 2014.⁵⁵, Закон о измјенама и допунама закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку⁵⁶. Закон је предвиђено да Република Српска: уређује систем социјалне заштите; доноси политике и развојне стратегије, утврђује права, критеријума и кориснике; објезбјеђује дио средстава за реализацију права прописаних овим законом; прати стање и остваривање права; оснива и усмјерава рад установа социјалне заштите - брине се да се у оквиру економске и социјалне политике остварује оптималан развој заједнице.

Стратешки оквир на ентитетском нивоу од значаја за социјалну заштиту чине слиједеће стратегије: „Стратегија за сузбијање насиља у породици Републике Српске 2014-2019“, „Стратегија унапређења социјалне заштите дјете без родитељског старања 2015–2020. године“, „Програм за рани раст и развој дјете у Републици Српској 2016-2020“. Стратегија за побољшање услова лица са инвалидитетом 2016-2017, Стратегија за борбу против сиромаштва.

Јединице локалне самоуправе, у складу са Законом:

- Доносе годишње и средњорочне програме социјалне заштите на основу анализе социјалног стања становника на свом подручју

⁵¹ <http://www.csrbl.org/ZAKON%20O%20SOCIJALNOJ%20ZASTITI.pdf>

⁵² <http://www.csrbl.org/ZAKON%20O%20ZASTITI%20LICA%20SA%20MENTALNIM%20POREMECAJIMA.pdf>

⁵³ <http://www.csrbl.org/ZAKON%20O%20ZASTITI%20OD%20NASILJA%20U%20PORODICI%202012.pdf>

⁵⁴ <http://www.csrbl.org/porodici%20zakon.pdf>

⁵⁵ <http://www.csrbl.org/ZAKON%20O%20IZMJENAMA%20I%20DOPUNAMA%20PORODICNOG%20ZAKONA.pdf>

⁵⁶ <http://www.csrbl.org/ZAKON%20O%20MALOLJETNICIMA%2061-13.pdf>

- Доноси одлуку о проширеним правима и друга акта којима прописује услове за остваривање права и мјере утврђених одлуком и програмима
- Обезбеђује средства за реализацију права утврђених овим законом и својим одлукама
- Обезбеђује средства за обављање дјелатности социјалне заштите
- Оснива и брине се о раду установа социјалне заштите

У табели је дат преглед опредјељених средстава за реализацију права социјалне заштите у периоду 2013-2018. годину, по изворима:

Право	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Град Бања Лука						
Новчана помоћ	479.635.03	525.262.81	544.934.00	555.500.00	557.813.00	600.000.00
ТНП (Туђа њега и помоћ)	2.294.845.85	2.486.228.30	2.679.250.66	2.809.000.00	2.922.600.00	2.690.000.00
Права на смјештај у установама	1.279.000.00	1.391.000.00	1.580.000.00	1.640.000.00	1.696.000.00	1.707.500.00
Права на збрињавања у хранитељским породицама	854.000.00	863.000.00	822.000.00	880.000.00	853.000.00	862.500.00
Право на дневно збрињавање	281.400.00	365.000.00	286.000.00	234.000.00	270.000.00	342.000.00
Права на његу и помоћ у кући	90.000.00	130.000.00	181.000.00	184.000.00	185.000.00	180.000.00
Право на једнократну новчану помоћ	448000.00	505.917.31	390.000.00	427.000.00	464000.00	440.000.00
Персонална асистенција	149.000.00	200.000.00	192.000.00	215.000.00	260.000.00	160.000.00
Накнада трошкова превоза за дјецу и пратиоца дјецe са сметњама у развоју	53.564.30	41.000.00	42000.00	42.000.00	41.000.00	41.000.00
Накнада за смјештај у породицу за лица која остварују право на смјештај у установу	118.000.00	110.160.00	113400.00	131000.00	99.360.00	114.000.00
Прихватна станица за дјецу и омладину затечену у скитњи	9.600.00	9.600.00	7600.00	4800.00	4.800.00	9600,00
Прихватна станица за одрасла и стара лица затечена у скитњи и у стању социјалне потребе	32.130.56	60.308.31	26000.00	14220.00	12.500.00	18000.00

Јавна кухиња	460.000,00	460.000,00	448.000,00	448.000,00	442.500,00	448.000,00
Здравствено осигурање пунољетних лица	429.971.55	288.000.00	288000.00	285.287.67	259,109.32	288.000,00
Накнада трошкова сахране	11.089.74	14.783.07	11.530.00	14.423.00	20.000.00	20.000.00
Министарство здравља и соц. заштите						
Новчана помоћ	479.635.03	525.262.81	544.934.00	555.500.00	557.813.00	600.000.00
ТњП	2.294.845.85	2.486.228.30	2.679.250.66	2.809.000.00	2.922.600.00	3.000.000.00
Изједначавање могућности	20.057.00	24.000.00	25000.00	22.151.00	20.000.00	21.000.00

Извор: Буџет града Бања Лука и извјештаји Центра за социјални рад

Институционални капацитети. Град Бања Лука је носилац креирања и имплементације социјалне политике, која се реализује кроз програме социјалне заштите у организацији Јавне установе „Центар за социјални рад“ Бања Лука, других јавних установа, те невладиних организација које дјелују у сфери социјалног сектора на територији Града. При Скупштини је формирано стално радно тијело Одбор за здравство, школство и социјалну политику⁵⁷, који, између осталог, има за задатак да стање у области остваривања социјалних права и права лица са посебним потребама, даје иницијативе и предлаже Скупштини предузимање мјера у оквиру њене надлежности у циљу побољшања социјалне политике у Граду и др. Одбор чине одборници Скупштине града и представници научних и стручних радника из ових области. У Одјељењу за културу, туризам и социјалну политику, обављају се послови из области социјалне заштите и дјечије заштите на нивоу координације програма социјалне заштите за град Бању Луку, а подсредством ЈУ ЦСР, која координира, и директно пружа услуге корисницима социјалне заштите.

Јавна установа „Центар за социјални рад“ Бања Лука⁵⁸ је једина институција са јавним овлашћењима која је основана од стране Града 1974. године, са законском обавезом за потпуну имплементацију примарног Закона о социјалној заштити, али и низ других закона, којима се остварује потпуна имплементација социјалне заштите. Мисија ЈУ ЦСР је провођење социјалне, дјечије и породичне заштите на подручју Града Бања Лука, те пружање разних врста услуга из подручја дјелатности социјалног рада. С обзиром да ЈУ "Центар за социјални рад" Бања Лука од 2007. године има уведен систем управљања квалитетом у складу са стандардом ISO 9001:2000, основна обавеза ове установе јесте да осигура квалитетну услугу и задовољство корисника. Поред законом дефинисаних послова и задатака, ЈУ ЦСР БЛ своју дјелатност остварује и на основу одлука оснивача: Одлуке о оснивању, Одлуке о проширеним правима из социјалне заштите и других правних аката као што су Статут, правилници, програми, те важеће Стратегије развоја Града Бања Лука и остале стратегије релевантне за функционисање Центра.

Јавна установа Дом за дјецу и омладину без родитељског старања „Рада Врањешевих“ у Бања Луци⁵⁹ једини је овакав организован облик социјалне заштите у Републици Српској и обезбјеђује социјално-здравствену заштиту, васпитање и образовање, те оспособљавање за самосталан живот

⁵⁷ Сл.града 32/16, члан71.

⁵⁸ www.csrbl.org

⁵⁹ http://djecijidom.com/

и рад најугроженијој категорији становништва: дјеца и млади без оба родитеља, непознатих родитеља, напуштених од стране родитеља, родитеља лишених родитељског права или са здравственим проблемима, затим дјеца и млади из породица са социо-економским проблемима, са поремећеним породичним и партнерским односима.

Социјално геронтолошко Центар Бања Лука⁶⁰ Смјештај корисника се врши по објектима/одјелима зависно од нивоа његе и услуге које су неопходне. Стационар је намењен лицима која су непокретна и теже ограничена у кретању. Капацитет одјела је 72 мјеста. Организација рада Геронтолошког центра је прилагођена обиму и врстама услуга, потребама корисника услуга и структури корисника, односно задовољавању њихових потреба у погледу различитих стања социјалне потребе, здравственог стања и др. 1997. године захваљујући донацији невладине организације из Швицарске *Swiss disaster relief* и Хуманитарне Канцеларије Европске Заједнице *ЕСНО*, извршено је комплетно реновирање свих објеката.

Дом пензионера Бања Лука⁶¹ својим корисницима пружа услуге становања, исхране, његе, културно-забавне, рекреативне и друге активности, услуге бриге и старања и друге услуге зависно од потреба и способности, те интересовања корисника. Капацитет дома је 150-250 лежачева и пружа услуге дневног боравка пензионера и других старих лица а подручја Бањалучке регије и других подручја Републике Српске. Дом такође обавља услуге хотелског смјештаја, изнајмљивања простора, организовања семинара, радионица и других угоститељских услуга. Дом пензионера се налази у Бања Луци, на обали ријеке Врбас, непосредно уз Зелени мост, у градском подручју са уредном инфраструктуром и уређеним прилазима. Планирано је да простор има спортско-рекреативне садржаје, те ће се додатно уредити са зеленилом и шеталиштем уз ријеку.

Велику улогу у заједници има и **Градски одбор Црвеног Крста** путем којег се спроводе многе услуге у заједници, међу којима истичемо програм кућне његе, као и програм јавне кухиње за град Бању Луку. Поред тога, активну улогу у социјалној заштити у Граду имају и „**Каритас**“ **надбискупије Бања Лука**, и **МХД „Мерхамет“ Бања Лука**, а за исте активности које проводи и канцеларија Црвеног крста, само у нешто мањем капацитету обухвата броја корисника и ангажованих људских ресурса.

Удружења грађана су партнери локалне самоуправе у пружању услуга социјалне заштите: Удружење дистрофичара Бања Лука, Удружење „ЗАЈЕДНО“ – Удружење за помоћ породицама и заједници у менталном здрављу, НВО „Дневни центар за старе особе“, Удружење за помоћ ментално недовољно развијеним лицима Бања Лука, Хуманитарна организација „Партнер“, Удружење „Нова генерација“, Удружење за помоћ лицима са аутизмом „Дјеца свјетлости“, удружење Моја лука, Градска организација слијепих и слабовидих и др. На подручју града Бања Лука, регистровано је 30 удружења која делују на пољу социјалне заштите (деталније у одјељку Цивилно друштво). Сви који пружају услуге имају рјешења министарства за обављање дјелатности. Други се баве савјетодавним радом, заступањем, хуманитарним радом и др.

При мјесним заједницама (укупно 57), било је формирано је **54 Комисије за социјална питања**, које су у сталном и свакодневном контакту са ЦСР, и путем којих се реализује социјални рад у заједници у најширем смислу. Ове комисије, најалост, већ неколико година не функционишу.

⁶⁰ <http://www.gerontolosklcentarbl.com/>

⁶¹ <http://dompenzionera-bl.org>

Услуге и корисници социјалне заштите

Права у складу са овим законом реализују се новчаним давањима, социјалним услугама и другим мјерама које се пружају појединцу, члановима породице или породици у цјелини и које имају за циљ задовољавање социјалних потреба, те спрјечавање настанка социјалних проблема. Права у социјалној заштити по Закону о социјалној заштити су: новчана помоћ; додатак за помоћ и његу другог лица; подршка у изједначавању могућности дјецe и омладине са сметњама у развоју; смјештај у установу; збрињавање у хранитељску породицу; помоћ и њега у кући; дневно збрињавање; једнократна новчана помоћ и савјетовање.

Укупан број корисника мјера социјалне заштите је око 15.000 (од 2012. године до данас, број је нарастао за око 1.300). Највећи је број корисника: новчана накнада за помоћ и његу друге особе (у 2016. их је било 4.348 или 28,4% од укупних давања за ову сврху), затим дјечији додатак (2.817 или 18,4%), једнократне новчане помоћи (2.074 или 13,6%), услуге социјалног рада или другог рада (1.911 или 12,5%) и накнада умјесто плате родитељу који је у радном односу (1.754 или 11,5%). Око 16% средстава за социјалну заштиту у 2016. години, исплаћено је као накнада умјесто плате родитељима без радног односа, као стална новчана помоћ, за здравствену и новчану помоћ, смјештај у установе социјалне заштите, смјештај у другу породицу, за кућну његу и помоћ у кући и другу новчану помоћ.

Извор: Годишњи извјештаји ЦСР

Подаци ЦСР указују да у посматраном периоду долази до значајног увећања укупног броја корисника ЦСР, нарочито до 2014. године. Истраживања узрока броја повећања корисника нису рађена, али је знатно повећан број корисника права на туђу његу и помоћ које се реализује на основу здравственог стања. Туђа њега и помоћ је раније била право искључиво лица са инвалидитетом, међутим, посљедњих година, ово право остварују и старија лица која имају здравствених проблема у свакодневном животу. Осцилација смањења смјештаја у хранитељску породицу има за резултат повећање смјештаја у институцију у истом броју.

Поред права утврђених овим законом, јединица локалне самоуправе својом одлуком, у складу са потребама становништва, може да утврди и друга права и услуге, услове и критеријуме за њихово остваривање, што је Град Бања Лука у претходном периоду у великој мјери и реализовао. Остали послови ЦСР, који се реализују у партнерству су:

- Персонална асистенција
- Помоћ у кући за старе
- Дневни центар за лица са проблемима у менталном здрављу
- Дневни центар за стара лица
- Дневни боравак за одрасла ментално недовољно развијена лица
- Дневни центар за дјецу угрожену породичним приликама
- Прихватна станица за дјецу затечену у скитњи
- Дневни центар за дјецу са тежим, тешким и комбинованим сметњама
- Дневни центар за дјецу са аутизмом
- Прихватна станица за одрасла и стара лица

Ови послови координирани су у оквиру партнерских удружења.

Табела: Тренд кретања броја пружалаца услуга – проширених права

	ПРУЖАОЦИ УСЛУГЕ	ПРОШИРЕНО ПРАВО	2014	2015	2016
1	Удружење дистрофичара Бања Лука	Персонална асистенција			31
2	Хуманитарна организација ПАРТНЕР	Персонална асистенција Помоћ у кући			34 64
4	Градска организација слијепих и слабовидих Бања Лука	Персонална асистенција			11
5	Удружење "ЗАЈЕДНО" Удружење за помоћ породицама и заједници у менталном здрављу	Дневни центар за лица са проблемима у менталном здрављу			43
6	НВО "ДНЕВНИ ЦЕНТАР ЗА СТАРЕ ОСОБЕ"	Дневни центар за стара лица			32
7	Удружење за помоћ ментално недовољно развијеним лицима Бања Лука	Дневни боравак за одрасла ментално недовољно развијена лица "Опiх"			26
8	Удружење Нова генерација	Дневни центар за дјецу угрожену породичним приликама			35
9	Удружење Нова генерација	Прихватна станица за дјецу затечену у скитњи			10
10	УГ Моја Лука	Дневни центар за дјецу са тежим, тешким и комбинованим сметњама			10
11	Удружење за помоћ лицима са аутизмом "ДЈЕЦА СВЈЕТЛОСТИ"	Дневни центар за лица са аутизмом			5
12	Геронтолошки центар Бања Лука	Прихватна станица за одрасла и стара лица			35

Извор: Годишњи извјештаји ЦСР

Партнерства. Концепт рада у партнерству је један од приоритетних приступа у оквиру реформе социјалног сектора, која је започела на нивоу града Бања Лука пројектом „Реформисање система и структура режима централне и локалне социјалне политике у БиХ“. Јавна установа "Центар за социјални рад" Бања Лука сарађује са значајним бројем организација из јавног, приватног и невладиног сектора, министарствима у Влади Републике Српске, Градском управом Града Бања Лука, представницима мјесних заједница, предсједником Скупштине и одборницима у Скупштини Града Бања Лука, организацијама цивилног друштва, удружењима грађана, и појединцима који желе пружити подршку корисницима права из социјалне, породично-правне и дјечије заштите. Рад у партнерству огледа се кроз услов да се услуге усмјерене ка кориснику организују у сарадњи јавног, НВО и приватног сектора. Партнерство подразумева конципирање услуга усмјерених ка рјешавању потреба корисника кроз сарадњу више организација. Сарадња са јавним организацијама, приватним сектором, невладиним организацијама и грађанима, омогућава пружање услуга које су дјелотворне, економичне за локалну заједницу и које задовољавају потребе јавности. У циљу реализације и унапређења услуга и права за лица у стању социјалне потребе потписан је низ меморандума о сарадњи са актерима у локалној заједници и окружењу који су углавном фокусирани на различите категорије корисника и лица у стању потребе за подршком система социјалне заштите.

У постојећем систему, одговорности носилаца социјалне заштите су подјељене између Републике и Града као јединице локалне самоуправе. Подјељеност продукује систем у коме Република није развила механизме за гаранцију било којег права, нити једнакост у приступу правима, јер значајан број општина због недостатка средстава има проблема у примјени закона и обезбјеђивању средстава за основна права с једне стране, а са друге стране, развијеније општине су у прилици да значајно проширују права и стварају повољније услове за њихову реализацију као и реализацију законских права. Град Бања Лука има највећи обим проширених права/социјалних услуга у Републици Српској.

IV.1.5.6. Цивилна заштита, имовинска и лична сигурност грађана

Анализом стања је потврђено да су успостављени капацитети у области цивилне заштите грађана у случајевима поплава, пожара и клизишта. У организационом смислу, за послове цивилне заштите и противпожарне заштите, у оквиру Градске управе, задужени су:

- Одсјек за послове цивилне заштите и професионалне територијалне ватрогасне јединице
- Професионална територијална ватрогасна јединица спроводи пожарну заштиту која је у саставу Одсјека.

Професионална ватрогасна јединица Бања Лука има објекат укупне површине од око 1.500м², који је реновиран и постоје услови за ефикасан ради. У објекту се налазе канцеларије за администрацију, учионица, теретана, два апартмана, чајна кухиња а у приземљу објекта налази се 12 гаража, радионица и приручни магацин укупне површине од око 900м². Укупна површина објекта је око 1.500м². Објекат новог дома ПТВЈ површине 1618м² у МЗ „Лазарево“, отворен је 2014.године.

Сви ватрогасци су опремљени личном заштитном опремом која испуњава европске норме. Јединица располаже и савременом опремом, као што су: изолациони апарати, преносне пумпе, димовуци, преносне љестве, агрегати, средства за гашење пожара и друга опрема.

Јединица је опремљена савременим ватрогасним возилима са комплетном опремом. Сви ватрогасци су професионални ватрогасци и положили су стручни испит за ватрогасца, а 29 ватрогасаца има испит руководиоца акције гашења пожара. Поред гашења пожара (стамбени, индустријски, привредни објекти и друга средства; шумски пожари), ватрогасна јединица врши и друге интервенције као што су интервенције приликом саобраћајних удеса, техничко-технолошки акциденти, елементарне непогоде и друге несреће⁶².

На територији општине постоје два ватрогасна друштва **Ватрогасно друштво „Бања Лука“** и **Ватрогасно друштво „Врбања“**. Ова удружења грађана од посебног су друштвеног интереса у спровођењу мјера заштите од пожара. Основне дјелатности ових удружења су: окупљање грађана у циљу спровођења превентивних мјера заштите од пожара на подручју Бања Луке и МЗ Врбања, обука чланова друштва за потребе гашења пожара, гашење пожара, пружање помоћи угроженим и у случају других елементарних непогода и несрећа. ВД „Врбања“ се ангажује на гашењу пожара и пружању помоћи на цијелој територији града Бање Луке.

Ронилачки клуб „Бук“ је удружење грађана од посебног друштвеног интереса у спровођењу мјера заштите и спашавања на води и под водом. Основна дјелатност овог удружења је на: оспособљавању чланова удружења за управљање чамцима на води, веслање, роњење, оспособљавање у циљу спашавања људи и материјалних добара на води и под водом. Чланови клуба су припадници Јединице цивилне заштите града Бања Лука за заштиту и спашавање на води и под водом.

Рафтинг клуб "Кањон" је удружење грађана са главним циљем афирмације рафтинг спорта и спортова на води уопште, учествовање у организацији еколошких акција и заштите кањона ријеке Врбас, подизању еколошке свијести код грађана, промовисање туристичких потенцијала ријеке Врбас, промовисање значаја бављења спортом на води и пружања помоћи угроженом становништву у случају елементарних непогода, поплава и др. Удружење је укључено у састав Специјализоване јединице за спашавање на води и под водом Града Бања Лука.

Горска служба спасавања Бања Лука је добровољна, хуманитарна и стручна организација – удружење грађана за пружање помоћи и спасавање угрожених лица, учествује у спасавању, тражењу несталих лица. Удружење има за циљ спасавање људи и имовине те пружање прве помоћи унесрећенима на неприступачним теренима, у урбаним условима у случају елементарних непогода као што су поплаве, сњежни наноси, земљотреси и др. Удружење је укључено у састав Специјализоване јединице за спашавање из рушевина Града Бања Лука.

Планинарско-алпинистички орјентациони клуб „ПАОК“ је удружење грађана са основном дјелатношћу на афирмацији планинарства, оспособљавању чланова удружења за орјентацију у природи, савладавању природни и висинских препрека у циљу освајања планинских врхова и откривања природних богатстава. Чланови клуба су припадници Јединице цивилне заштите за заштиту и спашавање из рушевина и са висина.

Спелеолошко друштво „Понир“ је удружење грађана са основном дјелатношћу на оспособљавању чланова друштва у сврху испитивања пећина и јама као природног добра.

⁶² Детаљније о опремљености ватрогасне јединице може се прочитати у дужој верзији ситуационе анализе, у прилогу Стратегије.

Чланови друштва су припадници Јединице цивилне заштите за заштиту и спашавање из рушевина и са висина.

Црвени крст - Градска организација Бања Лука је хуманитарна организација која окупља велики број волонтера. Основна дјелатност ове организације је пружање помоћи угроженим, изнемоглим и незбринутим грађанима, организовање активиста ЦК и других грађана на добровољном давању крви. Чланови организације црвеног крста су укључени у активности Јединице цивилне заштите за пружање прве медицинске помоћи.

У области цивилне заштите, од стране надлежних Органа донешени сви нормативно-правни акти (од законске и подзаконске регулативе, па до планова на свим нивоима). За период 2015-2017. године, радило се на сталном планирању и обезбјеђивању финансијских средстава за улагање у средства и опрему за заштиту и спашавање. Одсјек за послове цивилне заштите и професионалне територијалне ватрогасне јединице је опремљен савременим средствима и опремом да се с правом може сматрати регионалним лидером. Градска управа је посредством овог Одсјека у више наврата била у могућности да донира одређена средства и опрему мање развијеним локалним заједницама у свом ближем и ширем окружењу (задња донација се односила на пет специјалних возила ватрогасне намјене општинама: Котор Варош, Босанско Грахово, Дрвар, Челинац и Љубиње, а једно КПЗ „Туњице“).

У периоду од почетка 2015. до краја 2017. године уложено је укупно: у возила 3.404.633,21 КМ, у опрему 1.691.679,36 КМ, и радне машине 310.000,00 КМ, односно свеукупно 5.406.312,57 КМ. Још увијек је недовољна и површна посвећеност субјеката у спровођењу мјера из области заштите и спашавања као што је: непостојање планске документације коју су у обавези да израде органи и субјекти, неспровођење обуке радника, итд.

IV.1.5.7. Рањиве групе

За потребе унапређења положаја **рањивих група**, анализа стања у граду Бања Лука потврдила да су до сад успостављени значајни капацитети у заједници, али и даље треба радити на унапређивању истих. Рањиве категорије становништва су:

- **Лица са инвалидитетом, одрасла лица зависна од туђе његе и помоћи, лица која користе социјалне услуге, и лица - која због радне неспособности, примају новчану помоћ или, повремено, једнократну помоћ.** Према подацима, у Бања Луци има преко 3.614 корисника туђе његе и помоћи, од којих је 1.384 потпуно зависно од помоћи других лица - тзв. прва група. Дио корисника су и из популације глувих лица - који имају проблеме са комуникацијом, због којих им је неопходан тумач, а по том основу не примају помоћ. Ова евиденција не обухвата ратне војне инвалиде и цивилне жртве рата - јер они своја права остварују по законима који нису у сфери социјалне заштите. У Локалном акционом плану за унапређење положаја лица са инвалидитетом у граду Бања Луци за период 2014-2019, дефинисане су смјернице унапређења ових групација.
- **Старија популација** - око 14% укупног становништва Бања Луке.
- **Рурално становништво**

- **Млади** - Омладинска политика града Бања Луке за период 2013-2017.године⁶³ као кључне приоритете дефинише: 1. запошљавање младих 2. стамбена политика за младе 3. образовање, култура и физичка култура младих 4. здравље и социјална политика за младе 5. информисање младих 6. равноправност полова 7. мобилност младих, омладински рад и организовање 8. борба против насиља и криминалитета 9. слободно вријеме младих, и партиципација у друштву 10. заштита животне средине. Подаци представљени у Омладинској политици су углавном из 2012. године, па се поставља питање њихове актуелности.
- **Жене**
- **Роми. Удружење Рома Града Бања Лука „Весели бријег“** је основано 2004. године. У почетном периоду је реализовано више значајнијих пројеката, радионица са дјецом и готово сви становници Веселог бријега су пријавили пребивалиште, а дјеца су редовно уписивана у матичне књиге рођених. По званичним подацима Републичког завода за статистику и Попису становништва Републике Српске за 2013. годину у Бања Луци живи 126 Рома. Удружење Рома града Бања Лука „Весели бријег“ користи велики објекат који је власништво Града у Улици Новака Пивашевића број 16. Објекат је отворен 2006. године за потребе Друштвеног дома за Удружења Рома. Градоначелник Града је за текућу школску 2016/17. годину за 22 ученика- основца додјелио уџбенике, торбе и школски прибор. Поред помоћи за основце додјељена је и новчана помоћ за трошкове школовања, у појединачном износу од 500,00 КМ за 6 ученика који похађају средњу школу и 2 студента. Град је за образовање ромске популације дозначио средстава у износу од 7.074,00 КМ.
- **Млади у сукобу са законом (малољетни преступници)** - приоритети од значаја за превенцију малољетничог преступништва и примену алтернативних мера дефинисани су Акционим планом за период 2015-2017.⁶⁴.

Највећи број организација цивилног друштва које су активне дјелује у области пружања услуга социјално угроженим и рањивим групама.

Организације које пружају социјалне услуге често су искључиво усмјерене на услуге и немају довољно људских ресурса, а често и знања да раде у правцу подизања капацитета својих организација и улагање у организациони раст и развој организације. Неопходно је јачати партнерство између Града и ових организација како би се уочене потешкоће превазишле. Потребно је да Град размотри додатне могућности за пружање подршке и веће укључивање рањивих група у процес доношења одлука.

IV.1.5.8. Цивилно друштво

Удружења грађана као добровољне, непрофитне, нестраначке и најчешће хуманитарне организације приликом регистрација наводе широк спектар дјелатности, а током рада теже да своје активности, у највећем дијелу, реализују конкретно у једној области по којој настоје бити препознатљиви и дати допринос развоју „цивилног друштва“. Удружења грађана имају улогу у

⁶³ http://www2.banjaluka.rs.ba/static/uploads/clanci/2013/11/Omladinska_politika_2013-2017.pdf

⁶⁴ http://www2.banjaluka.rs.ba/static/uploads/clanci/2015/11/akcioni_plann.pdf

изражавању, за грађане значајних интереса и ставова, како у локалној заједници тако и друштву у цјелини и могу да допринесу подизању свијести грађана о важности њиховог учешћа у друштвеним догађањима и унапређењу сарадње са јавним институцијама. Такође, удружења грађана и друге организације цивилног друштва које реализују одређене развојне пројекте и баве се пружањем услуга, својим активностима доприносе задовољавању различитих потреба грађана и остваривању одређених промјена у локалној заједници и шире.

На подручју града Бање Луке цивилни сектор је остварио значајан ниво развоја у оквиру којег се издвојио дио удружења која су својим радом и активностима значајно утицала на задовољавање потреба и квалитет живота грађана, те се могу посматрати као партнери Града и градских јавних установа у сервисирању потреба грађана на локалном нивоу.

До децембра 2017. године, Градска управа је званично евидентирала око 440 удружења грађана, а запажено је да се њихов број константно повећава. На основу континуиране сарадње са удружењима, може се процијенити да нису сва удружења једнако активна, с обзиром да је један број удружења стагнирао у погледу реализације програмских активности, или у претходном периоду нису остваривали сарадњу са Градом, а постоје и они који су формално-правно још увијек регистровани али су прекинули своје активности.

С друге стране, уочено је да постоје удружења која својим активностима и имплементацијом пројеката значајно доприносе рјешавању проблема и задовољавању потреба крајњих корисника, односно локалног становништва, било да пројекте и друге активности реализују у партнерству са Градом или другим партнером из јавног сектора. Неке од организација које су сродне по својим циљевима, као нпр. организације инвалидних лица, су умрежене и често наступају заједно у реализацији пројеката и активности, те на тај начин постижу знатно боље ефекте дјеловања и већи степен задовољства корисника њихових услуга.

Од укупног броја удружења статус удружења од интереса за Град утврђен је Одлуком Скупштине Града Бања Лука („Службени гласник Града Бања Лука 8/17) за 34 удружења грађана из области: социјална заштита – помоћ сиромашним и социјално угроженим, помоћ инвалидима, дјеци и старим особама, здравства, науке и образовања, културе, борачко-инвалидске заштите, права мањина.

На основу континуиране сарадње са удружењима грађана показало се да су најактивније организације које реализују пројекте из сљедећих области:

- Пружање различитих услуга социјално угроженим и рањивим групама;
- Социјално укључивање кроз дневне центре за различите групе корисника;
- Сузбијање и превенција болести зависности;
- Заштита од породичног насиља;
- Едукација дјеце и омладине;
- Заштита људских права, с акцентом на заштиту дјечијих права;
- Превенција болести и промоција здравља;
- Активности и догађаји с циљем афирмације културе.

Пројекти и активности удружења грађана у зависности од програмских циљева и дјелатности у основи се (су)финансирају из средстава која су у буџету планирана на различитим ставкама буџета

у оквиру потрошачких јединица, као што су: Одјељење за културу, туризам и социјалну политику, Одјељење за образовање, здравство, омладину и спорт и Одјељење за борачко-инвалидску заштиту и др. За период 2012-2016., издвајања за удружења из различитих области, осим борачко-инвалидске заштите, су била у оквиру Одјељења за друштвене дјелатности и дата су у наредној табели:

Табела: Издвајања из буџета Града за цивилни сектор

Период	Буџет Града	Средства за активности, пројекте и услуге удружења грађана (из средстава Одјељења за друштвене дјелатности до 2016.)	% у односу на буџет Града
2012	177.476.000,00	1.621.493,36	0,9
2013	180.932.000,00	1.506.222,00	0,8
2014	121.669.200,00	1.493.840,00	1,2
2015	118.049.000,00	1.070.000,00	0,9
2016	128.270.000,00	1.122.000,00	0,8

Извор: Одлука о буџету Града Бања Луке

Наведена средства у табели, односе се на средства издвојена за активности, пројекте и услуге удружења из области социјалне заштите (укључујући и услуге јавне кухиње), затим активности и пројекте удружења из области здравства, образовања, удружења припадника националних мањина, удружења из области културе, пројекте удружења грађана.

Средства која се планирају у буџету Града као грантови за удружења грађана у оквиру Одјељења за културу, туризам и социјалну политику нису намијењена само за програме и пројекте удружења, него се из грантова финансирају и одређене услуге које представљају законску обавезу финансирања од стране јединице локалне самоуправе, као што су нпр. услуге јавне кухиње које врше хуманитарне организације, услуга смјештаја жртава породичног насиља која се реализује у партнерству са цивилним сектором, али и други програми који су законом одређени јединици локалне самоуправе као нпр: финансирање програма удружења националних мањина, културно-умјетнички аматеризам, културне манифестације од интереса за Град. Средства планирана за пројекте и активности удружења у оквиру овог Одјељења распоређују се у складу са планским документима која се усвајају на годишњем нивоу од стране Скупштине града и Градоначелника, те додјељују у складу са донесеним правилницима, с тим да је одређење Одјељења да се средства која се планирају за пројекте, финансирају путем јавних позива у складу са приоритетним областима у складу са развојним циљевима, а према ЛОД методологији за додјелу средстава ОЦД –а која се примјењује од 2012. године.

Поред финансијске подршке у реализацији активности и пројеката, Град додјелом на кориштење градских пословних простора удружењима грађана и другим организацијама, пружа и овај додатни вид подршке обезбјеђујући удружењима пословне просторе за рад који су се у претходном периоду додјељивали без накнаде уз обавезу плаћања ПДВ-а, а од 2017. године се додјељују у закуп под посебним условима. Ријеч је о око 80 удружења грађана која користе пословне просторе Града под условима који нису комерцијални, с тим да поред удружења пословне просторе Града, под истим условима, користе и спортске, омладинске и организације за младе.

На одржаним фокус групама у априлу 2018. године, у оквиру процеса партиципативног стратешког планирања, представници организација цивилног друштва препознали су предности и недостатке у раду цивилног сектора и сарадњи са Градском управом. Детаљније информације о идентификованим предностима и недостацима могу се видјети у цјеловитој верзији Ситуационе анализе.

Евидентно је да у граду Бањалуци постоји велики број удружења из различитих области, па чак и оних који су активни (процјена је најмање 100), тако да су подаци о програмским циљевима, корисницима, изворима финансирања, члановима, па чак и за она која се издвајају као активна, преобимни. У Градској управи надлежности у сарадњи са НВО сектором има неколико организационих јединица. Постоји више стручних сарадника који у свом реферату имају надлежност за рад са удружењем у зависности од циљне групе удружења, што доводи до проблема недостатка јасног сагледавања праваца развоја цјелокупног цивилног сектора.

Град на сваке две године објављује позив за организације од посебног значаја и значаја за Град Бања Луку, према транспарентним критеријумима, који се објављују на интернет страници града. Иако се број организација повећава, новчана средства из буџета не прате то повећање, па долази до расипања новца на већи број организација, што доводи до ситуације да се системска и значајнија питања не рјешавају, већ организације успијевају само да задовоље основне потребе својих корисника.

НВО сектор има потешкоћа приликом конкурисања на ЕУ пројекте, јер не поседује довољна средства за суфинансирање, па је стога веома значајно да се у градском буџету издвоје одређена средства за суфинансирање таквих пројеката.

IV.1.6. Стање јавне инфраструктуре и јавних услуга

IV.1.6.1. Саобраћајна инфраструктура

Простор града Бања Луке има добру саобраћајну мрежу, као и добру повезаност са осталим подручјима. Ово се првенствено односи на друмски саобраћај. Изграђене саобраћајнице примарног значаја имају правац пружања сјевер-југ, што је првенствено условљено топографским карактеристикама. Предметни простор пресијеца међународни путни правац Е661 (магистрални пут М1-16, Градишка – Бањалука – Црна Ријека). Правац исток-запад је омогућен преко магистралног пута М-4 (Приједор – Бањалука – Челинац).

На подручју Бања Луке има укупно 1.897 км локалних категорисаних путева, од чега је асфалтирано 906,2 км, а макадамских путева је 990,8 км. Стање путева оцијењено је као добро. Графикон приказује број километара асфалтираних цеста на подручју града на годишњем нивоу у посљедњих 5 година.

Извор података: Одјељење за саобраћај и путеве
Града Бања Лука, новембар 2017.г

Двије мјесне заједнице нису повезане асфалтном цестом са урбаним центром Града: МЗ Стратинска и МЗ Шимићи.

Извор података: Одјељење за саобраћај и путеве Града Бања Лука, новембар 2017.г

На графикону су приказана су улагања из Градског буџета у саобраћајну инфраструктуру у посљедњих 5 година.

Град планира и у наредном периоду улагати у изградњу и модернизацију градске уличне мреже ради смањења застоја и већег протока возила у граду, те ради веће сигурности у саобраћају.

Улагање Града Бања Лука у саобраћајну инфраструктуру дефинисано је на годишњем нивоу Програмом уређења грађевинског земљишта и Програмом заједничке комуналне потрошње, који се усвајају од стране Скупштине Града.

У 2018. години, поред текућег одржавања, модернизације, реконструкције и инвестиционог одржавања саобраћајница, које су утврђене као приоритети, предвиђен је и већи број пројеката који ће бити имплементирани у складу са расположивим средствима у буџету и очекиваним екстерним изворима финансирања: изградња Зеленог моста, завршетак започете изградње прве фазе дијела Источног транзита, чиме ће се након више деценија повезати насеља Обилићево и Старчевица, изградња Источног транзита од Улице Б. Поткоњака и Крфске до Улице Гаврила Принципа (веза са Западним транзитом преко Зеленог моста) и реконструкција већег броја постојећих крстастих у кружне раскрснице.

Град Бањалука ће у наредном временском периоду дати приоритет и рјешавању проблема саобраћаја у приградским дијеловима града, гдје се број становника у послеријатном периоду значајно повећао. Примарни задатак ће бити да се ријеша саобраћајна и пратећа инфраструктура главних, односно, сабирних улица у насељима, те на тај начин омогућити изградња и секундарне мреже. Ријеч је о следећим насељима и улицама чија изградња ће се вршити фазно, а у свему према расположивим средствима у буџету и евентуалним екстерним изворима финансирања: пут за Мотике, пут за Шарговац, пут за Пријечане, пут за Чесму, пут за Куљане.

У области развоја саобраћаја, визија града је да бициклически саобраћај постане један од основних видова превоза у циљу задовољавања мобилности и једна од полазних тачака одрживог развоја града. Бициклически саобраћај мора да буде саставни дио политике развоја саобраћајне мреже и саобраћаја града. Као подршка овом виду превоза мора да буду и политика урбаног развоја, социо-економска, порезна, земљишна и друге политике, с обзиром да све ове политике имају међусобну интеракцију. У току 2018. године, очекује се изградња нових бициклических стаза.

Саобраћајна мрежа Града Бањалука мора се развијати у правцу осигурања несметаног приступа и кретања, особама са инвалидитетом и смањеном покретљивости, те унаприједити приступачност објектима јавне, пословне, стамбене и стамбено-пословне намјене.

Редовним акцијама које се годинама уназад одвијају у организацији Града Бањалука, као и Владе Републике Српске, неопходно је и у будућности подизати свијест грађана о саобраћају и његовим учесницима.

Жељезничка станица у Бања Луци је у саставу магистралне жељезничке пруге Нови Сад – Бања Лука – Добој – Зворник. Жељезнички саобраћај је базиран на постојећој траси, а планирана је реконструкција и модернизација постојеће магистралне пруге нормалног колосјека Приједор - Бања Лука – Добој и изградња пруге Бања Лука – Градишка (односно задржавање планираног триангла у Залужанима). Могућности побољшања јавног саобраћаја односе се и на веће укључење жељезнице у јавни приградски превоз путника, увођењем нових превозних средстава и новог реда вожње, чиме се постиже брз, ефикасан и квалитетан превоз путника овим видом саобраћаја. Унапређење жељезничког теретног саобраћаја је потребно остварити реконструкцијом и осавремењавањем претоварних терминала.⁶⁵

Аеродром „Бања Лука“ у Маховљанима, општина Лакташи, је ваздушна лука која је удаљена око 20 km од центра града.

⁶⁵Просторни план града Бања Лука, 2014.г.

IV.1.6.2. Енергетска инфраструктура

Снабдијевање домаћинстава електричном енергијом у градским и приградским насељима је на задовољавајућем нивоу. На руралном подручју града Бања Луке, евидентирана је густа мрежа високонапонских и средњенапонских далековада, која је највећим дијелом сконцентрисана на сјеверозападном и јужном дијелу града. У свим насељима, на периферији града Бања Луке, израђена је надземна нисконапонска (НН) мрежа преко које се потрошачи снабдијевају електричном енергијом. Мрежа је изграђена у доба опште електрификације насеља. У појединим засеоцима која су удаљена од центра села, напонске прилике су лоше, па се у тим засеоцима планира реконструкција НН мреже. Реконструкцију је потребно вршити у сарадњи са Електродистрибуцијом и Одјељењем за комуналне послове Града Бања Луке.⁶⁶

Укупна дужина електро мреже на подручју Града је 69.562 m, од чега на високонапонској мрежи 5.264 m, а на нисконапонској мрежи 64.298 m. Број потрошача на високонапонској мрежи у 2016. години износио је 109, док је број потрошача на нисконапонској мрежи био 91.080, од чега домаћинстава 83.037, јавне расвјете 576, те остала потрошња 7.467 потрошача.

Јавно предузеће „Електрoкpaјина“ које управља електромрежом на подручју града Бања Луке уложиће у наредном периоду 15 милиона еура у санацију дистрибутивне мреже, измјештање мјерних мјеста и увођење даљинског читавања потрошње. Ова инвестиција се реализује кроз кредит Европске банке за обнову и развој (уговор потписан у марту 2017.г.). Процијењено је да ће око 30.000 купаца имати боље снабдијевање електричном енергијом.

IV.1.6.3. Топлификација

Одлуком о повјеравању обављања комуналне дјелатности коју је донијела Скупштина града Бања Лука је, на 19. сједници, одржаној дана 31.1. 2018. године, „Еко Топлане Бања Лука“ д.о.о. Бања Лука обављаће дјелатности производње, испоруке и наплате топлотне енергије, као и унапређење пословања кроз систем даљинског гријања на подручју града Бања Лука. Град је успоставио нову компанију за централно гријање „Еко-топлане Бања Лука“. Компанија је 51% у власништву ИЕЕ Бања Лука, док Град има 49%. Повезана је са мрежом централног гријања путем постојеће котловнице. У саставу нове топлане је 10 котлова сваки од 4,9 MWt, што је укупно 49 MWt. Овим приступом планирано је да се стари котлови на мазут одржавају само за резерву. Вреловодна и топоводна мрежа остају у власништву Града. Постојећи котлови на биомасу „Космос“ и „Старчевица“ од 16 MWt остају у власништву Града и дати су под закуп новој компанији.

Систем даљинског гријања Бања Луке покрива 10,7 km², што га чини највећим у РС. Остатак града користи друга рјешења за гријање (струја или појединачно централно гријање на пелет или пећи за гријање на дрва/угаљ).

Примарну мрежу сачињавају три магистрална вреловода спојена у прстен. То су: магистрални вреловод Борик, који се протеже од „Топлана“ преко центра града, до Паприковца, магистрални вреловод Врбас, који прати ток ријеке Врбас и са кога се топлотном енергијом напајају насеља Старчевица, Обилићево, Кочићев вијенац, и магистрални вреловод Индустирија, од „Топлана“ према индустријској зони Јелшинград загријава насеља Нова Варош, Крајина, Кампус. Укупна дужина примарне вреловодне мреже је 52 km трасе (око 104 km цијеви). Секундарна вреловодна мрежа служи за дистрибуцију топле воде до корисника, тј. до улаза у зграде. Дужина је око 120 km трасе, односно 240 km цијеви. Поједини сегменти топлификационог система, и производни и

⁶⁶Стратегија руралног развоја града Бања Лука 2010. – 2015., фебруар 2010.

дистрибутивни капацитети, стари су од 40 до 47 година. Обновљено или новоизграђено после дистрибутивни, стари су преко 40. година. Обновљено или новоизграђено после 2000. године до сада је око 35% до 40% примарне мреже. Такав систем је у техничком смислу потпуно амортизован због чега се улажу максимални напори како би се такав систем одржао у функцији. Због дотрајалости дистрибутивне мреже чести су губици вреле воде, тј. енергије у земљу. За сада је обновљено око $\frac{1}{4}$ примарне мреже (око 10 km).⁶⁷

На систем даљинског гријања прикључено је 19.062 домаћинства и 940 правних лица (2016.г.).⁶⁸ У топлфикациони систем града Бањалуке у наредном периоду биће потребно инвестирати средства у више пројеката, у складу са препознатим потребама у процесу стратешког планирања.

Неки од најважнијих пројеката су: реконструкција вреловода Индустрија, реконструкција вреловода Врбас, проширење прикљученог конзума на котловницу Космос, проширење прикљученог конзума на котловницу Старчевица, повезивање улице Олимпијских побједника на магистрални вреловод Индустрија, имплементација система даљинског надзора и управљања дистрибутивном мрежом, увођење система наплате по утрошку: мјерач утрошка за сваки објекат, уклањање уских грла (Космос, Петра Кочића, Булевар цара Душана и др. према симулацијама софтверских програма - Термис), инсталација електронских циркулационих пумпи у пумпној станици старе топлане, у топлотним подстаницама и котловници, ради значајног смањења утрошка ел.енергије, омогућавање услова за примјену алокатора утрошка топлотне енергије унутар гријаног објекта, у циљу стимулације уштеда топлотне енергије и повећање енергетске ефикасности објекта, примјена нових модела наплате утрошене топлотне енергије.

IV.1.6.4. Комунална инфраструктура

Водоснабдијевање

Водоводним системом града Бања Лука управља предузеће „Водовод“ а.д. Бањалука. Град Бања Лука се снабдијева водом на три начина: 1) са изворишта „Суботица“ капацитета 15-20 l/s; 2) експлоатацијом подземне воде бунарским системом (извориште „Новоселија“) – 8 бунара са максималним капацитетом од 400 l/s; 3) фабриком воде са модерним постројењем које прерађује површинску воду ријеке Врбас у воду за пиће, са тренутним максималним капацитетом од 1000 l/s и уз могућност проширења за још 400 l/s . Дужина водоводне мреже (примарна и секундарна) подручја града Бања Луке у 2016.г. износила је 803 km. Укупан резервоарски простор водоводног система износи 36.600 m³. У 2016. произведено је укупно 28.508.470 m³ воде, од чега у Фабрици воде 20.127.210 m³ (70,6%), у бунарским системима 7.849.354 m³ (27,5%), а у гравитационим изворима 531.906 m³ воде (1,9%).⁶⁹

Постојећи капацитети су довољни за садашње потребе становништва и привреде, јер степен искориштености капацитета водоводног система износи 60%. Губици воде у 2016.г. износили су 30,44% (по IWA методологији).

Постојећи водоводни систем датира од 1908. године кад је изграђен систем Суботица. Бунарски систем је пуштен у рад 1942. године, док је фабрика воде изграђена 1976. године кад је у рад пуштено 600 l/s, а 2012.г. додатних 400 l/s уз могућност проширења за још 400 l/s.

⁶⁷ <http://www.bltoplana.com>

⁶⁸ Одјељење за комуналне послове Града Бања Лука, новембар 2017.г.

⁶⁹ Информација о пословању „Водовод“ а.д. Бањалука у 2016. години, Одјељење за привреду, април 2017.

Како се развијао град тако се стварала потреба за проширењем капацитета и изградњом водоводне мреже. Просјечна старост мреже је 40 година. Без обзира на покривеност града водоводном мрежом неопходно је улагати у реконструкцију постојеће мреже. За редовно одржавање мреже потребно је реконструисати 2% постојеће мреже у односу на укупну дужину мреже.

Покривеност становништва услугом водоснабдијевања са јавног водоводног система је око 63%.

Око 18.000 домаћинстава користи воду из локалних водовода.

Укупна покривеност града јавним и локалним водоводима је око 97%, док око 3% домаћинстава користи воду из сопствених извора и бунара.

Број правних лица са прикључком на јавно водоснабдијевање је 4.649.

Извор података: „Водовод“ а.д. Бања Лука, новембар 2017.г

Постоји редовна контрола квалитета воде за пиће из јавног водоводног система у властитој лабораторији, али и у овлаштеним институцијама у Републици Српској, Србији и Хрватској. У властитој лабораторији годишње се анализира преко 5.000 узорака воде, како у хемијском, тако и у микробиолошком погледу, док се у лабораторији Института за јавно здравство – Бања Лука годишње анализира близу 2.800 узорака воде за хемијску и исто толико за микробиолошку анализу.

Постојећи квалитет воде ријеке Врбас између прве и друге класе квалитета воде је добра сировина за постојећи систем пречишћавања воде. Стога је неопходно водити рачуна да се очува овај квалитет. У ту сврху је донешена Одлука о заштити изворишта „Новоселија“ („Сл.Гл.Града Бањалука“, бр. 20/11), те приликом планирања на том локалитету треба се водити датом Одлуком. Као још једна мјера заштите изворишта у водозаштитном подручју од Карановца до моста у Српским Топлицама изграђена је канализациона мрежа. Заштита изворишта „Новоселија“ треба да буде основ за планирање било каквих активности на ријеци Врбас и у сливном подручју на дијелу водозаштитне зоне и узводно. Стога се, приликом израде било какве студије о изградњи малих ХЕ мора урадити студија утицаја на квалитет воде ријеке Врбас у водозаштитном подручју. У склопу фабрике воде једна од фаза је и изградња лагуна за муљ којом би се вода са прања филтера пречишћавала. У овом тренутку вода са прања филтера се упушта у ријеку Врбас низводно од водозахвата.

Локални водоводи су у власништву мјесних заједница или група мјештана. Један дио локалних водовода био је у надлежности Центра за развој пољопривреде и села у дужини од 670 km, са укупно 7.330 потрошача – домаћинстава. „Водовод“ а.д. Бања Лука је почео са процесом преузимања управљања над локалним сеоским водоводима. До 2017.г. је преузет само мањи дио,

а планирано је да се потпуно преузму у периоду од двије године. Приликом преузимања локалних водовода утврђено је да се не врши санитарна заштита изворшта, те је потребно усвојити Програм санитарне заштите вода за сваки водовод појединачно.

На дијелу сеоских водовода, који су у надлежности Центра за развој пољопривреде и села, врше се редовне контроле квалитета воде. Вода се узоркује једанпут мјесечно (по потреби и чешће), а анализира се микробиологија (27 узорака) и хемија (27 узорака) тј. укупно 54 узорака на мјесечном нивоу које контролише Институт за јавно здравство РС.

У претходних 5 година, у јавни водоводни систем уложено је 35,5 милиона КМ из кредитних и буџетских средстава и изграђено 130 km нове водоводне мреже. „Водовод“ а.д. Бања Лука је у истом периоду уложило преко 3 милиона КМ властитих средстава у изградњу нове водоводне инфраструктуре и 1,7 милиона КМ у реконструкцију постојеће.

Пројекат „Градски систем водоснабдијевања и одвођења отпадних вода у Бања Луци“ је реализован у периоду од 2012. до 2016. године, финансиран средствима Града Бања Луке, кредитом KfW банке, донацијама Европске комисије (IPA) и Владе СР Њемачке. Укупна инвестициона вриједност Пројекта је 20.318.513,87 €. Кроз овај пројекат постигнути су сљедећи мјерљиви ефекти: изграђено и замјењено 14,85 km водоводне мреже и преприкључено 598 објеката; изграђена је примарна и секундарна водоводна мрежа дужине 16,0 km, те резервоари I и II висинске зоне, чиме је обезбијеђена вода за пиће за нових 5.000 становника, те створене претпоставке за даље ширење мреже водоснабдијевања за плански период од 20 година; побољшан је квалитет водоснабдијевања прве зоне сјеверозападног и сјеверног дијела града; смањени су губици питке воде 2-3 %; побољшан је квалитет воде ријеке Врбас у микробиолошком смислу у зони изворишта „Новоселија“.

Канализација

На подручју града Бања Лука систем одводње отпадних вода не прати развој водоводног система. Систем је мјешовитог и сепаратног типа укупне дужине око 397 km. Само 60% становништва које је прикључно на јавни водовод има прикључак и на јавни систем канализације.

На канализациони систем прикључено је 14.427 домаћинстава и 6.525 правних лица.

Извор података: „Водовод“ а.д. Бања Лука, новембар 2017.г

Процјена је да 40% урбаног дијела града није покривено канализационом мрежом. На територији руралног подручја града Бања Лука не постоје изграђени канализациони системи. У наредном планском периоду планира се изградња појединачних канализационих система за прикупљање отпадних вода, у већим насељеним мјестима (Поткозарје, Бронзани Мајдан, Кола).⁷⁰ Све отпадне

⁷⁰Просторни план града Бања Лука, 2014.г.

воде из централног канализационог система испуштају се у Врбас, Врбању, Црквену и Широку ријеку.

Привредни субјекти Инцел и Чајевец имају властити канализациони систем. Канализациони систем Чајевец прикључен је на јавну канализацију у улици Јована Дучића, док се отпадне воде из канализационог система Инцел испуштају у ријеку Врбас. Сопствени канализациони систем посједује и КБЦ чије се отпадне и кишне воде упуштају у јавну канализацију.

Град не посједује постројење за пречишћавање отпадних вода, а ни привредни субјекти немају предтретман одговарајућих индустријских вода што утиче на загађење ријека. Постоји само једно мање постројење за пречишћавање отпадних вода у насељу Зелени вир који је у функцији и чији капацитет износи 500 ЕС (еквивалентних становника). Планирана локација за изградњу ППОВ „Делибашино село“, у којем би се пречишћавале све отпадне воде централног канализационог система, налази се на десној обали ријеке Врбас низводно од манастира „Траписти“. Урађен је генерални пројекат канализационог система оборинских и употребљених вода становништва и индустрије града Бања Лука.

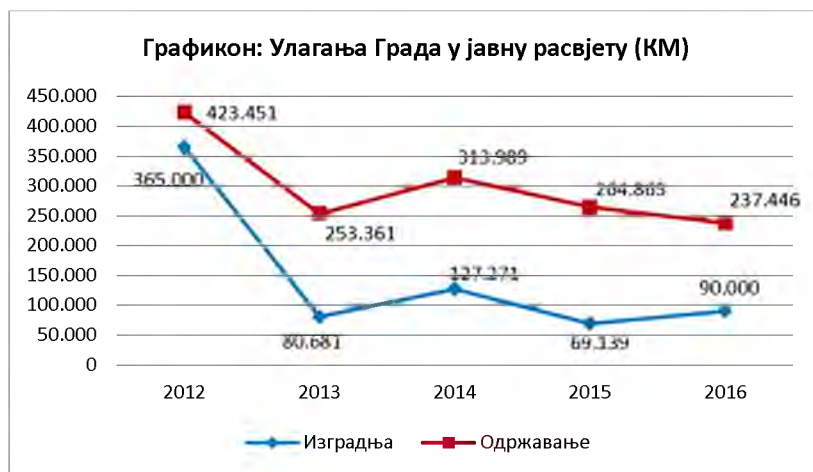
Постојећи канализациони систем датира од 1912.г. кад је рађен мјешовити тип канализације, тако да је у ужем дијелу центра града остао овај систем. Тек послје земљотреса се нагло развила канализациона мрежа у граду кад је изграђено око 70 km мреже, мјешовитог типа. Од 80-тих година до данас траје изградња сепаратног система чиме се олакшава рјешавање изградње планираног пречишћавања отпадних вода. Одржавање постојећег система је текуће и ургентно по потреби. Редовно одржавање представља преглед система уз евентуално чишћење цистернама. Потребно је улагати у проширење канализационе мреже, тако да се покрију дијелови града који немају ријешен овај проблем. Генералним пројектом одвођења отпадних и оборинских вода Града Бањалука превиђено је раздвајање оборинске и фекалне канализације на мјестима гдје је заступљен мјешовити тип чиме су дате смјернице даљег развоја канализационог система.

Одржавање оборинске канализације је у надлежности Града Бања Лука. Постојећи колектори за прикупљање и одводњу оборинских вода, по капацитету углавном задовољавају одводњу 20-минутне кише повратног периода 2 године, али је у будућности ипак потребно планирати замјену одређених колектора због недовољног капацитета, јер је дошло до измјене вањског уређења у предметним насељима, те повећања броја објеката, што је повећало и број асфалтираних површина, а самим тим и коефицијент отицања.

У протеклих 5 година, у јавни канализациони систем уложено је 15,6 милиона КМ и изграђено 28,6 km нове канализационе мреже, од чега је кроз пројекат „Градски систем водоснабдијевања и одвођења отпадних вода у Бањалуци“ изграђено 21,7 km канализационе мреже и 700 кућних прикључака. Канализација Новоселија-Карановац и дио главног колектора је само фаза у трајном рјешавању отпадних вода града Бања Луке. Да би трајно ријешили отпадне воде ужег урбаног подручја града, потребно је изградити постројење за пречишћавање отпадних вода, урадити недостајућу примарну и секундарну мрежу, прелазе преко Врбаса и пумпне станице. За ову инвестицију потребно је обезбиједити око 50,0 милиона €, чиме би град Бањалука завршио прву фазу рјешавања отпадних вода у року од четири године. Изградњом ових објеката грађани би добили чисту ријеку, чиме би се стекли услови за уређење обала Врбаса и „спуштање“ Бања Луке на ријеку изградњом садржаја за спорт, рекреацију и културу.

Јавна расвјета

Улична расвјета у самом центру града и главним саобраћајницама је модернизована, док постоји још добар дио енергетски неефикасних и застарјелих свјетилки које је потребно замијенити новим, у складу са свјетским стандардима у квалитету освјетљења, потрошњи енергије и естетике.

Извор података: Одјељење за комуналне послове Града Б. Лука, дец. 2017.г

У већем броју насеља, ван централног подручја, изграђена је јавна расвјета главних улица. У оним насељима, гдје није изведена улична расвјета, потребно је извести освјетљење главних саобраћајница, које пролазе кроз центар насеља.⁷¹

Јавни превоз

У граду Бања Луци остварена је добра покривеност градског подручја са линијама јавног градског и приградског саобраћаја, као и добра повезаност града са другим општинама. Све мјесне заједнице су адекватно покривене јавним превозом.

Систем јавног превоза путника на подручју Града Бања Лука је веома велики и сложен: на мјесечном нивоу реализује око 670.000 км, односно, на годишњем нивоу око 8 милиона километара. Састоји се од 23 линије градског превоза, укупне дужине 212,24 km и 34 линије приградског превоза, укупне дужине 788,70 km, подијељене у 5 група линија које опслужује укупно 106 возила, а које су формиране тако да свака покрива одређени коридор градског и приградског превоза.

Систем јавног превоза путника у току године функционише са два режима редова вожње и то: зимски и љетни. У љетном режиму се не укида нити једна линија већ се ради о ситним корекцијама полазака, због љетног школског распуста и сезоне годишњих одмора, а укупан број полазака радним даном у оба смјера се са 2300 смањује на око 2000, односно за 15% на нивоу цијелокупног система, с тим да се не редукују поласци у јутарњем и поподневном вршном оптерећењу који служе са одласке и доласке с посла.

Мрежа линија јавног превоза (градских и приградских) и поласци по линијама су дефинисани на начин да су превозне потребе становништва у потпуности задовољене. У току једног радног дана реализује се око 2500 полазака. Не постоје значајни проблеми у функционисању јавног превоза,

⁷¹Стратегија руралног развоја града Бања Лука 2010. – 2015., фебруар 2010.

али постоје велике шансе за његов даљи развој и модернизацију, као и модернизацију укупног саобраћајног система кроз примјену „паметних“ (Smart) рјешења.

Паркинг

Стационарни саобраћај, односно, „паркинг систем“ у граду Бања Лука чини 66 паркиралишта и 2 јавне гараже, укупног капацитета од 4.916 паркинг мјеста под наплатом. Основна улога увођења наплате паркирања је контролисано кориштење простора (омогућавање што већем броју корисника да паркирају возило и ефикасно обаве оно због чега су дошли), с једне стране, а с друге стране провођење регулативних мјера у стамбеним зонама у којима је присутан проблем паркирања од стране запосленог становништва. Становништво које живи у зонама у којем је уведена наплата паркирања може користити повлаштену годишњу карту која износи 50 КМ годишње (око 4 КМ мјесечно), а што представља више него симболичан износ. Систем наплате се састоји од 3 тарифне зоне: нулта, I (прва) и II (друга) зона.

Укупно остварени приход од наплате паркирања у 2017. години, износи 4.126.718,67 КМ, и већи је за 202.279,36 КМ у односу на приход из 2016. године. Највећи приход је остварен плаћањем путем аутомата за паркирање и то око 41%, а затим сљедеће плаћање путем смс и то око 34%.

Структура прихода је приказа у сљедећој табели:

СТРУКТУРА ПРИХОДА	ПРИХОД (КМ)	%
Остварени приход од аутомата	1.687.035,30	40,88
Уплаћени приход од СМС-а	1.410.933,97	34,19
Приход од продаје ЧИП картица	2.159,50	0,05
Претплатне карте	668.234,00	16,19
Гаража	4.403,00	0,11
Накнада за деблокирање возила	176.049,00	4,27
Накнада за премјештање возила	126.070,00	3,05
Остало (терминал Малта, Тржница, закупи ПМ и др.)	51.833,90	1,26
Укупно	4.126.718,67	100,00

Проблем паркирања је изражен у ужем урбаном дијелу Града, који се у наредном периоду планира ријешити кроз изградњу нових паркинг простора. 2012. године, израђена је „Студија гаражног и паркинг простора“, те се на основу Студије имплементирају мјере за повећање паркинг простора. У урбаном дијелу града је у 2016.г. евидентирано 4.700 паркинг мјеста која се наплаћују. У 2015. и 2016. години број паркинг мјеста се повећавао за цца. 600 мјеста годишње. У 2017. години број паркинг мјеста који се наплаћују је повећан на 5.000 паркинг мјеста. У току је измјена регулационог плана централног градског подручја, те је могуће дефинисање локација за изградњу подземних паркиралишта односно вишеетажних гаража.

Стање јавне инфраструктуре је на задовољавајућем нивоу. Скоро све МЗ у граду су повезане асфалтираним путевима са урбаним дијелом Града. У току је велики пројекат санације дистрибутивне електроенергетске мреже чиме ће се побољшати снабдијевање електричном енергијом за око 30.000 купаца. Даљинско гријање је на биомасу, умјесто

досадашњег гријања на мазут, што доприноси смањењу загађења ваздуха. Покривеност Града водоводном мрежом је задовољавајућа, а реализован је пројекат реконструкције и проширења водоводне и канализационе мреже који је финансиран из средстава KfW кредита. Локални водоводи ће у наредне 2 године постепено прећи у надлежност ЈП „Водовод“ а.д. Бања Лука, чиме ће се обезбиједити сигурно снабдијевање водом за пиће и за рурално становништво. Највећи проблем тренутно представља непостојање ППОВ, али, иако је одабрана локација и израђен генерални пројекат канализационог система оборинских и употребљених вода становништва и индустрије града Бања Лука, биће потребне урадити додатне анализе.

IV.1.7. Стање животне средине

IV.1.7.1. Ваздух

Загађење ваздуха углавном је узроковано емисијом штетних гасова од сагоријевања конвенционалних горива у ложиштима индивидуалних и привредних објеката током сезоне гријања, те из моторних возила што је највише изражено у урбаним подручјима града.

У Одсјеку за грађење Града Бања Лука води се евиденција о свим издатим еколошким дозволама, у којој су наведени и подаци о дјелатности, па тако Град располаже са евиденцијом о индивидуалним котловницама за период од 2007.-2017. године, које се углавном налазе у стамбено-пословним објектима. Еколошка дозвола за поменуте котловнице се издаје према Правилнику о постројењима која могу бити изграђена и пуштена у рад само уколико имају еколошку дозволу („Службени гласник РС“, бр. 124/12) (све котловнице чија је термална снага изнад 250 kW, захтјева прибављање еколошке дозволе). Еколошке дозволе се издају на период од 5 година, а по истеку су предмет обнове или ревизије. У периоду од 2007. до 2017. године издато је 28 еколошких дозвола за котловнице, распон снаге се кретао од 250 kW до 2 MW, са коришћењем пелета, дрвета, лож уље, биомасе, дрвне сјечке, итд.

Бања Лука спада у ријетке градове у Републици Српској, гдје се врши континуирано мјерење загађења ваздуха. Врши се мониторинг свих полутаната у складу са тачком 8. Закона о заштити ваздуха („Сл. гласник РС“, бр.124/11). Покретне еколошке лабораторије за мјерење аерозагађења налазе се на три локације у граду, и то: Центар-код Поште, насеље Борик-код „Топлане“ и насеље Паприковац-код "Електропреноса". Измјерене вриједности концентрација сумпор-диоксида (SO₂), угљен-моноксида (CO), азотних оксида (NO_x), олова, бензена, приземног озона (O₃), арсена, кадмија, никла, бензо(а)пирена и лебдећих честица (PM₁₀ и PM_{2.5}), на све три локације већим дијелом године припадају првој категорији квалитета ваздуха. Прва категорија, према Закону о заштити ваздуха, подразумејева ваздух који је чист или незнатно загађен, односно ваздух у којем нису прекорачене граничне вриједности нивоа ни за једну загађујућу материју. Дугогодишњим праћењем раста и пада концентрација загађивача у ваздуху дошло се до спознаје да је гријна сезона период када је лошији квалитет ваздуха. Оно што треба напоменути да је присутан тренд погоршања квалитета ваздуха из године у годину, проузрокован повећањем броја аутомобила, повећањем броја стамбених објеката и смањењем зелених површина. Подизањем свијести

грађана о избору енергента за ложење настоји се, између осталог, поправити слика квалитета ваздуха у зимским мјесецима⁷².

Основни проблеми очувања квалитета и заштите ваздуха на градском подручју су⁷³: недовољна покривеност градског подручја даљинским системом гријања што је условило постојање великог броја индивидуалних кућних ложишта, те застарјелост постојеће топлификационе инфраструктуре, што узрокује велике губитке на мрежи; кориштење неадекватних енергената у индивидуалним ложиштима (већином угаљ лошег квалитета и дрво); непостојање система за пречишћавање отпадних емисија у индустријским постројењима; прекомјерно кориштење приватних аутомобила, технички неисправна возила, кориштење горива лошег квалитета; непостојање катастра загађивача гдје би се објединила база података о изворима загађења на подручју града Бања Лука, као и о врсти и количини загађења; законска регулатива која не обрађује индивидуална ложишта као загађиваче и ниска свијест становника.

IV.1.7.2. Водни ресурси

Већи дио града је смјештен у сливу ријеке Врбас (891 km²), а мањи дио припада сливу ријеке Сане (342 km²). На подручју града у Врбас се улијевају притоке: Врбања, Сутурлија, Крупа, Швракава, Широка ријека, Драгочајска ријека и Црквена. Сливу ријеке Сане припада подручје Бронзаног Мајдана, Вилуса и Павића са већим ријекама Козицом и Гомјеницом, те њиховим притокама Стратинска, Мелина, Бистрица и Пискавичка ријека.

Надлежност над управљањем ријека Врбас и Врбање имају Воде Српске, док су мање ријеке и потоци у надлежности Града. Уређених водотокова у цјелости на подручју Града нема. Регулација је од 2000.г. до данас, рађена на мањим дионицама водотокова, и то⁷⁴:

- 1) Обалоутврда на ријеци Врбањи у зони насипа, дужине 1.090 m,
- 2) Обалоутврда на десној обали Врбаса на дијелу Мађира, дужине 350 m,
- 3) Обалоутврда на лијевој обали Врбаса на дијелу Липовачке улице, дужине 300 m,
- 4) Регулација Широке ријеке, дужине 3.500 m,
- 5) Регулација Талијановог потока, дужине 740 m,
- 6) Регулација потока Плоче (Ченићев поток), дужине 652 m,
- 7) Регулација дијела потока Јуларац, дужина 250 m.

Када је у питању квалитета површинских вода, важно је нагласити да Град Бања Лука нема постројење за пречишћавање отпадних вода, те се отпадне воде директно испуштају у ријеку Врбас. Ниједна индустријска производња нема адекватно ријешен систем пречишћавања отпадних вода.

Јавна установа “Воде Српске” из Бијељине надлежна је за контролу квалитета површинских вода у РС. На основу своје сврхе и степена загађења, ријека Врбас се класификује као класа II, тј. вода која се може користити као вода за пиће након адекватног третмана, и вода која се може користити у свом природном стању за купање и рекреацију, спортове на води, узгој рибе.

⁷² Детаљни подаци о квалитету ваздуха могу се погледати у дужој верзији ситуационе анализе у прилогу Стратегије.

⁷³ Локални еколошки акциони план за град Бања Луку за период 2016-2021. године, децембар 2015.

⁷⁴ Одјелење за комуналне послове Града Бања Лука, новембар 2017.г.

Последних неколико година већа пажња је посвећена уређењу и одржавању водотока на подручју града, посебно ријеке Врбас, њених притока, те већег броја регулисаних и нерегулисаних потока. Редовно се врше одређене активности на уређењу са посебним акцентом у љетном периоду да би обале и корито ријеке биле безбједније за купање, разне облике рекреације, а посебно и за одржавање разних манифестација.

Основни проблеми очувања квалитета и заштите вода на градском подручју су⁷⁵: непостојање постројења за пречишћавање отпадних вода, испуштање градских отпадних комуналних вода директно у водотоке без третмана; непокривеност урбаног подручја канализационом мрежом, непрописно изграђене септичке јаме, испуштање индустријских отпадних вода у површинске водоотокне без третмана и у канализациони систем без предтретмана; неадекватан инспекцијски надзор; неуређеност корита водотока; неразвијена еколошка свијест грађана.

IV.1.7.3. Земљиште

На подручју Града Бања Лука не постоји континуиран мониторинг земљишта. Одређена истраживања су вршена у склопу реализације разних пројеката. Најобимније истраживање квалитета пољопривредног земљишта на подручју града, урађено је у склопу израде монографије „Основа заштите, коришћења и уређења пољопривредног земљишта града Бања Лука“. Ако се погледају основна хемијска својства испитиваних земљишта на подручју града Бања Лука (која су презентована у оквиру ове монографије) може се запазити велика варијабилност у погледу како рН-вриједности тако и садржају калцијум карбоната, хумуса, укупног азота, те лако приступачног фосфора и калијума. Земљишта града Бања Лука спадају у највећем проценту у бескарбонатна (преко 80 %) или се класификују у слабо карбонатна земљишта. Када је у питању садржај органске материје (хумуса), један од битних састојака земљишта који је носилац плодности и фактор који утиче на низ других особина земљишта (физичких, хемијских и биолошких) он је незадовољавајући.⁷⁶

Од укупне површине града Бања Луке у износу од 123.900 ha, пољопривредно земљиште заузима површину од 48.300 ha (39%). На сваког становника Бања Луке долази 0,26 ha пољопривредног земљишта. Категоризација и површине пољопривредног земљишта дата је у табели испод.

Табела 1. Структура пољопривредног земљишта према бонитетним класама⁷⁷

Укупно пољоприв. земљиште	Бонитетна категорија									
	I		II		III		IV		V	
ha	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
48.300	772,8	1,6	869,4	1,8	6.520,5	13,5	8.887,2	18,4	31.250,1	64,7

Промјена намјене пољопривредног земљишта I до IV бонитетне класе у непољопривредне сврхе врши се на основу спроведбених докумената просторног уређења и локацијских услова. Обзиром да је присутан тренд континуираног смањења површина под пољопривредним земљиштем усљед

⁷⁵ Локални еколошки акциони план за град Бања Лука за период 2016-2021. године, децембар 2015.

⁷⁶ Локални еколошки акциони план за град Бања Лука за период 2016-2021. године, децембар 2015.

⁷⁷ Одјелења за привреду града Бања Лука, новембар 2017.

интензивног превођења у непољопривредно (грађевинско) земљиште, потребно је предузети све мјере како би се исте очувале.⁷⁸

Основни проблеми очувања квалитета и заштите земљишта су⁷⁹: убрзано ширење градског подручја чиме се квалитетно пољопривредно земљиште претвара у грађевинско, што доводи до деградације и загађења земљишта; повећано коришћење хемијских средстава у пољопривредној производњи; недостатак средстава за правилну гнојидбу у пољопривреди, недостатак стручне примјене пестицида на приватним пољопривредним парцелама; органски спојеви из пољопривреде, пољопривредне индустрије и индустрије органских производа, неуређени водотоци и каналска инфраструктура, плављење тла, непостојање континуираног и системског мониторинга земљишта на територији града Бања Лука и непровођење закона.

IV.1.7.4. Стање шумских екосистема

Град Бања Лука је изузетно богата квалитетним шумама, које заузимају површине од 62.799,15 ha. У структури власништва, шумски фонд у државном власништву доминира са 72% (45.521,95 ha) док приватне шуме заузимају ок 28% (17.277ha) укупног шумског фонда.⁸⁰

Шумама и шумским земљиштем у државном власништву газдује ЈП „Шуме Републике Српске“ преко ШГ „Бања Лука“, а на темељу Закона о шумама, док са приватним шумама газдују њихови власници. Стручне и управне послове у приватним шумама такође врши ЈП „Шуме Републике Српске“.

Широко бањалучко подручје припада зони храста китњака и обичног граба (*Quercus-Carpinetum illiricum*), а изнад овог појаса надовезује се појас мезофилних састојина букве (*Fagetum montanum*). Појас букових шума је нарочито присутан у јужном дијелу града, с обје стране Врбаса (планине Осмача, Тисовац, Чемерница, Мањача), гдје се у вишим зонама јављају шуме букве и јеле (*Abieti-Fagetum*; Чемерница и Мањача) односно мјешовите шуме букве, јеле и смрче (*Piceo-Abieti-Fagetum*; подручје Мањаче). Уз уске појасеве ријечних токова развијена је вегетација поплавних шума са структуром дендрофона коју чине бијела топола, црна топола, бијела врба, јавор, крта врба, јасен.

Структура шумског земљишта је сљедећа:

⁷⁸ Просторни план града Бања Лука, 2014.г.

⁷⁹ Локални еколошки акциони план за град Бања Лука за период 2016-2021. године, децембар 2015.

⁸⁰ ЈП Шумарства РС "Шуме РС" А.д. Соколац, Шумско газдинство "Бања Лука", Бања Лука, новембар 2017. године

Просторним планом града Бања Лука утврђене су четири зоне шумског земљишта, и то:

1. **Прва зона** - Градске шуме, зона блиске рекреације, обухвата све шуме у оквиру урбаног подручја Града. Укупна површина под шумама у овој зони износи 2.462,46 ха. У ову зону су укључене и парк шуме Старчевица и Траписти.
2. **Друга зона** - Приградске шуме, зона дневне рекреације, обухвата све шуме у појасу од 3 км, од ивице урбаног подручја Града, ова зона представља Зелени прстен Града. Укупна површина шума у овој зони износи 6.612,86 ха.
3. **Трећа зона** - Привредне шуме са израженом рекреативном функцијом, зона викенд рекреације, обухвата све шуме које се налазе у радијусу од 18 км од центра Града, а изван прве и друге зоне. Укупна површина шума у овој зони износи 21.473,75 ха. У ову зону улазе и дијелови очуваних већих шумских комплекса високих шума на Осмачи, Водичком вису, Пискавичкој планини и Поткозарју који се налазе у државном власништву. Остале шуме у овој зони су у приватном власништву и исте су уситњене и углавном изданачког поријекла.
4. **Четврта зона** - Привредне шуме, зона привредног коришћења шума, обухвата све шуме изван прве три зоне. У ову зону су укључени најзначајнији шумски комплекси у погледу шумарске привреде. То су комплекси државних шума на подручју Чемернице, Тисовца и Мањаче, а затим и привредни шумски комплекси на ширем подручју Бронзаног Мајдана и Шимића.

Шумски екосистеми на подручју Града Бања Лука углавном су угрожени од: биљних болести, штеточина, пожара, бесправног заузимања земљишта, бесправне сјече.⁸¹

IV.1.7.5. Биолошка разноликост

У току је пројекат *Инвентаризација и евалуација биљних, животињских, шумских и водних генетичких ресурса на подручју града Бања Лука - прва фаза.*

Ријека Врбас и њене притоке су богате бројним врстама риба, међу којима су најзаступљеније: поточна пастрмка, калифорнијска пастрмка, младица, липљен, плотица, клен, скобаљ, ријечна мрена и лињак.

Равничарски и брдски предјели стварају повољне биоеколошке услове за развој великог броја ловне и неловне фауне: дивља свиња, срнећа дивљач, фазан, пољска јаребица, зец, лисица, јазавац, птице селице. У кањону Врбаса је заступљена ендемична и реликтна кањонска вегетација у којој су идентификоване чак 32 врсте са приједлога Црвене листе БиХ.⁸²

Рурална подручја града карактеришу и разноврсне љековите биљке и шумско воће попут медвеђег лука, лазаркиње, глога, дивље јагоде, дивље јабуке, плућњака, зове, дријена, слатке папрати, јагорчевине, а у зависности од станишта и временских прилика, могуће је пронаћи и неке цијењене врсте јестивих гљива попут благе, вргања, сунчанице, лисичарке и пољског шампињона.

⁸¹ Локални еколошки акциони план за град Бања Лука за период 2016-2021. године, децембар 2015.

⁸² Стратегија руралног развоја града Бања Лука 2010 – 2015. , фебруар 2010.

На простору Града мало је заштићених подручја, иако за то постоје реалне основе у руралном дијелу. Потребно је такве зоне ставити под заштиту што је у складу са Националном стратегијом заштите биодиверзитета (НБС) и Националним планом за заштићена подручја. Полазећи од приједлога Црвене листе БиХ, израдила би се листа биљних таксона према типу угрожености (IUCN), у складу са стањем на подручју Града. Анализом законске регулативе дефинисао би се неопходни пакет докумената који био омогућио локални ниво заштите угрожених врста биљака.⁸³

IV.1.7.6. Управљање отпадом

Предузеће одговорно за пружање услуга прикупљања и одвоза отпада на подручју Града је привредно друштво за комуналне услуге „Чистоћа“ а.д. Бања Лука. Организованим одвозом отпада обухваћена су сва насеља на територији града (100% становништва). Број корисника услуга одвоза отпада у 2016.г. је био 53.220. Укупан број контејнера са прикупљање мјешовитог комуналног отпада у 2016.г. је 2.332, док је 83 контејнера било намијењено за селективно прикупљање отпада. На подручју града постављени су и контејнери од 2,0 m³ груписани у зелена острва за одвојено сакупљање искористивих материја из комуналног отпада (РЕТ, МЕТ, стакло и папир). Стање ове опреме је релативно задовољавајуће, јер је већина контејнера у добром стању и добро одржавана. Број постављених контејнера није довољан за постојећи број становника, тако да га треба повећавати да би се достигло оптимално стање. У 2016.г. количина селективно прикупљеног отпада је износила 1,84% укупне количине отпада.

„Чистоћа“ а.д. Бањалука располаже са 19 возила за сакупљање отпада, задовољавајуће старосне структуре и у довољном броју за садашњи обим послова. Одвоз отпада се врши у складу са Правилником о начину и условима одвоза и одлагања отпада („Сл. гл. Града Бања Луке“, бр. 31/08), према коме је дефинисано пет подручја према интезитету одвоза отпада.

Јавно предузеће „ДЕП-ОТ“ Бањалука задужено је за управљање Регионалом депонијом у Рамићима од 2004. године. На депонију се одлаже отпад града Бања Лука и 7 општина регије (Градишка, Лакташи, Србац, Прњавор, Челинац, Котор Варош и Кнежево). На улазу у круг депоније инсталиране су двије мосне ваге као и видеонадзор како би се вршила контрола количина и састава отпада који се довози на депонију. Стари дио депоније на којем је завршено одлагање отпада саниран је и урађена је његова дегасификација. Депонијски гас који настаје на овом старом дијелу депоније сакупља се системом за дегасификацију и врши се његово спаљивање на бакљи. Бакља је инсталирана 2016. године када су изведени и радови санације старог дијела депоније. Новопристигли отпад одлаже се у санитарну касету која се користи од 2014. године. У плану је да до краја 2018. године буде изграђена рециклажна хала. Износ инвестиција у регионалну депонију у периоду 2014-2016.г. износио је 7.725.088 КМ.

На Регионалној депонији у Рамићима током 2016. године збринуто је укупно 110.031 тона разног отпада, што је 3,9% више, у односу на количину збринутог отпада у 2015. години (105.869 тона).

⁸³ Стратегија развоја града Бања Лука 2007-2019.

Извор података: Одјељење за комуналне послове Града Бања Лука, новембар 2017.г.

У оквиру укупне количине збринутог отпада на депонији током 2016. године (110.031 тона), са подручја града Бања Луке допремљено је путем служби „Чистоћа“ а.д. Бањалука 59.686 тона отпада (54,2%)⁸⁴.

На територији града нема стално присутних дивљих депонија, јер се континуирано врши њихово уклањање. Основни проблеми у управљању отпадом на територији града су⁸⁵: непостојање рециклажног дворишта гдје би грађани могли да доведу одвојено прикупљене врсте комуналног отпада; недовољан број зелених острва на којима би се поставили намјенски контејнери за одвојено сакупљање отпада; неадекватно збрињавање опасног отпада због непостојања одговарајућег третмана истог (спаљивањем, неутралисањем итд.); неадекватно збрињавање посебних категорија отпада: медицински, отпад животињског поријекла и несавјесно одлагање отпада на обалама ријека.

IV.1.7.7. Зелене површине

Бања Лука је позната као град зеленила - има 22.000 стабала дрвећа засађених у алејама, парковима и насељима, које је у обавези да одржава Град. У граду је 150 хектара травњака, 40 километара зелене ограде, 31.000 комада украсног грмља и 5.000 комада ружа, те велики број сезонског цвијећа. Укупна површина уређених парковских површина на подручју града Бања Лука износи 78.233 m². Два најзначајнија парка у граду су парк „Петар Кочић“ и парк „Младен Стојановић“⁸⁶.

Зелене површине се одржавају према урађеном програму одржавања за сваку годину, којим је предвиђено да се травњаци у парковима и у ужем дијелу града косе 7 до 15 пута годишње, зелене траке уз саобраћајнице најмање 4 до 7 пута годишње, а травњаци у насељима 2 до 4 пута. Осим кошње, врши се и реконструкција, дјелимична или потпуна, уништених травњака. Редовно орезивање живе ограде и грмља подразумијева најмање 2 пута годишње орезивање и занављање оштећених мјеста. Годишње се засади око 2.000 стабала.

Цјеловита егзактна анализа о стању вегетације Бања Луке није рађена, али постоји више парцијалних студија о уређивању појединих урбаних простора и заштити Парк-шума. Свака категорија зеленила, према својим специфичностима одржава се на различите начине и различитим методама. Зато су зелене површине Града, на неки начин (ослањајући се на

⁸⁴ Информација о пословању јавног предузећа „Деп-от“ Бањалука у 2016. Години, Одјељење за привреду, април 2017.г.

⁸⁵ Локални еколошки акциони план за град Бања Лука за период 2016-2021. године, децембар 2015.

⁸⁶ <http://www.banjaluka.rs.ba>

категоризацију по Небојши Анастасијевићу), систематизоване и разврстане по категоријама: Паркови и остале мање површине у центру; Траке уз саобраћајнице, Зеленило у насељима; Дрвореди и стабла у блоковском зеленилу; Зеленило тврђаве Кастел; Зеленило спомен обиљежја; Бањ брдо и излетишта Трешњик и Шибови; Коровишта; Цвијетњаци; Ружичњаци; Декоративно грмље; Живе ограде; Површине које се косе ради сузбијања амброзије.

На основу ове категоризације детаљно је разрађена динамика свих активности за сваку категорију, али иста има и одређене замјерке. На превазилажењу проблема непостојања комплетне и транспарентне базе података која би обухватила сва стабла и све површине које Град има обавезу да одржава, 2015. године покренута је иницијатива за израду нове студије и ГИС базе података са анализом здравственог стања старих дрвореда. Стољетни дрвореди у неколико бањалучких улица су једна од карактеристика по којој је Бањалука позната на просторима земаља бивше Југославије па и шире. Од свих категорија зеленила (паркови, скверови, зелене површине испред јавних зграда, зеленило дуж обала, плажа и кејова, парк-шуме, излетишта, блоковско зеленило, и др.), због утицаја абиотичких и биотичких фактора најугроженији су дрвореди. Проблем пропадања стабала се почео јављати прије неколико деценија. Године 1979. је урађена студија Анализа здравственог стања стабала на зеленим површинама Бања Луке, али се 2001. године указала потреба за израду нове студије са приједлогом мјера. Услови за израду нове студије стечени су 2016. године, када је израђена Прва фаза – инвентаризације, валоризације и атрибутизације дрвореда у Бањалуци у функцији формирања катастра зеленила за 13 улица. Успостављање ГИС-а урбаног зеленила за 13 најугроженијих дрвореда представља прекретницу у начину газдовања бањалучким зеленилом, а очекује се окончање друге фазе за још 10 нових улица.

IV.1.7.8. Енергетска ефикасност

Град Бања Лука је једна од првих локалних заједница у БиХ која је приступила иницијативи Европске комисије потписивањем „Споразума градоначелника европских градова“ (Covenant of Mayors). На тај начин, између осталог, обавезала се и на смањење емисије угљен диоксида (CO₂) за 20% до 2020. године, што ће бити резултат повећања енергетске ефикасности за 20% и 20% удјела извора обновљиве енергије у комбинацији са другим енергијама (20:20:20). У складу с тим, Град Бања Лука на сједници Скупштине града Бања Лука 2010. године, усваја Одрживи енергетски акциони план Града Бања Лука (СЕАП), који садржи активности за сектор зградарства, саобраћаја, јавне расвјете, управљања отпадом, индустрије и др.

Околности у циљу повећања енергетске ефикасности, као и предвиђена материјална средства за провођење истих, у СЕАП-у били су доста нереални и неадекватни за садашњу економску ситуацију (економска криза, пад буџетских прихода, поплаве које су се десиле у 2014. години и др). Исто тако, за поједине пројекте који су били предвиђени наведеним Одрживим Акционим планом тек 2015. године, испунили су се законски услови за реализацију истих. Због тога, Одјељење за комуналне и стамбене послове и послове саобраћаја приступило је ревизији, те изради новог Акционог плана енергетске ефикасности који би био у складу са донесеном законском регулативом из области енергетске ефикасности - Законом о енергетској ефикасности („Сл. гласник РС“, бр. 59/13), али и са Акционим планом енергетске ефикасности Републике Српске, чији је основни циљ смањење укупне потрошње енергије за 9% до 2018. године.

Акциони план енергетске ефикасности (АПЕЕ) Града Бања Лука за период од 2016. до 2019. године је усвојен 2016. године. Индикативни циљ АПЕЕ Града Бања Луке за период 2016-2019. је

смањење потрошње енергије из необновљивих извора за 9% до 2019. године у односу на просјечну финалну потрошњу за период 2013-2015. године.

Укупна процијењена потрошња енергије на подручју града Бања Луке износи 1.479.326,5 MWh/год. Просјечна потрошња енергије у објектима под надлежношћу Града Бања Луке износи 353,6 kWh/m²/год., а у објектима који нису под надлежношћу Града Бања Луке 347,4 kWh/m²/год. Укупни процијењени трошкови за потребну количину енергије на подручју града Бања Луке износе 171.971.931,66 KM. Вриједности просјечне потрошње енергије сврставају објекте на подручју града Бања Луке у изразито енергетски неефикасне. Укупна емисија CO₂ у граду Бања Луци износи 612.404,6 тоне, од чега су 67% емисије од потрошње електричне енергије, 14% од кориштења даљинског гријања, те 19% од кориштења нафте и нафтних деривата.⁸⁷

Побољшање енергетске ефикасности значи избјегавање (смањење) губитака енергије без нарушавања комфора, стандарда живота или економске активности и може се реализовати како у области производње, тако и потрошње енергије. Зграде су највећи појединачни потрошачи енергије и велики извор штетних емисија стакленичних гасова, посебно CO₂. Повећање енергетске ефикасности у зградама је један од најисплатнијих начина смањења штетних емисија у околину, као и смањења трошкова за енергију. Кроз пројекат Свјетске банке „Енергетска ефикасност у БиХ“ и пројекат УНДП-а „Енергетска ефикасност јавних зграда у Републици Српској“ обновљени су и енергетски опремљени поједини јавни објекти. Поред овог, Градска управа Града Бања Лука је током 2016. године, путем јавног позива, почела додјеливати средства заједницама етажних власника стамбених зграда за суфинансирање радова на санацији фасада.

Основни проблеми у остваривању веће енергетске ефикасности у граду Бања Луци су⁸⁸ слаба енергетска ефикасност објеката на градском подручју и недовољна информисаност грађана.

IV.1.7.9. Утицај загађења животне средине на јавно здравље

Опасност од загађења животне средине (вода, земљиште и ваздух) је стално присутна, због неконтролисаног збрињавања и одлагања отпадних твари и емисија у животну средину. Болести изазване загађеном водом, земљиштем, ваздухом и здравствено неисправном храном значајно учествују у укупном терету везаном за јавно-здравствене проблеме. Надзор над здравственом исправношћу воде у систему јавног снабдијевања града врши „Водовод“ а.д. и Институт за јавно здравство - Бања Лука. Надзор над здравственом исправношћу воде из локалних водовода, бунара, каптираних и некаптираних извора је недовољан. Врши се редован мониторинг загађења ваздуха на подручју града, али се недовољно проводе мјере за побољшање квалитета, односно заустављање тренда погоршања квалитета ваздуха. Мониторинг квалитета земљишта се не проводи у граду Бања Луци. Нису доступни подаци о утицају постојећег квалитета вода, земљишта и ваздуха на здравље људи у граду Бања Лука.

Стање животне средине у Бања Луци је углавном задовољавајуће, али има доста простора за унапређења и њену бољу заштиту и у будућем периоду како би се одржао и побољшао квалитет живљења у Граду. Нема значајније загађености ваздуха што показују редовна праћења квалитета на три мјерна мјеста у Граду. Очекује се побољшање квалитета ваздуха

⁸⁷ Акциони план енергетске ефикасности (АПЕЕ) града Бања Лука за период од 2016. до 2019. године, фебруар 2016.

⁸⁸ Локални еколошки акциони план за град Бања Лука за период 2016-2021. године, децембар 2015.

током гријне сезоне због преласка даљинског гријања на гријање на биомасу. Међутим, даљинским гријањем је покривена само ужа градска зона што је условило постојање великог броја индивидуалних кућних ложишта. Квалитет површинских вода је прилично задовољавајући, барем што се тиче ријеке Врбас која је на основу степена загађења класификована као водоток класе II, што је нарочито значајно узимајући у обзир да је Врбас реципијент јавног канализационог система, те да не постоји третман отпадних вода. Управљање отпадом је добро ријешено и по питању покривености услугом и по питању одлагања отпада на регионалну санитарну депонију. Свакако је потребно и даље радити на унапјеђењу услуге по питању успоставе рециклажних дворишта и повећања степена селективног прикупљања и рециклаже отпада. Забиљежен је значајан помак у посљедњих неколико година на побољшању енергетске ефикасности јавног сектора и сектора зградарства. Неколико јавних објеката је стекло енергетске сертификате, укључујући и зграду Градске управе. Поред тога, Град је 2016.г. покренуо пројекат суфинансирања утопљавања стамбених објеката.

IV.1.8. Локална самоуправа

Градску управу Града Бања Лука основао је Одлуком о оснивању број 12-Г-2994/16 од 16.12.2016. године Градоначелник Града Бања Лука, на основу овлаштења садржаног у чл. 59. став 1. и 82. став 3. Закона о локалној самоуправи⁸⁹. Истим законом прописано је да јединица локалне самоуправе има статус правног лица, те како се успоставља општина односно град, као и који све послови спадају у самосталне послове јединице локалне самоуправе и под којим условима се послови републичке управе могу пренијети на ниво јединица локалне самоуправе.

IV.1.8.1 Унутрашња организација

Унутрашња структура и организација послова у Градској управи Града Бања Лука је дефинисана Правилником о унутрашњој организацији послова и систематизацији радних мјеста Градске управе Града Бања Лука⁹⁰ који се примјењује од 01.01.2017. године. У саставу Градске управе Града Бања Лука је **дванаест одјељења и једна служба**, како слиједи: 1) Одјељење за општу управу, 2) Одјељење за привреду, 3) Одјељење за просторно уређење, 4) Одјељење за финансије, 5) Одјељење за комуналне послове, 6) Одјељење за саобраћај и путеве, 7) Одјељење за локлани економски развој и стратешко планирање, 8) Одјељење за борачко-инвалидску заштиту, 9) Одјељење комуналне полиције, 10) Одјељење за инспекцијске послове, 11) Одјељење за културу, туризам и социјалну политику, 12) Одјељење за образовање, здравство, омладину и спорт и 13) Служба за заједничке послове. У оквиру Одјељења су организовани и одсједи, као унутрашње организационе јединице⁹¹.

За потребе Скупштине града Бања Лука и њених радних тијела образована је **Стручна служба Скупштине града**.

У саставу Градске управе Града Бања Лука формирано је **осам одсјека као самосталних организационих јединица**, за обављање послова из посебних области: 1) Одсјек за информатику; 2) Одсјек за развој локалне самоуправе и управљање људским ресурсима; 3) Одсјек за правна

⁸⁹ „Службени гласник Републике Српске“, број 97/16

⁹⁰ „Службени гласник Републике Српске“, број 36/16

⁹¹ Осим Одјељења за комуналне послове, борачко-инвалидску заштиту, комуналне полиције, инспекцијске послове, културу, туризам и социјалну политику и образовање, здравство, омладину и спорт (без одсјека).

питања и прописе; 4) Одсјек за јавне набавке; 5) Одсјек за интерну ревизију; 6) Одсјек за послове цивилне заштите и професионалне територијалне ватрогасне јединице; 7) Одсјек за послове градског протокола и 8) Одсјек за сарадњу са грађанима – Канцеларија за грађане.

У оквиру Градске управе Града Бања Лука формиран је **Кабинет градоначелника**, као посебна организациона јединица за обављање савјетодавних и административно - техничких послова.

Ради ефикаснијег извршавања законских и статутарних обавеза Градске управе у појединим насељеним мјестима образоване су **мјесне канцеларије**, којих је укупно шеснаест.

Радна мјеста и стање људских ресурса. Сва радна мјеста, утврђена Правилником о унутрашњој организацији послова и систематизацији радних мјеста Градске управе разврставају се на радна мјеста са статусом намјештеника, и радна мјеста са статусом службеника, у складу са Законом о службеницима и намјештеницима у органима јединице локалне самоуправе⁹². 31.12.2017. године у Градској управи Града Бања Лука било је укупно 771 запослених (406 мушкараца и 365 жена).

Према старосној структури, запослени имају 19-65 година, а највећи број запослених је старости 35-59 година. Према образовној структури највише је запослених са високом стручном спремом (173) и средњом стручном спремом (128), као и висококвалификовани радници (54). У оквиру Градске управе ради и пет доктора наука и шест магистара наука.

У статусу службеника запослено је укупно 490 лица, док је у статусу намјештеника запослено 257 лица, а од тога је 473 службеника запослено на неодређено вријеме, док је њих 17 запослено на одређено вријеме. Од укупно 257 намјештеника њих 251 је запослено на неодређено вријеме док је 6 намјештеника запослено на одређено вријеме.

Према Закону о локалној самоуправи, функционери су: градоначеник, замјеник градоначелника, предсједник Скупштине Града и потпредсједници Скупштине Града, а њихов радно-правни статус је регулисан превентивно Законом о статусу функционера јединица локалне самоуправе⁹³.

Као највећа јединица локалне самоуправе у Републици Српској, Град Бања Лука има потребу за великим бројем запослених. Треба напоменути да су ступањем на снагу Закона о локалној самоуправи⁹⁴ у надлежност градова пренесени послови правног заступања пред судовима и другим органима у имовинско-правним споровима, у споровима наплате накнаде и услуге и у радним споровима у складу са законом, као и наплата, контрола наплате и принудна наплата изворних прихода буџета града, као и да је у Градску управу Града Бања Лука запримљено 13.000 захтјева за легализацију објеката у Одјељењу за просторно уређење.

IV.1.8.2 Стање просторно-планске документације

Одјељење за просторно уређење, у оквиру својих надлежности обавља послове носиоца припреме израде докумената просторног уређења дефинисане одредбама Закона о уређењу простора и грађењу и другим прописима из посебних области релевантних за планирање и уређење простора. У дијелу планирања простора, Одјељење за просторно уређење и градске институције које се баве том облашћу, још увијек функционишу у отежаним условима који су одређени глобалним економским промјенама и падом вриједности друштвеног производа. Недостатак инвестиционог улагања је видљив кроз остварене приходе по основу трошкова

⁹² („Службени гласник Републике Српске“, број 97/16

⁹³ „Службени гласник Републике Српске“, бр. 96/05 и 98/13

⁹⁴ „Службени гласник Републике Српске“, број 97/16

уређења и једнократне ренте, што као посљедицу има и смањење средстава за израду планске и техничке документације.

Стратешко-планска документација. Скупштина града Бања Лука је 2014. године, усвојила Просторни план града Бања Луке⁹⁵. Покренута је и процедура израде још два стратешка документа, који до данас нису усвојени: Урбанистички план града Бања Лука (као стратешки документ којим се требају дефинисати главна планска одређења и одредити концепција уређења простора) и Просторни план подручја спортско-рекреативног и сајамског комплекса у насељу Залужани на подручју града Бања Лука и општине Лакташи.

Спроведбена планска документација. Покривеност подручја Града Бања Лука спроведбеном планском документацијом (регулациони планови и урбанистички пројекти) је на задовољавајућем нивоу, тј. покривеност ужег урбаног подручја је 92 %, урбаног подручја је 35 %, односно 5,3 % територије Града Бања Лука. Од спроведбене планске документације Одјељење за просторно уређење тренутно располаже са 235 регулациона плана (укључујући измјене и допуне), те 3 урбанистичка пројекта. Овдје треба поменути и планове парцелације као сегмент спроведбене планске документације. Тренутно је важеће 195 планова парцелације. У Одјељењу се води евиденција и остале планске документације, односно стручних мишљења, урбанистичко-техничких услова и урбаниситичко-техничких услова са корекцијом парцеле. Одјељење за просторно уређење континуирано води активности на измјенама и допунама, те изради нове спроведбене планске документације. Тренутно је у фази израде 38 регулационих планова и 1 зонинг план, од којих је за 17 докумената предвиђено да се финансирају из буџета, док преосталих 22 докумената, у складу са одредбама Закона о уређењу простора и грађењу, финансирају заинтересовани инвеститори⁹⁶.

Бесправна градња. Процјењено је да у Бања Луци има 15.000-20.000 бесправно изграђених објеката. Не постоје поуздане процјене броја, врсте ни површине бесправно изграђених објеката, нити обима бесправних радова и доградњи на постојећим објектима, као ни основни подаци о социо-екоаномским, демографским и другим обиљежјима домаћинстава који су власници објеката. Непостојање поузданих информација представља препреку за конципирање трајне политике, као и њеног повезивања са просторним планирањем. Бројни су и разноврсни разлози за бесправну градњу⁹⁷.

Непланску изградњу индивидуалних објеката као најпогоднијег облика рјешавања смјештаја новоприселих становника Града, Град није успијевао контролисати ни усмјеравати, нити је било начина да се новоотворене зоне грађења опремају без одговарајућих докумената просторног уређења. Израдом регулационих планова, којима се то стање санирало, често су створане велике и нерационалне обавезе за Град, што је резултирало насељима недовољно опремљеним и најосновнијом комуналном инфраструктуром.

Измјенама у просторном уређењу, те планирањем неопходних пратећих и јавних садржаја, улажу се напори да се заустави неконтролисана изградња, а да се тамо, гдје је она већ присутна у тешко измјењивој мјери, створе услови да такве зоне постану секундарни центри града (секундарне

⁹⁵ „Службени гласник града Бања Лука“ број 11/14

⁹⁶ Планом рада Одјељења и Програмом рада Скупштине града

⁹⁷ Типологија бесправне градње детаљније је описана у дужој верзији ситуационе анализе у прилогу Стратегије

агломерације). На тај начин би спонтано настале приградске зоне, кренуле путем просторне артикулације и култивисања, те би временом биле интегрисане у ткиво града Бања Луке.

Стање спроведбене планске документације за подручје Града Бања Лука оцијењено је као добро и континуирано се врши израда нових и измјене и допуне постојећих планских докумената, а у складу са финансијским могућностима и буџетским средствима.

Провођење планских докумената и привођење земљишта коначној намјени зависи од низа фактора, а између осталог, од расположивих буџетских средстава, заинтересованости инвеститора и њихових финансијских могућности, поједностављења законских процедура издавања одобрења и сл. Неопходно је кориштење простора ставити у службу квалитета живљења.

Концептуално гледано, проширење града треба планирати „коридорски“, на основу погодне морфологије, терена, утицаја климатских карактеристика котлине у којој се налази Бања Лука као и њених контактних зона, нивоа развијености инфраструктурних коридора или могућности да се она повољно развије и смјерова природног повезивања града са другим центрима.

На нивоу Урбанистичког плана, избалансираним распоредом одређених намјена (јавне функције, радне зоне, објекти непривреде, рекреационе површине) и дефинисањем критеријума и правила за уређење, коришћење и изградњу свих врста објеката и намјена, потребно је створити платформу за конкретније поступке у смислу планирања и реализације уређења простора. Израда Урбанистичког плана треба да буде основ за израду спроведбене планске документације.

С обзиром на велику покривеност територије урбаног подручја документима просторног уређења, требало би да је развој територије контролисан, али је евидентна честа појава неконтролисане изградње, нарочито у области изградње индивидуалних стамбених објеката. Узроци спонтане и неконтролисане изградње имају сложену основу, врло често разумљиву и наизглед оправдану, али резултат тога су озбиљне посљедице и врло често негативне промјене у простору.

IV.1.8.3 Анализа буџета

Припрема и усвајање буџета спроводи се у складу са Законом о буџетском систему Републике Српске. Детаљније информације о процедури израде Буџета Града налазе се у дужој верзији ситуационе анализе.

Реализација буџетских средстава. Одјељење за финансије, у складу са Законом о трезору Републике Српске и Одлуком о извршењу буџета Града, за сваку фискалну годину, сачињава кварталне финансијске планове потрошње за извршење буџета, у складу са процјеном остварења прихода и прилива буџетских средстава. Током цијеле фискалне године проводи се **анализа извршења буџета**, односно, анализа остварених буџетских средстава и буџетских издатака у односу на планирани буџет. Посебно се анализирају значајна одступања остварених буџетских средстава и буџетских издатака од планираних, а све како би се реализација буџетских средстава и стварање свих врста обавеза ускладило са стварно расположивим средствима.

Извјештавање о извршењу буџета. Израда финансијских извјештаја прописана је Законом о буџетском систему и Правилником о финансијском извјештавању. Сви периодични и годишњи консолидовани финансијски извјештаји достављају се Министарству финансија, а полугодишњи и годишњи консолидовани извјештај о извршењу буџета (у облику који је одређен Правилником о форми и садржају буџета и извјештаја о извршењу буџета) достављају се Скупштини града у циљу информисања Скупштине и одборника о стању извршења буџета.

Буџетски резултат у периоду 2014. – 2016. године. У Буџету Града Бања Лука, на крају фискалне 2015. и 2016. године, остварен је суфицит, у оквиру планираног буџета (Фонд 01). У 2016. години, исказани нераспоређени суфицит износио је 1,09 милиона КМ, док је у 2015. години, суфицит износио 6,8 милиона КМ. Имајући у виду претходно наведено, може се рећи да је буџет Града стабилан, имајући у виду да је у 2014. години, највећим дијелом као посљедица поплава које су у два наврата погодиле подручје Града, евидентиран дефицит буџета у износу од 7,3 милиона КМ. Исто тако, битно за нагласити је да Град, у посматраном периоду, измирује све своје уговорене обавезе на вријеме и у роковима, тако да је буџет Града у потпуности ликвидан, а ови трендови су задржани и у 2017. Години.

Финансијска анализа по методологији Свјетске банке–пројекат „Самопроцјена општинских финансија (MFSA)“. Град Бања Лука је, од 2011. године укључен у пројекат Свјетске банке под називом „Самопроцјена општинских финансија (MFSA)“. Поменути пројекат подразумјевао је присуство представника Града на неколико радионица, у оквиру којих је презентована методологија Свјетске банке којом се врши утврђивања финансијске позиције јединица локалне самоуправе. Даље у тексту дати су табеларни прегледи финансијске позиције Града као и њихова појашњења, а на бази коришћења поменуте методологије:

Табела: Финансијска ситуација (БАМ)

Опис	2013	2014	2015	2016	Раст 2013-2016
Укупни текући приходи	111.160.055	109.040.498	112.365.781	116.658.869	1,6%
Текући расходи	85.771.700	84.756.429	79.901.232	82.576.098	-1,3%
Текући суфицит (маржа пословања)	25.388.355	24.284.069	32.464.549	34.082.771	10,3%
Отплата дуга (главница, камата, обавезе из претх. периода)	56.656.439	27.985.095	24.120.911	27.106.485	-21,8%
Нето-текући суфицит (нето маржа)	-31.268.084	-3.701.026	8.343.638	6.976.286	160,7%
Капитални приходи	3.370.173	3.512.335	2.995.594	2.522.616	-9,2%
Власти капитални приходи	3.130.171	3.151.784	2.905.471	2.358.115	-9,0%
Капитални трансфери и донације	240.002	360.551	90.123	164.501	-11,8%
Капитални расходи	31.865.594	12.525.708	9.795.741	18.773.229	-16,2%
БИЛАНС НАКОН ИНВЕСТИЦИЈА	-59.763.505	-12.714.399	1.543.491	-9.274.327	46,3%
Суфицит у претходној години	92.124	60.238	99.200	4.962.571	277,7%
Примици од задуживања	58.094.155	5.513.505	5.397.209	5.687.791	-53,9%
Кумулативно стање	-1.577.226	-7.140.656	7.039.900	1.376.035	н/а

- **У 2016. стварни буџет** града Бања Лука износио је 127,5 милиона КМ, од чега је 116,6 милиона КМ из текућих прихода.
- **Просјечни годишњи раст** текућих прихода је био 1,6%, што је резултат мање дозначених државних пореских трансфера, уз раст властитих прихода.
- **Отплате дуга:** У 2013. проведено је рефинансирање кредитних задужења, што је значајно тренутно умањило нето маржу. Након тога, због смањења текућих расхода и раста прихода, нето маржа биљежи раст од 2014. години. У 2017. поново је извршено рефинансирање дугова, те је годишња отплата дугова смањена са 22,7 милиона КМ на 17,8 милиона КМ (око 12 милиона КМ у наредним годинама).
- **Текући расходи** су у 2016. износили 82,6 милиона КМ, уз пад од 1,3% у посматраном периоду.
- **Капитални расходи су у 2016. износили 18,7 милиона КМ.** У 2013., 10 милиона КМ уложено је у докапитализацију Топлане. Посматрано у односу на 2013., пад инвестиција је за 16,2%, што је највећим дијелом последица смањеног кредитног прилива, пада капиталних прихода и извршених санирања штета од поплава у 2014. године из текућих прихода.

Табела: Анализа показатеља

Критеријум/Индикатор	Репер	2013	2014	2015	2016
1. Кредитна способност					
Текући суфицит пре камата / Текући приходи	> 0.3	0,23	0,23	0,29	0,32
Нето текући суфицит (након отплате дуга) / Текући приходи	> 0.2	-0,28	-0,03	0,08	0,1
2. Задуженост					
Станје дуга / Текући суфицит	< 10 год.	7,9	7,9	5,4	4,1
Отплата дуга / Укупни текући приходи	< 10 %	51%	26%	21%	23%
3. Фискална аутономија					
Сопствени порези и ненаменски трансфери/Укупни текући приходи	> 80 %	35%	37%	38%	41%
4. Капитална улагања					
Капитални расходи / Текући приходи	> 40 %	29%	11%	9%	16%
5. Ниво услуга					
Трошкови одржавања / Текући расходи	> 30 %	8%	7%	8%	9%
6 Остало					
Плате и наднице / Текући расходи	> 40 %	43%	43%	45%	44%
Остварени приходи / Планирани приходи	> 95 %	94%	92%	102%	95%
Укупна финансијска имовина / Укупне финансијске обвезе	1,02	1,12	1,12	1,22	1,27
Укупан број локалних службеника/становниство	>25 запосл. на 1000 становн.	7,5	7,4	7,3	7,4

- **Оперативна маржа** се повећала са 23% на 32% текућих прихода, а и **нето маржа** показује знакове пораста, што су позитивне промјене.
- **Терет дуга** се смањује, што је позитивно, али је још увијек висок годишњи удио отплате дуга у текућим приходима.

- Анализа омјера показује потребу за повећанјем градске **фискалне аутономије**.
- Учешће **капиталних улагања** осцилира (2013. 10 милиона КМ уложено у докапитализацију Топлане). Изузимајући 2013. учешће ових издатака је у лаганом порасту. Како је успјешно окончан поступак рефинансирања кредитних задуженја у 2017. години, створени су услови за додатна капитална улагања у наредном периоду.

Анализа реализације планираних буџетских средстава (Фонд 01-усвојени Буџет) у претходном периоду. Порески и непорески приходи Града у 2016. години реализовани су у износу 112.112.282,26 КМ, а посматрано у односу на 2015. годину, када су ови приходи реализовани у износу од 106.690.047,63 КМ, видљиво је веће извршење прихода у 2016. години за 5.422.234,63 КМ или за 5,1%. У 2014. години, реализација пореских и непореских прихода износила је 103.772.258,39 КМ.

У 2016. години, по први пут је планирана и реализована „Накнада за уређење грађевинског земљишта – по уговорима са инвеститорима за финансирање опремања градског грађевинског земљишта“. Ова накнада реализована је у 2016. години у износу од 4.434.090,16 КМ, а у складу са законским и подзаконским прописима из области уређења простора и грађења. Наведеним актима дата је могућност да се инвеститорима, који неизграђено градско грађевинско земљиште опремају властитим средствима, за исти износ умањи износ накнаде који су дужни уплатити у поступку изградње стамбено пословних објеката (врши се компензација са инвеститорима, за дио прихода који су дужни уплатити, са њиховим улагањима у сталну имовину, земљиште и изграђену комуналну инфраструктуру, а коју су, у складу са закљученим уговорима, исти дужни предати Граду у власништво). Поменути трансакције не прати кретање новчаног тока, јер се ради о књиговодственој категорији прихода и расхода.

Детаљније информације о реализацији пореских и непореских прихода у 2016. години, у односу на 2015. годину, налазе се у дужој верзији ситуационе анализе. Даље, у тексту је приказана финансијска пројекција за период од 2018-2025. године, за текуће дугорочне кредите код домаћих комерцијалних банака и ино банака, на дан 31.01. 2018. године, а наконведеног поступка рефинансирања:

	План 2018	План 2019	План 2020	План 2021	План 2022	План 2023	План 2024	План 2025
1. Редовни приходи у 2017. години	114.050.121	114.050.121	114.050.121	114.050.121	114.050.121	114.050.121	114.050.121	114.050.121
2. Годишњи ануитет	11.863.960	11.850.828	12.378.494	12.907.849	12.795.914	12.683.979	10.764.809	10.650.691
3. Процент задужености	10,40%	10,39%	10,85%	11,32%	11,22%	11,12%	9,44%	9,34%

4. Законско ограничење задужења 18%	20.529.022	20.529.022	20.529.022	20.529.022	20.529.022	20.529.022	20.529.022	20.529.022

Финансијска пројекција пословања пружа гаранцију сервисирања дуга из остварених текућих прихода као испуњење законских ограничења у погледу задуживања Града. Ова пројекција је урађена за реализоване (текуће) кредите код домаћих комерцијалних и ино банака на дан 31.01.2018. године, под претпоставком да ће изворни приходи Града Б. Лука у свим годинама отплате кредита бити у нивоу прихода из претходне године (изворни приходи Града у 2017. г. износе 114.050.121,00 КМ).

Активности у будућем периоду

У будућем периоду, а у циљу повећања буџетског оквира и ефикасног и ефективног трошења буџетских средстава, планиране су следеће активности:

- Наставиће се пројекти везани за повећање ефикасности рада Градске управе: дигитална трансформација и „Управљање имовином“. У 2018. години наставиће се активности на потпуном обухвату имовине Града (земљиште, станови, пословни простори, гараже, јавне површине и др.), успостављању потребних евиденција, а све у циљу стварања прихода и одржавања стабилности буџета Града,
- Предузеће се активности на већем обухвату обвезника пореза на непокретности, као једног од кључног прихода,
- Извршиће се ажурирање постојећих и креирање нових база података о непореским приходима, што укључује и податке о обвезницима и друге информације битне за утврђивање, обрачун и наплату непореских прихода, који су у надлежности Града, те ће се наставити активности на повећању реализације непореских прихода (програм "Мјере за повећање прихода"),
- Радиће се на унапређењу механизма и предузимање мјера за повећање властитих прихода осталих буџетских корисника и
- Проводиће се активности на унапређењу финансијске дисциплине и рационализације буџетске потрошње код свих буџетских корисника.

IV.2. Стратешко фокусирање

SWOT анализа представља мост између садашњег стања, које је утврђено анализом, и жељеног будућег стања које се дефинише стратешким планом развоја. Овај концепт нам систематску анализу пријетњи и прилика као и њихово усаглашавање са jakim и slabим странама града. SWOT анализа обезбјеђује информације корисне за усклађивање капацитета и способности Градске управе са окружењем у којем дјелује.

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
• Карактеристике главног града – сједиште институција РС • Средњоевропски дух Града • Отвореност Града, са великим приливом људи, добара и услуга • Одличан географски положај Града • Центар природне регије • Центар друштвених збивања на међуентитетском нивоу • Регионални центар у прекограничном смислу - близина Хрватске, Србије и Словеније • Универзитетски, културни и здравствени центар регије • Квалитетни високообразовани људски ресурси • Повезаност са домаћим, регионалним и међународним тржиштем • Добра саобраћајна повезаност са сусједним земљама • Близина аеродрома „Бања Лука“ • Добра мрежа локалних и магистралних путева • Просјечна старост становништва нижа од просјека РС • Позитиван природни прираштај • 70,2% радно активног становништва (15-64 године) • Град је сертификован као повољно пословно окружење – ВFC SEE • Позитиван тренд раста и развоја предузетништва и предузетнике иницијативе • Приватни сектор чине углавном микро предузећа и предузетници • Унапређене процедуре - смањени трошкови и вријеме регистрације предузетника • Дјелимично смањени парафискални	• Висока стопа миграције из села у град - 85% територије је рурално подручје, а 75% становника живи у урбаном дјелу • Миграције младих из села у град • Велики број старачких сеоских домаћинстава • У неким руралним МЗ је веома смањен број становника између два пописа, док је у другим знатно повећан • Неријешена инфраструктура у бројним приградским насељима, а дјелимично и у граду • Ниска привредна активност, нарочито у руралним подручјима • Велика површина необрађеног пољопривредног земљишта - недовољно развијена пољопривреда • Додјела подстицаја за рурални развој не даје довољно резултата • Недовољно развијена прерађивачка индустрија • Запосленост доминантно у услужним дјелатностима и/или јавном сектору • Одлив радне снаге – одлазак у иностранство због боље плаћених послова • Недостатак радне снаге у ИТ сектору, металопрерађивачкој, грађевинској, дрвопрерађивачкој и кожарској индустрији, те појединим услугама • Непостојање одговарајућих програма и капацитета за преквалификацију и доквалификацију радне снаге • Није успостављен систем праћења и вредновања програма подстицаја на економски развој • Слаб прилив страних инвестиција • Неријешени имовински односи на подручју Града који стварају проблеме у

намети на локалном нивоу • Град додјељује подстицаје у области предузетништва на локалном нивоу • Постоји градска инфраструктура за развој предузетништва (ICBL, CIDEA) • Доступна подршка за start up • Расположиви пословни простори и транспарентна додјела пословних простора у власништву Града • Добро организована Градска управа • Транспарентан рад Градске управе • Буџет Града је стабилан и у потпуности ликвидан • Дефинисане јавне политике у великом броју области • Разноврсни природни ресурси • Велика површина пољопривредног земљишта • Град са великим бројем зелених површина - један од најзеленијих градова у Европи • Добра покривеност планском документацијом • Бања Лука има утемељен отворени систем изградње, која није блоковска • Постојање кључних инфраструктурних објеката: фабрика воде, регионална депонија, еко топлана • Довољан капацитет фабрике воде за будући развој Града и веома добар квалитет воде за пиће • Губици воде у водоводној мрежи на задовољавајућем нивоу • Повећан обухват услугама водоснабдијевања и одводње отпадних вода • Локални водоводи прелазе у надлежност „Водовода“ а.д. Бања Лука, што ће омогућити већу ефикасност у управљању овим системима • Постојање регионалне санитарне депоније за одлагање комуналног отпада • Потпуна покривеност територије Града услугом сакупљања и одвоза комуналног отпада • Добро ријешен стационарни саобраћај	обезбијеђивању локација за директне стране и домаће инвестиције - лоше јавне евиденције • Недовољан број пословних зона за потенцијалне домаће и стране инвеститоре • Дугогодишње одлагање израде Урбанистичког плана • Неплански развој приградских насеља • Споро и неадекватно рјешавање проблема бесправне градње • Недовољни финансијски капацитети Града за улагања у инфраструктуру • Непостојање система за пречишћавање отпадних вода из јавне канализације • Испуштање индустријских отпадних вода у површинске водотоке без третмана и у канализациони систем без предtretмана • Недовољна покривеност канализационом мрежом урбаног дијела града, а у руралним подручјима не постоје изграђени канализациони системи • Недовољна покривеност урбаног дијела града системом даљинског гријања • Застарјела вреловодна мрежа • Коришћење еколошки неприхватљивих енергената у индивидуалним ложиштима (већином угаљ лошег квалитета) • Ниска енергетска ефикасност јавних и приватних објеката • Недовољна близина електроенергетских извора • Недовољан број паркинг мјеста у центру града и стамбеним блоковима за повећан број возила • Неадекватна контрола квалитета воде у локалним водоводима • Неуређеност обала и корита ријеке Врбас и других водотокова • Непостојање континуираног и системског мониторинга земљишта • Недовољан број зелених острва за одвојено сакупљање искористивих материја из комуналног отпада (PET, MET, стакло и папир) • Неадекватно збрињавање опасног отпада као и посебних категорија отпада

– паркинг систем • Уведен систем даљинског гријања на биомасу • Изграђена електродистрибутивна мрежа • Развијен ИТ сектор, нарочито у приватном сектору • Квалитетни и компетентни ИТ кадрови • Развијен сектор услуга • Изузетна гастро и угоститељска понуда • Развијен манифестациони туризам • Развијен јавни и приватни сектор у здравству уз карактеристике здравственог туризма • Богато културно-историјско наслеђе • Развијена мрежа установа и организација у области културе • Развијен НВО сектор • Развијена брига о рањивим групама • Успостављени дневни центри за стара и рањива лица • Постојање квалитетних кадрова у основном, средњем и високом образовању • Дуга спортска традиција са врхунским резултатима на највећим свјетским и европским такмичењима • Статус „Европски град спорта 2018. године“ • Регионални лидер у области цивилне заштите – добро опремљени савременим средствима, опремом и обученим кадровима • Безбиједна заједница која промовише сигурност кроз превенцију повреда и насиља, те ублажавања посљедица природних катастрофа • Град издваја буџетска средства за вантјелесну оплодњу • Развијена инфраструктура и добра повезаност са градовима и општинама у региону • Квалификована и конкурентна радна снага – постојање великог броја високо образованих кадрова на тржишту рада • Диверзификована привредна структура • Добра сарадња локалне самоуправе и привредника	(медицински, анимални и др.) • Недовољно искориштен туристички потенцијал града • Недовољна понуда смјештајних капацитета у односу на потражњу • Недостатак инфраструктуре за конгресни туризам – непостојање конгресног центра • Непостојање јединствене и транспарентне евиденције корисника свих видова социјалне заштите и других врста помоћи што негативно утиче на ефикасност и ефективност система • Недовољан број објеката предшколског образовања • Недовољан број и неодговарајући квалитет спортске инфраструктуре • Недостатак простора за рекреацију и зелених урбаних површина • Повећан број спортских организација али без значајнијих резултата • Недостатак појединих стручних кадрова у здравственим установама • Непостојање система за интегрално управљање отпадом • Успостављени систем праћења и мониторинга комуналних услуга није свеобухватан и довољно ефикасан • Град нема у власништву атрактивно и инфраструктурно опремљено земљиште које нуди инвеститорима • Недовољно интересовање привредника за финансирање пројеката и послова на територији града • Недостатак квалитетне практичне наставе током формалног образовања и недовољна укљученост школа у систем неформалног образовања • Не врши се селекција/рециклажа отпада • Уситњени и расцјепкани земљишни посједи • Мали проценат наводњавања и кориштења расположивих водних ресурса за наводњавање • Недовољно изграђене институције финансијске, нефинансијске и комбиноване подршке предузетништву (технолошки паркови, кластери, пословни

	акцелератори, coworking простори, фондови ризичног капитала, анђели инвеститори, факторинг компаније, уређене индустријске зоне) • Непостојање еУправе и апликација за комуникацију са грађанкама и грађанима • Нефункционалан аеродром • Слаб ниво искоришћености жељезничког саобраћаја • Недовољан број студентских домова • Велике запуштене површине са алергенима (поља зарасла у амброзију) • Недовољан број контејнера и канти за одлагање смећа • Град није “pet friendly”. • Један број недовшених и нефункционалних грађевинских објеката • Велики број неискоришћених простора у власништву Града
ШАНСЕ	ПРИЈЕТЊЕ
• Добра сарадња са републичким институцијама, чије је сједиште у Бањој Луци • Прекогранична и регионална сарадња • Близина тржишта Европске уније • ЕУ интеграције – могућности коришћење европских и међународних фондова и других извора финансирања • Кандидатура за Европску престоницу културе • Smart City концепт • Green City концепт • Добри и диверзификовани природни ресурси • Велики енергетски потенцијал и могућности за коришћење обновљивих извора енергије (термални извори, енергија вјетра, енергија сунца, енергија воде) • Изградња хидроцентрале и мини-хидроцентрала на ријеци Врбас и притокама • Незагађена животна средина (ваздух, вода, земљиште) • Постојање доброг законодавства из области заштите животне средине и његова примјена	• Вјеродостојност података о броју и структури становника • Законска ограничења у дефинисању пакета олакшица за нове инвеститоре • Неповољан општи политички амбијент • Пријетња да Град (п)остане само административни центар - изостанак развоја других капацитета Града • Пад прихода од индиректних пореза због мале стопе привредног развоја и вањског дуга РС-а • Низак ниво страних инвестиција • Недостатак средстава за улагање у привреду и прерађивачку индустрију под повољним условима • Угрожавање локалне привреде нелојалном конкуренцијом (сива економија) • Одлазак младих са села • Одлазак становништва у Западну Европу (економска миграција) • Одлазак младих и висококвалификованих људских ресурса • Неусаглашеност уписне политике и планова и програма рада у стручним школама са потребама тржишта рада • Супротстављени трендови на тржишту радне снаге – раст суфицитарних и пад дефицитарних занимања

• Постојање Фонда за заштиту животне средине и енергетску ефикасност РС • Богатство квалитетним шумама • Квалитетни модели државних подстицаја у области предузетништва и пољопривреде • Унапређење законодавства у области локалног економског развоја • Рурални развој • Повољни услови за развој сточарства • Прилив страних директних инвестиција • Јавно-приватна партнерства • Развој прерађивачке индустрије • Развој ИТ индустрије и велике могућности за улагања у овај сектор • Развој авио-саобраћаја • Потенцијалне инвестиције из дијаспоре • Велики потенцијал за развој конгресног, здравственог и спортско-рекреативног туризма • Brownfield инвестиције у постојеће објекте	• Недостатак механизма за преквалификацију и доквалификацију радника у складу са потребама тржишта рада • Недовољно развијена свијест грађана о заштити животне средине • Изградња хидроцентрале и мини-хидроцентрала на ријеци Врбас и притокама • Климатске промјене • Загађење водотокова, земљишта, шума итд. • Неплански развој приградских подручја који не прати одговарајући инфраструктурни развој • Бесправна градња • Повећање броја моторних возила са истом мрежом саобраћајне инфраструктуре • Непоуздане евиденције и нејасни имовинско-правни односи, укључујући и имовину локалне самоуправе (због нехармонизованих закона) • Компликовано и/или недовољно јасно законодавство на нивоу РС и БиХ • Непостојање генералне Стратегије развоја РС и БиХ • Недовољно стимулативан правни и финансисјки оквир за развој предузећа и улагања у РС и БиХ • Неодовољно обучени и компетентни запослени у јавној управи за припрему и управљање пројектима према РСМ методологији

Компаративне, конкурентске и јединствене предности Града Бања Лука

Компаративне предности	Конкурентске предности	Јединствене предности
Стратешки положај	Карактеристике главног града и административни центар – добра сарадња са републичким институцијама	
Географски положај	Близина међународног тржишта – Хрватска, Словенија, Србија	
Развијена саобраћајна инфраструктура и комуникационе мреже у земљи и иностранству	Аеродром Аутопут – веза са Коридором X Даље повезивање путне мреже – Коридор СЗ	
Један од најзеленијих градова Европе	Уређени паркови, велике зелене површине и алеје уљепшавају изглед града и чине ваздух чистијим	
Атрактивна дестинација за потенцијалне инвеститоре	Град сертификован као повољно пословно окружење у Југоисточној Европи (посједовање BFC SEE сертификата)	
Универзитетски центар регије у којем се школују квалитетни високошколски кадрови	Универзитет Бања Лука и неколико приватних универзитета са великим бројем факултета I, II и III циклуса студија	
Развијена мрежа здравствених институција	Развијен здравствени туризам (медицинска рехабилитација, дентални туризам, естетска хирургија)	
Разноврсни природни ресурси и обновљиви извори енергије	Коришћење биомасе за гријање од 2017/18. године	
Термалне воде	Потенцијал за коришћење термалних вода за бањски туризам	Врућице – природне бањице вруће воде поред Врбаса
Хидроенергетски потенцијали	Изградња хидроцентрале и мини-хидроцентрала	
Потенцијал ријеке Врбас за развој туризма	Развијен рафтинг на Врбасу са пратећом понудом, садржајем и услугама	Ноћни рафтинг на Врбасу (на освијетљеним стазама)
Тврђава Кастел као културно-историјски споменик	Тврђава Кастел као локација одржавања бројних културних догађаја и манифестација	
Производи и услуге са потенцијалом за брендирање	Брендирани производи и услуге	Змијањски вез, дајак, бањалучки ћевап

Развијен манифестациони туризам	Велики број препознатљивих етно и других фестивала, спортских и културних догађаја	<i>Drill and Chill</i> фестивал, Демо-фест, Кочићев збор, Ћевап фест
Богато културно-историјско наслеђе	Кандидатура за Европску престоницу културе	
Развијена угоститељска понуда	Велики број угоститељских објеката са препознаљивом гастрономском понудом	
Квалитетни и компетентни ИТ кадрови	Развијен приватни сектор у области ИТ индустрије	
Добро организована Градска управа	Дигитализација и систематски развој е-управе	
Развијен систем комуналних и других услуга за грађане	Систематски развој „паметних услуга“ (електронске наплатне станице за издавање паркинг картица које се напајају на соларну енергију, е-регистар прописа) и даље увођење Smart City обиљежја	

Стратешки фокуси

На основу детаљне ситуационе анализе, као и издвајањем компаративних, конкурентских и јединствених предности и њиховим спајањем са вањским приликама, с једне стране, и повезивањем слабости и пријетњи, с друге стране, Развојни тим града Бања Лука уз стручну помоћ консултаната, препознао је и предложио Партнерској групи и широј локалној заједници стратешке фокусе у наредних десет година:

1. Унапређење повољног пословног окружења, јачање локалне привреде, пољопривреде и туризма и привлачење нових директних инвестиција⁹⁸

Унапређење повољног пословног окружења је предуслов за јачање локалне привреде, а улога Градске управе у том процесу, као и сарадња са приватним сектором путем јавно-приватног дијалога и партнерства, су од кључног значаја. Повољно пословно окружење подразумијева обезбјеђење адекватних услова за оснивање, раст и развој локалних МСП и предузетништва; предвидљивост и стабилност услова пословања; осигурање адекватних јавних политика на локалном нивоу (стратегија, програма, мјера, итд.) и предлагање иницијатива за унапређење законодавства и јавних политика на вишим нивоима.

Јавно-приватни дијалог ће се и даље промовисати и одвијати са свим актерима – кроз рад Савјета за економска питања и развој (Привредни савјет), анкетање привредника, директне контакте са представницима инвеститора и МСП, предузетницима, сајмове, форуме, округле столове са привредницима, организацију В2В сусрета и др.

⁹⁸ У складу са принципима Сертификације градова и општина са повољним пословним окружењем у Југоисточној Европи - *Business-Friendly Certification – South-East Europe (BFC SEE)*

Јачање јавно-приватног дијалога кључно је за боље разумијевања потреба привредника, њихових планова за развој, као и прикупљања приједлога и иницијатива за побољшање конкурентности локалних МСП и предузетника, како на домаћем, тако и на иностраном тржишту. Градска управа је покретач јавно-приватног дијалога, кључни актер у стварању повољних услова за привлачење домаћих и страних инвестиција и стратешком управљању локалним економским развојем. У том смислу, јачање капацитета локалне управе за континуирано праћење, прикупљање и анализу података са циљем налажења адекватних рјешења за конкретне проблеме привредног сектора, препознато је као један од битних фокуса у наредном периоду.

Такође, овај стратешки фокус обухвата даље унапређење политике управљања градским грађевинским и пољопривредним земљиштем; израду планске документације за потребе грађења пословних зона и објаката (и њена дигитализација – у складу са другим стратешким фокусом); рјешавање правно-имовинских односа на локацијама за инвестирање и њихово инфраструктурно уређење. Посебан значај има унапређење постојећих и развој нових пословних зона при чему је неопходна адекватна промоција понуде пословних зона за инвеститоре, преваходно за индустријске капацитете. Осим изградње пословне, комуналне и саобраћајне инфраструктуре, развој пословних зона захтијева транспарентан и свеобухватан система подстицаја, предвидљивост трошкова пословања, а прије свега, поједностављене административне процедуре.

Повољно пословно окружење подразумијева развијен систем основних и напредних услуга за приватни сектор, од којих многе почивају на принципима е-управе. Стога, унапређење постојећих и увођење нових услуга за привреднике - постојеће и будуће инвеститоре, нарочито побољшање услуга за издавање различитих дозвола у надлежности Градске управе, ће бити један од кључних задатака овог стратешког фокуса, али стратешког фокуса који се односи Smart City.

Промоција града Бања Лука, као повољне локације за инвестирање, обухвата активности усмјерене на циљано и систематско привлачење како домаћих, тако и страних инвеститора. Унапрјеђење промотивних материјала, садржаја намијењених потенцијалним инвеститорима на интернет страници града, директни контакти са инвеститорима путем разних комуникационих канала, те јачање капацитета Градске управе за сарадњу са инвеститорима требало би, између осталог, значајно допринијети повећању нових инвестиција на подручју града.

На основу ситуационе анализе, утврђено је да су улагања у развој прерађивачке индустрије и успостављање функционалних механизма за развој радне снаге у складу са потребама тржишта рада стратешки важни за будући развој града. Ово се посебно односи на сектор ИТ, електроенергетски сектор, сектор металопрераде, дрвопрераде, текстилно-кожарске индустрије и прехранбене индустрије. Нарочито у прерађивачкој индустрији, брзи развој технологија и потребе на тржишту радне снаге, захтјевају радну снагу која, осим знања добијених током редовног школовања има и практична знања, која све више подразумевају управљање сложеним производним процесима и руковање компјутеризованим машинама и алатима, што често захтева виши степен стручности и континуирано усавршавање.

Према последњем попису становништва из 2013. године, готово једна четвртина становника Бања Луке живи у руралном подручју (44.997), односно, на селу и приградским насељима. Због тога је рурални развој, тј. равномеран економски развој целокупне територије Града, важан стратешки фокус. Истраживања која су спроведена приликом припреме социо-економске анализе показала

су велику несразмјеру у развијености и условима живота и рада у урбаном и сеоском подручју Града. Највећи економски проблеми са којима се суочава сеоско становништво и становништво које живи у приградским насељима је: неразвијена и/или лоша пословна инфраструктура, недостатак привредних и прерадних капацитета на селу, недостатак радне снаге услед великих миграција из села у град, неадекватан приступ тржишту, неорганизован откуп пољопривредних производа, неадекватно очување здраве животне средине, итд.

Град има велику површину пољопривредног земљишта и природне потенцијале (чист ваздух, незагађена вода, итд.). Рурално подручје Града одликује и незагађена животна средина - непостојање индустријских капацитета и великих индустријских загађивача, који ово подручје чине интересантним и за развој руралног туризма, здравственог и адреналинског туризма и спортског лова и риболова.

С обзиром да неки од савремених трендова на туристичком тржишту иду на руку потенцијалима са којима Бања Лука располаже, у оквиру овог стратешког циља биће стављен фокус на компаративне и конкурентске предности и њихову презентацију туристичкој јавности. Као катализатор укупног развоја туризма, а и града у цјелини, могао би да послужи тематски туризам базиран на „3Е“ принципу (Entertainment – забава, Excitement – узбуђење, Education-едукација). Тежња данашњег туристе за боравком у чистим незагађеним срединама, могла би се задовољити кроз развој руралног туризма утемељеног на одрживим основама. Овај вид туризма значи и развој слабије развијених руралних дијелова града, повећање запослености и извор додатних прихода за локално становништво.

Јачање пољопривреде и развој руралног туризма ће директно допринијети побољшању услова за останак становништва на селу, што је итекако важно за будући одрживи развој града. Град посебно треба да узме у обзир и да искористи могућност европских и регионални интеграционих процеса и расположиве европске фондове за развој, који нуде шансе за уравнотеженији развој сеоског и приградског подручја. Потенцијале за развој руралног туризма, треба искористити за развој садржаја за одмор и рекреацију. Тежиште треба да буде усмерено на инфраструктурном опремању простора, обогаћивању садржаја за одмор и рекреацију, културних и спортских садржаја, са посебним акцентом на услове за живот најмлађе популације.

С циљем побољшања укупног пословног амбијента и подстицања привредног развоја, како у граду тако и на селу и приградским насељима на подручју града, пољопривредним произвођачима, постојећим привредницима и потенцијалним инвеститорима бројне услуге пружају:

- Одељење за локални економски развој и стратешко планирање (Центар за инвеститоре)
- Одељење за просторно уређење (Центар за дозволе)
- Одељење за привреду (Канцеларија за предузетнике),
- Градска развојна агенција.
- Центар за развој пољопривреде и села

Град заједно са удружењима и задругама и у сарадњи са индивидуалним пољопривредним произвођачима, активно учествује у поспјешивању и подршци у развоју пољопривреде. Постоји одређеност града да се тај тренд и пракса настави и интензивира у наредном периоду. Град већ спроводи бројне пројекте, мјере и активности у области развоја пољопривреде, али је потребно

интензивирати напоре у области повећања приноса и броја грла, укрупњавања посједа, јачања удруживања и побољшања инфраструктуре на селу и у приградским насељима, изградњи и развоју предузетничких зона у приградским насељима, а прије свега кроз изградњу нове и/или реконструкцију постојеће инфраструктуре (вода, канализација и саобраћајнице).

Као важан дио овог стратешког фокуса, водиће се рачуна о инклузивној политици, односно, о стварању једнаких могућности и за запошљавање особа са инвалидитетом, а посебно за запошљавање жена и млађе популације.

2. Развој Града као модерне урбане средине, засноване на концепту *Smart City*, угодне за живот свих грађана

Концепт *Smart City* („паметан град“) представља савремену тенденцију у управљању урбаним развојем, која се заснива на интеграцији информационих и комуникационих услуга са интернет технологијом познатијом као „Интернет ствари“ (*Internet of Things*). У условима кључних технолошких, економских и еколошких промјена, модерна, „паметна“ рјешења, заснована на технолошком развоју, нису само избор, него и потреба за град Бања Луку. Град Бања Лука нема израђену Стратегију дигитализације али је у току процес прикупљања информација везаних за евентуалну припрему овог документа, те размјену искустава с другим градовима ради преноса знања и искустава у овој области.

Развој „паметних“ урбаних средина је и један од циљева Европске уније, нарочито када су у питању метрополе, са сложеном структуром, развијеном мрежом институција и услуга, које треба поједноставити и учинити их доступним великом броју становника и посјетилаца, са разноврсним потребама и интересовањима. Међународни примјери добре праксе у увођењу *Smart City* приступа су Амстердам, Барселона, Мадрид, Стокхолм, а у региону је то град Љубљана.

Европска агенда за дигитализацију до 2020. године⁹⁹ промовише концепт одрживог развоја заснован на коришћењу *smart* технологија, као и на обједињеном дигиталном тржишту. Европска унија нарочито подржава иновације и инвестирање у информационо-комуникационе технологије намијењене унапређењу јавних услуга и њиховој бољој доступности грађанима и приватном сектору.

Циљ је да се осигура управљање јавним простором и јавним услугама на ефикаснији, ефективнији, безбједнији начин, чиме се олакшава или унапријеђује свеукупан квалитет свакодневног живота грађана и пословања приватног сектора у граду. Увођење овог концепта представљаће важан искорак ка праћењу савремених трендова развоја, што би уврстило град Бања Луку у групу напредних и модерних европских и свјетских градова. У наредних десет година, Град треба да се фокусира на постепену модернизацију, укључујући сљедеће:

- Увођење широког дијапазона електронских или дигиталних технологија у све аспекте урбане инфраструктуре града (саобраћај, комуналне услуге, заштита животне средине, безбједност и др.),

⁹⁹ Europe's Digital Agenda 2020 - http://eige.europa.eu/resources/digital_agenda_en.pdf

- Коришћење *smart* технологија и online услуга у свакодневном животном и радном окружењу (online куповина, плаћање телефоном путем *smart* апликација електронски састанци, телеконференције, интернет форуми, итд.),
- Наставак увођења информационо-комуникационих технологија у рад Градске управе и јавних комуналних предузећа, пружање електронских услуга и одговарање на захтјеве грађана и привредника у реалном времену или у најкраћем могућем року (е-управа),
- Боље умрежавање, информисање грађана, испитивање јавног мњења, размјена знања и искустава електронским путем (e-learning, информативни touch-screen пултови, испитивање задовољства корисника услуга путем електронских да/не анкета, е-комуникација управе и грађана).

Постепеним увођењем *Smart City* концепта, задовољава се принцип инклузије и у већој мјери се побољшава доступност услуга, смањују се физичке препреке и унапријеђује квалитет живота, нарочито, за особе са инвалидитетом.

3. Развој Града као еколошки одрживе, комунално опремљене и енергетски ефикасне и безбједне средине, засноване на концепту *Green City*

Бања Лука је један од најзеленијих градова у Европи. Бројни паркови, зелене површине, алеје и рекреативне зоне представљају њену значајну компаративну предност и велику шансу да постане један од водећих градова са одликама *Green City* у региону. Зато је одрживо управљање зеленим површинама и другим природним ресурсима на територији града препознато као један од кључних стратешких фокуса и циљева интегрисаног развоја у периоду 2018-2027. године.

Концепт „зеленог“ града (*Green City*) подразумеје уређење зелених урбаних површина, паркова, рекреативних зона, обала Врбаса и притока и управљање природним ресурсима на одговоран и креативан начин. Сагледавају се како естетски, тако и функционални аспекти, са фокусом на заштиту урбане животне средине, у контексту друштвеног и економског развоја. Посебан потенцијал представљају зелена подручја око Града (Бањ брдо, Старчевица, Шибови, Траписти,..) за развој рекреативних садржаја, спорта, те здравог стила живота.

Green City је интегрисан приступ управљању свим еколошким аспектима у локалној заједници, укључујући: квалитет воде, водоснабјевања, прикупљања и пречишћавања отпадних вода, квалитет ваздуха, еколошко управљање отпадом (сепарација и рециклажа), коришћење обновљивих извора енергије, даљинско гријање на биомасу, регулисање саобраћаја и смањење емисије штетних гасова увођењем аутобуса на електрични погон или јавно доступних бицикала, редукација буке и уређење зелених јавних површина – паркова, алеја, кружних токова, рекреативних зона и осталих, елементарних и напредних услуга за грађане на цијелом подручју, а нарочито у приградским и сеоским подручјима која још обилују инфраструктурним проблемима.

Green City је једна врста неформалног савеза градова и општина широм свијета, који имају исти циљ – смањење штетних утицаја на животну средину тако што ће смањити количину отпада, проширити рециклажу, проширити отворени, зелени простор и тргове ради боље искоришћености земљишта и економичне изградње стамбених блокова, те пружити подршку локалним привредницима и предузетницима кроз подстицаје за дјелатности које не угрожавају животну средину или које промовишу њену заштиту.

Одрживост зеленог јавног простора посматра се и планира, како квантитативно (у смислу површине односа зелених површина и грађевинског земљишта и задатих еколошких параметара, (цијена озелењавања и одржавања), тако и квалитативно (на који начин је тај простор оплемењен, како изгледа, какву функцију има, које садржаје нуди и сл.).

Осим еколошког аспекта - „паркови су плућа града“, паркови, рекреативни простори, дјечија игралишта и друге зелене јавне површине развијају културу његовања и кориштења јавног простора, али су и мјеста у којима грађани и посјетиоци проводе своје вријеме, па на тај начин доприносе друштвеној кохезији. Из тог разлога, развој садржаја на тим просторима је од кључног значаја.

У неким градовима постоје и примјери добре праксе остваривања економске користи, кроз комерцијалне садржаје, уштеде енергије, итд. Садржаји који се нуде у оквиру зелених јавних површина се могу значајно обогатити комбиновањем два концепта - Green City и Smart City. На примјер, у граду Рејкјавику, за градски превоз и гријање у потпуности се користе обновљиви извори енергије¹⁰⁰.

У домену заштите животне средине, рурално становништво се, такође, суочава са проблемима, у дијелу водоснабдијевања и одвода отпадних вода, појаве дивљих депонија, загађења земљишта и ваздуха. Због тога је, и за рурална подручја кључно фокусирање на очување здраве животне средине.

4. Развој Бања Луке као Европске престонице културе, града спорта, здравља и знања, која осигурава ангажовање различитих друштвених група и укључивање свих социјалних категорија

Четврти стратешки фокус односи се на инфраструктурно опремање културних, спортских, здравствених и образовних институција, јачање капацитета људских ресурса, обогаћивање постојећих и развој нових садржаја у циљу побољшања квалитета живота грађана и понуде атрактивних и корисних садржаја посјетиоцима града Бања Лука.

Град Бања Лука располаже великим потенцијалом за развој културе, а кандидатура за статус Европске престонице културе 2024. године, је шанса за Бања Луку, не само да се боље позиционира на културној карти Европе и оствари међународну сарадњу, већ и за даље инфраструктурно унапређење, увођење нових културних садржаја и остваривање економске користи. Стицање статуса Европске престонице културе¹⁰¹ је прилика за међународну афирмацију Града али и шанса за његов веома брз и свеобухватан развој и ефикасан начин за подизање културног и свеукупног квалитета живота у граду. Овај престижни статус може дати значајан допринос бољем остваривању резултата и у свим претходним стратешким фокусима. Искуства градова који су претходно носили ову титулу указују да се она све више користи као средство за остварење повољних привредних и друштвених циљева у бројним областима (туризам, угоститељство, услуге, саобраћај и др.).

¹⁰⁰ <https://phys.org/news/2009-03-green-cities.html#jCp>

¹⁰¹ https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en

Остале одреднице овог стратешког фокуса заснивају се на предностима и шансама за даљи развој као града спорта, здравственог и образовног центра региона, који осигурава и ангажовање различитих друштвених група и укључивање свих социјалних категорија.

Спорт ће се систематски подстицати на свим нивоима - кроз изградњу инфраструктуре, програм школског спорта, развој спортова и спортских клубова који су препознати као стратешка предност града. Програмом развоја спорта Града Бања Лука за период 2018-2022. године, дефинисани су јасни основни и посебни циљеви развоја спорта у граду Бања Лука, који ће се реализовати кроз неколико различитих програма и пројеката како би се што више утицало на развој спорта код основношколске дјецe и омладине, као и вредновању остварених спортских резултата и изградње спортске инфраструктуре.

Циљ је и да се Бања Лука даље развија као здравствени центар региона са разноврсним и квалитетним услугама, кроз унапређење здравствених објеката, модернизацију опреме и промоцију здравствених услуга које се нуде на подручју града.

У оквиру овог стратешког циља посебна пажња ће се посветити јачању универзитетског духа града Бања Лука, као регионалног центра знања и иновација, те јачању сарадње између академске заједнице, јавне управе, цивилног и приватног сектора.

Према налазима приказаним у ситуационој анализи, друштвени развој руралних подручја подразумијева рјешавање проблема сеоског становништва у области изградње путне инфраструктуре, побољшан приступ здравственим и социјалним услугама, изградњу „меке“ и „тврде“ инфраструктуре, неопходне за развој културних, образовних, спортских и рекреативних садржаја, те увођење интернета и електронских услуга за рурално становништво.

Визија града Бања Лука

Визија града Бања Лука темељи се на сљедећим вриједностима:

- Главни град и регионални центар (центар регије у Републици Српској и БиХ, али и центар регије у међународном окружењу)
- Модеран град који се темељи на кључним европским вриједностима и смјерницама за развој
- Средина са повољним амбијентом за пословање (*Business-Friendly City*)
- Економски развијен град пожељан за инвеститоре, који пружа погодности својим грађанима, шансу за запослење и живот појединаца и породице
- Град савремених технологија, који нуди ефикасне јавне услуге за грађане и пословну заједницу (*Smart City*)
- Град зеленила, чистог ваздуха и воде, и квалитетних јавних комуналних услуга (*Green City*)
- Град који штити своју животну средину
- Инфраструктурна и комунална повезаност изнутра и извана
- Град у којем грађани добро живе (*Well-Being City*)
- Град који напредује и чији становници активно учествују у свим аспектима јавног живота
- Пожељна дестинација, са богатим културним, спортским и туристичким садржајима
- Равномјерни развој руралних подручја и приградских насеља

Стратешки циљеви произилазе из визије и стратешких фокуса и представљају трансформацију и конкретизацију визије и фокуса. Стратешки циљеви представљају главне правце достизања визије и изражавају крајње резултате које намјеравамо постићи до краја планираног периода.

Стратешки циљ 1: Град са повољним пословним окружењем, јаком и конкурентном привредом и растом домаћих и страних инвестиција

Стицањем BFC SEE сертификата као град са повољним пословним окружењем, Градска управа Бања Лука је исказала своје стратешко одређење да се континуирано и систематски бави привредним развојем заједнице. Овај стратешки циљ ће се реализовати стварањем услова за јачање МСП и предузетника, већи прилив директних домаћих и страних инвестиција, нарочито у сектору прерађивачке индустрије. Прерађивачка индустрија пружа највеће могућности за запошљавање и повећање конкурентности, у смислу нових улагања у производне процесе, машине и опрему, унапређење радне снаге, те развој иновативних производа и услуга. Развој прерађивачке индустрије, уз стицање неопходних лиценци и сертификата, омогућава производњу и пласман производа вишег степена финализације на домаћа и посебно инострана тржишта, чиме

се повећавају приходи од извоза. Ово је претпоставка за даље повећање обима производње и отварање нових радних мјеста у производном сектору.

Кључна претпоставка за постизање овог циља је стварање повољног пословног амбијента, у смислу подршке функционисању МСП и предузетника и пружања квалитетних услуга у свим фазама њиховог развоја и реализације нових инвестиција. Ово обухвата изградњу пословне, комуналне и саобраћајне инфраструктуре, континуирано унапређење административних процедура и јавно-приватног дијалога, предвидљивост трошкова пословања, свеобухватан систем подстицаја.

Посебан значај за реализацију овог циља има и унапређење постојећих и развој нових пословних зона при чему је неопходна адекватна промоција понуде пословних зона за инвеститоре, преваходно за индустријске капацитете.

Јачање пољопривреде и развој руралног туризма ће директно допринијети побољшању услова заостанак становништва на селу, што је итекако важно за будући одрживи развој града. Овај стратешки циљ има у фокусу успостављање институционалног оквира и инфраструктуре за развој пољопривреде, као и јачање конкурентности пољопривредних произвођача.

С обзиром да неки од савремених трендова на туристичком тржишту иду на руку потенцијалима са којима Бања Лука располаже, у оквиру овог стратешког циља биће стављен фокус на компаративне и конкурентске предности за развој туризма и њихову презентацију туристичкој јавности.

За остварење овог стратешког циља дефинисани су следећи индикатори:

- До краја 2027. године, број запослених у производним дјелатностима увећан за најмање 30% у односу на 2017. годину.
- До краја 2027. године, стопа незапослености на територији града Бања Лука смањена је за најмање 10% у односу на 2017. годину.
- До краја 2027. године просјечна бруто плата на територији града Бања Лука увећана је за 20% у односу на 2017. годину.
- До краја 2027. године дошло је до повећања укупних прихода у привреди на територији града Бања Лука за 30% у односу на 2017. годину
- До краја 2027. године дошло је до повећања вриједности укупних домаћих и страних инвестиција на територији Града Бања Лука за 50% у односу на 2017. годину.
- До краја 2027. године, повећани приходи од пољопривреде на територији града Бања Лука за 30% у односу на 2017. годину
- До краја 2027. године повећани приходи од туризма на територији града Бања Лука за 30% у односу на 2017. годину.

Стратешки циљ 2: Модерна, урбана средина, заснована на *Smart City* концепту, угодна за живот свих грађана

У складу са исказаним потребама, кључним европским вриједностима и смјерницама за развој, укорак са временом, други стратешки циљ града Бања Лука је да се приближи модерним европским градовима који примјењују *Smart City* концепт, тако што ће се у наредних десет година интензивно бавити:

- Модернизацијом јавне управе (е-управа) и увођењем ефикасних и ефективних електронских услуга за грађане и приватни сектор,
- Инфраструктурним опремањем града на принципима smart технологија у свим областима одрживог развоја и, нарочито, у погледу енергетске ефикасности;
- Развојем механизма за електронско преношење знања и информација грађанима, као будућим корисницима свих погодности које нуди *Smart City* и
- Развојем иновационе дјелатности у области информационо-комуникационих технологија.

Као *Smart City*, Град Бања Лука очекује и значајне резултате у областима:

- **Енергетске ефикасности**, путем коришћења модерних технологија за праћење потрошње енергије са циљем повећања контроле и смањења трошкова, инсталације савремене расвјете, увођења опреме за контролу загађења и еколошку заштиту итд.
- **Регулисања јавног превоза, мобилног и стационарног саобраћаја**: коришћење савремених интелигентних-транспортних рјешења у саобраћајном систему града која ће допринијети подизању саобраћајне услуге на виши ниво и смањењу саобраћајних гужви, односно ефикаснијем и модернијем саобраћају на подручју Града. Модерна стајалишта за јавни превоз путника са дисплејима који ће показивати вријеме долазака аутобуса, електронске аутобуске карте, системи за показивање заузетости паркиралишта, семафорски уређаји са аутоматским прилагођавањем саобраћајном оптерећењу у реалном времену, савремено информисање учесника у саобраћају, подршка употреби електричних возила кроз постављање јавних пуњача за електрична возила, имплементација система за аутоматско изнајмљивање бицикала и друга интелигентна савремена транспортна рјешења.
- **Модернизације рада јавних комуналних предузећа** путем дигитализације; коришћењем савремених софтверских рјешења за управљање оријентисано ка резултатима (које омогућава мониторинг у реалном времену и аутоматску израду финансијских извјештаја и извјештаја о потрошњи, итд.); увођењем апликације и online сервиса за провјеру и плаћање рачуна; електронском пријавом комуналних проблема (на примјер, *Sistem 48*); даљинским управљањем извориштима и водоводном мрежом; прилагођавањем инфраструктуре за особе са инвалидитетом (рампе, аудио-апликације за слијепе и слабовиде, дигитализоване ознаке за слабовиде); аутоматизацијом даљинског гријања, увођењем еко-топлане са аутоматским управљањем производњом и дистрибутивном мрежом; унапређењем водоводне и канализационе мреже, система за пречишћавање отпадних вода и др.
- **Модернизације рада јавне управе**: коришћење савремених информационо-комуникационих технологија за праћење реализације циљева и управљање оријентисано ка резултатима у свим областима: електронска база људских ресурса; електронске провјере задовољства услугама; одржавање електронских сједница; интерактивни website

за грађане, подношење захтјева електронским путем; електронско издавање грађевинских дозвола; појачана безбједност у граду (постављање сигурносних камера на ризичним мјестима у граду - видео-надзор).

- **Подстицања развоја ИТ сектора:** подршка за start up, оснивање ИТ парка, подстицаји за развој информационо-комуникационих технологија.

Реализацијом овог стратешког циља постићи ће се висок ниво интеракције са грађанима и континуирана комуникација о свим кључним питањима живота и развоја града угодног за живот. Успоставиће се и ефикасни систем за мониторинг у реалном времену, као и лакше праћење резултата и ефеката реализације Стратегије интегрисаног развоја града Бања Лука.

За остварење овог стратешког циља дефинисани су сљедећи индикатори:

- До краја 2027. године, 30% више грађана користи ИКТ него у 2017. години.
- До краја 2027. године, 20% грађана врши плаћање електронским путем.
- До краја 2027. године, 40% услуга Градске управе је дигитализовано.

Стратешки циљ 3: Еколошки одржива, комунално опремљена, енергетски ефикасна и безбједна средина - Green City

Остварење овог циља доприноси бољем интегрисаном развоју Града, не само у смислу квалитетнијих комуналних услуга и уштеда енергије или атрактивнијег изгледа, него може да иницира читав низ партиципативних еколошких активности које ће довести до дугорочних промјена односа и ставова према животној средини и до утемељавања нових друштвених вриједности, односно да приближи град његовим становницима.

Концепт „зеленог“ града (*Green City*) подразумијева уређење зелених урбаних површина, паркова, рекреативних зона, обала Врбаса и притока и управљање природним ресурсима на одговоран и креативан начин. Сагледавају се како естетски, тако и функционални аспекти, са фокусом на заштиту урбане животне средине, у контексту друштвеног и економског развоја. Јавни простори са квалитетним садржајима омогућавају бољу интеракцију, физичко ангажовање и бригу о здрављу грађана. Циљ је да грађани буду срећнији и осјећају се боље у зеленом, инспиративном простору у којем живе.

Као Green City, Град Бања Лука очекује и додатне ефекте, примјеном „паметних рјешења“ у областима:

- Енергетске ефикасности путем инсталације савремене расвјете, увођења опреме за контролу загађења и еколошку заштиту, итд.
- ефикаснијег управљања ванредним ситуацијама (јачањем система цивилне заштите, увођење интерактивних мапа ризика, електронског система узбуњивања, софтвера за управљање ванредним ситуацијама, савремене опреме, итд.).

За остварење овог стратешког циља дефинисани су следећи индикатори:

- До краја 2027. године повећано задовољство грађана комуналним услугама (мјерено анкетом) за 20% у односу на 2017. годину.
- До краја 2027. године 90% становништва прикључено на јавну водоводну мрежу
- До краја 2027. године 80% становништва прикључено на јавну канализациону мрежу
- До краја 2027. године 90% становништва покривено одвозом комуналног отпада
- До краја 2027. године најмање 20% од укупних прикупљених количина отпада се рециклира
- До краја 2027. године, количине емитираног CO₂/глави становника мање за 20% у односу на 2017. годину.
- До краја 2027. показатељи квалитета (загађења) ваздуха мањи за 10% у односу на 2017. годину
- До краја 2027. године, број м² уређених јавних/парковских/зелених површина на 1.000 становника повећан за 30% у односу на 2017. годину.
- Вриједност материјалних штета у привреди, инфраструктури, јавним и приватним објектима од природних и других непогода (поплаве, земљотреси, пожари) смањен за 20% (годишњи просјек) у периоду 2018-2027. у односу на просјек штета у периоду 2013-2017.

Стратешки циљ 4: Препознатљив регионални, образовни, здравствени, културни, спортски и центар унапређене социјалне инклузије

У оквиру овог циља, Град ће развијати инфраструктуру, обогати садржаје и јачати капацитете људских ресурса у свим областима друштвеног живота. Просторе који су на располагању треба даље унапређивати, у складу са стратешким развојем образовања, здравства, културе и спорта. Циљ је да Бања Лука постане Европска престоница културе, а да Бански Двор постане „епицентар“ културе града Бања Лука и да се постојећи објекти културе реновирају и унаприједи и њихови садржаји, али и изградбе нови објекти који недостају у граду.

Спорт ће се систематски подстицати на свим нивоима - кроз изградњу инфраструктуре, програм школског спорта, развој спортова и спортских клубова који су препознати као стратешка предност града. Програмом развоја спорта Града Бања Лука за период 2018-2022. године, дефинисани су јасни основни и посебни циљеви развоја спорта у граду Бања Лука, који ће се реализовати кроз неколико различитих програма и пројеката како би се што више утицало на развој спорта код основношколске дјеце и омладине, као и вредновању остварених спортских резултата и изградње спортске инфраструктуре.

Циљ је и да се Бања Лука даље развија као здравствени центар региона са разноврсним и квалитетним услугама, кроз унапређење здравствених објеката, модернизацију опреме и промоцију здравствених услуга које се нуде на подручју града, као и да се константно унапређује социјална инклузија.

У оквиру овог стратешког циља посебна пажња ће се посветити јачању универзитетског духа града Бања Лука, као регионалног центра знања и иновација.

За остварење овог стратешког циља дефинисани су следећи индикатори:

- До краја 2027. године проценат становника из категорије „испод границе сиромаштва“/укупан број становника мањи од 10%.
- До краја 2027.г. преко 75% анкетираних грађана задовољно је условима за образовање.
- До краја 2027.г. преко 75% анкетираних грађана задовољно је здравственим услугама.
- До краја 2027. године буџетска издвајања за културну политику повећана за 30% у односу на 2017. годину.
- До краја 2027.г. преко 75% анкетираних грађана задовољно је културним садржајима и условима у области културе.
- До краја 2027. године, повећана улагања у област спорта за 30% у односу на 2017. годину
- До краја 2027. године, град Бања Лука повећао апсорпцију средстава из екстерних извора за 50% у односу на 2017. годину.

Равномјеран и интегрисани развој градских, приградских и руралних подручја

У остварењу свих стратешких циљева примењиваће се интегрисани приступ, који ће осигурати равномеран развој свих аспеката урбаних и руралних подручја (села и приградских насеља), у циљу стварања угоднијих услова за живот и привређивање цјелокупног становништва, а нарочито стварања услова за останак младих на селу. То подразумемијева:

- Изградњу комуналне и путне инфраструктуре, како у градским, тако и приградским и руралним подручјима;
- Озаконење нелегално изграђених објеката у приградским насељима;
- Унапријеђење комуникација (телекомуникационе мреже, интернета, електронских услуга) у руралним областима;
- Јачање социјалне кохезије кроз изградњу инфраструктуре и садржаја у области културе и спорта у урбаним и руралним дијеловима града;
- Унапријеђење здравствене заштите у руралним подручјима;
- Оптимизацију предшколског и основног образовања на селу и у приградским насељима,
- Успостављање *ad hoc* институција и структура која доприносе економском, друштвеном и еколошком развоју руралних подручја (нпр. локалне акционе групе – ЛАГ);
- Унапређење система подстицаја, субвенција и других мјера за развој села и приградских насеља;
- Промоцију увођења иновација, како у урбаном, тако и руралном подручју (нпр. нове технологије, савремени производни стандарди, иновативни маркетинг, стратегија развоја пољопривреде, итд.);
- Промовисање и успостављање јавно-приватних партнерстава и предузетништва у градду, селу и приградским насељима;
- Праћење развоја руралног подручја, спровођење студија и анализа и укључивање руралног становништва у развојне пројекте.

V. СЕКТОРСКИ РАЗВОЈНИ ПЛАНОВИ

V.1. Усклађеност, комплементарност и међусобни утицај секторских планова

Секторски планови града Бања Лука су усклађени су са постојећом просторно-планском документацијом, претходно дефинисаним стратешким циљевима и међусобно су комплементарни. Секторски циљеви дефинисани у оквиру економског, друштвеног и сектора заштите животне средине међусобно су комплементарни и вертикално разрађени на нивоу програма, пројеката и мјера, које имају своје планиране резултате, очекиване исходе и утицај на реализацију секторских, као и стратешких циљева.

Секторски план економског развоја реализоваће се кроз програме, пројекте и мјере груписане око четири логички интегрисана секторска циља, који заједно доприносе остварењу првог стратешког циља кроз:

- 1) Унапређење услова за пословање привредних субјеката и развој локација за инвестирање**, и то кроз јачање институционалних капацитета, усвајање подстицајних мјера, и систематско управљање зонама за инвестирање на подручју града;
- 2) Повећање конкурентности МСП и предузетништва** путем пружања адекватне институционалне подршке, јачања јавно-приватног дијалога, подршке запошљавању и samozapoшљавању, успостављања механизма за образовање људских ресурса, путем преквалификације и доквалификације за тражена занимања, у складу са исказаним потребама приватног сектора, подизање конкурентности, иновативности и извозних капацитета микро, малих и средњих предузећа и предузетника, те јачање прерађивачке индустрије;
- 3) Развој пољопривреде**, прије свега, тако што ће се обезбиједити адекватан институционални оквир за подршку пољопривредним произвођачима, да би постали конкурентнији и освојили нова тржишта;
- 4) Развој туризма**, који носи велики потенцијал за економски развој, кроз унапређење институционалног и стратешког оквира, изградњу нове и побољшање постојеће туристичке инфраструктуре и развој адекватних туристичких садржаја, који ће значајно побољшати туристичку понуду и привући већи број туриста.

Сви секторски циљеви економског развоја имају значајан утицај на друштвени развој, прије свега кроз отварање нових радних мјеста и стварање могућности за запошљавање младих, жена и осјетљивог становништва, који спадају у теже запошљиве категорије. Повећан број и количина директних инвестиција, као и јачање МСП креирају нове шансе за запошљавање, систематско образовање и јачање људских ресурса и развој иновативних дјелатности, нарочито у ИТ индустрији што, дугорочно, може имати значајан утицај наостанак младих у Бања Луци и свеукупно смањење миграција становништва.

Рурални развој једнако је битан као и развој урбаног дијела града, па ће се, осим економског оснаживања села путем развоја пољопривреде, кроз све секторске циљеве доприносити свеукупном побољшању услова за живот и рад у руралним подручјима – путем доступности интернета, образовних, спортских и културних садржаја, али и очувања животне средине, кроз реализацију секторских циљева који се односе на побољшање квалитета ваздуха, воде, очување биодиверзитета и повећање енергетске ефикасности.

Стварањем атрактивних туристичких садржаја, Бања Лука неће имати само економску корист, већ ће то значајно допринјети и бољем имиџу Града као потенцијалне пријестонице културе, у којој се вриједнује различитост у сваком погледу и која је мјесто културно-историјске размјене међу народима. Развој туризма може бити и прилика за развој еколошке производње и пласман здраве хране и различитих конкурентних пољопривредних производа, кроз адекватан маркетинг и пласман производа.

Секторски план друштвеног развоја реализоваће се кроз седам дефинисаних секторских циљева и бави се свим кључним питањима од значаја за угодан живот свих грађана и пружање једнаких шанси, без обзира на различитости у годинама, старости, интересовањима. Секторски циљеви су дефинисани тако да сагледавају потребе како младих и старих и рањивих група у друштву, тако и свих оних који долазе у Бања Луку као инвеститори, посјетиоци (из различитих разлога), студенти или рекреативци. У оквиру секторског плана друштвеног развоја покривене су све кључне области:

- 1) **Образовање**, од предшколског, преко основног и средњошколског, до сарадње са факултетима. Овде, прије свега, спада изградња инфраструктуре и набавка неопходне опреме у складу са надлежностима града, у циљу осигурања доступности и приступачности образовања, поштовање принципа инклузивности и недискриминације. У фокусу ће, нарочито бити повезивање образовања и привреде, кроз сагледавање потреба приватног сектора и промовисање образовних профила за дефицитарна занимања у средњим стручним школама. Кроз образовање ће се тежити и иновативности, нарочито у дијелу образовања кадрова за рад у области информационих технологија, као дјелатности која је у замаху. Коначно, повезаност са економским сектором огледа се и у неопходној сарадњи образовних институција (нарочито средњих стручних школа и факултета у оквиру Универзитета у Бања Луци), Бироа за запошљавање, локалне управе и приватног сектора, у циљу преквалификације и доквалификације незапослених у складу са потребама привреде.
- 2) **Обезбјеђење здравствене и социјалне заштита** путем изградње инфраструктуре, опремања здравствених установа и омогућавања здравствених услуга у урбаној и руралној средини, пружања институционалне и ванинституционалне социјалне подршке припадницима рањивих и маргинализованих група. У економском смислу, овај секторски циљ, једним дијелом је повезан и са секторским циљем 1.4 Развој туризма, с обзиром да је у процесу стратешког планирања здравствени туризам препознат као област са великим потенцијалом за остваривање економских бенефита Града.
- 3) **Унапређење културних садржаја Града** у складу са стандардима који важе за културне пријестонице Европе и стратешким правцима развоја културе, од јачања институционалних капацитета, до провођења интегралне културне политике Града и унапређења инфраструктуре од значаја за културу, умјетност и заштиту историјског наслеђа. Уколико Бања Лука добије статус пријестонице културе 2024. године, то ће осим отварања Града ка свијету, грађанима донијети и значајне економске користи.
- 4) **Унапређење спортских садржаја и доступност спорта на подручју Града** – као и култура, спорт представља велики потенцијал за отварање Града према Европи и свијету, па је унапређење спорта један од кључних циљева у оквиру сектора друштвеног развоја. Спорт ће се развијати у складу са развојном политиком Града у овој области, путем унапређења спортске и рекреативне активности, те реализацијом добро испланираних спортских садржаја за различите циљне и старосне групе. Осим што може промовисати Бања Луку изван граница земље, спорт може, дугорочно, уз стратешки приступ бити и значајан извор

прихода за Град, Овај секторски циљ директно је повезан са промоцијом здравих животних навика, те принципима у оквиру концепта *Green City*.

- 5) **Безбједност грађана** је значајна за реализацију свих секторских циљева у овој Стратегији. Сигурност грађана је приоритет, који ће се реализовати кроз континуирани рад Савјета за безбједност и провођење пројеката и мјера унапређења система и инфраструктуре неопходне за заштиту грађана. И сами концепти *Smart City* и *Green City*, који представљају стратешко оприједеље Града, чврсто су засновани на осигурању безбједности као предуслову за добар живот грађана.
- 6) **Модерна урбана средина, заснована на *Smart City* концепту и дигитална трансформација Града**, градиће се постепено: кроз дигитализацију и увођење е-Управе, у складу са остатком Европе и свијета, што ће омогућити и значајно побољшање ефикасности у свим доменима функционисања Градске управе; кроз ефикасно просторно и урбанистичко планирање; постављање и употребу паметних рјешења за грађане и приватни сектор; модернизацију саобраћајног система; и увођења е-услуга за грађане и приватни сектор. Овај стратешки циљ, као и секторски циљеви, доприносе како економском, тако и развоју здраве животне средине.

Реализацијом секторских циљева у оквиру друштвеног развоја, систематски ће се радити на осигурању равномерног раста и напретка услова за живот, како у граду, тако и у селу. Унапређење образовних, здравствених, културних и спортских садржаја, као и безбједности у граду, може допринијети одлуци многих инвеститора да изаберу Бањалуку као пожељну дестинацију за рад и живот, одлуци младих људи из региона да дођу студирати на неки од бањалучких факултета и одлуци туриста из региона, Европе и свијета, да изаберу Бања Луку као пожељан и узбудљив, а прије свега безбједан град, који нуди јединствене и богате садржаје.

Секторски план заштите животне средине и развоја комуналне инфраструктуре заснован је на *Green City* концепту и формулисан је кроз пројекте и мјере груписане у седам секторских циљева, који се баве свим битним аспектима квалитета живота, здравља и безбједности грађана, укључујући:

- 1) **Унапређење *Green City* концепта у граду Бања Лука** путем јачања институционалних капацитета града у области животне средине и подизања свијести грађана о томе шта поразумијева *Green City*,
- 2) **Унапређење система интегралног управљања отпадом** кроз побољшање система прикупљања отпада и јачање свијести грађана о овом проблему и адекватно управљање регионалном санитарном депонијом,
- 3) **Побољшање јавног система водоснабдијевања, система сакупљања, одвођења и третмана комуналних отпадних вода и квалитета вода** кроз реконструкцију и изградњу нове водоводне и канализационе мреже, те рјешавање питања третмана отпадних вода,
- 4) **Побољшање квалитета ваздуха и енергетска ефикасност**, кроз спровођење дефинисаних мјера за заштиту ваздуха, смањење загађења и емисије угљен-диоксида на саобраћајницама, смањење потрошње енергије и коришћење обновљивих извора енергије,
- 5) **Унапређење саобраћајне инфраструктуре** кроз изградњу, модернизацију и одржавање градске уличне мреже, изградњу саобраћајне инфраструктуре у приградском подручју,

изградњу мостова и кружних раскрсница, гаражног и паркинг простора, те пјешачких и бициклических стаза,

- 6) **Заштита природног наслеђа, унапређење стања парковских и зелених површина**, путем очување станишта и биолошке разноврсности и изградње нових и очување постојећих зелених површина, уз обogaћивање садржаја на јавним зеленим површинама,
- 7) **Побољшање система заштите од поплава, земљотреса, пожара и других непогода**, кроз адекватну припрему за дјеловање, јачање капацитета, изградњу капацитета и инфраструктуре за спашавање у условима природних и других непогода.

За сва три секторска плана, кључно је оснаживање грађана у циљу њихове веће укључености, унапређење јавно-приватног дијалога, инклузиван приступ и јачање цивилног друштва, едукација грађана и подизање свијести о значају и предностима електронског пословања, заштити животне средине, као и сарадња са организацијама цивилног друштва и приватним сектором на спровођењу пројеката из свих кључних области, усмјерених ка оснаживању грађана како из урбаних, тако и руралних дијелова града Бања Лука.

V.2. План локалног економског развоја

Секторски план локалног економског развоја града Бања Лука се израђује на основу резултата социо-економске анализе, дефинисане визије развоја и стратешких циљева као и анализе снага, слабости, прилика и пријетњи у сектору економије. У складу са дефинисаном визијом и стратешким циљевима економски развој града Бања Лука се базира на унапређењу пословног окружења, привлачењу директних инвестиција, јачању МСП и предузетништва, нарочито у области прерађивачке индустрије, унапређењу пољопривреде, као и на развоју туризма.

SWOT АНАЛИЗА – ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
Опште карактеристике: • Карактеристике главног града – сједиште институција РС • Средњоевропски дух Града • Дobar географски положај Града, близина Хрватске, Србије и Словеније • Повезаност са домаћим, регионалним и међународним тржиштем • Добра мрежа локалних и магистралних путева, добра саобраћајна повезаност са сусједним земљама Пословно окружење, предузетништво: • Град је сертификован као повољно пословно окружење – BFC SEE • Постоји градска инфраструктура за развој предузетништва (ICBL, CIDEA) • Позитиван тренд раста и развоја предузетништва и предузетничке иницијативе • Унапређене процедуре - смањени трошкови и вријеме регистрације предузетника	Кретање становништва: • Висока стопа миграције из села у град - 85% територије је рурално подручје, а 75% становника живи у урбаном дјелу • Миграција младих из села у град • Велики број старачких сеоских домаћинстава Радна снага: • Доминантна запосленост у услужним дјелатностима и/или јавном сектору • Недостатак радне снаге у ИТ сектору, металопрерађивачкој, грађевинској, дрвопрерађивачкој и кожарској индустрији, те појединим услугама • Непостојање одговарајућих програма и капацитета за преквалификацију и доквалификацију радне снаге Пословно окружење, предузетништво: • Ниска привредна активност, нарочито у руралним подручјима • Приватни сектор чине углавном микро предузећа и предузетници

• Град додјељује подстицаје у области предузетништва на локалном нивоу • Град пружа подршку за оснивање и развој „start up“ -ова • Квалификована и конкурентна радна снага - постојање великог броја високо образованих кадрова на тржишту рада • Диверзификована привредна структура • Добра сарадња локалне самоуправе и привредника • Развијен ИТ сектор, нарочито у приватном сектору • Квалитетни и компетентни ИТ кадрови Рад ГУ: • Транспарентна додјела пословних простора у власништву Града • Транспарентан рад Градске управе • Буџет Града је стабилан и у потпуности ликвидан • Добра покривеност планском документацијом Пољопривреда и туризам: • Велика површина пољопривредног земљишта • Изузетна гастро и угоститељска понуда • Развијен манифестациони туризам • Развијен приватни сектор у здравству са карактеристикама здравственог туризма • Богато културно-историјско наслеђе • Авантуризам, културни и манифестациони туризам	• Велики број МСП и предузетника се затвара • Недовољно развијена прерађивачка индустрија • Недовољан број пословних зона за потенцијалне домаће и стране инвеститоре • Град нема у власништву атрактивно и инфраструктурно опремљено земљиште које нуди инвеститорима • Слаб прилив страних инвестиција • Недовољно интересовање привредника за финансирање пројеката и послова на територији Града • Нема квалитетних и иновативних идеја код привредника – неопходна им је едукација Рад ГУ: • Недостатак институционалних механизма за подршку јавно-приватном дијалогу • Није успостављен систем праћења и вредновања програма подстицаја на економски развој • Дугогодишње одлагање израде Урбанистичког плана • Неплански развој приградских насеља • Споро и неадекватно рјешавање проблема бесправне градње • Недовољни финансијски капацитети Града за улагања у инфраструктуру • Неријешена инфраструктура у бројним приградским насељима, а дјелимично и у граду Пољопривреда и туризам: • Велика површина необрађеног пољопривредног земљишта • Недовољно развијена пољопривреда • Недовољни подстицаји за производњу хране на пољопривредним газдинствима (недостатак стручне и финансијске подршке за покретање производње) • Мали проценат наводњавања и коришћења расположивих водних ресурса • Недовољно улагање у туристички потенцијал града • Недовољна понуда врста смјештајних капацитета у односу на потражњу (сеоски туризам, кампови, хотели ниске категорије) • Недостатак инфраструктуре за конгресни и рурални туризам (непостојање конгресног центра) – хотел високе категорије
ШАНСЕ	ПРИЈЕТЊЕ
• Добра сарадња са републичким институцијама, чије је сједиште у Бањој Луци • Прекогранична и регионална сарадња • Близина тржишта Европске уније • ЕУ интеграције – могућности коришћење	• Законска ограничења у дефинисању пакета олакшица за нове инвеститоре • Неповољан општи политички амбијент у БиХ и региону • Пријетња да град (п)остане само административни центар - изостанак развоја других капацитета града

европских и међународних фондова и других извора финансирања • Smart City концепт • Квалитетни модели државних подстицаја у области предузетништва и пољопривреде • Унапређење законодавства у области локалног економског развоја • Рурални развој • Повољни услови за развој сточарства • Прилив страних директних инвестиција • Јавно-приватна партнерства • Развој прерађивачке индустрије • Развој ИТ индустрије и велике могућности за улагања у овај сектор • Развој авио-саобраћаја • Потенцијалне инвестиције из дијаспоре • Велики потенцијал за развој конгресног, здравственог и спортско-рекреативног туризма • Grownfield инвестиције у постојеће објекте • Близина аеродрома „Бања Лука“ • Термални извори – усвојен Закон о бањама	• Негативна кретања на глобалном финансијском тржишту • Пад прихода од индиректних пореза због мале стопе привредног развоја и вањског дуга РС-а • Низак ниво страних инвестиција • Недостатак средстава за улагање у привреду и прерађивачку индустрију под повољним условима • Угрожавање локалне привреде нелојалном конкуренцијом (сива економија); • Одлазак радно способних младих и висококвалификованих кадрова • Супротстављени трендови на тржишту радне снаге – раст суфицитарних и пад дефицитарних занимања • Неплански развој приградских подручја који не прати одговарајући инфраструктурни развој • Повећање броја моторних возила са истом мрежом саобраћајне инфраструктуре • Непоуздане евиденције и нејасни имовинско-правни односи, укључујући и имовину локалне самоуправе (због нехармонизованих закона) • Компликовано и/или недовољно јасно законодавство на нивоу РС-а • Непостојање генералне стратегије развоја РС и БиХ • Недовољно стимулативан правни и финансијски оквир за развој предузећа у РС и БиХ одвраћа стране и домаће инвеститоре од улагања

Како би се дефинисали секторски фокуси, конкурентске предности се издвајају и повезују се са приликама, а такође се повезују и слабости и пријетње. За потребе стратешког фокусирања у оквиру сектора економског развоја је, поред повезивања предности и прилика и слабости и пријетњи, разматран и узет у обзир и стратешки циљ који је примарно усмјерен на област локалног економског развоја. Градски развојни тим Бања Луке дефинисао је сљедеће секторске фокусе економског развоја који произилазе из **стратешког циља 1: Град са повољним пословним окружењем, јаком и конкурентном привредом и растом домаћих и страних инвестиција:**

- Потребно је **систематски развијати и унапређивати повољно пословно окружење** кроз низ мјера, подстицаја, скраћење административних процедура, јавно-приватни дијалог и јачање капацитета љуских ресурса у Одјелењу за ЛЕР и стратешко планирање и осталих запослених у градској администрацији, за управљање интегрисаним развојем,
- **Рјешавати имовинске односе, инфраструктурно уређивати и плански регулисати локације за инвестирање;**
- Спровести циљани маркетинг у циљу привлачења инвестиција, нарочито у дијелу **прерађивачке индустрије;**
- Пружити адекватну **подршку малим и средњим предузећима (МСП) и предузетницима** у свим фазама развоја пословања, у складу са новом Стратегијом развоја МСП и предузетништва,

- Створити услове за **развој конкурентне пољопривреде** и пружити адекватну институционалну подршку пољопривредним произвођачима,
- Потребно је створити **институционалне основе за развој туризма**, туристичког производа, маркетинг туристичких потенцијала, прије свега, кроз јачање капацитета. У Граду Бања Лука постоје значајни туристички потенцијали који се могу унаприједити стављањем у функцију туристичких локалитета који су запуштени или су недовоно искориштени, као и изградњом туристичке инфраструктуре.

V.2.1. Преглед секторских циљева економског развоја са очекиваним исходима и индикаторима

Секторски циљ	Очекивани исход	Индикатор
Секторски циљ. 1.1. До краја 2022.г. унапређено пословно окружење и развијене нове и постојеће зоне за веће инвестирање	• Исход 1: До краја 2022. најмање 9 парцела у 3 зоне спремно за долазак инвеститора. • Исход 2: До краја 2022. стављене у функцију најмање 2 зоне за инвестирање • Исход 3: До краја 2022. године привучено најмање 5 нових инвеститора у односу на 2017. годину • Исход 4: До краја 2022. године привучено 20% више вриједности инвестиција у односу на 2017. годину	• Број припремљених и опремљених зона за инвестирање у функцији на подручју Града • Број парцела са рјешеним имовинским статусом у оквиру зона за инвестирање • Број и вриједност реализованих инвестиција
Секторски циљ 1.2: До краја 2022. године, повећана конкурентност МСП и предузетништва	• Исход 1: До краја 2022. године повећан број МСП на 1000 становника за 10% у односу на 2017. • Исход 2: До краја 2022. године повећан број предузетника на 1000 становника за 5% у односу на 2017. • Исход 3: До краја 2022. године повећан извоз за	• Број МСП • Број предузетника • Висина извоза по годинама • Број запослених

Секторски циљ	Очекивани исход	Индикатор
	20% у односу на 2017. Исход 4: До краја 2022. године, број запослених увећан за најмање 15% у односу на 2017. годину	
Секторски циљ 1.3 Развој пољопривреде до краја 2022. године	Исход 1: До краја 2022. повећан број регистрованих пољопривредних газдинстава за 10% у односу на 2017. Исход 2: До краја 2022. године повећани капацитети за складиштење, хлађење и сушење за најмање 20% у односу на 2017. Исход 3: До краја 2022. године, повећан приход од пољопривреде (сточарство, воћарство и повртларство) за 10% у односу на 2017. Исход 4: Органска пластеничка производња повећана за 30% у односу на 2017. годину	Број пољопривредних газдинстава Капацитети складишта за пољопривредне производе (у тонама) Капацитети хладњача (у тонама) Капацитети сушара (у тонама) Висина прихода од пољопривреде (сточарство, воћарство, повртларство) Висина прихода од пласмана на домаћем и страном тржишту Количина органских производа произведених у пластеницима
Секторски циљ 1.4 Развој туризма до краја 2022. године	Исход 1: До краја 2022. године повећан број лежајева за 25% у односу на 2017. годину Исход 2: До краја 2022. године повећан број ноћења туриста за 30% у односу на 2017. годину Исход 3: До краја 2022. године повећан приход од боравишне таксе за 35% у односу на 2017. годину	Број лежајева у приватном и хотелском смјештају Број ноћења туриста Приход од боравишне таксе

V.2.2. Усклађеност са стратешким документима виших нивоа

Први секторски циљ економског развоја у складу је са стратешким циљем **1. Град са повољним пословним окружењем, јаком и конкурентном привредом**, важећом просторно-планском документацијом (Просторни план усвојен 2014. године и постојећим регулационим плановима – нови Урбанистички план је у процесу израде), критеријумима прописаним BFC SEE стандардом, Стратегијом подстицања страних улагања у Републику Српску од 2016-2020. године, којом се подстиче развој локација за инвестирање и привлачење директних домаћих и страних инвестиција, Стратегијом и политиком развоја индустрије Републике Српске за период 2016–2020. године. На локалном нивоу од значаја су израђени елаборат о пословним зона, као и План капиталних инвестиција за период 2018-2020. године.

Други секторски циљ економског развоја усклађен је са важећим законима и прописима Републике Српске (Закон о малим и средњим предузећима) и регулативом Европске уније (Акт о малим предузећима), Стратегијом развоја малих и средњих предузећа у Републици Српској 2016 – 2020. године, у континуитету са локалном стратегијом развоја сектора МСП и предузетништва 2010-2015.(израда нове је планирана у 2019. години).

Трећи секторски циљ економског развоја усклађен је са Стратешким планом развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске за период 2016-2020. године, а на локалном нивоу ће се већ у 2019. започети са израдом нове Стратегије руралног развоја (претходна је важила за период 2010-2015.). Израђене су и двије студије, које су узете у обзир у процесу стратешког планирања: "Рурални интегрални развој на подручју кањона Врбаса и платоа Мањаче" и "Интегрални рурални развој на подручју сјеверозападног дијела града Бање Луке".

Четврти секторски циљ економског развоја у складу је са Стратегијом развоја туризма у Републици Српској 2011–2020. године. Стратешки оквир на локалном нивоу детаљније ће дати нова Стратегија развоја туризма (стара Стратегија развоја туризма израђена је за период 2013-2020. и још увијек је важећа, али је потребно је да се ревидира, изради нова и усклади са тренутним налазима и потребама).

V.2.3. Иницијативе међуопштинске сарадње

Као регионални центар и административно сједиште институција Републике Српске, Бања Лука континуирано и на свакодневној основи сарађује са другим јединицама локалне самоуправе на усаглашавању стратешког приступа економском развоју, лидер је и примјер другим градовима и општинама.

У области економског развоја постоје бројне могућности за заједничко дјеловања са сусједним градовима и општинама у области територијалног маркетинга и развоја регионалне туристичке понуде. Међуопштинску сарадњу је могуће развијати и у области унапређења пословног окружења, кроз предлагање заједничких иницијатива, добијених путем јавно-приватног дијалога, за измјене и побољшање прописа који се односе на пословање МСП и предузетништва. Сарадња и размјена искустава могућа је управо у имплементацији успостављених модела удруживања МСП и предузетника, као и пољопривредника, нарочито у смислу добре сарадње локалне самоуправе и удружења, као што је на примјер системска подршка удружењима МСП и пољопривредницима.

Имајући у виду неопходно усклађивање образовних програма и тржишта рада са исказаним потребама приватног сектора за радном снагом, поред редовног образовања у средњим стручним школама, потребно је развијати и механизме неформалног образовања, који су скупи и комплексни, те их је боље развијати на регионалном нивоу и укључити и друге, мање општине у ове механизме. Креирање заједничког система за доквалификацију и преквалификацију радне снаге са више сусједних општина, треба узети у разматрање у наредном десетогодишњем периоду.

На крају, међуопштинску сарадњу треба развијати и у области изградње саобраћајне инфраструктуре ради бољег повезивања сусједних општина и обезбјеђивања квалитетнијег протока људи, роба и услуга.

Препознате области за међуопштинску сарадњу укључују:

1. Територијални маркетинг у циљу привлачења инвестиција;
2. Размјену знања и искустава са другим ЈЛС у циљу унапређења капацитета за локални економски развој;
3. Спровођење заједничких иницијатива за измјену и унапређење прописа који утичу на повољност пословног окружења;
4. Успостављање међуопштинске сарадње у области развоја МСП и предузетништва, туризма и пољопривреде;
5. Развој међуопштинских механизма за унапређење радне снаге;
6. Заједничко улагање у саобраћајну инфраструктуру у циљу бољег протока људи, роба и услуга.

V.2.4. Програми, пројекти и мјере

За реализацију плана економског развоја града Бања Лука дефинисана су 57 пројекта и мјере груписана у 11 програма:

ПРОГРАМ	МЈЕРА/ПРОЈЕКАТ
ПРОГРАМ 1.1.1 УНАПРЕЂЕЊЕ ПОСЛОВНОГ ОКРУЖЕЊА И ПОВЕЋАЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ ГРАДА КАО ПОВОЉНЕ ЛОКАЦИЈЕ ЗА ИНВЕСТИРАЊЕ	М. 1.1.1.1. Унапређење институционалног оквира и компетенција запослених у Градској администрацији у области локалног економског развоја (2018-2022)
	П. 1.1.1.2. Израда Ресурсне карте на руралном подручју града (2018-2022)
	М. 1.1.1.3. Креирање и коришћење базе података за аналитичко праћење и планирање развоја Града (2018-2022)
	М. 1.1.1.4. Одржавање стандарда повољног пословног окружења (2018-2022)

	М. 1.1.1.5. Унапређење Програма подршке за инвеститоре (2018-2022) М. 1.1.1.6. Развој и примјена <i>after-care</i> програма за инвеститоре (постинвестициона подршка) (2018-2022) М. 1.1.1.7. Промоција града Бања Луке као повољне локације за инвестирање и поузданог пословног партнера (2018-2022)
ПРОГРАМ 1.1.2 УПРАВЉАЊЕ ЗОНАМА ЗА ИНВЕСТИРАЊЕ НА ПОДРУЧЈУ ГРАДА	П. 1.1.2.1. Израда неопходне документације за зоне за инвестирање (2018-2022) М. 1.1.2.2. Рјешавање имовинско-правних односа на локацијама за инвестирање (2018-2022) П. 1.1.2.3 Инфраструктурно уређење локација за инвестирање (2018-2022) П. 1.1.2.4 Припрема каталога <i>brownfield</i> и <i>greenfield</i> локација на подручју Града (2019-2022) П. 1.1.2.5. Успостављање Развојно-едукативног центра (2018-2021) П. 1.1.2.6. Успостављање слободне економске зоне (2021-2022)
ПРОГРАМ 1.2.1. ИНСТИТУЦИОНАЛНА ПОДРШКА МСП И ПРЕДУЗЕТНИШТВУ, УМРЕЖАВАЊЕ, РАЗВОЈ САРАДЊЕ И ПАРТНЕРСТВА	П. 1.2.1.1. Израда секторске стратегије развоја МСП и предузетништва за петогодишњи период (2019) М. 1.2.1.2. Сарадња и подршка секторским удружења МСП и предузетника (2018-2022) М. 1.2.1.3. Унапређење комуникације и сарадње са дијаспором, представништвима РС у иностранству и економска дипломатија у функцији повећања извоза МСП и предузетника (2018-2022)
ПРОГРАМ 1.2.2. ПОДРШКА ЗАПОШЉАВАЊУ И САМОЗАПОШЉАВАЊУ	М. 1.2.2.1. Подршка запошљавању и самозапошљавању кроз финансијске подстицаје (2018-2022) М. 1.2.2.2. Успостављање локалних партнерстава за запошљавање (2018-2022) П. 1.2.2.3. Стимулисање запошљавања лица са умањеном радном способношћу (2018-2022) П. 1.2.2.4. Економско оснаживање жена, младих и социјално осјетљивих категорија (2018-2022) М. 1.2.2.5. Подстицаји за женско предузетништво (2019-2022)

	М. 1.2.2.6. Подршка развоју друштвеног (социјалног) предузетништва (2019-2022)
ПРОГРАМ 1.2.3. УСПОСТАВЉАЊЕ МЕХАНИЗАМА ЗА ОБРАЗОВАЊЕ ЉУДСКИХ РЕСУРСА У СКЛАДУ СА ПОТРЕБАМА ПРИВРЕДЕ	М. 1.2.3.1. Подршка едукацији МСП и предузетника у јачању компетенција људских ресурса запослених у привреди (2018-2022)
	П. 1.2.3.2. Успостављање Центра за преквалификацију и доквалификацију (2019)
	М. 1.2.3.3. Усмјеравање младих ка перспективним занимањима и подршка запошљавању младих (2018-2022)
ПРОГРАМ 1.2.4. ПОДИЗАЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ, ИНОВАТИВНОСТИ И ИЗВОЗНЕ ОРИЕНТАЦИЈЕ МСП И ПРЕДУЗЕТНИКА	П. 1.2.4.1. Унапређење конкурентности предузећа кроз кластеризацију - подршка постојећим и развој нових кластера (2018-2022)
	М. 1.2.4.2. Припрема и спровођење програма подстицања предузетништва темељеног на знању, иновацијама и креативној индустрији (2019-2022)
	П. 1.2.4.3. Успостављање зоне за развој ИТ и креативне индустрије (2019-2021)
	М. 1.2.4.4. Подршка Фондацији Иновациони центар Бања Лука (ИЦБЛ) (2018-2022)
ПРОГРАМ 1.3.1. УСПОСТАВЉАЊЕ ИНСТИТУЦИОНАЛНОГ ОКВИРА И ИНФРАСТРУКТУРЕ ЗА РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ	М. 1.3.1.1. Оснаживање Центра за развој пољопривреде и села (2018-2022)
	П. 1.3.1.2. Израда Стратегије руралног развоја за петогодишњи период (2019)
	П. 1.3.1.3. Успостављање пољопривредног машинског сервиса (2018-2020)
	П. 1.3.1.4. Успостављање рејонских тржница и пијаца за пласман пољопривредних производа произведених на територији града Бања Луке (2019-2021)
ПРОГРАМ 1.3.2. ЈАЧАЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОЂАЧА	П. 1.3.2.1. Развој мини-прерађивачких погона на фармама, с циљем успостављања производње традиционалних пољопривредних производа (2019-2022)
	М. 1.3.2.2. Подстицаји за развој пољопривредне производње (2018-2022)
	П. 1.3.2.3. Развој еколошке пољопривредне производње (2019-2022)
	М. 1.3.2.4. Рекултивисање запуштених парцела обрадивог пољопривредног земљишта (2018-2022)
	П. 1.3.2.5. Развој урбане пољопривреде по концепту „Градске баште“ (2018-2022)

ПРОГРАМ. 1.4.1 УНАПРЕЂЕЊЕ ИНСТИТУЦИОНАЛНОГ И СТРАТЕШКОГ ОКВИРА ЗА РАЗВОЈ ТУРИЗМА	М. 1.4.1.1. Оснаживање Туристичке организације града (2018-2022.)
	П. 1.4.1.2. Израда нове Стратегија развоја туризма Града (2019)
	П. 1.4.1.3. Припрема и реализација Програма провођења промотивних кампања у циљу подизања еколошке и туристичке свијести локалног становништва (2018-2022)
	М. 1.4.1.4. Међународна конференција туризма и инвестиција Бања Лука (2018-2022)
	П. 1.4.1.5. Успостављање туристичког Инфо центра за посјетиоце (2019-2021.)
	М. 1.4.1.6. Јачање промотивних активности у регији и иностранству (2018-2022)
	П. 1.4.1.7. Успостава мониторинга пословања привредних субјеката у туризму (2019-2022)
ПРОГРАМ. 1.4.2 УНАПРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ	П. 1.4.2.1. Изградња и унапређење здравствено-туристичког центра „Српске топлнице“ (2019-2022)
	М. 1.4.2.2. Развој понуде смјештајних капацитета на територији града Бања Лука (2019-2022)
	П. 1.4.2.3. Унапређена туристичко-рекреативна понуда на Мањачи (2019-2022)
	П. 1.4.2.4. Уређење комплекса Бањ брдо (2018-2022.)
	П. 1.4.2.5. Изградња мултифункционалне дворане (2018-2022)
	П.1.4.2.6. Развој инфраструктуре за циклотуризам (2019-2022)
	П.1.4.2.7. Изградња пристаништа за дајак (2019)
	П. 1.4.2.8. Изградња парка љубави Сафикада (2019-2020)
	П. 1.4.2.9. Изградња остале туристичке инфраструктуре (2019-2022)
ПРОГРАМ 1.4.3 РАЗВОЈ ТУРИСТИЧКИХ САДРЖАЈА И ТУРИСТИЧКЕ ПОНУДЕ	П. 1.4.3.1. Креирање имиџа града Бања Луке као туристичке дестиниције (2018-2022)
	П.1.4.3.2. Интегрисање туристичких производа/креирање регионалних туристичких производа (2018-2022)
	П. 1.4.3.3. Туристичко зонирање у функцији руралног развоја (2020-2022)

Укупна очекивана улагања за реализацију секторског плана економског развоја за период 2018-2022. године износе **88.264.500 КМ**.

V.3. План друштвеног развоја

Секторски план друштвеног развоја града Бања Лука се израђује на основу резултата социо – економске анализе, дефинисане визије развоја и стратешких циљева као и анализе стања, слабости, прилика и претњи у области друштвеног развоја. На основу утврђене визије и стратешких циљева евидентно је да се проблеми у области друштвеног развоја рјешавају кроз унапређење инфраструктуре и опремљености постојећих јавних институција у области образовања, здравства, културе и спорта, унапређење услуга у области друштвеног развоја, осигурање социјалне инклузије кроз процес укључивање грађана у рад локалне самоуправе, јачање цивилног друштва, кроз побољшавање сигурности грађана као и кроз креирање бољих услова за унапређења положаја младих. Посебан аспект од значаја у оквиру сектора друштвеног развоја јесте оприједјељеност ка дигитализацији, увођењу рјешења по концепту *Smart City*, е-Управе и електронских сервиса за грађане.

У оквиру сектора друштвеног развоја, тежиће се равномјерном развоју градских, приградских и руралних подручја, путем адекватног урбанистичког планирања, развоја инфраструктуре и доступности квалитетних услуга и садржаја за све становнике града Бања Луке.

SWOT АНАЛИЗА – ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
Предшколско образовање: • Развијеност инфраструктуре – широка мрежа предшколских установа у градском подручју • Високи стандарди - сви вртићи у јавном и приватном сектору раде у складу са Програмом за предшколско васпитање и образовање који доноси Министарство просвјете и културе, као и Одлуком оснивача о повећаном броју дјеце у групама. • Људски ресурси - бројност и компетенције запослених у предшколским установама. • Успостављена међусекторска сарадња (јавни, цивилни, приватни сектор) на локалном, ентитетском и међународном нивоу. • Усвојен Акциони план за децу града Бања Луке за период 2016-2020 Основно образовање: • Развијеност образовне инфраструктуре и квалитет људских ресурса.	Предшколско образовање • Старост објеката захтјева већа улагања од оних које постојећи буџет локалне самоуправе може да обезбиједи. • Недовољна покривеност мреже предшколских установа у руралним подручјима. • Недовољан обухват деце предшколским програмима у јавним установама. • Постојећи капацитети предшколских установа (јавних и приватних вртића) не излазе у сусрет стварним потребама заједнице. • Недовољно дефинисан оквир (правни и методолошки) и непостојање капацитета за ефикасно спровођење програма инклузивног образовања. • Доминантно учешће градског буџета у финансирању услуга предшколског образовања. • Није успостављен модел јавно-приватног партнерства са приватним вртићима Основно образовање: • Потреба за унапређењем инфраструктурних капацитета: недовољна приступачност

• План мреже основних школа и уписна подручја усвојен на Скупштини Града крајем децембра 2017. са дефинисаним потреба за унапређење инфраструктурних услова. • Буџетска издвајања за основно образовање (бесплатни уџбеници, превоз). • Постојање добре сарадње са организацијама цивилног друштва на пољу образовања. • Постојање центара за децу са сметњама у развоју Средњошколско образовање • Развијена мрежа средњих школа • Образовна мрежа даје диверсификовану едукативну понуду – велики број образовних профила. • Велики обухват младих средњошколским образовањем. • Финансијске мере подршке обезбеђене из буџет аграда (стипендирање) • Активне омладинске мреже на територији ЛС које пружају шансу за стицање вештина • Постојање програма за стицања међународно признате дипломе Образовање одраслих • Постојање образовних програма за одрасле. • Повећање социјалне укључености одраслих грађана кроз активности целоживотног учења. Високо образовање • Традиција и искуство у високом образовању • Развијене академске студије у великом броју области • Квалитет појединих факултета или	основношколским установама; недовољни капацитети продуженог боравка; недостатак спортских сала у једном броју подручних школа • Недостатак квалитетних курсева цијеложивотног учења и прекавалификације радне снаге у циљу прилагођавања новим потребама тржишта рада • Недостатак података о обухвату деце основним образовањем, као и информација о осипању ученика из образованог система. Средњошколско образовање • Потреба за унапређењем инфраструктурних капацитета и доступности средњошколског образовања ученицима из маргинализованих група. • Преклапање образовних програма у већем броју школа; • Мали број подстицајних мјера за образовање деце из осетљивих категорија; • Слаба опремљеност школа. • Недостатак инструмената за обезбеђивање квалитета образовања. • Недовољни капацитети за смештај средњошколаца (ученички домови) • Непостојање афирмативних мјера за упис на факултет Образовање одраслих • Недовољна подршка полазника програма – непостојање мјера подршке (нпр. суфинансирање програма). • Установе нису довољно видљиве и доступне потенцијалним корисницима Здравствена заштита • Неefикасан систем пружања здравствених услуга у многим областима здравства Социјална заштита • Обухват грађана у стању социјалне потребе услугама социјалне заштите. Култура

катедри и висок квалитет једног броја наставника • Студентске стипендије • Подршка студентским организацијама/удружењима Здравствена заштита • Развијена мрежа здравствених установа на примарном, секундарном и терцијалном нивоу. • Успостављени капацитети људских ресурса у оквиру здравствених установа • Развијена приватна лекарска пракса • Успостављени модели сарадње са удружењима грађана у области превентивне здравствене заштите Социјална заштита • Постојање организационих капацитета за пружање услуга социјалне заштите у оквиру јавног и цивилног сектора. • Буџетска издвајања за мере материјалне подршке и услуга социјалне заштите • Развијена међусекторска сарадња у области унапређења социјалне заштите маргинализованих и вулнерабилних група Култура • Развијена мрежа установа културе • Удружења грађана која делују на пољу унапређења културних садржаја • Буџетска издвајања за финансирање установа културе и културних програма • Кандидатура Бања Луке за Европску престоницу културе • Постојање садржаја и простора за	• Недовољна промоција манифестација ван Бања Луке • Непостојање објекта за рад друштава који се баве уметничким аматеризмом. • Недовољни просторни капацитети Архива Републике Српске Спорт • Недовољно уређен систем организовања спорта и управљања његовим појединим сегментима. • Непостојање одрживости спортских програма и садржаја – изостанак континуираног финансирања. Због недостатка системског рјешења организације и финансирања спорта у Републици Српској, јединице локалне самоуправе морају да финансирају све нивое такмичења од локалног до међународног што у уређеним системима спорта није случај • недостатак стручног кадра, не само међу тренерима, већ и у организационој (менаџерској) структури. Цивилно друштво • потреба за јачањем капацитета већине удружења грађана за реализацију пројеката ускладе са ЕУ процедурама. • Недовољна умреженост у оквиру удружења грађана за потреба унапређења положаја циљних група. Цивилна заштита • Непостојање планске документације појединих органа и субјекта • Неконтинуирано спровођење обуке за раднике

особе са сметњама у развоју Спорт • Постојећа спортска инфраструктура • Велики број спортских клубова гранских савеза различитих нивоа (градски, ентитетски) основаних као НВО и УГ. • Буџетска средства одређена за рад ЈУ Борик Цивилно друштво • Велики број удружења грађана која делују у областима од значаја за друштвени развој • Буџетска издвајања за финансирање удружења грађана • Удружења грађана као пружаоци услуга социјалне заштите • Успостављена сарадња јавног и цивилног сектора у областима од значаја за друштвени развој, а посебно за социјалну инклузију рањивих и маргинализованих група. Цивилна заштита • Клубови и удружења укључени у цивилну заштиту • Добра опремљеност одсека за послове цивилне заштите и територијалне ватрогасне јединице	
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
• Позитиван природни прираштај • Постојање Стратегије развоја предшколског образовања • Законом регулисано образовање одраслих. • Постојање потребе за висококвалитетном радном снагом (инвестиције, потреба за новим квалификацијама, самозапошљавањем) • Традиција и искуство у високом образовању	• Опште сиромаштво • Неприлагођеност образовног система потребама привреде • Одлив образоване радне снаге у иностранство • Недовољно дефинисана надлежност ентитетског и локалног нивоа и недоследност реформских иницијатива

• Висока заинтересованост младих за стицање диплома и даље школовање, јер немају много шанси за посао • Прилив студената из бивших југословенских република јер не постоји језичка баријера • Бања Лука – европска престоница културе • Бања Лука – град спорта	

Како би се дефинисали секторски фокуси, конкурентске предности се издвајају и повезују се са приликама, а такође се повезују и слабости и пријетње. За потребе стратешког фокусирања у оквиру сектора друштвеног развоја су, поред повезивања предности и прилика и слабости и пријетњи, разматрани и узети у обзир и стратешки циљеви који су примарно усмјерени на кључне области друштвеног развоја, увођења е-Управе и концепта *Smart City*.

Градски развојни тим Бања Луке дефинисао је сљедеће секторске фокусе друштвеног развоја, који произилазе из стратешких циљева **2. Модерна, урбана средина, заснована на *Smart City* концепту, угодна за живот свих грађана** и **4. Препознатљив регионални, образовни, здравствени, културни, спортски и центар унапређене социјалне инклузије:**

- **Унапређење ефикасности Граске управе**, са посебним фокусом на е-Управу – увођење електронских услуга за грађане и приватни сектор,
- **Дигитална трансформација града** кроз изградњу „паметне“ (*Smart City*) инфраструктуре,
- **Образовање** – унапређење образовне инфраструктуре, кроз реконструкцију, опремање и изградњу нових објеката за потребе предшколског, основног и средњошколског образовања, као и доступност и инклузивност образовања за све,
- **Здравствене и социјалне услуге** – унапређење инфраструктуре, институционалног и ванинституционалног оквира, доступност и инклузивност здравствених и социјалних услуга,
- **Унапређење културних садржаја и неопходне инфраструктуре**, у складу са стандардима прописаним за градове који су кандидати за *Престонице културе* – Бања Лука припрема кандидатуру за овај статус у 2024. години,
- **Развој спортских и рекреативних садржаја и инфраструктуре**, као Град са потенцијалом да постане регионални и међународни спортски центар,
- **Осигурање безбједности грађана**, смањење стопе криминалитета и страдања грађана у саобраћајним и другим незгодама.

V.3.1. Преглед секторских циљева са очекиваним исходима и индикаторима

Секторски циљ	Очекивани исход	Индикатор
Секторски циљ 2.1 До краја 2022. унапређена ефикасност Градске управе	• Исход 1: До краја 2022. године дигитализовано најмање 30% услуга за грађане и приватни	• Број дигитализованих услуга

Секторски циљ	Очекивани исход	Индикатор
	сектор • Исход 2: До краја 2022. године уведено најмање 10 нових е-услуга за грађане • Исход 3: До краја 2022. године, најмање 20% грађана редовно користи електронске услуге за грађане, које се нуде у јавним просторима. • Исход 4: До краја 2022. године 50% више грађана из дијаспоре користи електронске услуге Градске управе • Исход 5: До краја 2022. године, унапређено или уведено најмање 5 нових финансијских механизма • Исход 6: До краја 2022. г. реализовано најмање 10 пројеката у сарадњи са домаћим и страним организацијама/институцијама и приватним сектором • Исход 7: До краја 2022. године, проценат наплате пореза на непокретности увећан за најмање 15% у односу на 2017. годину • Исход 8: До краја 2022. године, 15% територије Града покривено Урбанистичким планом Града • Исход 9: До краја 2022. године, смањени трошкови јавне расвјете за 20% у односу на 2017. годину	• Број нових е-услуга • Број корисника е-услуга ГУ из дијаспоре • Број уведених финансијских механизма • Висина средстава добијених кроз пројекте • Број реализованих пројеката у сарадњи са домаћим и страним организацијама/ институцијама и приватним сектором
Секторски циљ 2.2 Дигитална трансформација града кроз изградњу паметне	• Исход 1: До краја 2022. године, најмање 20% грађана редовно користи електронске услуге за грађане које се нуде	• Број корисника електронских услуга за грађане.

Секторски циљ	Очекивани исход	Индикатор
инфраструктуре до краја 2022. године	у јавним просторима. Исход 2: До краја 2022. године, модернизован саобраћајни систем и уведене ефикасније услуге уз помоћ „паметних“ рјешења на најмање 10 локација у граду Исход 3: До краја 2022. године уведено и користи се најмање пет електронских и енергетски ефикасних услуга за грађане. Исход 4: До краја 2022. године, задовољство грађана „паметним“ услугама повећано за 30% у односу на 2018. годину	Број аутобуских стајалишта са електронским информацијама Број уведених smart услуга Анкета задовољства грађана паметним услугама

Секторски циљ	Очекивани исход	Индикатор
Секторски циљ 4.1 До краја 2022.г. унапређен квалитет и доступност образовања	Исход 1: До краја 2022.г најмање 50% дјеце предшколског узраста обухваћено програмима предшколског образовања и васпитања. Исход 2: До краја 2022. побољшани услови и доступност образовања у најмање 34 објекта предшколских, школских и средњошколских установа у односу на 2017. годину Исход 3: До краја 2022.г сва дјеца са потешкоћама у развоју остварују своје право на образовање у њиховом најбољем интересу и у складу са својим способностима Исход 4: До краја 2022.г просјечна оцјена успјешности ученика	Број дјеце предшколског узраста обухваћено предшколским образовањем и васпитањем; Број реконструисаних и изграђених објеката образовних установа Број објеката образовних установа у којима је Обновљена или купљена нова опрема Број ученика у образовним установама Број ученика обухваћених инклузивним образовањем Просјечна оцјена успјешности ученика основних и средњих

Секторски циљ	Очекивани исход	Индикатор
	основних и средњих школа увећана за 10% у односу на 2017 Исход 5: До краја 2022.г број волонтера увећан за 10% у односу на 2017.г.	школа Број волонтера
Секторски циљ 4.2 До краја 2022.г. унапријеђена здравствена и социјална заштита грађана	Исход 1: До краја 2022.г буџетска издвајања за услуге социјалне заштите увећане за најмање 5% у односу на 2017.г Исход 2: До краја 2022.г број корисника ванинституционалних услуга социјалне заштите увећан за 10% у односу на 2017.г Исход 3: До краја 2022.г број корисника институционалног смјештаја у установама социјалне заштите смањен за 10% у односу на 2017.г Исход 4: До краја 2022.г број обољелих од хроничних незаразних болести смањен за 5% у односу на 2017.г Исход 5: До краја 2022.г фонд намјењен непрофитном социјалном становању увећан за 200 стамбених јединица у односу на 2017.г Исход 6: До краја 2022. број социјално укључених грађана из рањивих и маргинализованих група кроз сарадњу јавног, приватног и сектора цивилног друштва повећан за 20% у односу на 2017. годину	Висина буџетских издвајања за социјалну заштиту Број корисника ванинституционалних услуга социјалне заштите Број корисника институционалног смјештаја у установама социјалне заштите Број обољелих од хроничних незаразних болести Број породица које користе услуге социјалног становања Број укључених грађана из рањивих и маргинализованих група у пројекте који се споровде у сарадњи јавног, цивилног и приватног сектора
Секторски циљ 4.3 До краја 2022.г. унапређени културни садржаји Града	Исход 1: До краја 2022.г број посјетилаца културних програма увећан за 30% у односу на 2017.г Исход 2: До краја 2022.г буџетска издвајања за културну политику увећана	Број посјетилаца културних програма Буџетска издвајања за културну политику Број и садржај културних програма Приходи установа

Секторски циљ	Очекивани исход	Индикатор
	за 5% у односу на 2017.г • Исход 3: До краја 2022., повећан приход у области културе за 30% у односу на 2017.г • Исход 4: До краја 2022.г приходи установа културе увећани два пута у односу на 2017.г као директна последица унапређења институционалних, организационих и капацитета људских ресурса у области културе. • Исход 5: До краја 2022. године повећана апсорпција средства обезбијеђених из републичког буџета и међународних извора за 20% у односу на 2017. годину као резултат унапређења сарадње јавног, приватног и цивилног сектор	културе • Висина прихода од културних манифестација по установама
Секторски циљ 4.4 До краја 2022.г. унапређени спортски садржаји и доступност спорта на подручју Града	• Исход 1. До краја 2022. г повећан број дјеце укључене у спортске активности за 30% у односу на 2017. годину • Исход 2: До краја 2022. г повећан број отворених и затворених спортских објеката за 20% • Исход 3. До краја 2022.г повећан број освојених награда на домаћим и међународним спортским такмичењима за 15% у односу на 2017. годину	• Број дјеце укључене у спортске активности • Број спортских објеката • Број освојених медаља и других спортских признања од стране професионалних спортских организација
Секторски циљ 4.5 До краја 2022.г, осигуран висок степен безбједности грађана	• Исход 1: До краја 2022.г смањена стопа извршених кривичних дијела општег криминалитета за 5% у односу на 2017. годину • Исход 2: До краја 2022. године, смањена стопа страдалих и повријеђених	• Број криминалних радњи • Број страдалих и повријеђених у саобраћајним несрећама • Број повријеђених од

Секторски циљ	Очекивани исход	Индикатор
	лица у саобраћајним незгодама за 10% у односу на 2017. годину Исход 3: До краја 2022. године смањен просјечан број страдалих и повријеђених особа од опасности и незгода за најмање 10% у односу на 2017. годину	уједа паса, због препрека на улици, у школама, итд.

V.3.2. Усклађеност са стратешким документима виших нивоа

Секторски циљеви друштвеног развоја имају своје упориште у документима виших стратегија, планова и закона.

Секторски циљ 2.1 у складу је са Стратегијом развоја Европске Уније (*Europe 2020*), Стратешким оквиром за реформу јавне управе 2017-2022., Стратегијом развоја локалне самоуправе у Републици Српској за период 2017-2021., Стратегијом борбе против корупције у Републици Српској од 2018. до 2022. године. Такође, узети су у обзир принципи и циљеви на којима је заснована Стратегија дигитализације Европске Уније до 2020. године (*EU Digital Agenda 2020*) у дијелу увођења е-Управе.

Секторски циљ 2.2 усклађен је са Стратегијом развоја Европске Уније (*Europe 2020*) и Стратегијом дигитализације Европске Уније до 2020. године (*EU Digital Agenda 2020*), Стратегијом научног и технолошког развоја Републике Српске за период од 2017-2021. године и прихваћеним *Smart City* стандардима.

Секторски циљ 4.1. у складу је са Стратегијом образовања Републике Српске за период 2016-2021. године, чије је стратешко одређење да квалитет представља примарни развојни циљ на сваком нивоу образовања – од предшколског образовања и васпитања до докторских студија односно образовања одраслих. Од значаја је и Стратегија социјалне укључености Босне и Херцеговине 2010-2020. године, у оквиру које је дефинисан подциљ 3. Побољшати образовање, као и са стратешким документом Омладинска политика Републике Српске за период 2016-2020. године.

Секторски циљ 4.2 у складу је са Стратегијом социјалне укључености Босне и Херцеговине 2010-2020. година у оквиру које је дефинисан Подциљ 1. Социјална политика у функцији запошљавања, Подциљ 2. Побољшати положај породице са дјецом, Подциљ 4. Побољшати здравствену заштиту и Подциљ 6. Побољшати положај особа с инвалидитетом, као и низом других секторских стратегија и политика (Стратегија за унапређење положаја старијих лица у Републици Српској за период од 2018. до 2027. године, Стратегија за унапређење и развој волонтеризма у Републици Српској за период 2014-2018. године, Стратегија за сузбијање насиља у породици Републике Српске 2014-2019, Стратегија унапређења социјалне заштите дјете без родитељског старања 2015–2020. године, Програм за рани раст и развој дјете у Републици Српској 2016-2020, Стратегија унапређења друштвеног положаја лица са инвалидитетом у Републици Српској 2017-2026). Овај

секторски циљ заснива се и на низу локалних секторских стратегија и програма, укључујући: Локални акциони план за унапређење положаја лица са инвалидитетом у граду Бања Луци за период 2014-2019.године, Акциони план за децу града Бања Лука 2016-2020.године, Програм развоја социјалне заштите у Граду Бањој Луци за период од 2017. до 2020. године (у припреми), Стратегију непрофитно-социјалног становања Града Бања Лука за период 2015-2020.године, Акциони план суфинансирања омладинских активности града Бања Лука за 2018. годину, итд.

Секторски циљ 4.3 дефинисан је у складу са Стратегијом развоја културе Републике Српске за период 2017-2022. године, као и Стратегијом развоја културе града Бања Луке за период 2018-2028. године и у складу је са захтјевима прописаних стандарда за *Европске пријестонице културе*.

Секторски циљ 4.4 узима у обзир ранији стратешки оквир за развој спорта у Босни и Херцеговини и Републици Српској, али суштински нема упориште у стратешким документима вишег реда из разлога што су документи из ове области истекли 2016. године, а нови још нису у нацрту или усвојени. а на локалном нивоу, али се овај секторски циљ у потпуности заснива на локалном кровном документу, Програму развоја спорта у Бања Луци, за период 2018-2022.

Секторски циљ 4.5 у складу је са политикама и стратегијама осигурања безбједности грађана Републике Српске у циљу смањења стопе криминалитета, спречавања болести зависности, као и Стратегијом безбједности саобраћаја на путевима Републике Српске 2013-2022. године.

Сви секторски циљеви друштвеног развоја усклађени су и са Планом капиталних инвестиција града Бања Лука за период 2018-2020. године.

V.3.3. Иницијативе међуопштинске сарадње

Град Бања Лука посебан значај даје збрињавању различитих категорија угрожених лица из осјетљивих категорија становништва. Обезбјеђивање институционалног смјештаја за стара лица, као и развој мреже ванинституционалне подршке, кроз успостављање одрживе услуге помоћи у кући овој категорији становништва, остварује се у сарадњи са другим општинама, које су такође корисници ових услуга. Овим видом међуопштинске сарадње смањују се и расподјељују трошкови скупих пројеката који су превисоки за појединачне локалне самоуправе и обезбјеђује се трајна одрживост програма.

Сарадња у области спорта и културе, реализоваће се кроз посјете и размјене, које су уобичајне области међуопштинске сарадње и могу се увијек развијати и унапређивати.

На основу исказаних потреба, дефинисане су сљедеће области сарадње:

1. Изградња капацитета за институционално и ванинституционално збрињавање осјетљивих група;
2. Развој мреже ванинституционалне подршке за осјетљиве групе (дјецу и младе са сметњама у развоју, особе са инвалидитетом, дјецу без породичног старања, васпитно занемарену и запуштену дјецу);
3. Развој програма неформалног образовања, посебно за незапослене из тешко запошљивих категорија;
4. Реализација пројеката од значаја за унапређење међуопштинске културне и спортске понуде;
5. Реализација пројеката од значаја за повећање безбједности грађана.

V.3.4. Програми, пројекти и мјере

За реализацију плана друштвеног развоја града Бања Лука дефинисано је 89 пројеката и мјера груписан у 20 програма:

ПРОГРАМ	МЈЕРА/ПРОЈЕКАТ
ПРОГРАМ 2.1.1 ЕФИКАСНА УПРАВА (Е-УПРАВА)	П. 2.1.1.1. Јачање интерних ИТ капацитета Градске управе (2018-2022.)
	М. 2.1.1.2. Увођење Е-услуга за грађане и привреднике (2019-2022.)
	П. 2.1.1.3. Увођење новог система за управљање електронским документима (2020-2022.)
	П.2.1.1.4. Дигитализација архиве града (2018-2022.)
	П. 2.1.1.5. Умрежавање мјесних заједница у циљу повећања ефикасности рада (2019-2022.)
	П. 2.1.1.6. Увођење <i>Open data/government</i> (2020-2022.)
	П. 2.1.1.7. Ефикасно управљање имовином града (2018-2022.)
	П. 2.1.1.8. Увођење система за управљање и надзор јавном расвјетом (2018-2020)
ПРОГРАМ 2.1.2 ЕФИКАСАН ИНСПЕКЦИЈСКИ НАДЗОР	П.2.1.2.1. Израда интероперабилног модела за размјену података за потребе Одјељења за инспекцијске послове (2019-2020.)
ПРОГРАМ 2.1.3 УНАПРЕЂЕЊЕ ЕФИКАСНОСТИ ФИНАНСИЈСКИХ ПРОЦЕДУРА И МЕХАНИЗАМА	П. 2.1.3.1. Укључивање ГУ на тржиште хартија од вриједности (2018-2022.)
	П. 2.1.3.2. Увођење система активног интегрисаног финансијског планирања (буџетирања) и унапређење извршавања планираног буџета (2018-2022.)
	П. 2.1.3.3. Увођење јединственог система фактурисања и праћења наплате прихода по актима надлежних организационих јединица Градске управе (2018-2020.)
	М. 2.1.3.4. Планирање средстава за подршку пројектима који су одобрени од домаћих и међународних организација/институција (2018-2022.)
	П. 2.1.3.5. Ширење обухвата пореских обвезника пореза на непокретности и јачање сарадње са Пореском управом РС (2018-2022.)
ПРОГРАМ 2.1.4 ЕФИКАСНО ПРОСТОРНО И УРБАНИСТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ	П. 2.1.4.1 Израда Урбанистичког плана града за период од 20 година (2018-2020.)
	П. 2.1.4.2 Израда Студије о намјени зона/дистрикта у граду (2020-2021.)
	М. 2.1.4.3 Израда регулационих планова (2018-2022.)

	П. 2.1.4.4 Развој и примјена ГИС технологија у оквиру Градске управе (2018-2022) М. 2.1.4.5 Легализација нелегално изграђених објеката (2018-2022.)
ПРОГРАМ 2.2.1 ПАМЕТНА РЈЕШЕЊА ЗА ГРАЂАНЕ	П.2.2.1.1. Увођење приступних тачака за бесплатан бежични интернет у град Бања Лука (2020-2022.)
	П. 2.2.1.2. Едукативни програми за грађане за коришћење иновативних технологија (2018-2022.)
	П.2.2.1.3. Промоција Града путем друштвених мрежа (2018-2022.)
	П. 2.2.1.4. <i>Културни зид</i> - веб платформа са детаљним информацијама о свим догађајима, програмима и пројектима који се одвијају на територији Града (2019-2020)
	М. 2.2.1.5. Примјена и даља надоградња система „Грађанска патрола“ (2018-2022.)
	М. 2.2.1.6. Развој и унапређење „Интерактивне мапе реализованих пројеката“ (2018-2022.)
ПРОГРАМ 2.2.2 МОДЕРНИЗАЦИЈА САОБРАЋАЈНОГ СИСТЕМА	М. 2.2.2.1. Унапређење јавног путничког саобраћаја (2019-2022)
	П. 2.2.2.2. Уведен систем за показивање заузетости паркиралишта (2019-2022.)
	П. 2.2.2.3. Постављени јавни пуњачи за електрична возила (2018-2021.)
	П. 2.2.2.4. Изградња стајалишта за јавни правоз путника са дисплејима (2018-2020.)
	П. 2.2.2.5. Увођење електронског система за издавање и наплату аутобуских карата (2022.)
	П. 2.2.2.6. Увођење <i>Bike Sharing</i> система на подручју цијелог града (2018-2021.)
ПРОГРАМ 2.2.3. УВОЂЕЊЕ е-УСЛУГА ЗА ГРАЂАНЕ И ПРИВАТНИ СЕКТОР	П. 2.2.3.1. Увођење једношалтерског система издавања грађевинских дозвола (2018-2022)
	П. 2.2.3.2. Увођење и развој Е-регистра (2018-2022.)
	П. 2.2.3.3. Изградња кабловске канализације (2018-2022.)
ПРОГРАМ 4.1.1. УНАПРЕЂЕЊЕ ОБРАЗОВНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ И ОБЈЕЗБЕЂИВАЊЕ ДОСТУПНОСТИ ОБРАЗОВАЊА	П. 4.1.1.1. Реконструкција и адаптација постојећих и изградња нових објеката предшколских установа (2018-2022.)
	П. 4.1.1.2. Успостављање и реализација програма продуженог боравка у школама (2019-2022.)
	П. 4.1.1.3. Унапређени капацитети основних школа у градском, приградском и руралном подручју (2018-2022.)
	П. 4.1.1.4. Унапређени инфраструктурни капацитети средњих школа у складу са

	потребама заједнице и прописаним стандардима (2018-2022.)
	П. 4.1.1.5. Опремање образовних установа у складу са прописаним стандардима (2018-2022.)
ПРОГРАМ 4.1.2. УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИСТУПА ПРОЦЕСУ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА	П. 4.1.2.1. Јачање васпитне функције школе (2018-2022.)
	М. 4.1.2.2. Стипендирање ученика и студената (2018-2022.)
	П. 4.1.2.3. Реализација програма сарадње школа, универзитета и локалне заједнице кроз подстицање за учествовање у волонтерским акцијама (2018-2022.)
	П. 4.1.2.4. Реализација пројеката по принципу „паметног образовања“ (2018-2022.)
ПРОГРАМ 4.1.3. ПОДРШКА ИНКЛУЗИВНОМ ОБРАЗОВАЊУ	П. 4.1.3.1. Отклањање баријера и прилагођавање окружења потребама ученика са сметњама у развоју (2018-2022.)
	П. 4.1.3.2. Подршка јачању капацитета људских ресурса од значаја за унапређење социјалне инклузије ОСИ (2019-2022.)
ПРОГРАМ 4.2.1. УНАПРЕЂЕЊЕ ИНФРАСТРУКТУРНИХ КАПАЦИТЕТА ОД ЗНАЧАЈА ЗА СОЦИЈАЛНУ И ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ	П. 4.2.1.1. Унапређени инфраструктурни капацитети од значаја за пружање ванинституционалих услуга социјалне заштите (2018-2022.)
	П. 4.2.1.2. Унапређена доступност примарне здравствене заштите и инфраструктурних капацитета за пружање услуга здравствене заштите (2019.-2022.)
	П. 4.2.1.3. Опремање Дома здравља у складу са стандардима пружања здравствених услуга (2018-2022.)
	П. 4.2.1.4. Изградња инфраструктуре у циљу побољшања доступности јавних услуга особама са отежаним кретањем (2018-2022.)
	П. 4.2.1.5. Успостављање инфраструктурних капацитета за реализацију политике непрофитног социјалног становања града Бања Луке (2018-2022.)
	П. 4.2.1.6. Стамбено збрињавање борачких категорија (2018-2022.)
ПРОГРАМ 4.2.2. ИНСТИТУЦИОНАЛНА И ВАНИНСТИТУЦИОНАЛНА ПОДРШКА СОЦИЈАЛНОЈ ИНКЛУЗИЈИ РАЊИВИХ И МАРГИНАЛИЗОВАНИХ ГРУПА	М. 4.2.2.1. Унапређење социјалних услуга за старе (2018-2022.)
	П. 4.2.2.2. Успостављање социјалних услуга за дјецу и младе са сметњама у развоју и њихове родитеље (2018-2022.)
	М. 4.2.2.3. Успостављање социјалних услуга за лица са оштећењем у интелектуалном функционисању и вишеструким сметњама

	(2019-2022.)
	М. 4.2.2.4. Развој хранитељства кроз промоцију (2018-2022.)
	П. 4.2.2.5. Развој услуге дневног збрињавања за одрасла лица са сметњама у развоју (2018-2022.)
	М. 4.2.2.6. Развој превентивних програма за дјецу у ризику и њихове родитеље (2018-2022.)
	М. 4.2.2.7. Социјална заштита борачких категорија (2018-2022.)
	М. 4.2.2.8. Унапређење партнерства и развој сектора цивилног друштва (2018-2022.)
	П. 4.2.2.9. Социјални рад у заједници (2019-2022.)
ПРОГРАМ 4.3.1. ЈАЧАЊЕ ИНСТИТУЦИОНАЛНИХ КАПАЦИТЕТА ОД ЗНАЧАЈА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ ГРАДА БАЊА ЛУКЕ	П. 4.3.1.1. Унапређени организациони капацитети од значаја за културну политику Града (2018-2022)
	П. 4.3.1.2. Јачање људских ресурса од значаја за културну политику Града (2018-2022)
	П. 4.3.1.3. Развој умјетничке сцене (2018-2022)
	П. 4.3.1.4. Кандидатура Града за Европску пријестоницу културе 2024. (2018-2022)
ПРОГРАМ 4.3.2. УНАПРЕЂЕЊЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ ОД ЗНАЧАЈА ЗА КУЛТУРУ, УМЈЕТНОСТ И ЗАШТИТУ ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА	П. 4.3.2.1. Ревитализација Културног центра "Бански двор" (2018-2019)
	П. 4.3.2.2. Ревитализација и реконструкција тврђаве „Кастел“ (2018-2022)
	П. 4.3.2.3. Израда Програма ревитализације културног наслеђа и тврђава на територији Града (2019-2022.)
	П. 4.3.2.4. Успостављање зона за умјетност у јавном простору (2019-2022)
	П. 4.3.2.5. Изградња и реконструкција објеката друштвених садржаја (2018-2022.)
ПРОГРАМ 4.3.3. РЕАЛИЗАЦИЈА КУЛТУРНИХ САДРЖАЈА У СКЛАДУ СА СТРАТЕГИЈОМ КУЛТУРЕ ГРАДА	М. 4.3.3.1. Успостављање и развој партнерства јавног, приватног и сектора цивилног друштва од значаја за реализацију културне политике (2018-2022)
	М. 4.3.3.2. Реализација пројеката међународне културне размене (2018-2022)
ПРОГРАМ 4.4.1. ЈАЧАЊЕ ИНСТИТУЦИОНАЛНИХ КАПАЦИТЕТА ОД ЗНАЧАЈА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПОЛИТИКЕ РАЗВОЈА СПОРТА ГРАДА БАЊА ЛУКЕ	П. 4.4.1.1. Развој и унапређење вредновања спортских резултата (2018-2019.)
	М. 4.4.1.2. Финансирање спорта у складу са важећим правним оквиром (2018-2022.)
	П. 4.4.1.3. Континуирана едукација у спорту на територији града Бања Лука (2020-2022.)
	П. 4.4.1.4. Успостављање информационог система у спорту (2021-2022.)

ПРОГРАМ 4.4.2. УНАПРЕЂЕЊЕ СПОРТСКЕ И РЕКРЕАТИВНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ	П. 4.4.2.1. Изградња, реконструкција и опремање отворених и затворених спортских објеката (дворане и спортски терени) (2018-2022.)
	П.4.4.2.2. Унапређење јавна инфраструктуре за рекреативне садржаје (2018-2022.)
	П. 4.4.2.3. Изградња дјечијих игралишта (2018-2022.)
	М. 4.4.2.4. Уређење излетничко-рекреативних површина у граду (2018-2022.)
ПРОГРАМ 4.4.3. РЕАЛИЗАЦИЈА СПОРТСКИХ САДРЖАЈА У СКЛАДУ СА ПРОГРАМОМ РАЗВОЈА СПОРТА ГРАДА БАЊА ЛУКА	П. 4.4.3.1. Спорт доступан дјечији (2018-2022.)
	М. 4.4.3.2. Мале олимпијске игре у Републици Српској (2018-2022.)
	П. 4.4.3.3. Европски град спорта – Развој спорта кроз школске спортске секције (2018-2022.)
	П.4.4.3.4. Развој и унапређење спортске рекреације (2018-2022.)
ПРОГРАМ 4.5.1. УНАПРЕЂЕЊЕ БЕЗБЈЕДНОСТИ ГРАЂАНА	П. 4.5.1.1. Успостављање институционалних капацитета за активно укључивање представника јавног, приватног и сектора цивилног друштва у питањима од значаја за унапријеђење безбједности у граду (2018-2020.)
	М.4.5.1.2. Рад Савјета за безбједност саобраћаја града Бања Лука (2018-2022.)
	П. 4.5.1.3. Развој и промоција безбједног и здравог живота (2018-2022)
ПРОГРАМ 4.5.2. РАЗВОЈ КОМУНАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ У ЦИЉУ ПОВЕЋАЊА БЕЗБЈЕДНОСТИ ГРАЂАНА	П. 4.5.2.1. Постављање видео надзора на јавним мјестима (2018-2021.)
	П. 4.5.2.2. Успостављање прихватишта и карантина и опремање зоосанитарне службе (2019-2022.)
	П. 4.5.2.3. Интерактивни центар – Азил за псе (2019-2022.)

Укупна очекивана улагања за реализацију секторског плана друштвеног развоја за период 2018-2022. године износе **113.907.000 КМ**.

V.4. План заштите животне средине и развоја комуналне инфраструктуре

План заштите животне средине служи као инструмент за заштиту и унапређивање животне средине у локалној заједници. Њиме се осигурава одговорно управљање природним ресурсима и околином, којим ће се уравнотежено задовољити потребе садашње и будућих генерација у локалној заједници.

Секторски план заштите животне средине града Бања Лука је израђен на основу резултата социо-економске анализе, дефинисане визије развоја и стратешких циљева као и анализе снага, слабости, прилика и пријетњи у сектору животне средине. На основу утврђене визије и стратешких циљева план је да се проблеми заштите животне средине рјешавају кроз примјену *Green City*

концепта, који подразумјева интегрисани приступ изградњи инфраструктуре у области водоснабдијевања и канализације, прикупљања, одвода и прераде отпадних вода, збрињавања отпада, осигурања квалитета ваздуха и саобраћаја, енергетске ефикасности и заштите од природних непогода, као и кроз израду планске документације и активније спровођење постојеће. Фокус сектора заштите животне средине је и интегрисано управљање зеленим површинама и парковима, као и очување биодиверзитета на територији града Бања Лука.

У циљу што адекватнијег секторског фокусирања, у обзир су узете предности града Бања Лука у свјетлу локалних прилика насупрот слабостима и недостацима, као и могуће шансе и прилике за даље унапређење заштите животне средине насупрот пријетњама које долазе са локалног и виших нивоа.

SWOT АНАЛИЗА – ЖИВОТНА СРЕДИНА И КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
• Дobar квалитет ваздуха (врши се редовни мониторинг квалитета ваздуха) • Град са великим бројем зелених површина (један од најзеленијих градова у Европи) • Постојање кључних инфраструктурних објеката: фабрика воде, регионална депонија, еко топлана, итд. • Довољан капацитет фабрике воде за будући развој Града и веома добар квалитет воде за пиће • Губици воде у водоводној мрежи на задовољавајућем нивоу • Повећан обухват услугама водоснабдијевања и одводње отпадних вода • Локални водоводи прелазе у надлежност „Водовода“ а.д. Бања Лука • Потпуна покривеност територије Града услугом сакупљања и одвоза комуналног отпада • Развијен НВО сектор	• Неплански развој приградских насеља • Недовољни финансијски капацитети Града за улагања у инфраструктуру • Непостојање система за пречишћавање отпадних вода из јавне канализације • Испуштање индустријских отпадних вода у површинске водотоке без третмана и у канализациони систем без предтретмана • Недовољна покривеност канализационом мрежом (око 40% урбаног дијела града није покривено канализационом мрежом, а у руралним подручјима не постоје изграђени канализациони системи) • Недовољна покривеност урбаног дијела града системом даљинског гријања • Коришћење еколошки неприхватљивих енергената у индивидуалним ложиштима (већином угаљ лошег квалитета) • Ниска енергетска ефикасност јавних и приватних објеката • Неадекватна контрола квалитета воде у локалним водоводима • Неуређеност обала и корита ријеке Врбас и других водотокова • Непостојање системског мониторинга земљишта у Граду • Непостојање рециклажних дворишта • Неадекватна опремљеност зелених острва за одвојено сакупљање искористивих материја из комуналног отпада (РЕТ, МЕТ, стакло и папир) • Неадекватно збрињавање опасног отпада као и посебних категорија отпада (медицински, животињски отпад, амбалажа од пестицида и др.) • Велика урбанизација и нестајање зелених и

	парковских површина • Непостојање система за интегрално управљање отпадом • Појава дивљих депонија • Није успостављен систем праћења и мониторинга спровођења комуналних услуга. • Недовољно се врши селекција / рециклажа отпада; • Недовољно развијена свијест грађана о заштити животне средине
ШАНСЕ	ПРИЈЕТЊЕ
• Добра сарадња са републичким институцијама, чије је сједиште у Бањој Луци • Прекогранична и регионална сарадња • ЕУ интеграције – могућности коришћење европских и међународних фондова и других извора финансирања • Green City концепт • Добри и диверзификовани природни ресурси • Велики енергетски потенцијал и могућности за коришћење обновљивих извора енергије (термални извори, енергија ветра, енергија сунца, енергија воде) • Незагађена животна средина (ваздух, вода, земљиште) • Постојање доброг законодавства из области заштите животне средине и његова примјена • Постојање Фонда за заштиту животне средине и енергетску ефикасност РС • Богатство квалитетним шумама	• Неповољан општи политички амбијент у БиХ и региону • Пријетња да Град (п)остане само административни центар - изостанак развоја других капацитета Града • Климатске промјене • Загађење водотока, земљишта, шума, итд. • Неплански развој приградских подручја који не прати одговарајући инфраструктурни развој • Компликовано и/или недовољно јасно законодавство на нивоу РС-а • Непостојање генералне стратегије развоја РС и БиХ

Како би се дефинисали секторски фокуси, конкурентске предности се издвајају и повезују се са приликама, а такође се повезују и слабости и пријетње. За потребе стратешког фокусирања у оквиру сектора заштите животне средине је, поред повезивања предности, прилика, слабости и пријетњи, разматран и узет у обзир и стратешки циљ који је примарно усмјерени на област локалног економског развоја. Градски развојни тим Бања Луке дефинисао је сљедеће секторске фокусе економског развоја који произилазе из стратешког циља **3. Еколошки одржива, комунално опремљена, енергетски ефикасна и безбједна средина – Green City:**

- **У циљу систематског увођења Green City концепта,** неопходно је подизање свијести грађана о његовом значењу и интегрисаном приступу заштити животне средине, његовању и развоју садржаја на градским зеленим површинама,
- Потребно је да се даље унапређује и систематски рјешава **управљање чврстим отпадом,**
- Непходна је даља **изградња и реконструкција система водоснабдијевања, канализације, одвођења и третмана отпадних вода,**

- Од кључног значаја је увођење и спровођење мјера за **побољшање квалитета ваздуха, саобраћајне инфраструктуре и повећање енергетске ефикасности.**
- **Побољшање квалитета ваздуха** треба постићи кроз смањење емисије угљен-диоксида, регулисање кључних саобраћајница и прелазак на мање штетне и ефикасније енергенте, из обновљивих извора,
- За бољи живот грађана, а у складу са *Green City* стандардима, битно је **очување зеленила, изградња нових зелених јавних површина и обогаћивање парковских простора новим садржајима**, који ће грађане привући да већи дио времена проводе у рекреацији и одмору,
- **Потребно је унаприједити систем заштите од поплава, земљотреса, пожара и других непогода**, кроз превентивне активности, ојачати капацитете за реаговање у случају непогода, едукацију и побољшање комуникације са грађанима, током припреме за адекватан одговор у ванредним ситуацијама.

V.4.1. Преглед секторских циљева са очекиваним исходима и индикаторима

Секторски циљ	Очекивани исход	Индикатор
Секторски циљ 3.1 До краја 2022., унапређен <i>Green City</i> концепт у граду Бања Лука	• Исход 1: До краја 2022. године задовољство становништва радом Градске управе у области заштите животне средине повећано за 20% у односу на 2018. годину.	• Задовољство грађана услугама (мјерено анкетом)
Секторски циљ 3.2 Унапређен систем интегралног управљања отпадом до краја 2022. године	• Исход 1: До краја 2022. године задовољство становништва услугама управљања отпадом веће за 20% у односу на 2018. годину. • Исход 2: До краја 2022. године 10% више становништва обухваћено системом интегралног прикупљања отпада у односу на 2017. годину. • Исход 3: До краја 2022. године количине мијешаног комуналног отпада за финално одлагање мање за 15% у односу на 2017.	• Задовољство грађана услугама (мјерено анкетом) • Број становника покривен услугом интегралног прикупљања отпада; • Количина мијешаног комуналног отпада депонованог на депонији; • Количина селективно прикупљеног отпада пласираног на даљу обраду/рециклажу; • Број домаћинстава, пословних субјеката и образовних институција који учествују у

Секторски циљ	Очекивани исход	Индикатор
	годину. Исход 4: До краја 2022. године најмање 5% комуналног отпада се рециклира. Исход 5: До краја 2022. године 25% домаћинстава, пословних субјеката, образовних институција учествује у селективном прикупљању отпада.	селективном прикупљању отпада.
Секторски циљ 3.3 Побољшан јавни систем водоснабдијевања, систем сакупљања, одвођења и третмана комуналних отпадних вода и квалитета вода до краја 2022. године	Исход 1: До краја 2022. године задовољство становништва услугама водоснабдијевања повећано за 20% у односу на 2018. годину. Исход 2: До краја 2022.г. израђена инвестиционо-техничка документација за водоводне системе у руралном подручју Исход 3: До краја 2022. године задовољство становништва услугама одводње отпадних вода повећано за 20% у односу на 2018. годину. Исход 4: До краја 2022.г. изграђена канализациона мрежа у 5 градских насеља.	Број корисника (домаћинства и привредни субјекти) прикључених на водоводну мрежу; Задовољство грађана услугама водоводног система; Инвестиционо-техничка документације за водоводне системе у руралном подручју Број корисника (домаћинства и привредни субјекти) прикључен на канализациону мрежу; Задовољство грађана услугама канализационог система.
Секторски циљ 3.4 До краја 2022.г. побољшан квалитет ваздуха и енергетска ефикасност	Исход 1: До краја 2022. г. параметри квалитета ваздуха – прашина, SO₂, NO₂ и CO мањи за 5% у односу на 2017. годину Исход 2: До краја 2022. године смањена емисија CO₂/становнику за 10% у односу на 2017. годину Исход 3: До краја 2022. смањена финална потрошња енергије за 5% у односу на 2017. годину	Параметри квалитет ваздуха Емисија CO₂ по глави становника Количина потрошене електричне енергије (у kWh) Количина произведене енергије из обновљивих извора (у kWh)

Секторски циљ	Очекивани исход	Индикатор
Секторски циљ 3.5 До краја 2022., унапређена саобраћајна инфраструктура на подручју Града	• Исход 1: До краја 2022. године, задовољство становништва саобраћајном инфраструктуром повећано за 20% у односу на 2018. годину. • Исход 2: До краја 2022. године, смањене гужве у саобраћају за 20% у односу на 2017.	• Број км нових саобраћајница • Број км реконструисаних саобраћајница • Број кружних раскрсница • Број км пјешачких и бициклических стаза • Број мостова
Секторски циљ 3.6 Заштићено природно наслеђе, унапређено стање парковских и зелених површина до краја 2022. године	• Исход 1: До краја 2022. године површина територије Града под заштитом већа за 5% у односу на 2017. годину • Исход 2: До краја 2022. године унапријеђен систем заштите флоре, фауне и станишта • Исход 3: До краја 2022. године задовољство грађана уређењем јавних/парковских/зелених површина повећано за 30% у односу на 2017.г. •	• Површина територије Града под заштитом • Број идентификованих врста флоре и фауне, те категоризованих станишта сходно Habitat директиви, Флори Европе, Фауни Европе, EURO-MED data base, итд. • Површина под парковским/зеленим површинама која је уређена.
Секторски циљ 3.7 Побољшан систем заштите од поплава, земљотреса, пожара и других непогода до краја 2022. године	• Исход 1: До краја 2022. године, број становника и правних лица под ризиком од поплава смањен за 30% у односу на 2017.г. • Исход 2: Задовољство грађана комуникацијом и акцијама спашавања у случајевима елементарних непогода повећано за 30% у односу на 2018. годину.	• Број становника и правних лица под ризиком од поплава • Задовољство грађана мјерено анкетом.

V.4.2. Усклађеност са стратешким документима виших нивоа

Секторски циљеви заштите животне средине имају своје јако упориште у документима виших стратегија, планова и закона.

Секторски циљ 3.1 има утемљење у Стратегији развоја ЕУ до 2020. године (*Europe 2020.*), као и у Националном еколошком акционом плану (НЕАП), а руководи се стандардима *Green City* као савременим моделом урбанистичког планирања. Претпоставка је да је први корак подизање свијести грађана о самом значењу концепта и оквиру за развој *Green City* концепта. У том смислу, овај секторски циљ заснива се на свим прописима, стратегијама и политикама заштите животне средине, које су детаљније описане у оквиру осталих секторских циљева у овом поглављу.

Секторски циљ 3.2 је у складу са, НЕАП-ом (приоритетна област: Отпад/Управљање отпадом), Стратегијом управљања отпадом РС 2016-2026. године (Циљеви: Избјегавање и смањење настајања отпада/Унапрјеђење система сакупљања комуналног отпада/Санација и затварање општинских и дивљих депонија/Успостављање система заједничких депонија за управљање преосталим комуналним и неопасним индустријским отпадом), Стратегијом заштите природе Републике Српске (4.1.11. Јачање еколошке свијести, 4.2.1. Стварање основе за усклађен и просторно уравнотежен социо-економски развој), као и Стратешким планом развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске до 2020. (5. Уравнотежен интегрални рурални развој).

Секторски циљ 3.3 је усклађен са Националним еколошким акционим планом (НЕАП) (приоритетна област: Водни ресурси/Отпадне воде), Стратешким планом развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске до 2020. (5. Уравнотежен интегрални рурални развој), Стратегијом интегралног управљања водама РС до 2024.године (Стратешки циљеви: Уређење и рационално коришћење водних ресурса Републике Српске/Повећање коришћења и уређења расположивих ресурса у еколошки, социјално и економски прихватљивим границама; Посебни циљеви: Унапрјеђење свих видова рационалног и интегралног коришћења вода, заштите вода и заштите од вода/Заштита и повећање расположивих ресурса воде и стварање услова за управљање режимима вода ради њиховог побољшавања).

Секторски циљ 3.4 је усклађен са Стратегијом развоја Европске уније до 2020. године, НЕАП-ом, као и Стратегијом развоја енергетике Републике Српске до 2030. (Циљеви: Повећање обавезног нивоа топлотне заштите постојећих и нових зграда/Повећање ефикасности система расвјете), а узет је у обзир и Програм прилагођавања законодавства Републике Српске са правном тековином Европске уније у области заштите животне средине.

Секторски циљ 3.5. који се односи на развој саобраћајне инфраструктуре, од значаја је Стратегија транспорта Републике Српске за период 2016–2030. године. На локалном нивоу, секторске стратегије које доприносе реализацији пројеката и мјера из овог секторског циља обухватају: Локални еколошки план града Бања Лука, за период 2016 -2021. и Акциони план енергетске ефикасности Града Бања Луке за период од 2016 до 2019.године, као и Стратегија развоја локалних путева и улица града Бања Лука (2017. - 2022. г.)

Секторски циљ 3.6. у складу је са *Green City* стандардима и Законом о заштити природе Републике Српске (Сл. гласник РС 20/14) и узима у обзир принципе и правце развоја из Стратегије заштите природе Републике Српске (која је истекла, али не постоји новији релевантан документ), а на локалном нивоу Локални план заштите природе за град Бања Луку.

Секторски циљ 3.7 у складу је са Законом о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама Републике Српске (Сл. Гласник РС бр. 53/02), Националним еколошким планом (НЕАП) област Деминирање, као и Водени ресурси/Отпадне воде и Земљишни ресурси, заштита, кориштење и управљање. Овај секторски циљ у складу је и са Стратегијом интегралног управљања водама РС до 2024.године (Стратешки циљеви: Уређење и рационално коришћење водних ресурса Републике Српске/Повећање коришћења и уређења расположивих ресурса у еколошки, социјално и економски прихватљивим границама; Посебни циљ: Унапрјеђење свих видова рационалног и интегралног коришћења вода, заштите вода и заштите од вода). Овај циљ је у складу и са Стратегијом за унапређење и развој волонтеризма у Републици Српској за период 2014-2018. године.

V.4.3. Иницијативе међуопштинске сарадње

Град Бања Лука ће наставити, заједно са седам општина регије – оснивача Регионалне депоније, заједничку бригу о одговорном збрињавању и управљању отпадом, развој комуналне инфраструктуре, затим, иницирати и његовати међуопштинску сарадњу за заштиту природних вриједности за ресурсе које дијели са сусједним општинама, како се се не би угрозили туристички потенцијали природних ресурса.

Међуопштинска сарадња је кључна и за даље унапрјеђење енергетске ефикасности кроз коришћење обновљивих извора енергије, у смислу размјене искустава и примјера добре праксе са другим општинама, као и заједничког аплицирања на пројекте прекограничне сарадње у овој области. Сарадња је погодна и за организовање различитих заједничких програма едукације у области заштите животне средине.

Иницијативе међуопштинске сарадње у области заштите животне средине обухватају:

1. Даљу сарадњу у регионалном управљању отпадом и развој комуналне инфраструктуре,
2. Међуопштинске иницијативе за заштиту природних вриједности,
3. Сарадњу у пројектима енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије и размјена искустава добрих пракси;
4. Заједничке међуопштински програме едукације становништва у области заштите животне средине.

V.4.4. Програми, пројекти и мјере

За реализацију плана заштите животне средине и развоја комуналне инфраструктуре, града Бања Луке дефинисано је 65 пројеката и мјера, који су груписани у 12 програма:

ПРОГРАМ	МЈЕРА/ПРОЈЕКАТ
ПРОГРАМ 3.1.1. ЈАЧАЊЕ ИНСТИТУЦИОНАЛНИХ КАПАЦИТЕТА ГРАДА У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	П. 3.1.1.1. Кадровско и техничко оспособљавање Градске управе за заштиту и унапрјеђење животне средине (2019-2022)

	П. 3.1.1.2. Израда Акционог плана „Бања Лука – Зелени град“ (2018-2019) П. 3.1.1.3. Израда комуникацијске стратегије о заштити животне средине и <i>Green City</i> концепту (2019-2021)
ПРОГРАМ 3.2.1 ПОБОЉШАЊЕ СИСТЕМА ПРИКУПЉАЊА ОТПАДА И ЈАЧАЊЕ СВИЈЕСТИ ГРАЂАНА	П. 3.2.1.1. Успостављање система одлагања кабастог отпада (2019-2022.) П. 3.2.1.2. Унапређење постојећег система прикупљања комуналног отпада у урбаном и руралном подручју (2018-2022.) П. 3.2.1.3. Изградња рециклажних дворишта на подручју Града (2020-2022.) П. 3.2.1.4. Репарација постојећих и изградња нових функционалних зелених острва (2018-2022.) П. 3.2.1.5. Реализација кампање јачања јавне свијести о прописном одлагању отпада и правилном управљању комуналним чврстим отпадом на подручју града Бањалуке (2018-2022.) П. 3.2.1.6. Планирање акција, образовање, васпитање и формирање свијести о потреби селективног одлагања отпада у образовним установама (2019-2022.)
ПРОГРАМ 3.2.2. УНАПРЕЂЕЊЕ СТАЊА НА РЕГИОНАЛНОЈ САНИТАРНОЈ ДЕПОНИЈИ „РАМИЋИ“	П. 3.2.2.1. Пројекат II фаза изградње Регионалне санитарне депоније Рамићи (2018-2022.) П. 3.2.2.2. Изградња хале на регионалној депонији за потребе линије за рециклажу амбалажног отпада (2018-2019.)
ПРОГРАМ 3.3.1. ЗАШТИТА КВАЛИТЕТА ВОДЕ ЗА ПИЋЕ И РАЗВОЈ СИСТЕМА ЈАВНОГ ВОДОСНАБДИЈЕВАЊА	П. 3.3.1.1. Успостављање зона санитарне заштите за изворишта која снабдијевају рурално подручје (2018-2022.) П. 3.3.1.2. Изградња примарних цјевовода (2018-2022.) П. 3.3.1.3. Изградња и реконструкција секундарне водоводне мреже (2018-2022.) П. 3.3.1.4. Изградња нових и проширење постојећих резервоара (2018-2022.) П. 3.3.1.5. Израда Мастер плана водоснабдијевања руралног дијела Бање Луке (2019-2020.)
ПРОГРАМ 3.3.2. РАЗВОЈ СИСТЕМА САКУПЉАЊА, ОДВОДЊЕ И ТРЕТМАНА КОМУНАЛНИХ ОТПАДНИХ ВОДА	М. 3.3.2.1. Израда инвестиционо-техничке документације за изградњу канализационе мреже (2018-2022.) П. 3.3.2.2. Изградња колектора (2018-2022.) П. 3.3.2.3. Изградња секундарне канализационе мреже (2018-2022.) П. 3.3.2.4. Изградња централног градског постројења за пречишћавање отпадних вода и/или више рејонских постројења (2022.)

ПРОГРАМ 3.4.1. ОПШТЕ МЈЕРЕ ПОБОЉШАЊА КВАЛИТЕТА ВАЗДУХА	П. 3.4.1.1. Мониторинг аерозагађења (2018-2022.)
	П. 3.4.1.2. Постављање зелених баријера у урбаној зони Града (2018-2022.)
	М. 3.4.1.3. Растеређење ужег урбаног центра од аутомобилског саобраћаја (2018-2022)
(ПРОГРАМ 3.4.2. ПОВЕЋАЊЕ НИВОА ЕНЕРГЕТСКЕ ЕФИКАСНОСТИ	П 3.4.2.1. Израда Акционог плана енергетске ефикасности Града (2019. и 2022.)
	П 3.4.2.2. Имплементација Акционог плана енергетске ефикасности Града - Енергетски ефикасно кориштење енергије (2018-2022)
	П 3.4.2.3. Имплементација Акционог плана енергетске ефикасности Града -Енергетски ефикасна обнова постојећих и изградња нових јавних објеката према принципима ЕЕ (2018-2022.)
	П 3.4.2.4. Имплементација Акционог плана енергетске ефикасности Града: Реконструкција и побољшање ЕЕ јавне расвјете (2018-2022.)
	П. 3.4.2.5. Имплементација Акционог плана енергетске ефикасности Града: Побољшање ЕЕ система даљинског гријања (2018-2022.)
	П. 3.4.2.6. Имплементација Акционог плана енергетске ефикасности Града - Суфинансирање заједница етажних власника на санацији објеката колективног становања у смислу побољшања ЕЕ (2018-2022.)
	П. 3.4.2.7. Израда Студије оправданости топлификације насеља Лауш, Паприковац, Петрићевац и Лазарево (2019-2020.)
ПРОГРАМ 3.5.1. ИЗГРАДЊА САОБРАЋАЈНИЦА, МОСТОВА, ПАРКИНГ ПРОСТОРА, ПЈЕШАЧКИХ И БИЦИКЛИСТИЧКИХ СТАЗА	П. 3.5.1.1. Изградња модернизација, реконструкција и инвестиционо одржавање градске уличне мреже (2018-2022.)
	П. 3.5.1.2. Изградња саобраћајне инфраструктуре у приградском подручју (2018-2022.)
	П.3.5.1.3. Изградња Источног транзита (2018-2019.)
	П. 3.5.1.4. Изградња мостова на подручју града (2018-2022.)
	П. 3.5.1.5. Изградња гаражног и паркинг простора и имплементација Студије гаражног и паркинг простора на подручју Града (2018-2022.)
	П. 3.5.1.6. Изградња кружних раскрсница на територији Града Бања Лука (2018-2022.)
	П. 3.5.1.7. Изградња пјешачких и бицикличких стаза на територији Града Бања Лука (2018-2022.)
	П. 3.5.1.8. Изградња, реконструкција и модернизација локалних и некатегорисаних

	путева (2018-2022.)
ПРОГРАМ 3.6.1. ОЧУВАЊЕ СТАНИШТА И БИОЛОШКЕ РАЗНОВРСНОСТИ	П. 3.6.1.1. Проглашење и уређење нових заштићених подручја на подручју Града (2019-2022.)
	П. 3.6.1.2. Валоризација природних вриједности на подручју Града Бања Лука (2019-2022.)
	П. 3.6.1.3. Изградња Арборетума (2018-2022.)
ПРОГРАМ 3.6.2. ИЗГРАДЊА НОВИХ И ОДРЖАВАЊЕ И УРЕЂЕЊЕ ПОСТОЈЕЋИХ ПАРКОВСКИХ, ЗЕЛЕНИХ И ДРУГИХ ЈАВНИХ ПОВРШИНА	П. 3.6.2.1. Уређење постојећих и изградња нових јавних зелених површина и паркова (2018-2022.)
	П. 3.6.2.2. Уређење обала Врбаса (2020-2022)
	П. 3.6.2.3. Израда студија и катастра зеленила (2019-2022.)
	П. 3.6.2.4. Едукација грађана о заштити животне средине и подизању еколошке свијести (2018-2022.)
	П. 3.6.2.5. Изградња градских тргова (2018-2022.)
	М. 3.6.2.6. Мале интервенције у простору (2018-2022.)
	П. 3.6.2.7. Изградња градског гробља (друга фаза изградње) (2020-2022.)
ПРОГРАМ 3.7.1. ПРЕВЕНТИВНО ДЈЕЛОВАЊЕ И ПРИПРЕМА ЗА ЕФИКАСНО РЕАГОВАЊЕ У УСЛОВИМА ПРИРОДНИХ И ДРУГИХ НЕПОГОДА	П. 3.7.1.1. Опремање и обука Градског штаба за ванредне ситуације (2018-2022.)
	П. 3.7.1.2. Доградња система за обавјештавање и узбуњивање грађана о надоласећој опасности на подручју Града Бања Лука (2019-2020.)
	П. 3.7.1.3. Главни пројекат уређења водног режима и корита ријеке Врбас кроз урбано подручје Града Бањалуке (2018-2022.)
	М. 3.7.1.4. Регулација осталих водотокова на територији града Бања Лука (2018-2022.)
	М. 3.7.1.5. Санација клизишта на подручју града (2019-2022)
	М. 3.7.1.6. Провођење кампање о значају цивилне и противпожарне заштите (2018-2022)
	П. 3.7.1.7. Израда Плана комуникације у условима природних и других непогода и ванредним ситуацијама (2019)
ПРОГРАМ 3.7.2. ЈАЧАЊЕ КАПАЦИТЕТА И ИЗГРАДЊА ИНФРАСТРУКТУРЕ ЗА СПАШАВАЊЕ У СЛУЧАЈУ ПРИРОДНИХ И ДРУГИХ НЕПОГОДА	П. 3.7.2.1 Унапријеђење организационих капацитета и људских ресурса у области цивилне и противпожарне заштите (2018-2019)
	П. 3.7.2.2. Израда интерактивне мапе ризика за подручје Града (2020-2022)
	П. 3.7.2.3. Изградња монтажно-демонтажног објекта намјене магацински простор и центра за обуку за потребе Цивилне заштите и ПТВЈ

	(2018-2020)
	П. 3.7.2.4. Опремање специјализованих јединица и тимова Цивилне заштите (2018-2022.)
	П. 3.7.2.5. Обучавање структура Цивилне заштите (2019-2022.)
	М. 3.7.2.6. Утврђивање здравствене способности грађана за учешће у заштити и спасавању (2018-2022.)
	П 3.7.2.7. Изградња новог ватрогасног дома на десној обали ријеке Врбас (2020-2022.)
	П 3.7.2.8. Изградња прилазних рампи водним површинама (р. Врбас и р. Врбања) за прилаз ватрогасних возила водоцрпилиштима (2020-2022.)
	П 3.7.2.9. Развој сателитског система радио-веза на подручју Града Бања Лука за потребе Цивилне заштите (2020-2022.)
	П 3.7.2.10. Опремање и обучавање припадника Професионалне територијалне ватрогасне јединице (ПТВЈ) (2018-2022.)

Укупна очекивана улагања за реализацију секторског плана заштите животне средине и развоја комуналне инфраструктуре за период 2018-2022. године износе **136.259.912 КМ**.

Укупна планирана средства за реализацију свих секторских планова у периоду 2018-2022., из буџета и екстерних извора износе: **338.431.412 КМ**.

VI. Оперативни дио

VI.1. План имплементације пројеката и мјера за 3 године (1+2)

Сектор	Укупни оријентацион и издаци (до завршетка пројекта)	Укупно предвиђени издаци (за 3 године)	Финансирање из буџета ЈЛС				Финансирање из екстерних извора				Број пројеката
			Преглед по годинама				Преглед осталих извора по годинама				
			год. I	год. II	год. III	Укупно (I+II+III)	год. I	год. II	год. III	Укупно (I+II+III)	
Економски сектор	88.264.500	54.008.700	3.461.400	4.135.400	5.890.400	13.487.200	2.027.000	18.554.500	19.940.000	40.521.500	56
Друштвени сектор	113.907.000	65.786.600	9.842.500	11.357.600	15.670.500	36.870.600	11.828.500	7.695.500	9.397.000	28.921.000	87
Сектор заштите животне средине	136.259.912	77.179.082	12.119.040	12.159.040	29.363.040	53.641.120	11.899.962	6.947.500	4.685.500	23.532.962	64
УКУПНО	338.431.412	196.974.382	25.422.940	27.652.040	50.923.940	103.998.920	25.755.462	33.197.500	34.022.500	92.975.462	207

Детаљан План имплементације Стратегије интегрисаног развоја града Бања Лука за период 2018-2020. године, доступан је у Excel формату и дат је као прилог овом документу, док је у наставку дат сажет преглед планираних средстава по секторима и изворима финансирања:

Укупна планирана средства за реализацију секторских циљева за период 2018-2020. године износе **196.974.382 КМ**. Највећи број пројеката/мјера планираних за имплементацију у првом трогодишњем периоду (87) припада друштвеном сектору, док су за сектор заштите животне средине планирана 64, а за сектор економског развоја 56 пројеката/мјера. За имплементацију укупно 207 пројеката/мјера у оквиру сва три сектора, за период 2018-2020. године из буџета града Бања Лука биће издвојено 103.998.920 КМ, док ће се средства у висини од 92.975.362 КМ тражити из екстерних извора (углавном са републичког нивоа, разних донатора, као и из приватних извора).

У оквиру **сектора економског развоја**, планирани су капитални пројекти изградње комуналне инфраструктуре, у складу са техничком документацијом, у оквиру 3 зоне за инвестирање: 1) локације „Јелшинград“, 2) Проширене пословне зоне „Рамићи-Бања Лука“ и 3) локације „Вујиновићи – Запад“. Значајан дио средстава издвојен је за мјере јачања капацитета за подршку локалном економском развоју, успостављање, институционално јачање и унапређење капацитета Развојно-едукативног центра, Иновационог центра Бања Лука, Центра за развој пољопривреде и села и Пољопривредног машинског сервиса. У фокусу Плана имплементације за период 2018-2020. године су и за подстицаји и подршка малим и средњим предузећима - нарочито у области иновационе дјелатности и реализације програма запошљавања и samozapoшљавања и успостаљање локалних партнерстава за запошљавање. У периоду 2018-2020. године, биће издвојена и подстицајна средства за унапређење пољопривредне производње, а Град ће уложити напоре да побољша конкуретност малих и средњих предузећа и пољопривредних произвођача кроз улагање у различите видове едукације, изградњу рејонских тржница, подршку оснивању мини-прерађивачких и производних погона и рекултивисање запуштених парцела обрадивог пољопривредног земљишта. Планиране су различите промотивне активности, успостављање Центра за посјетиоце, као и битни, вриједни пројекти у области развоја различитих видова туризма: Изградња и унапређење здравствено-туристичког центра „Српске топлнице“, уређење комплекса „Бањ Брдо“, изградња мултифункционалне дворане, Парка Љубави „Сафикада“,

пристаништа за дајак, као и инфраструктуру за развој екстремног туризма, пјешачког и циклотуризма. Значајна средства уложиће се и у брендирање јединствених производа, интегрисање и креирање регионалних туристичких производа.

Пројекти планирани у оквиру **сектора друштвеног развоја** односе се на унапређење образовања (изградња и реконструкција вртића, предшколских и школских установа, одржавање образовних установа у урбаном и руралном подручју, набавка опреме и учила, подршка инклузивном образовању, итд.), социјалне заштите (нарочито успостављање и унапређење институционалне и ванинституционалне подршке за осјетљиве групе, као и побољшање услова за живот за особе са сметњама у развоју; развој примарне здравствене заштите (реконструкција и изградња амбуланти породичне медицине, набавка опреме и превозних средстава за Дом здравља), изградња неопходне инфраструктуре за развој спорта и рекреације, промоција спорта, подршка спортским клубовима, као и укупно унапређење услова за живот и развој младих. У трогодишњем плану имплементације, нарочито значајно мјесто има развој културе, организован као низ пројеката и мјера усмјерених на развој инфраструктуре, културних и умјетничких садржаја, а све у циљу да Бања Лука заиста постане *Престоница културе 2024.* године. Сарадња и партнерство са организацијама цивилног друштва адекватно је сагледана, а сваке године ће се издвајати значајна средства за суфинансирање развојних пројеката. Коначно, у области друштвеног развоја, неопходна пажња је посвећена и пројектима и мјерама за јачање опште безбједности грађана.

Модернизација локалне самоуправе и увођење концепта *Smart City* у периоду 2018-2020. године спроводиће се кроз низ пројеката и мјера, које се, прије свега, односе на увођење е-Управе, унапређење административних процедура, примјену информационих технологија (на примјер, кроз свеобухватнији развој и коришћење географског информационог система), унапређење финансијског управљања и инспекцијског надзора. Значајна средства издвојиће се за увођење савремене урбане инфраструктуре и коришћење разних „паметних“ рјешења (на примјер, *Bike Sharing*, „паметна аутобуска стајалишта“, бесплатан интернет на више пунктова у граду, пуњачи за електрична возила, итд.)

У оквиру **сектора заштите животне средине** планирани су капитални пројекти од великог значаја и подразумевају озбиљна инфраструктурна улагања у реконструкцију и изградњу примарне и секундарне водоводне и канализационе мреже, унапређење система за одводњу отпадних вода, као и управљања отпадом на територији града Бања Лука (даља улагања у регионалну депонију, укључивање већег броја домаћинстава у системско прикупљање отпада, набавка контејнера, изградња рециклажних дворишта, итд.), те подизање свјести грађана о неопходности заштите животне средине. У наредне три године ће се систематски промовисати и увести концепт *Green City*, кроз пројекте и мјере унапређења енергетске ефикасности, коришћења обновљивих извора енергије, заштите и његовања биодиверзитета, изградњу зелених површина, са пратећим садржајима, садњом дрвореда и даљом изградњом комуналне инфраструктуре у урбаним и руралним дијеловима града. Град Бања Лука ће у наредне три године уложити велики дио планираних средстава у изградњу нових саобраћајница, кружених раскрсница, реконструкцију улица у урбаном дијелу града, изградњу и реконструкцију путева у руралним областима, изградњу мостова и паркинг простора. Значајно мјесто заузимају и пројекти и мјере који се односе на превентиву и управљање ванредним ситуацијама, кроз изградњу институционалних капацитета и јачање људских ресурса, набавку опреме и сигнализације за снаге цивилне заштите и ватрогасну јединицу (један од капиталних пројеката за који ће се у наредне три године створити основ је изградња Ватрогасног дома на десној обали Врбаса).

У плану имплементације може се уочити да из године у годину расте износ планираних средстава. Од укупно планираних средстава за реализацију пројеката и мјера (196.974.382 КМ), планирана средства за прву годину износе 51.178.402 КМ (26% од укупног износа за три године); у другој години 60.849.540 КМ (31%), а у трећој 84.946.440 КМ (43%). Износ се из године у годину постепено повећава. На тај начин, остављено је довољно времена да се благовремено осигурају средства, како у буџету Града, тако и из екстерних извора. У детаљном индикативном финансијском плану, који је у цјелости дат у прилогу, може се видети и да су за неке значајне пројекте већ обезбијеђена средства из републичких извора и од донатора.

У табели је дата рекапитулација финансирања по годинама, за сваки сектор посебно:

Рекапитулација по годинама: План имплементације 2018-2020. (I + II + III година)			
Сектор	Укупно I год.	Финансирање из буџета ЛС	Финансирање из осталих извора
Економски сектор	5,488,400	3,461,400	2,027,000
Друштвени сектор	21,671,000	9,842,500	11,828,500
Сектор заштите животне средине	24,019,002	12,119,040	11,899,962
Укупно	51,178,402	25,422,940	25,755,462
Сектор	Укупно II год.	Финансирање из буџета ЛС	Финансирање из осталих извора
Економски сектор	22,689,900	4,135,400	18,554,500
Друштвени сектор	19,048,100	11,357,600	7,690,500
Сектор заштите животне средине	19,111,540	12,159,040	6,952,500
Укупно	60,849,540	27,652,040	33,197,500
Сектор	Укупно III год.	Финансирање из буџета ЛС	Финансирање из осталих извора
Економски сектор	25,830,400	5,890,400	19,940,000
Друштвени сектор	25,067,500	15,670,500	9,397,000
Сектор заштите животне средине	34,048,540	29,363,040	4,685,500
Укупно	84,946,440	50,923,940	34,022,500
УКУПНО (I + II + III)	196,974,382	103,998,920	92,975,462

VI.2. План организационих и људских капацитета за имплементацију, праћење и вредновање стратегије

Реализација Стратегије интегрисаног развоја је велики изазов за јединицу локалне самоуправе. Степен и квалитет реализације Стратегије, као збир свих појединачно реализованих пројеката и мјера, јасно ће показати колико је јединица локалне самоуправе близу или далеко од остварења дефинисаних стратешких циљева и визије. За успјешну реализацију секторских планова потребно је прилагодити постојеће или успоставити нове организационе структуре и обезбиједити одговарајуће људске капацитете, те јасно дефинисати кључни оперативни механизам за управљање развојем. Задатак тог механизма је свакодневно старање о реализацији Стратегије као цјелине и сваког пројекта појединачно, координација свих активности и актера од промоције,

припреме и покретања пројеката, извођења, праћења, извјештавања до иницирања ажурирања Стратегије.

Стратегија интегрисаног развоја обједињује све секторе који су у надлежности локалних власти, као и све актере и заинтересоване стране на координиран начин. Стога је важно навести да је, поред дјелотворне успоставе и функционисања структура за планирање развоја као и структура које ће пратити провођење стратешких докумената, веома значајно јачање свеукупне координације унутар градске администрације у процесу имплементације Стратегије. Поред тога, неопходно је осигурати да провођење Стратегије буде подржано од стране социо-економских партнера у граду. Свако од њих треба да има значајне улоге у имплементацији, обезбјеђивању финансијских средстава, те у праћењу и вредновању.

Кључни актери у имплементацији Стратегије интегрисаног развоја су:

- **Скупштина Града** - разматра извјештаје о реализацији стратешких докумената Града, укључујући и Стратегију развоја као водећег стратешког документа, који треба представљати основу за креирање и доношење свих осталих развојних политика и приоритета Града.
- **Градоначелник и Кабинет градоначелника** – кључна улога у операционализацији и имплементацији Стратегије развоја путем успостављања јасних механизма и дефинисања одговорности Одјељења у погледу имплементације дијелова Стратегије из њихове надлежности, те обезбјеђивања свеукупне координације.
- **Градска управа** - кључна улога у изради, реализацији, праћењу, извјештавању и ажурирању Стратегије развоја, с циљем континуираног унапређења квалитета живота грађана града. Релевантна Одјељења за имплементацију Стратегије су:
 - **Одјељење за локални економски развој и стратешко планирање** (у склопу којег је успостављен Одсјек за стратешко планирање, јавно-приватно партнерство и припрему пројеката, Одсјек за сарадњу са инвеститорима и пословну зону, Одсјек за евиденцију и управљање непокретном имовином Града),
 - **Одјељење за привреду** (у склопу којег је успостављен Одсјек за привреду и Одсјек за управно-правне послове),
 - **Одјељење за просторно уређење** (у склопу којег је, између осталог, успостављен Одсјек за велике инвестиционе објекте и сложене предмете),
 - **Одјељење за финансије** (у склопу којег је, између осталог, Одсјек за буџет),
 - **Одјељење за саобраћај и путеве** (у склопу којег дјелује Одсјек за саобраћај и Одсјек за путеве),
 - **Одјељење за комуналне послове,**
 - **Одјељење комуналне полиције,**
 - **Одјељење за културу, туризам и социјалну политику,**
 - **Одјељење за образовање, здравство, омладину и спорт,**

У **Одјељењу за локални економски развој и стратешко планирање** обављају се послови израде анализа, информација и извјештавања о стратешким и другим развојним документима. Ово Одјељење, између осталог, обавља и сљедеће послове: стварање амбијента за привлачење инвестиција, обезбјеђивање средстава из доступних ЕУ фондова и програма за иницирање

инвестиционих пројеката, формирање и ажурирање базе података текућих инвестиционих пројеката, формирање и вођење јединствене базе података за потребе инвеститора, вођење базе о домаћим и страним инвеститорима, обављање послова у вези са успостављањем и унапређењем јавно-приватног партнерства, и други послови.

Поред структура Градске управе, формирана је и **Градска развојна агенција**, као и **Центар за развој пољопривреде и села**, са циљем пружања подршке локалном економском развоју. Градска развојна агенција, у сарадњи са надлежним одјељењима Градске управе Града Бања Лука, све активности и расположиве потенцијале усмјерава на подстицање и развој малих и средњих предузећа кроз пружање што ефикаснијих услуга за подршку бизнису, а крајњи циљ је промовисање предузетништва, самозапошљавања и предузетничке културе.

У процесу спроведеног стратешког планирања интегрисаног развоја за период 2018-2027. године, учествовале су и све остале унутрашње организационе јединице Градске управе. Такође, буџетским циклусом, дефинисан је процес који подразумијева координацију свих одјељења у оквиру Градске управе, али је у наредним годинама потребно ојачати везу стратешких циљева са буџетом и појаснити улоге и одговорности за праћење и вредновање имплементације стратегије, као и извјештавање.

Неопходно је осигурати адекватну подршку свих организационе јединица Градске управе, не само у процесу стратешког планирања, већ и у процесу управљања развојем у цјелини.

Постојећа Систематизација указује да организационе јединица Градске управе већ имају јасно дефинисану формалну обавезу да учествују у планирању развоја. Одјељење за привреду, Одјељење за просторно уређење, Одјељење за комуналне послове, Одјељење за саобраћај и путеве и Одјељење за локални економски развој и стратешко планирање су до сада били препознати као кључни носиоци у изради стратегије, те је систематизацијом у сваком одјељењу предвиђена сарадња са Одјељењем за локални економски развој и стратешко планирање у сврху пружања помоћи инвеститорима из надлежности Одјељења у циљу брже реализације инвестиционих пројеката од значаја за град, ажурирање и достављање података Одјељењу за локални економски развој и стратешко планирање, из надлежности одјељења у сврху формирања и вођења јединствене базе података за потребе инвеститора. Такође, самом руководиоцу организационе јединице је прописана обавеза достављања података Одсјеку за евиденције и управљање имовином, које се односе на располагање и управљање имовином града.

Комуникација и координација активности организационих јединица Градске управе са Одјељењем за локални економски развој и стратешко планирање, које обавља послове управљања развојем, се може даље унаприједити, на самом почетку спровођења Стратегије, тако што ће се усвојити Смјернице за годишње планирање, праћење, вредновање и извјештавање, са јасно наведеним обавезама и одговорностима свих актера укључених у одговарајуће кораке овог процеса.

За ову Стратегију интегрисаног развоја потребно је израдити свеобухватну базу података програма, пројеката/мјера. Потребно је ојачати развојну функцију Града кроз прецизније дефинисање задатака и одговорности свих актера, ојачати капацитете запослених који ће бити директно ангажовани у припреми пројеката и имплементацији Стратегије, те успоставити дјелотворан систем за праћење и вредновање њене имплементације. Стога, кључне препоруке за унапређење организационих и људских капацитета за имплементацију Стратегије, обухватају следеће:

- Континуирана проактивна улога **Градоначелника** у операционализацији и имплементацији Стратегије развоја путем додјељивања јасних задатака и одговорности

одјељењима Града, те добијања редовних информација о напретку имплементације Стратегије развоја;

- Континуирана укљученост и подршка **Скупштине Града** у имплементацији Стратегије развоја путем редовног достављања извјештаја о напретку према Скупштини, те усклађивања градских политика са приоритетима Стратегије развоја;
- Јачање **комуникације, сарадње и интеракције унутар Градске управе** у сврху ефикаснијег и ефективнијег управљања и координације имплементације Стратегије развоја;
- Усвајање **Смјерница за годишње планирање, праћење, вредновање и извјештавање (ППВИ)** и то у виду правилника којим се регулише поступак и процедуре планирања, праћења, вредновања и извјештавања о имплементацији Стратегије развоја. Правилник о ППВИ даје и смјернице за припрему **годишњег календара Одјељења за ЛЕР и стратешко планирање** и припрему **годишњих оперативних планова одјељења**, који морају ускладити своје пројектне и редовне активности са календаром Одјељења за ЛЕР и стратешко планирање.
- Континуирана изградња капацитета **социо-економских актера** за учешће у имплементацији, праћењу и оцјењивању Стратегије развоја. Имајући у виду значајну улогу Партнерске групе (локално развојно партнерство) у дјелотворној реализацији, праћењу и ажурирању Стратегије развоја, Град Бања Лука треба и даље у оквиру овог тијела наставити блиско сарађивати са свим партнерима из јавног, приватног и невладиног сектора.
- Усклађеност вишегодишњег и годишњег финансијског плана Града (буџет) са **вишегодишњим индикативним и годишњим финансијским планом** имплементације Стратегије;
- **Допуна/дорада описа** посла у циљу прецизирања појединачних одговорности запослених у сљедећим областима:
 - Свеукупна имплементација развојне стратегије - улоге и одговорности како службеника за планирање тако и градских одјељења у процесу имплементације Стратегије у циљу осигурања неопходне интеграције;
 - Прикупљање података и њихово похрањивање у јединствени електронски систем како би се омогућило праћење и оцјењивање прогреса Стратегије развоја - улоге и одговорности упосленика задужених за базу података, праћење и оцјењивање – у систематизацији, задужити по једног службеника у свакој организационој јединици Градске управе за уношење податак у базу, из надлежности своје организационе јединице;
 - Израда, имплементација и управљање пројектима - улоге и одговорности како службеника који раде на припреми и имплементацији пројеката, тако и осталих релевантних градских одјељења, у циљу осигурања неопходне интеграције;
 - Сарадња са социо-економским партнерима у процесу имплементације, праћења и оцјењивања, те извјештавања о напретку у имплементацији Стратегије развоја.

Према МиПРО методологији активности праћења, вредновања и ажурирања појединих дијелова Стратегије се врше у одређеним временским периодима, датим у наредној табели.

Преглед основних активности и одговорности за имплементацију Стратегије

Основне улоге и одговорности за планирање, праћење, вредновање и извјештавање о имплементацији Стратегије		
Активности ^(*)	Надлежност (ко?)	Рок (окирно када?)
Дефинисање приоритета за <u>наредну годину</u> на основу стратешко-програмских докумената и израда Плана имплементације (1+2)	Иницијатор и власник процеса: Координатор развојног тима (РТ), Начелник Одјељења за ЛЕР и стратешко планирање Носиоци и учесници у процесу: Начелници одјељења Колегијум градоначелника Градски развојни тим	Први квартал текуће године (по роковима из Закона РС о буџету)
Припрема планова одјељења за <u>наредну годину</u> , укључујући пројекте из Стратегије развоја и редовне послове	Иницијатор и власник процеса: Начелник Одјељења за ЛЕР и стратешко планирање Носиоци и учесници: Начелници одјељења Остали службеници Одјељења Градски развојни тим	01.09-30.09. текуће године
Укључивање стратешких пројеката и мјера у план буџета <u>за наредну годину</u>	Иницијатор и власник процеса: Начелник Одјељења за финансије Носиоци и учесници процеса: Координатор РТ-а Начелник Одјељења за ЛЕР и стратешко планирање Колегијум градоначелника	01-31.10 (први нацрт); 01-30.11 (други нацрт) 01-15.12 (трећи нацрт) текуће године
Усклађивање планова рада одјељења ЈЛС са усвојеним Буџетом <u>за наредну годину</u>	Иницијатор и власник процеса: Координатор РТ-а, Начелник Одјељења за ЛЕР и стратешко планирање, Начелник Одјељења за финансије Носиоци и учесници процеса: Начелници одјељења Остали службеници Одјељења Колегијум градоначелника	05-15. јануар наредне године
Припрема календара за праћење реализације Годишњег плана ЈЛС	Иницијатор и власник процеса: Координатор РТ-а, Начелник Одјељења за ЛЕР и стратешко планирање Носиоци и учесници процеса: Градски развојни тим Одјељење за ЛЕР и стратешко планирање	31. јануар наредне године

Основне улоге и одговорности за планирање, праћење, вредновање и извјештавање о имплементацији Стратегије		
Активности ^(*)	Надлежност (ко?)	Рок (оквирно када?)
Разрада пројеката	Иницијатор и власник процеса: Координатор РТ-а, Начелник Одјељења за ЛЕР и стратешко планирање Носиоци и учесници процеса: Надлежна одјељења Градски развојни тим	Континуирано
Праћење екстерних извора финансирања	Иницијатор и власник процеса: Начелник Одјељења за ЛЕР и стратешко планирање Носиоци и учесници процеса: Надлежна одјељења Градски развојни тим	Континуирано
Праћење провођења Плана имплементације стратегије	Иницијатор и власник процеса: Координатор РТ-а, Начелник Одјељења за ЛЕР и стратешко планирање Носиоци и учесници процеса: Надлежна одјељења Градски развојни тим	Континуирано
Праћење имплементације и израда извјештаја о реализацији годишњих планова рада одјељења	Иницијатор и власник процеса: Координатор РТ-а, Начелник Одјељења за ЛЕР и стратешко планирање Носиоци и учесници процеса: Колегијум градоначелника Надлежна одјељења Градски развојни тим	Мјесечно: Колегијум градоначелника Полугодишње: До 31. јули (за првих 6 мјесеци текуће године) Годишње: До 31. мај (за претходну годину)
Укључивање Партнерске групе у праћење имплементације стратегије	Иницијатор и власник процеса: Координатор РТ-а, Начелник Одјељења за ЛЕР и стратешко планирање Носиоци и учесници у процесу: Градски развојни тим Партнерска група	Први састанак ПГ-а: До 31 мај (за претходну годину) Други састанак ПГ-а: До 31. јули (за првих 6 мјесеци текуће године)
Израда Годишњег извјештаја о реализацији стратегије развоја, његово усвајање и објављивање	Иницијатор и власник процеса: Координатор РТ-а, Начелник Одјељења за ЛЕР и стратешко планирање Носиоци и учесници у процесу: Градски развојни тим Начелници одјељења	До 31. мај. наредне године у односу на ону за коју се припрема извјештај
Остале важне активности:	Иницијатор и власник процеса:	Континуирано

Основне улоге и одговорности за планирање, праћење, вредновање и извјештавање о имплементацији Стратегије		
Активности ^(*)	Надлежност (ко?)	Рок (оквирно када?)
▪ Редовно ажурирање веб странице ЈЛС у домену информација које се односе на развојне активности ▪ Редовни контакти са вишим нивоима власти ▪ Успостављање и унапређење међуопштинске сарадње	Координатор РТ-а Носиоци и учесници: Градски развојни тим ИТ администратор	

Прилози:

Прилог 1: Интегрисани преглед пројеката и мјера Стратегије у периоду 2018-2022. године

Прилог 2: Секторски план са дефинисаним резултатима, исходима и утицајима (таблица кохерентности)

Прилог 3: План имплементације стратешких пројеката и мјера за 3 године (1+2) у Excel форми (2018-2020.)

Прилог 4: Пројектни листићи (пројектне фише)

Прилог 5: Цјеловита социо-економска анализа.